

UUSIM

AEG

(1945-1965)

ARH
A

A-27854

UUSIM AEG

(1945—1965)

ÕPIK KESKKOOLILE

Toimetanud

P. M. KUZMITSOV
ja V. A. ORLOV

2. väljaanne

Originaali tiitel:

Новейшая история (1945—1965 гг.). Учебное пособие для средней школы. Под редакцией П. М. Кузьмичева и В. А. Орлова. Издание четвертое. Издательство «Просвещение», Москва, 1966.

Tõlkinud P. Freidin ja E. Orgmäe

Kaane kujundanud L. Kruusmaa

Tõlge kinnitatud Eesti NSV Haridusministeeriumi poolt.

Ajalooõpikute lahtisel konkursil ergutuspreemiaga autasustatud ja VNFSV Haridusministeeriumi poolt õpikuna kasutamiseks lubatud.

Õpik «Uusim aeg (1945—1965)» kujutab endast õpiku «Uusim aeg (1917—1945)» järgi. Käesolevas õpikus jätkatakse eelmise õpiku peatükkide ja paragrahvide numeratsiooni.

Õpiku autorid:

*P. M. Kuzmitšov (IV ptk., välja arvatud § 37; § 45—46, 49);
G. R. Levin (V ptk. ja § 37); V. S. Mindlin (§ 47); J. A. Andrejevskaja (§ 48); I. G. Gutkina (§ 50); V. A. Orlov (§ 51);
V. K. Furajev (VII—VIII ptk.).*

Küsimustiku kordamis- ja üldistamistundide jaoks koostas
V. A. Orlov.

2

**SOTSIALISMI MAAILMASÜSTEEMI TEKKIMINE
JA ARENEMINE.
IMPERIALISMI KOLONIAALSÜSTEEMI
LAGUNEMINE.
KAPITALISMI ÜLDKRIISI SÜVENEMINE.
RAHVASTE VÕITLUS RAHU EEST.**

Sõjajärgsel perioodil on rahvaste elus toimunud määratu suured muudatused. *Kapitalismi üldkriisi teine etapp*, mis algas juba Teise maailmasõja aastail, jõudis 50-ndate aastate teiseks pooleks lõpule. Sellel ajavahemikul toimusid sotsialismi ja kapitalismi ajaloolises võistluses põhjalikud nihked.

Mitmetes Euroopa ja Aasia maades toimusid rahvademokraatlikud ja sotsialistlikud revolutsioonid, tekkisid uued sotsialistlikud riigid. Sotsialism on väljunud ühe maa raamidest ja muutunud maailmasüsteemiks.

Areneb rõhutatud rahvaste rahvuslik vabadusvõitlus. Imperialismi koloniaalsüsteemis toimub lagunemine.

Rea maade väljalangemise tõttu kapitalismisüsteemist ja imperialismi koloniaalsüsteemi lagunemise tulemusena suurenes kapitalistliku majanduse ebastabiilsus.

Kapitalistlikes maades teravnesid töö ja kapitali suhted.

50-ndate aastate teisel poolel algas *kapitalismi üldkriisi kolmas etapp*. Selle etapi iseärasuseks on asjaolu, et ta ei alanud seoses maailmasõjaga, vaid kahe vastandliku sotsiaalse süsteemi rahuliku võistluse tingimustes.

Uuele etapile on määrava tähtsusega järgmised nähtused.

Sotsialismi maailmasüsteem on kindlalt muutunud inimkonna ajaloo otsustavaks teguriks. Läänepoolkeral on süttinud sotsialismimajakas. Sotsialism on kätte võitnud positsioonid Aafrikas.

Viiakse lõpule kolonialismi likvideerimine.

Imperialism on kaotanud oma endise võimu maailma üle, kapitalide rakendamise sfäär on märgatavalt ahenenud. Kõik imperialismi vastuolu on veelgi teravnenud.

Viimse ekspluataatorliku korra loojangu ja hukkumise ning maailmas sotsialismi ja kommunismi kindlustumise paratamatute protsesside tundmaõppimine moodustabki selle õpiku sisu (vt. dokumenti).

SOTSIALISTLIKU MAAILMASÜSTEEMI TEKKIMINE JA ARENEMINE.

§ 25. Sotsialismi väljumine ühe maa raamidest ja tema muutumine maailmasüsteemiks.

Uute sotsialistlike riikide tekkimise ajaloolised eeldused.

Uute sotsialistlike riikide tekkimise valmis- tas ette kogu Oktoobrijärgse ajaloolise are- nemise käik. Nad tekkisid fašistliku bloki maade sõjalis-poliitilise purustamise, rah- vusvahelise reaktsiooni jõudude nõrgenemise, kõigi imperialismi vastuolude teravnemise, töölisliikumise ja rahvusliku vabaduslii- kumise kasvu ning maailma esimese sotsialistliku riigi võimsuse tugevnemise olukorras.

Imperialismirinde läbimurdmine ja uute sotsialistlike riikide kujunemine oli tingitud nii sisemistest kui ka välistest põhjus- test.

Esiteks, Oktoobrirevolutsiooni ideed ja NSV Liidu suurejoone- lised edusammud innustasid rõhutuid ja ekspluateeritavaid võit- lusele ekspluataatorite vastu.

Teiseks, Euroopa ja Aasia orjastatud maades, mis juba ammu enne sõda sõltusid väliskapitalist, likvideerisid okupandid kõik demokraatlikud õigused ja vabadused, seadsid vabrikutes ja tehas- tes sisse orjatöö, kehtestasid pärisorjusliku korra külas ja asusid alistatud rahvaste plaanipärasele füüsilisele hävitamisele.

Kolmandaks, vanad ekspluataatorlikud klassid töötasid koos okupantidega ja olid ennast sellega diskrediteerinud. Teise maa- ilmasõja ajal muutusid ühelt poolt suurvõimude ja mõisnike ning teiselt poolt laiade/ töörahvahulkade vahelised vastuolud eriti teravaks.

Neljandaks, töörahva hulgad olid väljakannatamatutes tingi- mustes kahekordse ikke all. Nad alustasid võitlust välismaiste okupantide ja oma ekspluataatorite vastu. Kommunistide juhtimi- sel tegid nad läbi karmi võitluskooli ja õppisid oma klassivaenlasi lööma.

Viiendaks, Nõukogude Liidu võit fašismi üle lõi soodsad tingi- mused võitlevatele rahvastele. Nõukogude armee purustas nii oku- pandid kui ka kohalikud fašistlikud relvastatud jõud (seal, kus nad eksisteerisid). Kapitalistlik süsteem oli niivõrd nõrk, et ei suutnud sotsialistlikke revolutsioone paljudes Euroopa ja Aasia maades ära hoida.

Niisiis kujunes Teise maailmasõja lõpuks mitmetes Euroopa ja Aasia maades revolutsiooniline situatsioon, mil *rahvad ei tahtnud «vana viisi» elada, kodanluse ja mõisnike ülemkhiid aga ei saanud «vana viisi» valitseda.*

Rahvademokraatlikud revolutsioonid.

Teise maailmasõja lõpuks kasvas rahvuslik vabadusvõitlus ümber rahvademokraatlikeks revolutsioonideks, mis olid suunatud fašismi, imperialismi ja feodaalsete igandite vastu. Nende tõeliste rahva-revolutsioonide liikumapanevaks jõuks olid töölisel, talupojad, väikekodanlus, osa keskkodanlusest ja intelligents. Revolutsiooni hegemooniks oli tänapäeva ühiskonna kõige revolutsioonilisem klass — tööliklass, keda juhtisid marksistlik-leninlikud parteid.

Rahvademokraatliku revolutsiooni võit tõi endaga kaasa rahvademokraatliku korra kehtestamise. Vana, fašistlik riigiaparaat lammutati, monopolistliku suurkodanluse ning fašistlike ja sõjaroimarite vara natsionaliseeriti. Mõisnikelt võeti ära maa. Oma sisult ei kujutanud rahvademokraatlik võim endast proletariaadi diktatuuri, vaid *proletariaadi ja talurahva revolutsioonilis-demokraatlikku diktatuuri*.

Rahvademokraatliku revolutsiooni võidu tingimustes säilis veel eraomandus tootmisriistadele ja vahenditele. Riigi poliitilises elus oli tööliklassil küll juhtiv koht, kuid väike- ja keskkodanlus etendas veel märkimisväärset osa.

Sotsialistlikud revolutsioonid.

Sedamööda kuidas lahendati fašismi-, imperialismi- ja feodalismivastaseid ülesandeid, kasvasid rahvademokraatlikud revolutsioonid järk-järgult ümber sotsialistlikeks revolutsioonideks.

Tööliklass ei võinud poolel teel peatuma jääda. Ta nõudis rahvademokraatliku korra tugevdamist, kodanluse ja mõisnike parteide mõju piiramist, agraarreformi lõpuleviimist ning kogu tööstuse, transpordi ja pankade natsionaliseerimist. See tähendas, et peamine hoop suunatakse nüüd kodanluse kui klassi pihta. Sotsialistlike revolutsioonide käigus võttis tööliklass kommunistlike parteide juhtimisel ja liidus kogu töörahvaga poliitilise võimu täielikult enda kätte ja kehtestas *proletariaadi diktatuuri*.

Sotsialismi maailma- süsteemi tekkimine.

Saksa fašismi ja Jaapani militarismi purustamine, milles otsustavat osa etendas Nõukogude Liit, lõi soodsad tingimused kapitalistide ja mõisnike võimu kukutamiseks mitmetes Euroopa ja Aasia maades. NSV Liidu ja Mongoolia järel asusid sotsialismi ehitamise teele Albaania, Bulgaaria, Ungari, Saksa Demokraatliku Vabariigi, Vietnami Demokraatliku Vabariigi, Hiina, Korea Rahvademokraatliku Vabariigi, Poola, Rumeenia, Tšehhoslovakkia ja Jugoslaavia rahvad. Sotsialistlikud revolutsioonid Euroopa ja Aasia maades tõid endaga kaasa sotsialistliku maailmasüsteemi kujunemise. Kapitalismi üldkriisi kolmandal etapil astus sotsialistlike riikide vennalikkude perre revolutsiooniline Kuuba.

Sotsialismimaade territoorium hõlmab rohkem kui veerandi kogu maismaast. Ta ulatub Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Tšehhoslovakkia läänepiiridest Vaikse ookeani ääretute avarusteni.

Vahemaa sotsialistliku maailma ida- ja läänepiiride vahel on ligi 15 000 km. See on rohkem kui Moskva ja New Yorgi vahemaa. *Sotsialistlikes maades elab üle ühe miljardi inimese, s. o. üle kolmandiku kogu maakera rahvastikust.*

1965. aastal andsid sotsialismimaad 38% maailma tööstustoodangust.

Eri riikide rahvamajanduse edukamaks arendamiseks ja rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse läbiviimiseks moodustasid Euroopa rahvademokraatiamaad koos NSV Liiduga 1949. aastal *Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu*. 1964. aastast alates võtab mõningate Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu organite tööst osa Jugoslaavia.

Selleks et kaitsta end ühiselt imperialistide vastu, kirjutasid kaheksa sotsialismimaad — Albaania, Bulgaaria, NSV Liit, Poola, Rumeenia, Saksa Demokraatlik Vabariik, Tšehhoslovakkia ja Ungari — 1955. aasta mais alla sõpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise lepingule, mis läks ajalukku *Varssavi lepinguna*.

Euroopa ja Aasia maades toimunud sotsialistlikud revolutsioonid on kõige suuremaks sündmuseks maailma ajaloos pärast Suuri Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni Venemaal. Nad andsid imperialismile uue võimsa hoobi ja süvendasid kapitalismi üldkriisi veelgi.

NLKP programmis defineeritakse sotsialismi maailmasüsteemi järgmiselt: «**On välja kujunenud sotsialismi maailmasüsteem** — sotsiaalne, majanduslik ja poliitiline sõprusliit, kuhu kuuluvad vabad ja suveräänsed rahvad, kes sammuvad sotsialismi ja kommunismi teed, keda ühendavad huvid ja eesmärkide ühtsus, rahvusvahelise sotsialistliku solidaarsuse tihedad sidemed...

Sotsialismi maailmasüsteem on **riikidevaheliste majanduslike ja poliitiliste suhete uueks tüübiks**. Sotsialistlikel maadel on ühetüübiline majanduslik alus — tootmisvahendite ühiskondlik omandus; ühetüübiline riiklik kord — rahva võim eesotsas tööliklassiga; ühtne ideoloogia — marksism-leninism; ühised huvid revolutsiooniliste saavutuste ja rahvusliku sõltumatuse kaitsmisel imperialistliku leeri kallalekippumiste vastu; ühine suur eesmärk — kommunism. See sotsiaalne, majanduslik ja poliitiline ühtsus loob sotsialismileeris objektiivse aluse püsivateks ja sõbralikeks riikidevahelisteks suheteks.»

Rahvademokraatia on proletariaadi diktatuuri uus vorm.

Uutes sotsialistlikes riikides ei kehtestatud proletariaadi diktatuuri nõukogude vormis nagu NSV Liidus, vaid *rahvademokraatia* vormis. Kohalikeks riigivõimuorganiteks kujunesid need institutsioonid, mis revolutsioonilise võitluse käigus tekkisid, tugevnesid ja end õigustasid. Sellisteks organiteks olid Jugoslaavias rahvavabastuskomiteed, Poolas rada narodowa'd (rahvanõukogud), Bulgaarias Isamaarinde komiteed jne.

Rahvademokraatlikke valitsusi ja parlamente tugevdati rahva tõeliste esindajatega. Nii näiteks muutus Seim Poolas või Rahvuskogu Tšehhoslovakkias kodanluse ja mõisnike võimu tööriistast töörahva tahte väljendajaks. Traditsioonilised parlamentlikud institutsioonid said uue (sotsialistliku) sisu.

Peaaegu kõigis rahvademokraatiamaades on *mitu parteid*: Kõik poliitilised parteid kuuluvad rahvarinde tüüpi ühiskondlik-poliitilistesse organisatsioonidesse ja võtavad marksistlik-leninliku partei juhtimisel sotsialismi ehitamisest aktiivselt osa. See aga ei muuda rahvademokraatia klassiolemust. Nii nõukogud kui ka rahvademokraatia on proletariaadi diktatuuri kaks vormi.

Juba enne Oktoobrirevolutsiooni nägi V. I. Lenin ette, et «kõik rahvused jõuavad sotsialismi, see on paratamatu, kuid mitte kõik ei jõua täiesti ühtviisi, igaüks toob omapära ühte või teise demokraatia vormi, proletariaadi diktatuuri ühte või teise erikujusse...»¹

Ajalugu on V. I. Lenini teaduslikku ettenägelikkust kinnitanud.

*

Mitmetes Euroopa ja Aasia maades toimunud sotsialistlikes revolutsioonides avaldusid täielikult Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni põhijooned ja seaduspärasused. Veel kord leidis marksistlik-leninliku teooria õigsus kinnitust: ilma proletariaadi diktatuuri kehtestamise ning tootmisriistade ja -vahendite eramanduse likvideerimiseta ei saa sotsialismi võidust juttugi olla. Ühtlasi rikastasid need revolutsioonid, mis toimusid uutes ajaloolistes tingimustes, marksismi-leninismi teooriat. Kuidas paljusid revolutsiooni ülesandeid uut moodi lahendati, see nähtub eri maade ajaloost.

DOKUMENT.

NLKP PROGRAMM MAAILMA KAPITALISMI KRIISIST.

Imperialism on jõudnud loojangu ja hukkumise perioodi. Paratamatu lagunemisprotsess on haaranud kapitalismi tema alustest kuni latvadeni: tema majandusliku ja riikliku korra, poliitika ja ideoloogia. Imperialism on jäädavalt kaotanud võimu inimkonna enamiku üle. Inimkonna ajaloolise arengu peamise sisu, peamise suuna ja peamised iseärasused määrab ära sotsialistlik maailmasüsteem, määravad ära jõud, kes võitlevad imperialismi vastu ja ühiskonna sotsialistliku ümberkorraldamise eest.

Esimene maailmasõda ja Oktoobrirevolutsioon panid aluse kapitalismi üldkriisile. Teise maailmasõja ning reas Euroopa ja Aasia maades toimunud sotsialistlike revolutsioonide käigus algas kapitalismi üldkriisi teine etapp. Praegu on maailma kapitalism astunud selle kriisi uude, kolmandasse etappi. Selle uue etapi tähtsaim iseärasus on see, et ta ei alanud seoses maailmasõjaga. (Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn, 1965, lk. 23—24.)

¹ V. I. Lenin, Teosed, 23. kd., lk. 57.

Küsimusi ja ülesanne.

1. Millised ajaloolised põhiprotsessid arenevad pärast Teist maailmasõda?
2. Mille poolst erineb rahvademokraatlik revolutsioon sotsialistlikust revolutsioonist?
3. Iseloomustage lühidalt sotsialismi maailmasüsteemi.
4. Mille poolst sarnanevad nõukogud ja rahvademokraatia ning milles seisab nende erinevus?

EUROOPA SOTSIALISMIMAAD.

§ 26. Albaania Rahvavabariik.

Võitlus välismaiste okupantide vastu.

Paljude sajandite vältel oli Albaania Türgi ikke all. Alles Esimese maailmasõja eelõhtul kuulutati ta sõltumatuks riigiks. Kuid see «sõltumatus» oli petlik. Albaania jäi ikkagi vahetusrahaks imperialistlike riikide käes. 1939. aasta aprillis vallutati Albaania fašistliku Itaalia poolt. Albaania feodaalid ja kodanlus reetsid oma maa rahvuslikud huvid ja asusid koostööle okupantidega.

Albaania rahvas aga ei tahtnud itaalia fašistide ikkega leppida. Patrioodid läksid mägedesse ja metsadesse ning organiseerisid partisanisalku võitluseks orjastajate vastu.

Okupantide vastu peetav rahvasõda võttis eriti suure ulatuse sellest hetkest peale, kui hitlerlik Saksamaa NSV Liidule kallale tungis. Fašismivastast liikumist Albaanias asus juhtima Kommunistlik Partei, mis kujunes 1941. aasta novembris üksikutest kommunistlikest rühmadest.

Rahvusliku sõltumatuse eest peetava võitluse käigus tekkisid rahvuslikud vabastusnõukogud. Partisanide poolt vabastatud piirkondades muutusid nad rahvavõimu organiteks.

Pärast fašistliku Itaalia purustamist Hitleri-vastase koalitsiooni poolt 1943. aastal okupeerisid saksa fašistid Albaania. Albaania partisanid ja 1943. aasta suvel loodud Rahvuslik Vabastusarmee tekitasid okupantidele suurt kahju. Sõja-aastail kaotasid anastajad surnute ja haavatutena ligi 70 000 sõdurit ja ohvitseri.

1944. a. 29. novembriks vabastati Albaania territoorium fašistidest täielikult. See päev kujunes Albaania rahva rahvuspühaks.

Pärast fašistlike röövvalitajate väljakihutamist kindlustus Albaanias rahvademokraatlik kord. Vanad võimuorganid asendati kõikjal rahvuslike vabastusnõukogudega. Ligi 500 sõjaroimarit ja kodumaa reetjat said karmi karistuse osaliseks.

Sügavad muutused toimusid ka Albaania majanduses.

Enne revolutsiooni kuulus kolm neljandikku kogu maast mõisnikele, kulakutele, kirikule ja välismaiste monopolidele. Talurahvas aga nälgis ja töötas orjastavatel tingimustel ekspluaatorijate heaks. Selle ebavõrdsuse likvideeris rahvavõimu poolt

läbiviidud agraarreform. Üle 70 000 vähese maaga talupoegade ja sulaste perekonna said mõisnikelt konfiskeeritud maad, kariloomi, inventari, majapidamishooneid, oliivipuuistandusi ja viinamarjaistandusi.

Suur tähtsus oli tööstusettevõtete, kaevanduste, naftapuuraukude ja pankade natsionaliseerimisel. Kaotati väliskapitali, peamiselt Itaalia kapitali ülevõim Albaania majanduses. Kõik need sotsiaal-majanduslikud ümberkujundused võimaldasid albaania rahval üle minna plaanipärasele majandamisele.

Sotsialismi aluste rajamine.

Enne revolutsiooni oli Albaania poolkoloniaalne agraarmaa. Puudus suurtööstus, rahvas elas viletsuses, üle 80% elanikkonnast oli kirjaoskamatu.

Revolutsioon muutis Albaania ilmet põhjalikult. Loodi mäe-, nafta-, jalatsi-, toiduainete tööstuse ja teiste tööstusharude ettevõtteid. Nõukogude Liidu abiga ehitati hüdroelektrijaamu, sealhulgas V. I. Lenini nimeline hüdroelektrijaam Tiraana lähedal ja K. Marxi nimeline hüdroelektrijaam Mati jõel; on ehitatud tekstiilikombinaat, kalevivabrik, tsemendi-, puidu-, suhkru-, naftatutmistehas ja teisi ettevõtteid. Tuhanded spetsialistid (insenerid, arstid, agronoomid jne.) said kõrgema hariduse NSV Liidus. 1957. aastal vabastas nõukogude rahvas suuremeelselt Albaania üle 400 miljoni rubla suuruse laenu tasumisest. Uus suur laen, mida Nõukogude Liit Albaaniale veel samal aastal andis, võimaldas albaania rahval jätkata suurte objektide ehitamist juhtivates tööstusharudes.

Albaanias viidi lõpule talurahva tootmisalane koopereerimine. Põllumajanduslike tootmiskooperaatiivide põldudel töötavad tuhanded Nõukogude traktorid, kombainid ja muud masinad. Ja see kõik — nii maa, vabrikud kui ka tehased — on saanud rahva omandiks. *Rahvavõimu aastatel on Albaaniast saanud agraar- ja tööstusmaa.*

Tõusis rahva elatus- ja kultuuritase. Natsionaalne tulu oli 1963. aastaks suurenenud sõjaeelse perioodiga võrreldes 5 korda. Albaanias on loodud laialdane meditsiiniastutuste võrk. Endiste feodaalide paleedest ja lossidest on saanud sanatooriumid ja puhkekodud. Kuni 40 aasta vanuste täiskasvanud elanike kirjaoskamatus on likvideeritud. Lapsed on saanud avarad õppimisvõimalused. Mitmekordselt on kasvanud alg- ja keskkoolide võrk. Pärast Albaania vabastamist avati mitu instituuti ja Riiklik Ülikool. Esmakordselt Albaania sajanditepikkuses ajaloos said naised meestega võrdsed õigused.

Asunud sotsialismi ehitamise teele, likvideerib albaania rahvas edukalt põlise majandusliku ja kultuurilise mahajäämuse.

Ulesandeid.

1. Jutustage albaania rahva võitlusest oma sõltumatuse eest.
2. Leidke faktid, mis kõnelevad Nõukogude Liidu abist Albaaniale.

§ 27. Bulgaaria Rahvavabariik.

Fašismivastane võitlus.

Teise maailmasõja ajal kuulus kuningriiklik Bulgaaria fašistlike riikide blokki. Monarhistlik-fašistlikud valitsejad teadsid, et bulgaaria rahvas ei hakka Nõukogude Liidu vastu sõdima. Seepärast Bulgaaria ei kuulutanud sõda Nõukogude Liidule. Monarhistid-fašistid kasutasid Bulgaaria armeed ainult Jugoslaavia ja Kreeka territooriumide okupeerimiseks.

Bulgaaria rahvas pidas visat võitlust hitlerlaste ja monarhistlik-fašistliku diktatuuri vastu. Sellest võitlusest võtsid osa tööliised, talupojad, väikekodanlus, haritlaskond ja patriootlikult meelestatud ohvitserid.

1942. aastal loodi kommunistide initsiatiivil fašismivastane Isamaarinne. Sellesse kuulusid Bulgaaria Kommunistlik Partei¹, Bulgaaria Sotsiaaldemokraatlik Partei, Bulgaaria Põllumeeste Rahvaliit² ja mõned teised organisatsioonid. Isamaarinne esitas loosungi — kukutada fašistlik režiim ja kehtestada Bulgaarias rahvademokraatlik kord. Linnades ja külates loodi Isamaarinde kohalikud komiteed, selleks et kaitsta elanikkonda fašistliku röövimise eest ja organiseerida abi partisanidele. Aasta pärast ühinesid partisanisalgad Rahvavabastusarmees, kes andis valusaid hoope hitlerlastele ja nende bulgaarlastest käsilastele. Ennastalgavas võitluses oma rahva õnne eest hukkus üle 30 000 anti-fašisti. Kangelasena suri ka poeet-kommunist Nikola Vaptsarov.

Fašismi kokkuvarisemine.

5. septembril 1944 kuulutas Nõukogude Liit monarhistlikule Bulgaariale sõja.

Õöl vastu 9. septembrit 1944 algas kõikjal relvastatud ülestõus. Sofias purustas ülestõusnud rahvas politseijaoskonnad, vabastas poliitilised vangid fašistlikest vanglastest ja haaras enda kätte valitsusasutused. Partisanisalgad tungisid pealinna. Ülestõusnute poolele läksid üle tankibrigaad ja mõned pealinna garnisoni väeosad. Relvastatud ülestõus võitis. Monarhistlik-fašistlik režiim kukutati. Võimule tuli Isamaarinde valitsus.

Revolutsiooniline valitsus kuulutas Saksamaale sõja. Koos Nõukogude vägedega võttis hitlerlike vägede purustamisest aktiivselt osa uuesti loodud Bulgaaria rahvaarmee.

Nõukogude armee aitas Bulgaaria vennasrahval vabaneda fašismist ning uuesti saada vabaks ja sõltumatuks. Nõukogude sõjamehed mitmekordistasid Šipka kangelaste kuulsust.

Sotsialistlik revolutsioon.

Pärast fašismi kokkuvarisemist algas *Bulgaarias sotsialistlik revolutsioon*, mille protsessis lahendati ühtlasi ka ülddemokraatlikke ülesandeid. See on seletatav sellega, et mõisnike maavaldus likvi-

¹ Tol ajal (1948. aastani) nimetati teda *Bulgaaria (kommunistide) Töölispartei*ks.

² *Bulgaaria Põllumeeste Rahvaliit* — talurahvapartei, mis kujunes 1908. aastal talurahva haridusseltsist.

deeriti Bulgaarias juba 1877.—1878. aasta Vene-Türgi sõja ajal. Bulgaaria töölisklass oli saavutanud kõrge küpsusastme, kommunistidel aga oli suur mõju töörahva hulgas, kes asus revolutsioonilise võitluse teele oma rahvusliku ja sotsiaalse vabanemise eest. Peale selle tõi 1944. aasta relvastatud septembrülestõus endaga kaasa Bulgaaria reaktsioonijõudude otsustava purustamise.

Loodud koalitsioonivalitsuses ei olnud kommunistidel esialgu enamust, kuid nende käes olid tähtsad ministeeriumid — Siseministeerium, Kohtuministeerium jt. See võimaldas kommunistidel reaktsionääre paljastada ja kahjutuks teha. Linnades ja külates aeti fašistlik administratsioon laiali. Vana režiimi poolehoidjate asemele asusid kommunistid, partisanid, lihtrahva hulgast pärit olevad inimesed. Uues armees seati sisse komandöride abide institutsioon poliitilisel alal.

Revolutsiooni käigus viidi läbi agraarreform. Pealöökk suunati külakapitalistide klassile (kulakutele, liigkasuvõtjatele ja spekulantidele), sest mõisnikke Bulgaarias enam ei olnud. Ühtlasi likvideeris reform ka kirikute ja kloostrite maavalduse. Konfiskeeritud maa jaotati põhimõttel «Maa kuulub neile, kes seda harivad.» Sellepärast *muutus maast huvitatud talurahvas töölisklassi kindlaks liitlaseks revolutsioonis.*

Kapitalistide klassi purustamisel oli suure tähtsusega asjaolu, et rahvavaenlaste vara muutus riigi omandiks. Väike- ja keskmisi kapitaliste, kes polnud toime pannud sõjaroimi ja suhtusid rahvademokraatlikku võimu lojaalselt (Bulgaarias aga oli selliseidki omanikke), ei eksproprieeritud. Eraomanike kätte jäänud ettevõtete üle kehtestati töölist kontroll.

Revolutsiooni protsessis suurenes Kommunistliku Partei mõju. Pärast Bulgaaria Rahvavabariigi väljakuulutamist 1946. aastal sai esimese vabariikliku valitsuse juhiks Georgi Dimitrov. Suure Rahvakogu valimistel said kommunistid saadikukohti rohkem kui kõik teised parteid kokku.

Põllumeeste Rahvaliidu ja Sotsiaaldemokraatliku Partei parempoolse tiiva reaktsioonilised liidrid, kes valmistasid ette riigipöõret, paljastati ja tehti kahjutuks. Illegaalsed fašistlikud organisatsioonid («Sõjaliit», «Kuningas Simeon» jt.) purustati.

4. detsembril 1947. aastal võttis Suur Rahvakogu vastu uue konstitutsiooni, mis seadusandlikult fikseeris sotsialistliku revolutsiooni

Proletariaadi diktatuuri kehtestamine.

võidu. Nädala pärast kujundas G. Dimitrov valitsuse, mis koosnes enamikus kommunistidest.

Detsembrikuu lõpul võttis Suur Rahvakogu vastu seaduse eraettevõtete *üldise natsionaliseerimise* kohta. Omanike suhtes rakendati «kodanlusest lahtiostmise» printsiipi. Riik andis neile osalist hüvitust protsendiobligatsioonide näol. Kapitalistlike ettevõtete natsionaliseerimine õli murranguliseks momendiks proletariaadi diktatuuri lõplikul tugevdamisel.

Nagu kõigis teistes rahvademokraatiamaades, nii kehtestati ka Bulgaarias töölisklassi diktatuur mitte nõukogude, vaid rahvademokraatia vormis.

Reaktsiooniliste elementide katsed valla päästa kodusõda aeti nurja, sest töörahvas oli kindlalt koondunud kommunistide ümber. Tollal Bulgaaria territooriumil olnud Nõukogude armee ei võimaldanud välismaistel imperialistidel alustada interventsiooni bulgaaria rahva vastu. Rahulepingu sõlmimisel 1947. aastal püüdsid Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa imperialistid Bulgaariale peale suruda orjastavaid tingimusi. Kuid NSV Liidu kindel seisukoht kaitses Bulgaariat välismaise vahelesegamise eest.

1948. aasta augustis liitus oportunistidest puhastatud Sotsiaaldemokraatlik Partei Kommunistliku Parteiga. Sellega viidi lõpule võitlus töölisklassi ridade ühtsuse eest.

Sotsialismi ehitamisel on Bulgaaria Kommunistliku Partei ustavateks abilisteks dimitrovlik Kommunistlik Noorsooühing ja Bulgaaria Põllumeeste Rahvaliit.

Sotsialistlik industrialiseerimine.

Kehtestanud proletariaadi diktatuuri, viis bulgaaria töölisklass oma rahva sotsialismi ehitamise teele. Sotsialismi tuli ehitada rasketes tingimustes. Enne revolutsiooni kuulus Bulgaaria Euroopa mahajäänud maade hulka. Tööstuses oli tegev ainult 8% töötavast elanikkonnast. Isegi kõige lihtsamad tööriistad — sirbid, vikatid jne. — toodi sisse välismaalt.

Nüüd on *bulgaaria rahvas* NSV Liidu ja teiste sotsialismileeri maade abiga muutnud oma riigi *agraarmaast tööstus- ja agraariigiks*. Nõukogude projektide järgi ja nõukogude spetsialistide abiga on ehitatud ja ehitamisel 140 ettevõtet ja objekti. Tekkisid uued tööstusharud: metallurgia-, mäe-, keemia-, masina-, laevaehitus- ja elektrotehnikatööstus. Bulgaaria tööstusliku võimsuse sümboliks on kujunenud sellised hiiglatahased nagu V. I. Lenini nimeline metallurgiakombinaat Pernikis. Antakse eksploatatsiooni Kremikovtso-metallurgiakombinaat Sofia lähedal, naftakeemia-kombinaat Burgases. Kremikovtso kombinaadi ehitus on kuulutatud rahvuslikuks komsomoliehituseks. Kommunistlikud noored on ehitanud Dimitrovgradi. Plii- ja tsingitehas Kõrdžalis, Plovdivi lähedal asuv värviliste metallide kombinaat ja teised tehased annavad värvilisi metalle nii Bulgaaria rahvamajanduse vajaduste kui ka teiste maade — Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu liikmesriikide vajaduste rahuldamiseks.

Võrreldes kapitalistlike naabermaade Kreeka ja Türgiga, on Bulgaarias sotsialismi ülesehitamisel tehtud suured edusammud eriti ilmsed. Enne Teist maailmasõda oli kuningriiklik Bulgaaria niisamasugusel majandusliku arenemise tasemel nagu Kreeka ja Türgi. Käesoleval ajal on tööstusliku tootmise maht Bulgaarias kasvanud peaaegu 22-kordseks, kapitalistlikus Kreekas ja Türgis

aga umbes 2—3-kordseks. Elektrienergia tootmise poolest iga elaniku kohta on sotsialistlik Bulgaaria ette jõudnud Kreekast rohkem kui kolm korda ja Türgist üle kuue korra.

**Sotsialismi võit
Bulgaaria külas.**

Silmapaistvad muutused on toimunud ka külas. *Bulgaaria viis esimesena Euroopa rahvademokraatiamaadest lõpule talurahva tootmisalase kooperaerimise.* See on seletatav sellega, et Kommunistlik Partei selgitas pärast revolutsiooni võitu kannatlikult talupoegadele kollektiivse töö kasulikkust ning abistas neid praktiliselt nii põllumajanduslike töökooperatiivide organisatsioonilisel kui ka majanduslikul tugevdamisel. Bulgaaria talupojad veendusid juba esimeste põllumajanduslike töökooperatiivide kogemuste najal kollektiivse majandamise eelistes ja astusid kooperaatiividesse.

Leninliku kooperaatiiviplaani elluviimine muutis Bulgaaria küla ilmet. Nüüd on sotsialistlikule Bulgaariale iseloomulikud korralikud elumajad, rikkad põllumajandusfarmid ja majapidamishooned ning hästi haritud põllud. Uute masinate rakendamine võimaldas teha grandioosseid töid veekogude ja niisutussüsteemide rajamisel. Veehoidla ja elektrijaama ehitamine Iskõri jõe ääres andis vett põuasele Sofia tasandikule. Ulatuslikult on arenenud niisutussüsteemide rajamine Dobrudžas ja teistes Bulgaaria piirkondades. Niisutatavate maade pindala on sõjaeelse perioodiga võrreldes suurenenud 25-kordseks, ulatudes peaaegu ühe viiendikuni kogu haritavast maast.

Ellu viies riikidevahelist sotsialistlikku tööjaotust, toodab Bulgaaria sotsialistlikule turule tööstustooted (elektrivagonette, akumulaatoreid, traktoreid viinamarjaistandike jaoks, keskmisi mere-laeva jne.), kuid pöörab erilist tähelepanu ka viinamarjakasvatuse, aianduse ja köögiviljakasvatuse arendamisele. Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu soovitude kohaselt ja tema abiga suurendab Bulgaaria lähemal aastail värske puuvilja, viinamarjade, tomatite ja muude põllumajandussaaduste eksporti vennasmaadesse 6-kordselt, võrreldes 1950. aastaga.

Põllumajandusliku tootmise kasvutempolt on Bulgaaria ette jõudnud sellistest arenenud kapitalistlikest riikidest, nagu Prantsusmaa ja Lääne-Saksamaa. Rahvavõimu ajal on põllumajanduse kogutoodang sõjaeelse perioodiga võrreldes kasvanud 2-kordseks.

**Heaolu ja kultuuri-
taseme tõus.**

Tööstuse ja põllumajanduse arenemisega tõuseb rahva elatus- ja kultuuritase. Rahvavõimu aastatel on natsionaalne tulu suurenenud rohkem kui 3-kordseks. Bulgaarias toimub ulatuslik elamuehitus.

Bulgaarias õpib 85 000 üliõpilast. Kuningriiklikus Bulgaarias aga ei olnud ühelgi bulgaarlasel Bulgaaria diplomit kõrgema insener-tehnilise hariduse kohta. Käesoleval ajal asub Bulgaaria

üliõpilaste arvu poolest (Bulgaaria rahvaarvuga võrreldes) neljandal kohal maailmas.

Sotsialismilt kommunismile.

Nüüd on töukas ja andekas bulgaaria rahvas seadnud endale ülesande — *viia lähema kahekümne aasta jooksul lõpule sotsialismi materiaal-tehnilise baasi loomine ja alustada järkjärgulist üleminekut kommunismile.*

1962. aasta novembris toimunud Bulgaaria Kommunistliku Partei VIII kongressil ütles Bulgaaria Kommunistliku Partei Keskkomitee esimene sekretär sm. Todor Živkov: «... Äjalugu on määranud meie praegusele põlvkonnale alustada kommunistliku korra kõrgema faasi rajamist ja elada selles.»

Küsimusi.

1. Kuidas võitles bulgaaria rahvas fašismi vastu?
2. Millised olid revolutsiooni iseärasused Bulgaarias?
3. Millal ja kuidas kindlustus Bulgaarias lõplikult proletariaadi diktatuur?
4. Millised on bulgaaria rahva edusammud sotsialismi ülesehitamisel?

Kirjandust klassiväliseks lugemiseks.

Д. Димов, Табак.
А. Эйнер, Сестра моя, Болгария.
«Страна чудесная Болгария».

§ 28. Ungari Rahvavabariik.

Vabanemine fašismi ikkest.

Pärast Ungari Nõukogude Vabariigi lange-mist määratses Ungaris veerand sajandi jook-sul Horthy fašistlik režiim. Teises maailma-sõjas sõdis hortistlik Ungari hitlerliku Saksamaa poolel. Sadu tuhandeid ungarlasi hukkus rindel, hitlerlased aga riisusid samal ajal Ungarit.

Ungari rahvas protesteeris fašistide kuritegeliku poliitika vastu. Sõdurid deserteerisid armeest, töölised panid vabrikutes ja tehastes toime sabotaažiakte, talupojad keeldusid põllumajandus-saadusi andmast. Kommunistid kutsusid rahvast võitlusele fašismi ja sõja vastu. Kuid patriootide (eriti kommunistide) massilise hävitamise tõttu oli Kommunistlik Partei Ungaris nõrgestatud ega suutnud ulatuslikku fašismivastast liikumist arendada. Fašismist vabastasid Ungari 1944. aasta sügisel — 1945. aasta kevadel Nõukogude relvastatud jõud.

Rahvademokraatlik revolutsioon.

1944. aasta detsembris loodi kommunistide algatusel Ungari Iseseisvuse Rahvusrinne, kuhu ühinesid kõik Ungari antifašistlikud jõud. Vabastatud territooriumil Debreceni linnas moodustati Aju-tine Rahvuslik Valitsus.

Ajutine Rahvuslik Valitsus kuulutas Saksamaale sõja ning asus ellu viima revolutsioonilisi sotsiaal-majanduslikke ümberkujundusi.

Uue valitsuse üheks tähtsamaks aktiks oli agrarreform. Agraarküsimusel oli Ungaris eriline tähtsus. Üle ühe kolmandiku kogu maast kuulus mõisnikele ja katoliku kirikule. Vastuvõetud seaduse põhjal said 642 000 sulast ja vähese maaga talupoega maad, mõisnike maavaldus aga likvideeriti.

Samal ajal konfiskeeriti fašistlike ja sõjaroimarite vara ning anti fašismi kaitsjad kohtu alla. Üha sihikindlamalt arendas ungari rahvas võitlust poliitilise korra demokraatiseerimise eest.

Kuid demokraatiajõudude vastas seisis võimas reaktsiooniline blokk. Suur mõju oli Väikepõllumeeste Parteil, kus kodanlik-kulaklikud elemendid olid juhtimise enda kätte haaranud.¹ Poliitilises elus etendas suurt osa katoliku kirik. Tegelikult kontrollis ta haridussüsteemi. Peale selle säilis Ungaris tugev kontrrevolutsiooniline põrandaalune. Seda reaktsioonileeri toetasid parempoolsed sotsiaaldemokraadid. Kõik nende kavatsused olid suunatud kodanliku korra säilitamisele Ungaris.

1945. aasta novembris toimunud parlamendivalimistel sai Väikepõllumeeste Partei 57% valijate häältest. Selgus, et enamik ministriportfelle koalitsioonivalitsuses on reaktsionääride käes. Sellesse valitsusse kuulus vaid 4 kommunisti.

Reaktsioonijõudude ägedast vastupanust hoolimata kuulutati Ungari 1. veebruaril 1946 vabariigiks.

Kommunistide initsiatiivil loodi pahempoolne blokk. Sellesse kuulusid Ungari Kommunistlik Partei, Sotsiaaldemokraatlik Partei, Rahvuslik Talurahvapartei² ja ametiühingud. Pahempoolset blokki toetas Väikepõllumeeste Partei töötav osa. Kommunistid nõudsid reaktsionääride eemaldamist valitsusest, Väikepõllumeeste Partei puhastamist ja tööstuse natsionaliseerimist.

Pahempoolse bloki nõudmiste toetamiseks toimus Budapestis 1946. aasta märtsis demonstratsioon, millest võttis osa 400 000 inimest. Demonstratsioonide ja miitingute laine veeres üle kogu maa. Võitlus toimus loosungite all «Rahvavaenlased koalitsioonist minema!», «Meie ei ehita riiki kapitalistidele, vaid rahvale!» *Rahvademokraatlik revolutsioon üha süvenes ja kasvas ümber sotsialistlikuks revolutsiooniks.*

1947. aasta alguses purustati reaktsiooni vandenõu, mis oli suunatud rahvademokraatliku korra kukutamisele.

1947. aastal kirjutas Ungari alla rahulepingule. Kõik Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa imperialistide pretensioonid rahvus-

¹ Väikepõllumeeste Partei ühendas kulaklust, osa kesktalupoegadest ja linna väikekodanlusest.

² Rahvuslik Talurahvapartei ühendas külakehvikuid ning revolutsiooni ajal sai sellest parteist Kommunistliku Partei liitlane. Rahvusliku Talurahvapartei juhtkonnas oli parempoolseid elemente, kes aga partei poliitikat ei määranud.

vahelise kontrolli kehtestamiseks laevaliikluse üle Doonau jõel lükati NSV Liidu toetusel tagasi. 1948. aasta veebruaris kirjutati alla Nõukogude-Ungari sõpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise lepingule, mis kindlustas rahvademokraatliku Ungari riiklikku sõltumatust.

Proletariaadi dikta- tuuri kehtestamine.

Pärast vandenõu purustamist suunati revolutsiooni pealööki kapitalistidele. Tööstuse ja pankade natsionaliseerimine tegi kodanluse klassi majanduslikule võimsusele lõpu.

Väikepõllumeeste Parteid hakkas juhtima pahempoolne tiib, kes asus kommunistidega tiheda koostöötamise seisukohal. 1947. aasta augustis toimunud erakorralistel parlamendivalimistel sai demokraatlike parteide blokk enamuse. Kommunistid, kes olid saanud kõige rohkem hääli, asusid juhtivale kohale valitsuses. Kommunistlik Partei võitis enda poole enamiku töölisklassist ja hakkas enda ümber koondama töötavat talurahvast.

*1948. aasta keskpaiku kehtestati Ungaris proletariaadi dikta-
tuur ja algas sotsialismi ülesehitamine.*

Proletariaadi diktatuuri tugevdamiseks oli tarvis likvideerida lõhe töölisklassi ridades. 1948. aasta juunis toimunud kommunistide ja sotsiaaldemokraatide ühinemiskongressil loodi *Ungari Töörahvapartei*, kellest sai sotsialismi ehitamise juhtiv jõud Ungaris.

Kuid järgnevatel aastatel esines Ungari Töörahvapartei juhtkonna tegevuses mitmeid suuri vigu. Partei kasvas erakordselt. Tema ridadesse kuulus 900 000 liiget, kusjuures Ungari elanikkond moodustas 9 miljonit inimest. Kaasajooksjate, kõikuvate elementide ja marksismi-leninismi vaenlaste massiline tungimine Ungari Töörahvaparteisse nõrgendas nii parteid kui ka proletariaadi diktatuuri.

Sotsialismi aluste rajamine.

Entusiasmiga asus ungari rahvas sotsialistlikku ühiskonda looma. Kerkisid kümned uued vabrikud ja tehased. Doonau kallastele ehitati suur metallurgiakombinaat, millele rahvas andis nimeks «Ungari Magnitka». Külas loodi põllumajanduslikud kooperatiivid. Kooperatiividele ja riiklikele majanditele kuulus juba ligi kolmandik kogu maast.

Tähtsateks poliitilisteks sündmusteks olid *konstitutsiooni vastuvõtmine ja Ungari Rahvavabariigi väljakuulutamine 1949. aasta augustis.*

Sotsialismi aluseid rajati terava klassivõitluse olukorras. Kõigi reaktsiooniliste jõudude ühendamise keskuseks kujunes katoliku kirik, kes kavatses kukutada rahvademokraatliku korra ja restaureerida monarhia. Kuid vandenõu avastati ja sellest osavõtjad anti kohtu alla.

Olukorras, kus reaktsioon vahetpidamata ründas, ei seisnud Ungari Töörahvapartei juhtkond revolutsiooniliste ülesannete kõrgusel. Ungari Töörahvapartei juhtidel (Rákosi, Gerö jt.) esines

suuri puudusi ja vigu. Tihtipeale rikuti parteilist demokraatiat ja sotsialistlikku seaduslikkust, talurahva koopereerimisel aga rikuti sageli leninlikku vabatahtlikkuse printsiipi. Ungari Töörahvapartei juhtkond planeeris üle jõu käiva industrialiseerimistempo. See kõik tekitas töörahva hulkades põhjendatud rahulolematust, nad nõudsid moonutuste kõrvaldamist ja proletariaadi diktatuuri tugevdamist. Ungari Töörahvapartei juhtkonna vigade mõjul aktiviseerusid parteis revisionistid, kes nõrgendasid parteid seestpoolt. Ent Ungari Töörahvapartei juhtkond ei võtnud rahvahulkade meeoleolu arvesse, venitas vigade parandamisega. Seda aga kasutas ära reaktsioon.

1956. aasta kontrrevolutsiooniline mäss ja selle purustamine.

1956. aasta suvel õnnestus sisemise kontr-revolutsiooni jõududel proletariaadi dikta- tuuri vastu kokku klopsida laialdane poliitiline blokk, kuhu kuulusid kõik rahvademokraatia vaenlased, alates revisionistidest-vandenõulastest ja lõpetades fašistidega. Rahvusvaheline imperialism otsustas sotsialismimaade sõprusliidu kindluse proovile panna. Lääne-Saksa- maalt ja Austriast paisati Ungarisse terroristide jõugud. Põranda alt tulid välja vana ohvitserkond ja teised revolutsiooni vaen- lased.

Oktoobri lõpul algas mäss. Neil päevil moodustatud revisio- nist Imre Nagy valitsus teatas Ungari väljaastumisest Varssavi Lepingu Organisatsioonist ja pöördus abisaamiseks imperialistide poole. Vandenõulased nõudsid, et vabrikud ja tehased tuleb tagas- tada kapitalistidele ja maa mõisnikele. Ungaris algas verine fašist- lik terror. Tuhanded inimesed tapeti, said haavata ja vigastada.

Kuid tõelised revolutsionäärid — marksistid-leninlased — ei lasknud sotsialismiüritust Ungaris hukkuda. Ööl vastu 4. novemb- rit eemaldasid Janos Kadar, Ferenc Münnich ja teised kindlad marksistid-leninlased võimu juurest Imre Nagy ja moodustasid Ungari Revolutsioonilise Töölise ja Talupoegade Valitsuse. Oma läkituses rahvale hoiatas valitsus, et Ungarit ähvardab oht, ja kutsus rahvast üles rahvademokraatia saavutusi kaitsma. Revolu- tsiooniline Töölise ja Talupoegade Valitsus pöördus abisaami- seks Nõukogude Liidu poole. *Ungari töölised ja talupojad löid Nõukogude vägede abiga mässulised puruks.*

Ungari Töörahvapartei reorganiseeriti Ungari Sotsialistlikuks Töölisparteiks. Ungari Sotsialistlik Töölispartei parandas tehtud vigu ja viis ungari rahva kindlalt sotsialismi teele.¹

Mässuliste poolt laostatud majanduse taastamisel andsid suurt abi sotsialistliku sõprusliidu maad. Nad saatsid Ungarisse tasuta rongitäied vilja, kütust, masinaid ja seadmeid.

¹ Tänapäeva Ungaris on ainult üks partei — Ungari Sotsialistlik Töölis- partei. Revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö aastail kaotasid teised par- teid oma liikmed ja lakkasid eksisteerimast. Kontrrevolutsioonilise mässu ajal püüdis reaktsioon mitmeid parteisid taaselustada, kuid need katsed nurjusid.

Sotsialismi aluste rajamiselt sotsialistliku ühiskonna täielikule ülesehitamisele.

Likvideerinud mässu tagajärjed, kiirendas ungari rahvas sotsialismi ehitamise tempot. 1965. aastal kasvas tööstustoodangu maht sõjaeelse perioodiga võrreldes rohkem kui 6-kordseks. Lahendati üliraske ülesanne sotsialismi aluste rajamisel: viidi lõpule talurahva tootmisalane koopereerimine.

«Kolme miljoni kerjuse maa», nagu Ungarit enne revolutsiooni nimetati, on nüüd muutunud tööstus- ja agrarmaaks, kus on arenenud rasketööstus.

Tööstuse kiire arenemistempo tulemusena on ühiskonna sotsiaalne koosseis muutunud. Umbes 1,5 miljonit talupoega asus elama linnadesse ja töötab tööstuses. Ungari tööliklassi arvuline koosseis on kahekordistunud.

Tööstuses ja põllumajanduses tehtud edusammude alusel tõuseb elanikkonna kultuuritase. Sõjaeelse perioodiga võrreldes suurenes keskkooliõpilaste arv peaaegu 6,5-kordseks, ülikoolide ja instituutide üliõpilaste arv aga 7-kordseks.

Ungari on tähtsal kohal sotsialistlikus maailmamajanduse süsteemis. Ungari boksiitide baasil kasvab iga aastaga alumiiniumi tootmine. Kiiresti areneb aparaadi- ja kuullaagritööstus. Nõukogude nafta, mis tuleb naftajuhtme «Sõprus» kaudu, ja Rumeeniast saadav looduslik gaas annavad Ungarile kütust, varustades Ungari keemiatööstust peale selle veel esmaklassilise toorainega.

Ungari Sotsialistliku Töölispartei VIII kongress (1962. aasta novembris) konstateeris, et *Ungaris on sotsialismi alusmüüri rajamine lõpule viidud.*

Ungari Sotsialistliku Töölispartei Keskkomitee esimene sekretär sm. Janos Kadar ütles, et «ungari rahvas on astunud sotsialismi täieliku ülesehitamise ajastusse». Nüüd seisab peamine ülesanne rahvamajanduse varustamises uusima tehnikaga, tööviljakuse tõstmises, et sel alusel suurendada tööstustoodangut lähema kahekümne aasta jooksul vähemalt 5-kordseks ja põllumajandustoodangut 2—2,5-kordseks. See kujunebki *küpse sotsialistliku ühikonna — kommunismi künnise — materiaaltehniliseks baasiks.*

Küsimusi.

1. Miks alustasid kommunistid rahvademokraatliku revolutsiooni perioodil võitlust pahempoolse bloki loomise eest?
2. Millised on Ungaris toimunud kontrrevolutsioonilise mässu põhjused?
3. Kuidas toimub sotsialismi ülesehitamine Ungaris?

Kirjandust klassiväliseks lugemiseks.

«Счастья тебе, Венгрия!»

§ 29. Saksa Demokraatlik Vabariik.

Saksa rahva vabastamine fašismist.

Saksa kommunistid ei katkestanud fašismivastast võitlust ühekski päevaks. Kümned tuhanded parimad revolutsioonivõitlejad said võitluses fašismi vastu surma. Ent neil ei õnnestunud saksa rahvast hitlerlikust türanniast vabastada.

Fašistliku Saksamaa sõjamasina purustamisel etendas otsustavat osa Nõukogude Liit.

Nõukogude Liit, Ameerika Ühendriigid, Inglismaa ja Prantsusmaa okupeerisid Saksamaa. Saksamaa jaotati neljaks okupatsioonitsooniks. Igas okupatsioonitsoonis kuulus võim vastava maa sõjaväelisele administratsioonile. Kogu Saksamaa ühiseks valitsemiseks asutati Kontrollnõukogu, kuhu kuulusid nelja okupatsioonivõimu juhatajad. Saksamaa pealinn Berliin jaotati 4 sektoriks ja see okupeeriti samuti liitlasriikide väeosade poolt.

Liitlasriigid lubasid pärast ülesaksamaalise demokraatliku valitsuse moodustamist Potsdami konverentsi¹ otsuste kohaselt rahulepingule alla kirjutada ja kõik okupatsiooniväed Saksamaa territooriumilt välja viia.

Niisiis avanes saksa rahvale demokraatliku arenemise perspektiiv.

**Demokraatlikud
ümberkujundused
Ida-Saksamaal.**

Nii Krimmi kui ka Potsdami konverentsi otsuseid Saksamaa küsimuses täitis Nõukogude valitsus ausameelselt ja lõpuni. Nõukogude okupatsioonitsoonis juuriti natsism lõplikult välja.

Saksamaa natsismist vabastamise esimestest päevadest alates alustasid põranda alt väljatulnud saksa kommunistid võitlust rahvuse kõigi patriootlike ja demokraatlike jõudude koondamiseks. Pärast fašismi pikaajalist võimutsemist Saksamaal omandasid erilise tähtsuse V. I. Lenini näpunäited, et «ilma liiduta, mis on sõlmitud mittekommunistidega kõige mitmekesisematel tegevusaladel, ei saa mingisugusest edukast kommunistlikust ülesehitustööst juttugi olla»². Töölisklassi ridades esineva kahjuliku lõhe likvideerimiseks taotles Kommunistlik Partei üha sihikindlamalt ühinemist sotsiaaldemokraatidega. 1946. aasta aprillis loodi *Saksamaa Sotsialistlik Ühtsuspartei*. Tema juhtideks said Saksamaa Kommunistliku Partei silmapaistvad tegelased Wilhelm Pieck ja Walter Ulbricht ning fašismivastasest võitlusest aktiivne osavõtja, Sotsiaaldemokraatliku Partei endine esimees Otto Grotewohl.

Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei kõrval arendasid aktiivset tegevust teised antifašistlikud demokraatlikud parteid: Krist-

¹ Vt. «Uusim aeg (1917—1945)», Tallinn, 1966, lk. 112—113.

² V. I. Lenin, Teosed, 33. kd., lk. 200.

lik-Demokraatlik Liit, Liberaaldemokraatlik Partei, Rahvuslik-Demokraatlik Partei ja Demokraatlik Talurahvapartei.¹

Kõik need demokraatlikud parteid, samuti ühiskondlikud organisatsioonid ühinesid demokraatliku Saksamaa Rahvusriindesse ja arendasid Saksamaa Sotsialistliku Uhtsuspartei juhtimisel võitlust fašismi jäänuste hävitamise ning uue Saksamaa eest. Riigi-, majandus- ja kultuuriasutustest kõrvaldati 500 000 fašisti. 60 000 sõja- ja fašistlikku roimarit said õiglase karistuse.

Läbiviidud agraarreformi tulemusena eksproprieeriti 14 000 mõisnikku. 560 000 maata ja vähese maaga talupoega said 2,2 miljonit hektarit maad, elu- ja majapidamishooneid, sadu tuhandeid kariloomi, mitu tuhat traktorit.

Tööstus- ja finantsmagnaatide, fašistlike ja sõjaroimarite ettevõtted ning muu vara konfiskeeriti samuti ja muudeti rahva omandiks. Mõisnike mõisad ja rikaste villad muudeti puhkekodudeks, klubideks, ravi- ja lasteasutusteks. Reaktsiooniliste klasside majanduslik baas oli tunduvalt õõnestatud.

Eriline tähtsus oli koolireformil. Ainult uued õpetajad ja uus kool võisid lahendada fašistliku ideoloogia laastavast mõjust vaba sakslaste põlvkonna kasvatamise ülesande.

Kommunistliku Partei ja Sotsiaaldemokraatliku Partei juhtkonna üleskutses saksa rahvale 18. oktoobrist 1945 öeldakse:

Saksa kooli põhiliseks puuduseks oli see, et ta kasvas iseseisvalt mõttevate inimeste asemel truualamlike inimesi, natslik ülemvõim aga kiskus kooli alla kasarmu tasemele, kus drilliti sõdureid röövsõjaks. Asi lõppes sellega, et suurtükkide juurde pandi isegi meie lapsi.

... Saksa kool peab kujunema teadmiste allikaks kogu saksa rahvale. Ta peab igale andekale inimesele andma piiramatud võimalused arenemiseks ja progressiks, kaasa aitama, et saksa rahvas võidaks uuesti kogu maailma lugupidamise kui kõrge kultuuriga rahvas.

Ida-Saksamaal läbiviidud sotsiaal-majanduslikud ümberkujundused tähistasid demokraatliku revolutsiooni lõpuleviimist. Need löidki eeldused Saksa Demokraatliku Vabariigi loomiseks.

Lääneriikide keeldumine Krimmi ja Potsdami konverentsi otsuste täitmisest.

Varsti pärast sõja lõppu rikkusid Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa valitsused sõnamurdlikult Krimmi ning Potsdami konverentsi otsuseid Saksamaa sõjajärgse korralduse kohta. Selleks et muuta Lääne-Saksamaa uueks sõjakoldeks NSV Liidu ja teiste rahuarmas-

¹ Kristlik-Demokraatlik Liit tekkis 1945. aasta juunis. Ta ühendas kesk- ja väikekodanluse antifaašistlikke kihte, usklikke haritlasi, talupoegi ja töölisi. Samal ajal kujunes ka Liberaaldemokraatlik Partei, kuhu kuulusid demokraatlikult meelestatud väike- ja keskkodanluse esindajad, käsitöölised ja teenistujad. Rahvuslik-Demokraatlik Partei loodi 1948. aastal. Sellesse kuuluvad peamiselt endised natsliku partei lihtliikmed ja hitlerliku veermahti sõjaväelased. Märkimisväärse osa selle partei koosseisust moodustavad käsitöölised ja teenistujad. 1948. aastal tekkis ka Demokraatlik Talurahvapartei, kuhu kuulusid väike- ja kesktalupojad (eriti need, kes said maad agraarreformi põhjal).

tavate riikide vastu, ei puudutanud nad sõja- ja fašistlikke roimareid, jätsid saksa monopolistidele alles vabrikud ja tehased, junkrutele aga suurema osa maast. Administratiiv- ja majandusorganite etteotsa said jälle paljud monopolistid ja endised natsid.

1949. aasta septembris tekkis imperialistlike suurriikide otsesel toetusel Lääne-Saksa riik — Saksa Föderatiivne Vabariik (SFV). *Ühtse demokraatliku Saksa riigi loomine aeti nurja.*

Saksa Demokraatliku Vabariigi loomine. Pärast Lääne-Saksa riigi tekkimist kerkis saksa patriootide ette keeruline ja raske küsimus: mis teha? Ei saanud ju lubada revanšistide võimu levikut Ida-Saksamaale, kus rahvas ise oli juba asunud uut elu ehitama. **1949. aasta oktoobris** moodustasid Ida-Saksamaa okupatsioonitsooni töötajad Saksa Demokraatliku Vabariigi (SDV). *Saksamaa osutus lõhestatuks, ja seda mitte rahvusliku, vaid klassitunnuse järgi.* Saksa Demokraatlik Vabariik on tööliste ja talupoegade riik, Saksa Föderatiivsest Vabariigist aga on saanud ellujäänud natside ja suurimate monopolistide pärusmaa.

Esimese Saksa tööliste ja talupoegade riigi presidendiks sai saksa rahva suur poeg Wilhelm Pieck (1876—1960). Pärast W. Piecki surma valiti Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei Keskkomitee esimene sekretär Walter Ulbricht Riiginõukogu esimeheks; presidendi ametikoht on Saksa Demokraatlikus Vabariigis kaotatud.

Tööliste ja talupoegade valitsuse koosseisu kuuluvad Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei ja kõigi demokraatlike parteide esindajad. 15 aastat järjest oli valitsuse juhiks Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei silmapaistev tegelane O. Grotewohl (1894—1964).

Nõukogude valitsus andis Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsusele üle kõik uue riigi valitsemise funktsioonid ja seadis temaga sisse kõige sõbralikumad suhted.

Sotsialismi ehitamine Saksa Demokraatlikus Vabariigis. Sotsialismi ülesehitamine algas rasketes tingimustes. Saksamaa lõhestamise tagajärjel jäi Saksa Demokraatliku Vabariigi kõrgesti arenenud tööstus ilma kivisöest, metallist ja paljudest tooraineliikidest.

Ent NSV Liidu ja teiste sotsialismileeri maade abiga on *Saksa Demokraatlikus Vabariigis loodud oma metallurgia- ja kütteainebaas.* 1965. aastal ületas tööstuslik tootmine, peale kivisöe ja terase, sõjaeelse taseme rohkem kui 4-kordselt ja saavutas kogu Saksamaa 1936. aasta tootmistaseme (ehkki Saksa Demokraatliku Vabariigi territoorium moodustab kolmandiku endise Saksa riigi territooriumist). Tööstusliku tootmise mahu poolest kuulub Saksa Demokraatlik Vabariik tööstuslikult kõige arenenumate riikide esimese kümne hulka. Pruunsöe ja kaalisoolade tootmise poolest iga elaniku kohta on Saksa Demokraatlik Vabariik

esimesel, keemiasaaduste tootmise osas aga teisel kohal maailmas. Saksa Demokraatlik Vabariik arendab ulatuslikku kaubandust peaaegu kõigi maailma maadega.

Edukalt on lõpule viidud saksa talurahva tootmisalane koopereerimine. Leninliku kooperatsiooniplaani elluviimine Saksa maal algas kõige lihtsamatest kooperatsioonivormidest. Esialgu ühendasid talupojad ainult töö. Maa, põllumajanduslik inventar ja tööloomad jäid talupoegade omandiks. Seejärel loodi Saksa Demokraatlikus Vabariigis niisugused põllumajanduslikud tootmiskooperatiivid, kus maa, kariloomad ja inventar on juba ühistatud.

Käesoleval ajal on Saksa Demokraatliku Vabariigi põllumajandus viiendal kohal Euroopas selliste maade järel, nagu Taani, Holland, Belgia ja Lääne-Saksamaa, kus põllumajandus on suure produktiivsusega.

Järelikult on Saksa Demokraatlikus Vabariigis *niisugused linnas kui ka maal täielikult ja lõplikult võitnud sotsialistlikud tootmisuhted.*

Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu liikmena etendab Saksa Demokraatlik Vabariik suurt osa. Vabariigi territooriumil areneb keemiatööstuslike ja energeetiliste seadmete, valtsimismasinatate, transpordiseadmete ja töstemehhanismide, tööpinkide ja mõõduriistade suureseerialine tootmine.

Sotsialismi ehitamine Saksa Demokraatlikus Vabariigis tekitab Lääne-Saksamaa reaktsioonilistes ringkondades viha. 17. juunil 1953 püüdsid relvastatud jõugud Berliini demokraatlikku sektorit ja teisi linnu enda kätte haarata ning Saksa Demokraatlikku Vabariiki Lääne-Saksamaaga liita. Kuid Nõukogude Liidu toetusel surus Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsus kontrrevolutsioonilise avantüüri energiliselt maha. Lääne-Saksamaa imperialistide provokatsioonid Saksa Demokraatliku Vabariigi vastu ei lakanud ka järgnevatel aastatel.

Õõnestusjõud kasutasid karistamatult Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Lääne-Berliini lahtist piiri sotsialismi alustegede kõigutamiseks. Nad saatsid Saksa Demokraatlikku Vabariiki oma agente, vedasid sealt välja defitsiitseid kaupu jne. 13. augustil 1961 asus Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsus sotsialismi saavutusi ja oma kodanike rahumeelset tööd väljastpoolt tulevate kallalekippumiste eest kindlalt kaitsma, võttes Lääne-Berliini piiri kontrolli alla. Saksa Demokraatliku Vabariigi riigipiiri julgeoleku kindlustamiseks tarvituselevõetud abinõud tugevdasid vabariigi suveräänsust.

1963. aasta jaanuaris toimus Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei VI kongress, kes võttis vastu partei uue programmi. Programmis kuulutatakse välja kurs *sotsialistliku ühiskonna laiahaardelisele ehitamisele* (vt. dokumenti). Selle kursi kiitsid heaks kõik vabariigi parteid ja töötajad.

Programm näeb ette suurendada 1970. aastaks tootmise mahtu tasemeni, mis on kuus korda kõrgem kui Saksa Demokraatliku Vabariigi tekkimise aastal.

Sotsialismi edukal ehitamisel Saksa Demokraatlikus Vabariigis on määratu suur ülesaksamaaline tähtsus. *Saksa rahvas veendub üha rohkem Saksa Demokraatlikus Vabariigis kehtiva sotsialistliku korra eelistes, võrreldes Lääne-Saksamaal kehtiva kapitalistliku korraga.*

Saksamaa probleemi
õiglase lahendamise
teed.

Lääneriikide jõupingutuste tagajärjel on Saksamaa lõhestatud. Tema territooriumil eksisteerib nüüd kaks erinevat riiki: üks — sotsialistlik ja rahuarmastav, teine aga imperialistlik, militaristlik. Neis tingimustes on Saksamaa taasühendamine rahuarmastaval, demokraatlikul alusel võimalik ainult mõlema Saksa riigi valitsuse läbirääkimiste teel ja tingimusel, et Lääne-Saksamaa valitsus loobub Saksa Föderatiivse Vabariigi arenemise militaristlikust, revanšistlikust kursist.

Seoses hitlerliku Saksamaa purustamise 20. aastapäevaga võttis Saksa Demokraatliku Vabariigi Rahvakogu vastu manifesti, milles ta pöördub saksa rahva poole. Manifestis on öeldud: «Lääneriikide imperialistide abiga loodud militaristlik riigivõim Lääne-Saksamaal on määravaks takistuseks Saksamaa probleemi rahuliku lahendamise teel.»

Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsus on seisukohal, et Saksamaa küsimuse rahuliku lahendamise eeltingimuseks on kõikide Euroopa riikide vaheline kokkulepe Euroopa julgeoleku kindlustamise kohta ja mõlema Saksa riigi vahel normaalsete suhete kehtestamine.

Äärmiselt tähtis kogu saksa rahva saatusel on 1964. aasta juunis NSV Liidu ja Saksa Demokraatliku Vabariigi vahel sõlmitud sõpruse, vastastikuse abistamise ja koostöö leping. Lepingus märgitakse, et «Euroopa julgeoleku üks põhitegureid on Saksa Demokraatliku Vabariigi piiride puutumatus». Mõlemad riigid võtsid endale kohustuse, et juhul, kui ühele neist kallale tungitakse, annab teine talle otsekohe abi. NSV Liit ja Saksa Demokraatlik Vabariik «hakkavad vaatama Lääne-Berliinile kui iseseisvate poliitilisele üksusele».

Asudes sotsialistliku sõprusliidu äärmises lääneosas, peab Saksa Demokraatlik Vabariik visa võitlust imperialismijõudude vastu. Saksa Demokraatlik Vabariik püstitab edukalt helget sotsialismihoonet — tulevase ühinenud Saksamaa prototüüpi.

DOKUMENT.

SAKSAMAA SOTSIALISTLIKU ÜHTSUSPARTEI PROGRAMM SOTSIALISMI LAIAHAARDELISEST EHTAMISEST SAKSA DEMOKRAATLIKUS VABARIIGIS.

Sotsialismi laiahaardeline ehitamine Saksa Demokraatlikus Vabariigis tähendab arendada ka edaspidi kiires tempos Saksa Demokraatliku Vabariigi rahvuslikku rahvamajandust, kiiresti laiendada tootmist ning tõsta teaduse ja tehnika kõrgeima arenemistaseme alusel tööviljakust, et muuta töötajate elu meeldivaks ja kauniks, rahuldada nende kasvavaid vajadusi ja täielikult ellu viia põhimõtet «igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema töö järgi».

Sotsialismi laiahaardeline ehitamine tähendab töötajate uute, sotsialistlike suhete arendamist ja süvendamist. Sotsialistliku ühiskonna inimeste tähtsateks omadusteks kujuneb kõrge teadlikkus, tööarmastus ja ustavus ühiskonna huvidele.

Sotsialismi laiahaardeline ehitamine tähendab hariduse ja kultuuri muutmist kõigi töötajate ühisvaraks, et rikastada nende elu ja soodustada nende isiklike võimete arenemist...

Sotsialismi laiahaardeline ehitamine tähendab Saksa Demokraatliku Vabariigi muutmist kaasaegseks sotsialistlikuks riigiks, mis kehastab kogu maailmas uut Saksamaad, kelle rahuarmastava poliitika, autoriteedi ja külgetõmbejõu üle tema kodanikud võivad uhkust tunda. (Walter Uibrich, Sotsialismi programm ja Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei ajalooline ülesanne. Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei programm, Moskva, 1963, lk. 283—284, v. k.)

Küsimusi ja ülesanne.

1. Kuidas täitis Nõukogude Liit ja kuidas täitsid lääneriigid otsuseid Saksamaa sõjajärgse korralduse kohta?
2. Jutustage Saksa Demokraatliku Vabariigi tekkimisest.
3. Millised edusamme on saksa rahvas teinud sotsialismi ülesehitamisel?
4. Millised on Saksamaa probleemi lahendamise teed?

Kirjandust klassiväliseks lugemiseks.

- B. Бредель, Новая глава.
А. Зегерс, Решение.
«ГДР шагает в будущее. 1949—1964».

§ 30. Poola Rahvavabariik.

Võitlus hitlerlike 1939. aasta sügisest alates, pärast Poola orjastajate vastu. septembrikatastroofi, elas poola rahvas met-siku terrori olukorras, mille kehtestasid hitlerlased.

Fašismivastase võitluse organiseerijateks ja juhtijateks olid kommunistid. 1942. aasta jaanuaris loodi sügaval põranda all Poola Töölispartei, kes päris Poola Kommunistliku Partei parimad traditsioonid. Poola Töölispartei organiseerijateks olid Marcelli Nowotko, Pawel Finder, Władysław Gomułka jt.

Poola Töölispartei kutsus rahvast üles massilisele relvastatud võitlusele hitlerlike okupantide vastu: «Looge partisanisalku. On vaja luua teine rinne hitlerliku armee tagalas.» Jutt oli ühtselt fašismivastasest rahvusrindest võitluseks rahvusliku sõltumatus eest selle nimel, et luua demokraatlik Poola eesotsas töölisklassiga.

Võitluse intensiivistamiseks okupantide vastu asus Poola Töölispartei 1942. aasta kevadel relvastatud rahvajõudude — Guardia Ludowa organiseerimisele.

Ööl vastu **1. jaanuari 1944** loodi põrandaalune parlament — Krajowa Rada Narodowa (Poola Rahvusnõukogu). Vojevoodkondades, maakondades ja valdades asutati kohalikul rahvaraadal. Krajowa Rada Narodowa kuulutas enda kuni Seadusandliku Seimi kokkukutsumiseni kõrgeimaks võimuorganiks Poolas. Ta deklareeris, et Londonis asuvalt Poola emigrantlikult valitsuselt võetakse õigus esineda poola rahva nimel.

Krajowa Rada Narodowa moodustas Armia Ludowa (Rahvaarmee), kuhu koondusid Guardia Ludowa ja teiste demokraatlike sõjaväeorganisatsioonide üksused. Nõukogude Liidu territooriumil organiseerisid poola patrioodid Tadeusz Kościuszko nimelise diviisi, mis hiljem kujunes Poola sõjaväe 1. armeeks.

1944. aasta suvel alustasid Nõukogude väed ja Poola armee väeosad Poola vabastamist. Armia Ludowa võitlejad andsid hitlerlastele hoope tagalast. Poola vabastatud territooriumil asus tööle Krajowa Rada Narodowa loodud Poola Rahvusliku Vabastamise Komitee, kes täitis ajutise valitsuse funktsioone.

22. juulil 1944 andis Poola Rahvusliku Vabastamise Komitee välja manifesti, milles esitati uue Poola sotsiaalse, poliitilise ja majandusliku korralduse printsiibid. 22. juuli sai poola rahva rahvuspühaks.

1945. aasta kevadel vabastati Poola saksa fašistlikest hordidest täielikult. Nõukogude Liidu abiga õnnestus Poolal tagasi saada kõik oma põlised maad kuni Oder—Neisseni.

Rahvademokraatlik
revolutsioon.

Pärast Poola vabastamist fašismist arenes juba hitlerliku okupatsiooni aastail alanud rahvademokraatlik revolutsioon edasi. Kogu maal läks võim üle rahva kätte. Sõjaroimareid ja kodumaa reetjaid karistati karmilt. Süüdimõistetud või välismaale põgenenud kurjategijate ettevõtted konfiskeeriti ja anti üle riigile. Tehase- ja vabrikukomiteed seadsid sisse oma kontrolli eraettevõtete üle. Tuhanded eesrindlikud töölised asusid juhtivatele ametikohtadele tööstuses.

Poola rahvas taastas jõudu säästmata hitlerlaste poolt purustatud linnu ja külasid, vabrikuid ja tehaseid, transporti ja sidet. Algas tagastatud läänealade kasutuselevõtmine ja asustamine. Kuid eriti teravaks kujunes rahvademokraatliku revolutsiooni perioodil agraarküsimus.

Agraarreform. Enne revolutsiooni kuulus maa põhiliselt mõisnikele ja kulakutele. Talupoegadele, kelle maatükid ei ületanud viit hektarit, kuulus ainult 15% maast. Poola külas oli 7—8 miljonit «liigset» inimest.

Agraarreformi kohaselt konfiskeeriti mõisad ilma igasuguse tasuta. Koos maaga võeti mõisnikelt ära kogu vara: hooned, inventar, kariloomad jne. Reformi tulemusena sai maad üle miljoni kehviku ja sulase. Uusmaasaajate osa moodustas kolmandiku kõigist Poola talumajandest. Talupojad, kes ei saanud maad oma elukoha järgi, said seda taasühendatud maa-aladel. Osa maast muutus riigi omandiks. Neil aladel rajati riiklikud majandid, mis sarnanevad meie sovhoosidega.

Poola kommunistid võtsid arvesse V. I. Lenini juhtnööre, et mitte kõikjal ja mitte alati pole otstarbekohane maad natsionaliseerida. Poolas oli sajandite vältel välja kujunenud päranduslik maavaldus. Talupoegade maatükid läksid ühelt põlvkonnalt üle teisele põlvkonnale (isalt pojale jne.). Sellise maavaldussüsteemi puhul (erinevalt Vene kogukonnast, kus maa perioodiliselt ümber jaotati) oli talupoegade kiindumus maasse väga tugev. Maa natsionaliseerimine oleks võinud talupoegi revolutsioonist eemale tõugata ning proletariaadi ja talurahva liidule kahju tekitada. See pärast kindlustus Poolas tööle rajatud maaomandus. Maa kuulub neile, kes seda harivad. Keskseks kujukaks põllumajanduses sai kesktalupoeg.

Võitlus proletariaadi diktatuuri kehtestamise eest.

Klassivõitlus Poolas teravnes märgatavalt. Vanade reaktsiooniliste klasside riismed tegid meelegeitlikke katseid rahva saavutusi likvideerida ja oma endist võimu taastada.

Reaktsiooni legaalseks keskuseks kujunes Poola Talurahvapartei (Polskie Stronnictwo Ludowe), mille asutas Poolasse naasnud Mikolajczyk, üks Londoni emigrantliku valitsuse liidreid. See partei kajastas kodanluse tolle osa huve, kellel olid teatavad positsioonid majanduses ning mõju linna ja küla kõikuvate, väikekodanlike elementide hulgas. Reaktsiooni ninamehed, sealhulgas poola vaimulikkonna kõrgemad aukandjad, keda toetasid inglise-ameerika imperialistid, nõudsid vara tagastamist endistele omanikele. Intensiivistus spionaaž ja sagesid diversiooniaktid.

Meenutades neil aastail toimunud väga pingelist võitlust, ütles Wladyslaw Gomulka: «Kodanlik-mõisniklik reaktsioon ei katkestanud varjatud Poola demokraatia vastu ka pärast meie maa vabastamist. Ta käskis tulistada Poola Töölispartei liikmeid «nagu parte». Tulistati. Tapeti. Tapeti töölisi, kes võtsid oma valdusse vabrikud, tapeti talupoegi, kes jagasid mõisnike maad, tapeti taassündinud Poola sõjaväe sõdureid ja ohvitserid... Võitluses reaktsiooniliste jõukude vastu langes üle 20 000 kommunisti ja demokraatliku tegelase.»

Näis juba, et on puhkemas kodusõda. Kuid töörahva koondumine tööliklassi ümber ja Nõukogude vägede viibimine Poolas paralüeeris reaktsioonijõude. Seepärast *ei toimunud Poolas kodusõda ega välismaist sõjalist interventsiooni*.

1946. aastal võttis Krajowa Rada Narodowa vastu dekreedid kõigi ettevõtete natsionaliseerimise kohta, kus töötas rohkem kui viiskümmend töölist. Kodanlaste klassi majanduslik võimsus kaotas pinna jalge alt.

1947. aasta alguses toimusid Seadusandliku Seimi valimised. Demokraatlike parteide blokk eesotsas kommunistidega sai uues parlamendis enamiku kohti, Poola kodanluse ja inglise-ameerika imperialistide agentuur aga sai täielikult lüüa. Kaotanud poliitilise mõju Poolas ja kartes vastutust oma kontrrevolutsioonilise tegevuse pärast, põgenesid Poola reaktsiooni ninamehed välismaale. Kujundati uus valitsus ilma reaktsionäärideta.

Seadusandlik Seim kujunes proletariaadi diktatuuri esimeseks parlamendiks Poolas. Poolas kehtestati proletariaadi diktatuur rahvademokraatia vormis.

Sotsialismi aluste rajamine.

Proletariaadi diktatuuri tugevdamisel etendas suurt osa tööliklassi ridades esineva lõhe likvideerimine. **1948. aasta detsembris** ühinesid marksismi-leninismi baasil Poola Töölispartei ja parempoolsetest elementidest puhastunud Poola Sotsialistlik Partei (PPS). Tekkis *Poola Ühinenud Töölispartei*. Poola Ühinenud Töölispartei kõrval võtavad uue Poola ehitamisest aktiivselt osa Ühinenud Talurahvapartei ja Demokraatlik Partei.¹

Sotsialismi ehitamine Poolas algas komplitseeritud tingimustes. Mitu aastat kulus hitlerlaste poolt tekitatud laose likvideerimiseks. Peamiseks ülesandeks oli rasketööstuse loomine. Poola Ühinenud Töölispartei üleskuulsel ehitasid poola töötajad vaimustusega uusi vabrikuid ja tehaseid, õppisid tundma tehnikat ning organiseerisid uute tööstustoodangu liikide tootmist.

Kuid sotsialistliku ülesehitustöö käigus esines planeerimisel puudusi. Kergetööstus ja põllumajandus jäid oma arenemises rasketööstusest maha. Tootmisalase koostöö läbiviimisel ei peetud iga kord kinni leninlikust vabatahtlikkuse printsiibist. Rikuti sotsialistlikku seaduslikkust.

Seda püüdsid ära kasutada kontrrevolutsioonilised elemendid. Ent Poola Ühinenud Töölispartei parandas esinenud vead kiiresti.

¹ *Ühinenud Talurahvapartei* kujunes selle tulemusena, et *Talurahvaparteis* (Stronniectwo Ludowe) lülitati Mikolajczyki pooldajaist puhastatud osa *Poola Talurahvaparteist* (Polskie Stronniectwo Ludowe), samuti teised rühmad, kes olid Poola Talurahvaparteist juba varem lahku löönud. *Demokraatlik Partei* ühendab mõningaid haritlaste ja käsitöölise kihte. Mõlemad parteid tunnis-tavad tööliklassi ja tema avangardi juhtivat osa, kuuluvad Rahvaühitsuse Rindesse ja võtavad Poola Ühinenud Töölispartei juhtimisel osa sotsialismi ehitamisest.

Poola Ühinenud Töölispartei Keskkomitee VIII pleenumil (1956. aasta oktoobris) kavandati tee nimetatud puuduste likvideerimiseks. Pleenum valis Poola Ühinenud Töölispartei Keskkomitee esimeseks sekretäriks Władysław Gomułka.

Poola Ühinenud Töölispartei juhtimisel alustas poola rahvas ennastsalgavat võitlust oma maa põlise mahajäämuse likvideerimiseks. Eesrindlikud töölised kasutasid Nõukogude Liidu novatorite kogemusi. Nende initsiatiivil arenes Poolas võistlus tööviljakuse tõstmise eest.

Poola töölisklassi kangelaslike jõupingutuste tulemusena tekki- sid Poolas uued tööstusharud: traktori-, auto-, tööpingi- ja laeva- ehitustööstus. Kiiresti arenevad elektrotehnika- ja keemiatööstus ning teised tööstusharud. Poola rahva uhkuseks on Euroopa üks suurimaid metallurgiakombinaate, nimelt V. I. Lenini nimeline metallurgiakombinaat Nowa Hutas.

Poolas toodeti ligi 120 miljonit tonni kivisütt aastas. See on rohkem, kui toodavad Prantsusmaa ja Jaapan kokku. 1965. aastal ületas tööstusliku tootmise tase sõjaeelse taseme üle 11 korra, masinaehituse ja elektrotehnikatööstuse toodangu maht aga üle 30 korra. Tööstuse tormilise arenemise tulemuseks oli Poola töölisklassi arvulise koosseisu suurenemine neljakordseks. *Mahajäänud agraarmaast on Poola muutunud tööstus- ja agraarriigiks.*

Poola arendab ulatuslikku kaubandust peaaegu kõigi maailma riikidega, eriti Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu liikmesriikidega. Kiiresti kasvab kaubavahetus Nõukogude Liiduga. Poola saadab NSV Liidule merelaevu, metallilõikamis- pinke, raudtee veerevat koosseisu, kivisütt, keemiatööstuse saadusi ja seadmeid. Nõukogude Liidult saab Poola mitmesuguseid masinaid ja seadmeid, naftat, mangaani ja rauamaaki.

Märkimisväärseid edusamme on tehtud ka põllumajanduses. Riigimajandite tootmistegevus paraneb iga aastaga. Üha paremini majandavad põllumajanduslikud tootmiskooperatiivid. Tera- viljakultuuride saagikust ja kariloomade produktiivsust on riigi abiga suurendanud ka üksikmajandid, mis hõlmavad veel 86% kõigist põllumajanduslikest kõlvikutest.

Tohutut edu on sotsialistlik Poola saavutanud ka kultuuri valdkonnas. Kui enne revolutsiooni oli Poolas 7,5 miljonit kirja- oskamatu, siis nüüd on kirjaoskamatus täielikult likvideeri- tud.

Kodanliku Poola kõrgemates õppeasutustes õppis ligikaudu 50 000 üliõpilast. Praegu õpib ülikoolides 212 000 inimest, s. o. 4 korda rohkem.

Poola Ühinenud Töölispartei IV kongress (1964. aasta juunis) kinnitas Poola majanduse edasiarendamise direktiivid aastaks 1966—1970. Järjekordse viisaastaku tähtsamateks ülesanneteks on

suurendada tööstusliku tootmise mahtu umbes 1,5-kordseks ja põllumajandusliku tootmise mahtu 14—15%.

Küsimusi ja ülesanne.

1. Miks oli klassivõitlus Poolas revolutsiooniperioodil eriti terav?
2. Kuidas lahendasid Poola kommunistid agraarküsimuse?
3. Kuidas ja millal kehtestati Poolas töölisklassi diktatuur?
4. Jutustage sotsialismi ehitamise edusammudest Poolas.

Kirjandust klassiväliseks lugemiseks.

Я. Ивашкевич, Избранные произведения.

Л. Кручковский, Возмездие.

В. Махеек, Утром пронесся ураган.

«День добрый, Польша! 1944—1964».

§ 31. Rumeenia Sotsialistlik Vabariik

Sõjalis-fašistliku
režiimi krahh.

Antonescu sõjalis-fašistlik režiim viis Rumeenia rahvusliku katastroofi piirini. Ešelonide kaupa vedasid hitlerlased Saksamaale vilja ja kariloomi, Rumeenias endas aga ei antud kahel päeval nädalas välja leiba ja kolm päeva nädalas kuulutati «paastupäevadeks». Fašistid tõukasid Rumeenia sõtta NSV Liidu vastu. Nende kurtelgelik rahvavastane poliitika läks rumeenia rahvale kalliks maksma. Miljon tapetut, haavatut ja vängilangenut, üldine laos ja nälg — niisugune oli nende võimutsemise lõpptulemus.

Nõukogude armee lähenemisega Rumeenia piiridele intensiivistus võitlus fašismi vastu. 1943. aasta augustis töötas Kommunistlik Partei välja relvastatud ülestõusu plaani. 1944. aasta suvel loodi Rumeenias Sõja-revolutsioonikomitee. Pealinna ja teiste linnade ettevõtetes moodustati tööliskaardi salgad. Suurt tööd tegid kommunistid sõjaväeosades. Kaks nädalat enne relvastatud ülestõusu organiseerisid kommunistid partei juhtivate tegelaste põgenemise kontsentratsioonilaagritest. Nende hulgas oli ka Gheorghiu-Dej (1901—1965), kes oli 11 aastat vangistuses vaevelnud. Ülestõusu ettevalmistamine intensiivistus.

Fašistliku väegrupi purustamine Nõukogude vägede poolt Iași—Kišinjovi rajoonis kiirendas ja hõlbustas fašistliku režiimi kraahi Rumeenias.

23. augustil 1944 algas Rumeenias üldrahvalik relvastatud ülestõus. Antonescu ja teised fašistlikud roimarid areteeriti. Relvastatud töölisel haarasid kommunistide juhtimisel tähtsamad

strateegilised punktid (raudteejaamad, posti, telegraafi ja sillad) enda kätte ja blokeerisid Saksa garnisonid. Bukarestis läksid ratsaväepolgud ülestõusnute poolele üle. Seesama toimus ka teistes linnades.

Nädala pärast puhastati Bukarest ja linna ümbrus hitlerlikest vägedest. Vaimustusega tervitasid pealinna elanikud Nõukogude vägesid ja Tudor Vladimirescu nimelist Rumeenia diviisi (selle diviisi organiseerisid NSV Liidu territooriumil 1943. aasta oktoobris rumeenia patrioodid. Diviisile anti 1821. aasta talurahvaülestõusu juhi nimi).

Rumeenia armee pööras relvad fašistliku Saksamaa vastu ja võttis kõigi oma jõududega osa Hitleri-vastasest sõjast, aidates tõhusalt kaasa hitlerliku Saksamaa purustamisele.

Fašismivastase relvastatud augustiülestõusu võiduga algas Rumeenias rahvademokraatlik revolutsioon.

Võitlus rahvademokraatliku korra kehtestamise eest.

Antonescu fašistliku režiimi kukutamine ei tähendanud veel rahva täielikku võitu. Kuninga õukond, kodanlaste ja mõisnike parteide — natsionaal-liberaalide ja natsionaal-

tsaranistide (tsaraanid — talupojad) parteide liidrid, samuti kindralid otsustasid oma võimu säilitamiseks ohvriks tuua Antonescu.

Sel ajal kui rahvas hitlerlastele ja nende käsilastele purustavaid hoope jagas, hiilisid kodanlik-mõisniklikud ringkonnad võimu juurde. Uus kuningavalitsus saboteeris inglise-ameerika imperialistide abiga vaherahu tingimuste täitmist ja pidurdas revolutsiooni arenemist Rumeenias. Agraarreformi läbiviimise lükkas ta edasi «kuni sõja lõppemiseni».

Kommunistlik Partei hindas olukorda riigis õigesti. Ta võttis arvesse, et rahvas nõudis peatseid reforme ja elutingimuste viivitamatut parandamist, läbemata oodata sõja lõpuni. Seepärast esitasid kommunistid loosungi: «Võtta rünnakuga kohaliku võimu organid enda kätte! Laiendada 23. augustil saavutatud vabadusi ja õigusi!»

Edukaks võitluseks rahva vajaduste rahuldamise eest löid kommunistid Demokraatliku Rahvusrinde. Demokraatlikku Rahvusrindesse ühinesid kommunistid, sotsiaaldemokraadid, «Põlluharijate Rinne»¹ ja teised organisatsioonid.

Vabrikutes ja tehastes kihutasid tööliselised vana, fašistliku administratsiooni minema ja seadsid sisse oma kontrolli tootmise üle. Prefektid ja munitsipaliteetide esimehed asendati uute, valitavate juhtijatega.

¹ «Põlluharijate Rinne» — rumeenia töötava talurahva massiorganisatsioon, mis tekkis 1933. aastal. Selle partei organiseerija Petru Groza (1884—1958) pärines mõisniku perekonnast, kuid ühines siiralt Kommunistliku Partei võitlusega oma rahva õnne eest.

Käesoleval ajal on Rumeenias üks partei.

Ära ootamata «sõja lõppu», haarasid talupojad mõisnike maad enda kätte. Nii näiteks haarasid 10 000 kehvikut ja sulast vürst Sturdzalt 56 000 hektarit maad, kariloomi ja inventari ning jaotasid need omavahel ära. Mõisnike maad ja vara konfiskeeriti kogu maal. Talupoegade abistamiseks nende võitluses mõisnike ja fašistlike jõukude vastu suunas Kommunistlik Partei maale tuhandeid töölissalku. See tugevdas proletariaadi ja talurahva liitu.

1945. aasta alguses otsustas Rumeenia reaktsioon alustada pealetungi demokraatlikele jõududele. 24. veebruaril tulistasid sandarmeeriaväed Bukarestis automaatpüssidest demonstratsiooni, millest võttis osa pool miljonit inimest.

Kommunistide üleskutsel nõudis rahvas valitsuse lahkumist, sest enamik valitsusliikmeid olid reaktsionäärid. Üle kogu maa veeres võimas väljaastumiste laine. Selle liikumise kulminatsioonipunktiks oli kuningalossi ees toimunud demonstratsioon, mis kestis terve ööpäeva.

6. märtsil 1945 tuli võimule tõeline rahvavalitsus, mis koosnes Demokraatliku Rahvusrinde esindajaist. Demokraatliku valitsuse juhiks sai «Põlluharijate Rinde» liider Petru Groza.

Võitlus proletariaadi diktatuuri kehtestamise eest. Demokraatliku Rahvusrinde valitsus asus energiliselt lahendama rahvademokraatliku revolutsiooni ülesandeid. Fašistid kihutati riigiaparaadist minema, fašistlikud seadused tühistati. Kõik vähemusrühused said võrdsed õigused rumeenlastega. Naised ja sõjaväelased said valimisõiguse.

Kuid tolle perioodi kõige tähtsamaks sündmuseks oli agraarreform. Maareformi seaduse väljatöötamiseks ja vastuvõtmiseks kulus vaid kaks nädalat. 140 000 mõisnikult konfiskeeris rahvademokraatlik valitsus peaaegu 1,5 miljonit hektarit maad koos kogu elusa ja eluta inventariga. Üle 900 000 talupoja sai oma valdusse endisi mõisamaid. Ligikaudu veerand kogu konfiskeeritud maast läks riigi omandiks. Agraarreformi tulemusena likvideeriti mõisnike klass ning kindlustus tööliste ja talupoegade liit.

Valitsus seadis ettevõtetes sisse riikliku ja tööliskontrolli, kehtestas kõrgendatud maksu varakatele klassidele ja viis läbi raha-reformi.

Revolutsioonilised ümberkujundused põhjustasid kõigi vana ühiskonna jõudude vastupanu. Nad ei tahtnud endiste privileegide ega varanduse kaotamisega leppida.

Kuningas Mihai kuulutas välja omapärase streigi: ta ei kirjutanud enam valitsuse seadusandlikele aktidele alla. Natsionaaltsaranistide ja natsionaal-liberaalide liidrid astusid kontakti Ameerika luurega ja kavatsesid rahvademokraatliku valitsuse kukutada. Nad organiseerisid relvastatud jõuke ning läksid üle terrori- ja diversioonitaktikale. Kaks aastat järjest esinenud ennenägematu põua tagajärjel tekkis riigis nälg ja levisid epi-deemiad.

Vandeseltslased lootsid, et «nälja kondine käsi» aitab neil revolutsiooni lämmatada. 1947. aasta sügisel aga saadi vande-nõule jälile ja see purustati. Riigipööret kavatsenud natsionaal-tsaranistide juhid eesotsas Maniuga anti kohtu alla ja said kar-milt karistada. Nende partei saadeti laiali. Varsti kuulutas end laialisaadetuks ka natsionaal-liberaalne partei. Kodanluse esinda-jad kihutati parlamendist, valitsusest ja kohalikest võimuorgani-
test minema.

30. detsembril 1947 likvideeriti monarhia ja kuulutati välja Rumeenia Rahvavabariik. Rumeenias kehtestati proletariaadi dik-tatuur ja algas sotsialistliku ühiskonna ehitamine.

Proletariaadi diktatuuri tugevdamise seisukohalt oli eriti tähtis kommunistide ja sotsiaaldemokraatide ühinemine. Kommunistlik Partei paljastas kaua ja kannatlikult oportunistide reetlikku poliitikat. Selle tulemuseks oli asjaolu, et ühinemiskongressi ajaks pooldasid Sotsiaaldemokraatliku Partei lihtliikmed kindlalt kom-munistidega loodava tegevusühtsuse vajalikkust. **1948. aasta veeb-ruaris** asutati Kommunistliku Partei ja Sotsiaaldemokraatliku Partei ühinemiskongressil Rumeenia Töölispartei.

1948. aasta suvel läbiviidud tööstuse, pan-kade ja transpordi natsionaliseerimine andis kapitalistide klassile lõpliku hoobi. Kodanlus jäi ilma niihästi võimust kui ka varast. Rumeenias algas sot-sialistliku majanduse plaanipärane rajamine.

Sotsialistlik
ülesehitustöö.

Mida siis tõi sotsialism Rumeeniale?

Enne revolutsiooni oli Rumeenia Euroopa üks mahajäänu-maid maid. Tööstuses töötas vaid 7% elanikkonnast. Nüüd on Rumeenias loodud uued tööstusharud: traktori-, auto-, keemia-, elektrotehnikatööstus jt. Kiiresti areneb nafta- ja kivisöetööstus. Rahvavõimu aastail on ehitatud üle 200 uue suure tööstusette-võtte. Sajad tööstusettevõtted on rekonstrueeritud ja varustatud ajakohase tehnikaga. Rumeenia töölised ja insener-tehnilised töötajad on masinate ja seadmete tootmise organiseerimisel suurt leidlikkust ilmutanud. Rumeenia magistraalmootorvedurid, autod ja traktorid on maailmaturul näidanud ennast heast kül-jest.

Eriti kiiresti areneb tööstus varem mahajäänud piirkonda-des — Moldovos, Dobrudžas ja Madjari autonoomses regioo-nis.

Rumeenia industrialiseerimisel on olulise tähtsusega Rumee-nia ja NSV Liidu kindlad majanduslikud sidemed. Nõukogude Liidu abiga ehitatakse Galati metallurgiakombinaat, naftakeemia- ja energetikaobjekte, lahendatakse edukalt probleemi, kuidas varus-tada Rumeenia tööstust rauamaagiga ja metallurgiakoksiga. Rumee-nia arendab ulatuslikku kaubandust NSV Liiduga. Nõukogude Liidule langeb üle 40% kogu Rumeenia väliskaubanduse käibest.

Tööstusliku tootmise maht suurenes 1965. aastaks sõjaeelse tasemega võrreldes peaaegu 10-kordseks. Tööstuse osatähtsus rahvamajanduses moodustab umbes kaks kolmandikku. See tähendab, et *Rumeenia on mahajäänud agraarmaast muutunud tööstus- ja agraarriigiks.*

Ka Rumeenia külas on olukord muutunud. Algul astusid talupojad põllumajanduslikesse ühistuisse, kus nad omandasid kollektiivse ühistöö kogemusi. Seejärel võttis Rumeenia Töölispartei kursi kõrgemat tüüpi põllumajanduslike tootmiskooperatiivide loomisele.

1962. aastal viidi põllumajanduse kollektiviseerimine lõpule. Praegu töötab sotsialistliku Rumeenia põldudel üle 80 000 traktori.

Unustusehõlma on vajunud elanikkonna viletsus ja kirjaoskamatus. Võrreldes sõjaeelse perioodiga on Rumeenia natsionaalne tulu kasvanud 3,5-kordseks, tööliste ja teenistujate reaalpalk aga 1950. aastaga võrreldes rohkem kui 2-kordseks.

Enne sõda oli Rumeenias üle 4 miljoni kirjaoskamatu ja vähese kirjaoskusega inimese. Nüüd on seal kehtestatud kaheksaklassiline koolikohustus. On laienenud kõrgemate õppeasutuste võrk, mille tulemusena üliõpilaste arv on sõjaeelsete aastatega võrreldes suurenenud 4,2-kordseks. Praegu õpib Rumeenias iga kuues inimene.

Ajaloo seisukohalt lühikese ajaga on *sotsialism Rumeenias võitnud nii linnas kui ka maal.*

Rumeenia rahva elus etendas suurt osa Rumeenia Kommunistliku Partei IX kongress¹ (1965. a. juulis). Rumeenia Kommunistliku Partei Keskkomitee peasekretäri sm. Nicolae Ceaușescu aruandekõnes tehti kokkuvõtte läbikäidud teest ja kavandati Rumeenia edasiarenemise perspektiivid. Kongress kinnitas rahvamajanduse arendamise direktiivid aastaiaks 1966—1970, mis nägid ette tööstusliku tootmise suurendamist eelseisval viisaastakul rohkem kui kahe kolmandiku võrra. Kongressil kiideti heaks uue konstitutsiooni projekt. 1965. aasta augustis kinnitas uue konstitutsiooni Suur Rahvuskogu. Rumeenia sai uue nimetuse — Rumeenia Sotsialistlik Vabariik.

Küsimusi.

1. Kuidas arenes võitlus rahvademokraatliku korra kehtestamise eest?
2. Kuidas kehtestati proletariaadi diktatuur Rumeenias?
3. Millised on sotsialismi ehitamise edusammud Rumeenias?

Kirjandust klassiväliseks lugemiseks.

M. S a d o v e a n u, Mitrea Cocor, Tallinn, 1952.

«Народная Румыния сегодня. 1944—1964».

¹ Kongress võttis vastu otsuse nimetada Rumeenia Töölispartei ümber *Rumeenia Kommunistlikuks Parteiks* ja pidada Rumeenia Töölispartei IV kongressi Rumeenia Kommunistliku Partei IX kongressiks.

§ 32. Tšehhoslovakkia Sotsialistlik Vabariik.

Tšehhoslovakkia rahva fašismivastane võitlus.

Tšehhoslovakkia oli üks fašistliku agressiooni esimesi ohvreid. Hitlerlased riisusid Tšehhoslovakkia üle kuue aasta. Nad lasksid maha tuhandeid patrioote, sajad tuhanded inimesed aeti kontsentratsioonilaagritesse ja Saksamaale sunnitööle. Vana Tšehhoslovakkia valitsevad klassid said oma rahva reetjaks. Osa kodanlust ja mõisnikke töötas koos hitlerlastega, mõned neist aga emigreerisid välismaale. Londonis moodustati emigrantlik valitsus.

1943. aasta detsembris kirjutati alla Nõukogude — Tšehhoslovakkia sõpruse, vastastikuse abistamise ja sõjajärgse koostöö lepingule. See leping oli Tšehhoslovakkiale suure ajaloolise tähtsusega. Tšehhoslovakkia rahvad said kindla tagatise, et nende rahvuslik sõltumatus taastatakse.

Kommunistide juhtimisel arendas Tšehhoslovakkia rahvas sihi-kindlat ja palju ohvreid nõudnud võitlust oma rahvusliku sõltumatuse eest. Rahvusliku sõltumatuse eest võitlemise aastail hukkus 25 000 kommunisti, nende hulgas Tšehhoslovakkia rahvuskangelased Julius Fučik ja Jan Šverma.

Fašismivastase võitluse eredaks leheküljeks oli Slovakkia rahvuslik ülestõus, mis puhkes 1944. aasta augustis. *Ülestõus Slovakkias kujutas endast rahvademokraatliku revolutsiooni algust Tšehhoslovakkias.* Slovakkia ülestõusnute ridades võitlesid ka Nõukogude inimesed (ohvitserid, sõdurid, partisanid). Samal ajal jõudis Nõukogude armee ja tema koosseisus Tšehhoslovakkia korpust vahetult välja Slovakkia põhjapiirini.

Sõja lõpul arenesid Prahase dramaatilised sündmused. 5. mail 1945 algas Prahase elanikkonna relvastatud ülestõus okupantide vastu. Hitlerlased paiskasid ülestõusnute vastu tankid ja lennukid. Ülestõusnute olukord muutus meeleheitlikuks. Natsid otsustasid Praha maatasa teha.

Nõukogude väed asusid Tšehhoslovakkia pealinnast mitmesaja kilomeetri kaugusel. *Kuid Nõukogude sõjamehed ei saanud Tšehhoslovakkia patrioote hätta jätta.* Berliini alt sööstis Prahasse kaks tankiarmeed. Purustanud hitlerlike jõukude vastupanu ja läbinud rasketes mägitungimustes 350 km, tungisid Nõukogude väed 9. mai varahommikul linna. Sellest päevast sai Tšehhoslovakkia rahva rahvuspuha.

Varsti vabastati hitlerlastest kogu maa. Taga-Karpaatia Ukraina sai võimaluse ühinemiseks Nõukogude Ukrainaga.

Põhjalike sotsiaal-majanduslike ümberkujunduste elluviimine. Juba 1945. aasta aprillis moodustati Tšehhoslovakkia vabastatud territooriumil Košice linnas Rahvusrinde valitsus. Kommunistid said 25-st ministrikohast 8.

Tšehhoslovakkias hakati ellu viima sügavaid sotsiaal-majanduslikke ümberkujundusi. Vana riigiaparaat lammutati, riigis keh-

testati rahvademokraatlik kord. Kogu võim läks kohapeal rahvuslike komiteede kätte. Neist said laialdase rahvakoalitsiooni — tööliste, talupoegade, väikekodanluse ja keskkodanluse patriootliku osa võimuorganid. Juhtivat osa aga etendas nendes tööliklass, kelle eesotsas oli Kommunistlik Partei. Tehti esimesi samme agrarreformi läbiviimiseks: algas saksa ja ungari mõisnike ning okupantide käsilaste maade konfiskeerimine. Vähesema maaga talupojad ja sulased said maad.

Kommunistide nõudmisel likvideeriti fašistlikud organisatsioonid, karistati sõjaroimareid ja kodumaa reetjaid, nende vara aga natsionaliseeriti.

Sedamööda kuidas arenes rahvademokraatlik revolutsioon; muutus kodanlus üha reaktsioonilisemaks. Ta püüdis pidurdada revolutsioonilisi ümberkujundusi, isoleerida kommuniste rahvast ja eemaldada Tšehhoslovakkia Nõukogude Liidust.

Neis tingimustes kerkis tööliklassi ette ülesanne likvideerida kodanluse majanduslik võim ja poliitiline mõju riigis. Nüüd suunati peamine hoop kodanluse kui klassi pihta. Hoolimata ministrite-reaktsionääride vastupanust võeti 1945. aasta oktoobris kommunistide initsiatiivil vastu tööstuse ja pankade natsionaliseerimise seadused. Kaks kolmandikku kogu tööstusest läks riigi kätte. Sotsialistliku sektori loomine tööstuses võimaldas üle minna rahvamajanduse planeerimisele.

1946. aasta mais toimusid Seadusandliku Rahvuskogu valimised. Neil valimistel said kõige rohkem häáli kommunistid. Uue valitsuse etteotsa asus Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei juht Klement Gottwald (1896—1953). Kommunistide ja sotsiaaldemokraatide kõrval kuulusid valitsusse ka kodanluse huvide esindajad. Pärast valimisi viidi veelgi energilisemalt ellu agrarreformi, natsionaliseeriti intensiivsemalt tööstust, paljastati resoluutselt kodanluse esindajaid ja tõrjuti nad riigivõimu kõigist lülidest välja.

1948. aasta veebruarisündmused ja proletariaadi diktatuuri kehtestamine.

1948. aasta veebruaris tegi Tšehhoslovakkia kodanlus katset rahva saavutusi hävitada. 20. veebruaril esitasid 12 ministrit-reaktsionääri lahkumispalve, taotledes sellega valitsuse vahetamist. Vandeseltslasi toetasid pre-

sident Beneš ja rahvusvaheline imperialistlik reaktsioon. Samal ajal algasid Baieris, Tšehhoslovakkia läänepiiril, Ameerika armee manöövrid, ja seda mitte juhuslikult. Turistidena sööstsid Tšehhoslovakkiasse Ameerika luurajad.

Reaktsiooni tegevus tekitas Tšehhoslovakkias palju pahameelt. Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei Keskkomitee üleskutsel astus rahvas resoluutselt välja vabariigi kaitseks. Kõikjal toimusid miitingud. Praha tööliste miitingul, millest võttis osa 100 000 inimest, võeti vastu resolutsioon, kus oli öeldud: «Meie tahame Klement Gottwaldi valitsust ilma reaktsionääride-ministriteta.»

22. veebruaril toimus tehaseõukogude kongress, millest võttis osa 8000 delegaati, kes esindasid 2,5 miljonit Tšehhoslovakkia töölisi. Kongress nõudis resoluutselt, et tuleb tugevdada rahvademokraatlikku korda, valitsusest minema kihutada ministrid-reaktsionäärid ja natsionaliseerida tööstusettevõtteid, kus on üle 50 töölise, samuti hulgi- ja väliskaubanduse ettevõtteid. Kahe päeva pärast aga demonstreerisid vintpüsse ja automaate saanud Praha töölistmalevad oma tahet ja võimsust linna tänavatel.

24. veebruaril toimus ühetunnine protestistreik. Benešil ei jäänud muud üle, kui ministrite-reaktsionääride lahkumispalve vastu võtta ja kinnitada uus valitsuse koosseis. Sotsialistlik revolutsioon võitis. *Töölisklass, kelle eesotsas olid kommunistid, võttis poliitilise võimu täielikult enda kätte ja asus rajama sotsialismi aluseid.*

Nii viidi Tšehhoslovakkias relvastatud ülestõusuta lõpule rahvademokraatliku revolutsiooni ümberkasvamine sotsialistlikuks revolutsiooniks. Kõik sisemise reaktsiooni katsed valla päästa kodusõda läksid luhta rahva ühtsuse tõttu, kes koondus tööliklassi ümber. Nõukogude Liidu aktiivne toetus aga kaitses Tšehhoslovakkia välismaise interventsiooni eest.

Sotsialismi ehitamine. Pärast veebruarisündmusi viidi lõpule agraarreform ja tööstuse natsionaliseerimine. Rahvuskogu võttis vastu uue konstitutsiooni, mis fikseeris rahvademokraatliku korra saavutused, ja valis vabariigi presidendiks Klement Gottwaldi. **1948. aasta juunis** ühinesid Kommunistlik Partei ja Sotsiaaldemokraatlik Partei marksismi-leninismi baasil Tšehhoslovakkia Kommunistlikuks Parteiks. Lõhe likvideerimine tööliklassi ridades etendas suurt osa proletariaadi diktaatori tugevdamisel.¹

Tööliklassi ette kerkisid sotsialistliku industrialiseerimise ja põllumajanduse sotsialistliku ümberkujundamise ülesanded. Kommunistliku Partei juhtimisel tuli tööliklass sellega edukalt toime.

Enne revolutsiooni oli Tšehhoslovakkia kõrgesti arenenud tööstusriik. Ent Tšehhoslovakkias domineeris kergetööstus, mis töötas ekspordi tarbeks. Rasketööstus, eriti masinaehitus, oli nõrgalt arenenud. Peale selle ehitati tööstusettevõtteid põhiliselt Tšehhimaal, Slovakkia jäi Tšehhimaale mahajäänud agrarriipsiks.

¹ Käesoleval ajal on Tšehhoslovakkias veel neli parteid: *Tšehhoslovakkia Sotsialistlik Partei* (ühendab osa haritlaskonnast, teenistujaid ja käsitöölisi); *Tšehhoslovakkia Rahvapartei* (ühendab osa talurahvast, haritlaskonnast, peamiselt katoliiklasi); *Slovakkia Taassünni Partei* (ühendab väikese osa Slovakkia haritlaskonnast ja töolistest); *Vabaduspartei* (ühendab tähtsusetu osa Slovakkia teenistujatest ja haritlastest, peamiselt katoliiklasi). Kõik need parteid töötavad koos Tšehhoslovakkia Kommunistliku Parteiga ja võtavad osa sotsialismi ehitamisest.

Rahvavõimu aastail on ehitatud suuri tööstushiiglast, näiteks Klement Gottwaldi nimeline metallurgiakombinaat, kümneid uusi masinatehaseid (auruturbiinide, diislite jne. tootmine), kõrgahje ja elektrijaamu ning rajatud kaevandusi. On muutunud Tšehhoslovakkia tööstuse struktuur. Nüüd langeb kaks kolmandikku tööstustoodangust tootmisvahenditele. Eriti kiiresti areneb tööstus Slovakkias.

1965. aastal ületas tööstusliku tootmise maht Tšehhoslovakkias sõjaeelse taseme rohkem kui 5-kordselt. Tööstustoodangu hulgal igal elaniku kohta, samuti rahva elatustaseme poolest on Tšehhoslovakkia ühel esimestest kohtadest maailmas. Terasetoodangu poolest igal elaniku kohta on Tšehhoslovakkia ette jõudnud sellistest kõrgesti arenenud maadest nagu Inglismaa ja Prantsusmaa ning lähenes Ameerika Ühendriikide tootmistasemele.

Põhjalikult on muutunud Tšehhoslovakkia küla ilme. Küla tööinimesed on ühinenud põllumajanduslikesse tootmiskooperatiividesse. Tšehhoslovakkias on kaotatud inimese ekspluateerimine teise inimese poolt. *On lõpule jõudnud üleminek kapitalismilt sotsialismile, lõplikult on võitnud sotsialism.*

Neid muutusi arvestades võttis Rahvuskogu 1960. aasta suvel vastu uue sotsialistliku konstitutsiooni ning kuulutas tšehhide ja slovakkide riigi Tšehhoslovakkia Sotsialistlikuks Vabariigiks.

Niisiis näitas sotsialismi ehitamine Tšehhoslovakkias, et kapitalismiga võrreldes on sotsialismil ka tööstuslikult arenenud maades määratu suured eelised ja et ta tagab rahvahulkade kõrgema elatustaseme.

Sotsialismi ehitamise protsessis kujunevad uued inimesed, kellel on kõrge sotsialistlik teadlikkus.

Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei XII kongress (1962, aasta detsembris) arutas läbi ja kiitis heaks rahvamajanduse arendamise seitsme aasta plaani direktiivid (1964.—1970. a.). Kongressi otsused aitavad kaasa sotsialistliku ühiskonna edasiarendamisele ja kommunismi ehitamisele üleminekuks vajalike tingimuste loomisele. Nähakse ette raskemasinatööstuse, metallurgia, keemiatööstuse, kütteaine- ja energiabaasi edasiarendamist. On seatud ülesanne tõsta põllumajandus tööstuse tasemele, s. o. kasutada kõige efektiivsemalt kõiki tootmisvahendeid ning rakendada kõige eesrindlikumat tehnikat ja tehnoloogiat. Ühtaegu juhtis kongress tähelepanu sellele, et järgnevalt on vaja välja töötada Tšehhoslovakkia arendamise plaan lähemaks kaheks aastakümneks. See on kommunismi ehitamise plaan.

Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei Keskkomitee esimene sekretär sm. Antonin Novotný ütles Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei XII kongressil: «Meie elame ajal, mil kommunismile ülemineku ettevalmistamine muutub ka meile reaalseks perspektiiviks.»

Küsimusi ja ülesanne.

1. Kuidas võitles Tšehhoslovakkia rahvas oma kodumaa rahvusliku sõltumatus eest?
2. Kuidas arenes rahvademokraatlik revolutsioon Tšehhoslovakkias?
3. Jutustage 1948. aasta veebruarisündmustest ja nende tähtsusest.
4. Milles väljenduvad sotsialismi eelised kapitalismiga võrreldes tööstuslikult arenenud Tšehhoslovakkias?

Kirjandust klassiväliseks lugemiseks.

Я. Дрда, Однажды в мае.
«Чехословакия социалистическая. 1945—1965».

§ 33. Jugoslaavia Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik.

Vabadussõda ja rahvarevolutsioon.

1941. aasta aprillis okupeeriti Jugoslaavia hitlerliku Saksamaa, fašistliku Itaalia, horistliku Ungari ja kuningriikliku Bulgaaria poolt. Jugoslaavia kodanlus ja mõisnikud reetsid oma rahva ning asusid koostööle okupantidega. Okupandid jaotasid Jugoslaavia osadeks, neid abistasid ustašid, horvaadi fašistid, ja tšetnikud (sõnast «tšeta» — salk), serbia kodanluse poolt loodud reeturlikud jõugud.

Kuningas, osa kodanlust ja mõisnikke põgenesid Inglismaale. Seal moodustati emigrantlik valitsus, kes hoolitses ainult selle eest, et taastada riigis endine kord.

Ainult kommunistid ei jätnud oma rahvast hädas maha. Nad juhtisid töörahva hulkade võitlust okupantide ja kodumaa reetjate vastu.

Erilise ulatuse ja hoo võttis vabadusvõitlus pärast nõukogude rahva Suure Isamaasõja algust. Päeval, mil hitlerlased NSV Liidule kallale tungisid, pöördus Jugoslaavia Kommunistliku Partei Keskkomitee rahva poole üleskutsega, milles öeldi: «Nõukogude Liidu võitlus on ka teie võitlus, sest ta võitleb ka teie vaenlaste vastu, kelle ikke all te vaevlete.» 4. juulil 1941. a. võttis Jugoslaavia Kommunistliku Partei Keskkomitee Poliitbüroo vastu otsuse relvastatud ülestõusu kohta. Kuu aja pärast süttis juba kõigis piirkondades ägeduselt ennenägematu vabadussõja leek. See sõda toimus loosungi all «Surm fašismile — vabadus rahvale!»

1941. aasta lõpul formeeriti partisanisalkadest Jugoslaavia Rahvavabastusarmee esimesed väeosad. Võitlev rahvas hakkas kohapeal looma uut võimu — rahvavabastuskomiteesid. Kõigi nende komiteede esindajad moodustasid Jugoslaavia Rahvavabastuse Antifašistliku Veetše — uue revolutsioonilise võimu kõrgeima organi. **1943. aasta novembris** võttis Jugoslaavia Rahvavabastuse

Antifašistlik Veetše vastu otsuse, et uus Jugoslaavia kujuneb vabade ja võrdõiguslike rahvaste demokraatlikuks riigiks. Kuningavalitsust enam ei tunnistanud ning kuningal keelati tagasipöördumine Jugoslaaviasse.

Maa põles röövvallutajate jalge all. Rahvatasujad hävitasid hitlerlasi ja nende käsilasi — ustašše ja tšetnikuid. Jugoslaavia Rahvavabastusarmee võitlejad ja partisanid tõrjusid sõja ajal mitu suurt vaenlase pealetungi tagasi. Nad hävitasid peaaegu pool miljonit vaenlase sõdurit ja ohvitseri. *Vabadussõda sulas ühte rahvarevolutsiooniga.*

1944. aasta sügisel jõudis Nõukogude armee Jugoslaavia piirile ja vabastas koos Jugoslaavia Rahvavabastusarmeeaga suurema osa Jugoslaaviast ning ta pealinna Belgradi. **1945. aasta mais** vabastati Jugoslaavia fašistlikest jõukudest täielikult. Võit okupantide ja Jugoslaavia kodanluse üle saavutati kalli hinnaga. Üle 1,7 miljoni inimese (11% kogu rahvastikust) langes võitluses vabaduse eest või hävitati fašistide poolt.

Pärast kodanluse purustamist läks võim riigis rahva kätte.

29. novembril 1945 likvideeriti monarhia ja Jugoslaavia kuulutati Föderatiivseks Rahvavabariigiks.

Jugoslaavia on sotsialistlik paljurahvuseline liiduriik. Jugoslaavia föderatsiooni kuulub 6 sotsialistlikku vabariiki: Serbia, Horvaatia, Sloveenia, Bosnia ja Hertsegoviina, Makedoonia ning Tšernogooria.

Rahvavõimu aastate jooksul toimusid Jugoslaavias sügavad sotsiaal-majanduslikud ümberkujundused.

Jugoslaavias viidi läbi agrarreform, mille tulemusena maa võeti suurmaaomanikelt (mõisnikelt, maakodanluselt, kirikult jne.) ja anti vähese maaga talupoegadele, sulastele ning endistele Jugoslaavia Rahvavabastusarmee võitlejatele. Osa haritavast maast läks riigi omandiks. Neil maadel loodi riigimõisad.

1944.—1948. aastal võeti kapitalistidelt ära tööstus, pangad, raudteed ja kaubandus ning need muutusid töörahva ja rahvademokraatliku riigi omandiks.

Sotsialismi aluste rajamine Jugoslaavias.

Taastanud hitlerlaste poolt laostatud majanduse, asus Jugoslaavia rahvas sotsialismi ehitamisele. Jugoslaavia rahva kangelaslike jõupingutuste tulemusena on riigis ehitatud üle 60 elektrijaama, mis võimaldas suurendada elektrienergia tootmise sõjaeelse perioodiga võrreldes 10-kordseks. Varemete ja tuhahunnikute asemele on kerkinud niisugused suured ettevõtted, nagu turbiinitehas Ljubljanas, autotehas Kragujevacis ja instrumenditehas Zagrebis.

On tekkinud uued tööstusharud: auto-, traktori-, elektrotehnika- ja veduritööstus ning vaguniehitus. Tegelikult uuesti on loodud tööpingi-, energia- ja keemiatööstus ning laevaehitus. Rahvavõimu aastail kasvas tööstusliku tootmise üldmaht rohkem kui 7-kordseks, põllumajandussaaduste tootmine aga umbes 70%. *Jugoslaavia on*

muutunud mahajäänud põllumajandusmaast arenenud tööstus- ja agraariigiks.

Märkimisväärsed muutused toimuvad ka Jugoslaavia külas. Põllumajanduse sotsialistlik sektor, millele kuulub 12% haritavast maast, hõlmab riigimõisaid, agrokombinaate ja zadrugasid (kooperatiive). Riigimõisad ja agrokombinaadid, mis harivad 6,5% põllumajanduslikest kõlvikutest, annavad üle poole kaubateraviljast. Nendes majandites on teravilja saagikus üle kahe korra suurem kui üksiktalupoegadel. Ühismajandid annavad talupoegadele suurt abi ja näitavad sotsialistliku suurtootmise eeliseid killustatud väiketootmisega võrreldes.

Kooperatsiooni põhiliigiks külas on üldist tüüpi kooperatiivid. Nad on peamiselt küll varustus- ja turustuskooperatiivid, kuid üha rohkem hakkavad nad tegelema põllumajandussaaduste tootmise ja töötlemisega.

Jugoslaavia põldudel töötab üle 43 000 traktori, millest peaaegu 90% kasutatakse sotsialistlikus majapidamises. Põllumajandussaaduste tootmine on kasvanud esimeste sõjajärgsete aastatega võrreldes kahekordseks.

Kuid Jugoslaavia külas domineerib ikkagi veel väikeüksikmajapidamine, mistõttu põllumajandussaaduste tootmine jääb tööstuse arenemisest maha ega kata riigi kasvavaid vajadusi. Seepärast peabki Jugoslaavia Kommunistide Liit¹ üheks tähtsamaks ülesandeks lähemal aastail küla sotsialistlikku ümberkorraldamist.

1963. aasta aprillis võeti vastu uus konstitutsioon. Jugoslaaviat hakati nimetama Föderatiivseks Sotsialistlikuks Vabariigiks. Konstitutsioonis on fikseeritud, et «tootmisvahendite ühiskondlik omandus ei võimalda tagasipöördumist ühe inimese teise poolt ekspluateerimise ükskõik millise süsteemi juurde».

Uus konstitutsioon fikseeris sotsialismi ehitamise käigus saavutatud võidud ja avab perspektiivi Jugoslaavia edasiarenemiseks teel sotsialismile.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu VIII kongress (1964. aasta detsembris) pooldas rahvamajanduse planeerimise parandamist ja partei juhtiva osa suurendamist. Aruandekõnes, millega esines kongressil Jugoslaavia Kommunistide Liidu Keskkomitee peasekretär sm. Josip Broz Tito, määrati kindlaks sotsialistliku Jugoslaavia edasiarenemise suunad, nimelt majandus- ja ühiskonnasüsteemi täiustamise ning sotsialistlike ühiskondlike suhete kindlustamise alusel.

Viimastel aastatel on järjest tugevnenud Jugoslaavia sidemed sotsialismimaadega, eriti NSV Liiduga. Jugoslaavia Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi ja Nõukogude Liidu vaheline kauba-

¹ 1952. aastal nimetati Jugoslaavia Kommunistlik Partei ümber *Jugoslaavia Kommunistide Liiduks*.

käive on 1955. aastaga võrreldes kasvanud 6-kordseks, areneb üksikute tööstusharude koopereerimine ja laieneb teaduslik-tehniline koostöö.

Jugoslaavia kirjutas esimeste hulgas alla tuumakatsetuste osalise keelustamise Moskva lepingule. Ta võitleb aktiivselt üldise ja täieliku desarmeerimise eest, kõikide kolonialismi vormide likvideerimise eest ning erineva ühiskonnakorraga riikide rahuliku kooseksisteerimise eest.

Küsimus ja ülesanne.

1. Kuidas võitles Jugoslaavia rahvas välismaiste röövvalutajate ja kodumaa reetjate vastu?

2. Jutustage sotsialismi ehitamisest Jugoslaavia Föderatiivses Sotsialistlikus Vabariigis.

Kirjandust klassiväliseks lugemiseks.

«Югославия вчера и сегодня. 1945—1965».

AASIA SOTSIALISMIMAAD.

§ 34. Hiina Rahvavabariigi moodustamine.

Hiina pärast jaapani röövvalutajate väljakihutamist. 1945. aasta augustis purustasid Nõukogude relvastatud jõud koos Mongoolia armeega ning Hiina Rahvavabastusarmee väeosadega Kirde-Hiinas asuvad Jaapani väed. Guangdongi armee, mis koosnes Jaapani eliitvägedest, pani relvad maha ja kapituleerus tingimusteta. See oli üheks tähtsaks teguriks, mis lõi soodsad tingimused Hiina revolutsiooni edasiarenemiseks.

Pärast Jaapani kapituleerumist laienes vabastatud rajoonide territoorium märgatavalt ja suurenes Rahvavabastusarmee arvuline koosseis, tema sõjaline ja tehniline varustus. Hiina Kommunistlik Partei püüdis vältida kodusõda ja taotles Hiina demokraatiseerimist rahulikul teel. 1946. aasta jaanuaris toimus Chongqingis Hiina Kommunistliku Partei, Guomingdangi ning teiste parteide ja organisatsioonide esindajate nõupidamine, kus jõuti kokkuleppele koalitsioonivalitsuse loomise, konstitutsiooni väljatöötamise ja Rahvuskoogu kokkukutsumise kohta. Hiina rahval avanes rahumeelse töö ja oma maa territooriumil sõjategevuse lõpetamise perspektiiv.

Kodusõda
1946.—1949. a.

Ent tsjangtsješiilased kasutasid läbirääkimisi kommunistidega selleks, et varjata uue kodusõja ettevalmistamist. Nad püüdsid purustada Rahvavabastusarmeed, likvideerida vabastatud rajoonid ja taastada seal kompradoorliku kodanluse ning mõisnike võimu.

Müüdavat Guomingdangi klikki toetasid ameerika imperialistid. Nad lootsid alistada Hiina oma võimule ja kasutada teda võitluses NSV Liidu vastu. Tsjangtsješiilaste abistamiseks kulusid Ameerika Ühendriigid 6 miljardit dollarit, varustasid kuomingtanglasi tankide, suurtükkide ja lennukitega ning saatsid Hiinasse 100 000-mehelise armee.

Ameerika imperialistide aktiivsel relvastatud toetusel alustasid tsjangtsješiilased 1946. aasta suvel üldpealetungi. Guomingdangi rohkem kui 4-miljonilise armee survele oli Rahvavabastusarmee, kelle ridadesse kuulus veidi üle ühe miljoni võitleja, sunnitud taganema. Ta jättis maha üle saja linna ja tuhandeid külasid. Tsjangtsješiilastel õnnestus vallutada koguni see osa territooriumist, kus ligi kümne aasta jooksul oli eksisteerinud demokraatlik kord.

Kuomingtanglaste poolt vallutatud provintssides algas massiline terror. Talupojad sattusid uuesti mõisnike ikke alla. Nekrutite lakkamatu värbamine armeesse ja toiduainete rekvireerimine laostasid küla.

Ameerika Ühendriikide imperialistid ujutasid Hiina oma kaupadega üle. See põhjustas Hiina tööstuse veelgi suurema languse ja massilise tööpuuduse.

Jiang Jie-shi rahvavastane poliitika tekitas rahva — tööliklassi, talurahva, väikekodanluse, rahvusliku kodanluse, haritlaskonna ja elanikkonna teiste kihtide hulgas üldist pahameelt. See kõik nõrgendas kontrrevolutsiooni jõudu.

Hoopis teisiti kujunes elu vabastatud aladel. Hiina ülemaalisel maakonverentsil 1947. aasta septembris vastuvõetud maaseaduse järgi kaotati feodaalne maavaldussüsteem.

Hiina talurahvas toetas laialdaselt kommunistide nõuet «Kogu maa peab kuuluma neile, kes seda harivad». Peale maa jaotasid talupojad omavahel kariloomi, põllumajanduslikku inventari, teravilja, hooneid jne. Mõisnikele jäeti maatükk, mis suuruselt võrdus talupoja keskmise maatükiga. Märkatavalt tugevnes tööliklassi ja töötava talurahva liit.

Tuhanded talupojaperekonnad saatsid omakseid Rahvavabastusarmeesse, käskides neil kaitsta saadud maad ja hävitada kuomingtanglasi. Külades, kus viidi läbi agraarreform, loodi «vabastuspolgud», «põldude kaitsmise salgad», «vabastussalgad» jne.

Toetudes rahvahulkadele, rakendas Rahvavabastusarmee manöövri- ja partisanisõja taktikat. Üksikutes rindelõikudes piiras Rahvavabastusarmee vaenlase ümber ja hävitas ta. Niisugustes vaenlasele ootamatuis lahinguis haarasid Rahvavabastusarmee võitlejad palju relvi ja varustust. Just sel ajal muutus populaarseks kõnekäänd «Ameerika on meie arsenal, Jiang Jie-shi aga meie transport».

1947. aasta suvel saabus kodusõja rinnetel murrang. 1947. aasta juulis alustas Rahvavabastusarmee laial rindel vastupealetungi. Samal ajal arenes Guomindangi armee tagalas partisaanisõda.

Rahvavabastusarmee pealetungi esimese aasta jooksul kaotasid kuomintanglased 1,5 miljonit sõdurit ja ohvitseri.

1949. aasta aprillis forsseerisid Rahvavabastusarmee väeosad Jangtse jõe ja vallutasid lahinguga Guomindangi pealinna Nankingi ning Shanghai. Arendades üheaegselt pealetungi lõuna ja lääne suunas, viis Rahvavabastusarmee vaenlase purustamise lõpule.

1949. aasta sügisel kihutati Guomindangi purustatud väed Hiinast peaaegu täielikult minema. Jiang Jie-shi klikk, keda kaitses Ameerika Ühendriikide laevastik, põgenes Taivani saarele.

Hiina Rahvavabariigi moodustamine.

1. oktoobril 1949. a. kuulutati välja Hiina Rahvavabariik.

Hiina rahvarevolutsioon andis purustava hoobi imperialismi positsioonidele Aasias, aitas suurel määral kaasa maailma jõudude vahekorra muutmisele sotsialismi kasuks. Ta andis uue võimsa tõuke rahvuslikule vabadusliikumisele ja avaldas seega määratu suurt mõju rahvastele, eriti aga Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvastele.

Pärast võitu feodaalide, kompradoorliku kodanluse ja võõramaiste imperialistide üle oli tarvis rahvarevolutsioon lõpule viia. See tähendas: 1) läbi viia agraarreform kogu Hiina territooriumil; 2) lõpule viia kompradoorliku kodanluse ja välismaiste imperialistide omandi natsionaliseerimine; 3) taastada laostatud rahvamajandus; 4) tugevdada rahvademokraatlikku korda. Nende ülesannete lahendamiseks kulus ligikaudu kolm aastat (1949—1952).

Agraarreformi lõpuleviimise tulemusena likvideeriti mõisnike maavaldus. 300 miljonit talupoega sai 47 miljonit hektarit maad. Agraarreform viidi läbi loosungi all «Tugineda kehvikutele ja sulastele, tugevdada liitu keskmikuga ja neutraliseerida kulak» (kulakute neutraliseerimiseks nende maad agraarreformi perioodil ei konfiskeeritud).

Hiina suurrkodanluse ja välismaiste monopolide ettevõtete natsionaliseerimise tulemusena loodi kogu Hiina territooriumil riiklik sektor. Raharinglus ja väliskaubandus allutati riigi kontrollile. 1952. aastal ületasid põllumajandus ja tööstus oma mahult 1937. aasta taseme.

Kui ameerika imperialistid organiseerisid 1950. aastal kallale tungi Korea Rahvademokraatlikule Vabariigile, saatis hiina rahvas sinna oma vabatahtlikke, et abistada korea rahvast ja kaitsta Hiina piire.

Kohe järgmisel päeval pärast Hiina Rahvavabariigi väljakuulutamist seadis Nõukogude valitsus sisse diplomaatilised suhted

uue Hiinaga. 14. veebruaril 1950. a. kirjutati alla Nõukogude-Hiina sõpruse, liidu ja vastastikuse abistamise lepingule, mille tähtaeg on 30 aastat.

Nõukogude valitsus andis Hiina Rahvavabariigile tasuta üle kõik oma õigused, mis tulenesid Hiina-Changchuni raudtee (endise Ida-Hiina raudtee) ühisest valitsemisest, võimaldas Hiinale pikaajalist krediiti 300 miljoni Ameerika dollari ulatuses, saatis Hiina Rahvavabariigile hulga esmaklassilisi masinaid, suunas Hiinasse tuhandeid Nõukogude spetsialiste. Nõukogude-Hiina segaühingud, mis eksisteerisid esimestel aastatel pärast Hiina Rahvavabariigi moodustamist, valmistasid hulgaliselt ette kõrge kvalifikatsiooniga spetsialiste ja olid eesrindlike kogemuste kooliks.

NSV Liidu ja Hiina vennalik koostöö tugevdas Hiina riiklikku sõltumatust ja lahingutes sündinud rahvademokraatlikku korda.

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Miks puhkes Hiinas pärast jaapani okupantide väljakihutamist kodusõda?
2. Võrrelge kuomingtangi-Hiinas valitsenud olukorda olukorraga vabastatud rajoonides.
3. Kuidas viidi Hiinas läbi agraarreform?
4. Jutustage esimestest sotsiaal-majanduslikest ümberkujundustest Hiina Rahvavabariigis.

§ 35. Sotsialistlik ülesehitustöö Hiina Rahvavabariigis.

Viinud lõpule taastamisperioodi, asus hiina rahvas täitma sotsialistliku ülesehitustöö ülesandeid. 1953. aastal algas esimese viie aasta plaani elluviimine. Oli tarvis: 1) alustada võitlust Hiina sotsialistliku industrialiseerimise eest; 2) sotsialistlikult ümber kujundada eratööstus ja -kaubandus ning koopereerida kodutööstus; 3) sotsialistlikult ümber kujundada põllumajandus; 4) arendada kultuurirevolutsiooni.

Tuli üle saada määratu suurtest raskustest. Hiina majandus oli väga maha jäänud. Vabrikutööstuse osatähtsus rahvamajanduses moodustas kõigest 17%. Väga nõrgalt oli arenenud rasketööstus. Raskusi süvendas asjaolu, et ei jätkunud rahalisi ressursse ega materjale, samuti puudus ettevalmistatud kvalifitseeritud kaader.

Ent tänu hiina rahva kangelaslikele jõupingutustele ja Nõukogude Liidu vennalikule abile täideti esimene viie aasta plaan (1953—1957) edukalt.

Sotsialistlik industrialiseerimine.

Esimesel viisaastakul ehitati ja anti ekspluatatsiooni üle tuhande suure ja keskmise tööstusettevõtte. Peaaegu uuesti loodi niisugune rasketööstuse hiiglane, nagu seda on Anshani metallurgiakombinaat, mille võimsus on 3 miljonit tonni terast aastas. Alustati eeltoid kahe uue metallurgiabaasi rajamiseks Baotous ja Wuhangis.

Ennenägematus tempos arenes masinatehaste ehitamine. Hiina hakkas tootma auruvedureid, autosid, traktoreid, turbiine, tööpinke, lennukeid. Kerkisid arvukad kerge- ja toiduainete tööstuse ettevõtted.

Viisaastaku jooksul ehitati Hiinas tuhandete kilomeetrite ulatuses raudteid. 1957. aasta sügisel anti ekspluatatsiooni Wuhani sild üle Jangtse jõe. See sild ühendas Hiina põhja- ja lõunaosa raudteid. Ta on kõige suurem sild Aasias. Sild ehitati Nõukogude inseneride projektide järgi ja nende abiga. Mongoolia Rahvavabariigi kaudu kulgev raudteemagistraal tagas otseühenduse Hiina põhjaprovintside ja Nõukogude Liidu vahel.

Viie aasta plaani täitmise tulemusena kasvas töölisklass arvuliselt. Varem mahajäänud Hiina hakkas muutuma arenenud tööstusriigiks. 1957. aastal näiteks moodustas terasesulatamine 5,35 miljonit tonni. Tööstusliku tootmise maht suurenes 1957. aastal 1949. aastaga võrreldes 5,6-kordseks.

NSV Liidu abi venna-likule hiina rahvale.

Kõigil revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö etappidel andis nõukogude rahvas rahva-Hiinale omakasupüüdmatut abi. Nõukogude Liidu osavõtul ehitati ajaloo seisukohalt lühikese ajaga üle 200 suure ettevõtte (metallurgia-, masina- ja lennukitehased, autotehas Changchongis, traktoritehas Luoyangis jne.), mis on varustatud esmaklassiliste Nõukogude seadmetega.

1958. aasta septembris anti Hiina Rahvavabariigis ekspluatatsiooni esimene eksperimentaalne aatomireaktor ja esimene tsüklotron, mis ehitati NSV Liidu abiga.

Tehnika- ja kultuurialase abi andmiseks komandeeriti Hiina Rahvavabariiki üle 10 000 Nõukogude spetsialisti. NSV Liit andis Hiina Rahvavabariigile üle 24 000 komplekti teaduslik-tehnilist dokumentatsiooni. Nõukogude ettevõtetes ja õppeasutustes tegid läbi praktika või said väljaõppe tuhanded hiina töölised ja insener-tehnilised töötajad.

Hiina rahvamajanduse arendamisel etendasid väga olulist osa Nõukogude laenuid ja krediidi, mis anti kõige soodsamatel tingimustel. Vennalikule hiina rahvale antud Nõukogude laenuid ja krediitide üldsumma moodustas ligi 2 miljardit rubla.

NSV Liidu tohutu igakülgne abi Hiinale võimaldas Nõukogude Liidu abiga ehitatud ettevõtetes toota 1960. aastal 80% veoautodest, 91% traktoritest, 51% valtsmetallist ja 100% sünteetilisest kautšukist ning palju muud.

Eratööstuse sotsialistlik ümberkujundamine.

Sotsialistliku industrialiseerimise aastail kerkis väga teravalt üles tootmisriistade ja -vahendite eraomanduse likvideerimise küsimus. Erakapitalistlikule sektorile langes ikka veel ligi 40% Hiina tööstustoodangust. 150 000 erakapitalistlikus ettevõttes töötas ligikaudu 3 miljonit tööliset.

Hiina Rahvavabariigi konkreetsetes tingimustes (sotsialistliku sektori valitsev seisund majanduses, nõrgad kapitalistlikud ettevõtted, rahvusliku kodanluse osavõtt Jaapani-vastasest demokraatlikust ühisrindest jne.) rakendati kapitalistliku omanduse likvideerimisel «kodanlusest lahtiostmise» printsiipi.

Endisi omanikke ei eksproprieeritud, vaid nende ettevõtted muudeti segaettevõteteks, s. o. riiklik-eraomanduslikeks ettevõteteks. Endistele omanikele maksab riik mahutatud kapitalilt 5% tulu ja kõrgemat palka. Niiviisi kujundati ümber ka erajaekaubandus.

Sotsialistlik ülesehitustöö põllumajanduses.

Pärast agraarreformi lõpuleviimist kindlustus Hiinas talupoegade väikemaaomandus. Kehvemad üksikmajandid ei suutnud tagada põllumajandusliku tootmise märgatavat suurenemist. Tee jõukale elule viis talurahva tootmisalase koopereerimise kaudu. Esialgus astusid hiina talupojad vastastikuse tööalase abistamise rühmadesse, seejärel aga ühinesid tootmiskooperatiividesse. Neis kooperatiivides on ühistatud töö, inventar, kariloomad ja maa, tulud aga jaotatakse normipäevade järgi.

Kui kooperatiiviliikumine oli saavutanud otsustavaid võite, muutis Hiina Kommunistlik Partei oma taktikat mõisnike ja kula-kute suhtes. Viimaseid hakati kooperatiividesse vastu võtma.

1957. aastaks viidi talurahva tootmisalane koopereerimine lõpule.

Samuti viidi läbi kodutöõnduse koopereerimine.

Kultuur ja haridus. Pärast rahvavõimu kehtestamist algas Hiinas kultuurirevolutsioon. See oli raske ülesanne, kui arvesse võtta, et Hiinas oli 80% elanikkonnast kirjaoskamatu.

Peeaaegu kõikjal viidi ellu üldine algkoolikohustus. 1959. aastal moodustas algkoolide õpilaste arv 90 miljonit, kesk-eriõppeasutuste ja üldhariduslike keskkoolide õpilaste arv 12,9 miljonit ning kõrgemate õppeasutuste üliõpilaste arv 810 000 inimest.

* * *

NLKP Keskkomitee, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu tervituses Hiina Rahvavabariigi 16. aastapäeva puhul on öeldud:

«16 aastat tagasi viisid Hiina töörahva hulgas kommunistliku partei juhtimisel lõpule rahvademokraatliku revolutsiooni ja asusid uue elu ehitamisele. Möödunud aastate jooksul on Hiinas

ellu viidud tähtsad sotsiaal-majanduslikud ümberkujundused ning tehtud suuri edusamme rahvamajanduse ja kultuuri arendamisel. Nõukogude rahvas tunneb siirast rõõmu hiina vennasrahva saavutuste üle.

Me oleme veendunud, et hiina tööliklass ja talurahvas, tugevades sõprust ja koostööd kõigi sotsialismimaadega, muudavad oma tööga Hiina Rahvavabariigi võimsaks sotsialistlikuks riigiks.

Nõukogude rahvas ja Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei hindavad kõrgelt sõprust suure hiina rahvaga. Meie maade ühtsus ja monoliitsus, kõigi sotsialistliku sõprusühenduse riikide, kõigi revolutsiooniliste jõudude ühtsus ja monoliitsus omandab erilise tähtsuse praeguses pingelises rahvusvahelises olukorras, kus toimub imperialistlik agressioon Kagu-Aasias.»

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Jutustage Hiina industrialiseerimisest esimesel viisaastakul.
2. Kuidas likvideeriti kapitalistlik omandus Hiinas?
3. Kuidas toimus põllumajanduse sotsialistlik ümberkujundamine?
4. Jutustage Nõukogude Liidu abist hiina rahvale.

§ 36. Vietnami Demokraatlik Vabariik. Korea Rahvademokraatlik Vabariik. Mongoolia Rahvavabariik.

Vietnami Demokraatlik Vabariik. 1945. aasta augustis puhkes Vietnamis üldrahvalik ülestõus. Augustirevolutsioon tegi koloniaalrežiimile lõpu ja pühkis minema monarhia. See oli *imperialismi- ja feodalismivastane revolutsioon*. 2. septembril 1945. a. moodustati Vietnami Demokraatlik Vabariik. Vietnami Demokraatliku Vabariigi presidendiks on Ho Ši Min.

Kuid prantsuse imperialistid ei tahtnud Vietnami kaotamisega leppida ja püüdsid noort vabariiki relvastatud jõuga lämmatada. Kogu vietnami rahvas tõusis oma kodumaa kaitseks. See raske, verine sõda kestis peaaegu kaheksa aastat.

Kangelaslik vietnami rahvas kaitses ennatsalgavas võitluses röövvalutajate vastu oma vabadust ja sõltumatust. 1954. aastal olid prantsuse imperialistid ja nende ameeriklastest soosijad sunnitud alla kirjutama Genfi kokkulepetele rahu jaluleseadmise kohta Indo-Hiinas.

Põhja-Vietnam vabastati imperialistlikest röövvalutajatest täielikult. Vietnami Töörahvapartei¹ juhtimisel on Vietnami Demokraatlikus Vabariigis alanud sotsialismi ehitamine. Seal areneb

¹ 1951. aastal nimetati Indo-Hiina Kommunistlik Partei ümber Vietnami Töörahvaparteiks.

edukalt ajakohane tööstus, on tekkinud sadu vabrikuid, tehaseid ja elektrijaamu. Kasvavad uued linnad.

Tundmatuseni on muutunud Vietnami küla ilme. Vietnami Demokraatlikus Vabariigis on läbi viidud agraarreform ja likvideeritud mõisnike maavaldus. Jäädavalt on likvideeritud nälg ja viletsus. Vietnami talupojad on ühinenud põllumajanduslikesse tootmiskooperatiividesse.

Iga aastaga kasvab vabariigis tööstuslik ja põllumajanduslik tootmine, areneb kultuur ja paraneb töötajate elu.

Nõukogude Liit ja teised sotsialistlikud maad annavad vietnami rahvale igakülgset abi sotsialismi ülesehitamisel Vietnami Demokraatlikus Vabariigis.

Teistsuguses olukorras on Lõuna-Vietnam. 1954. aasta Genfi kokkulepped nägid ette Vietnami territooriumi ajutise jaotamise kaheks tsooniks, mille piir kulgeb mööda 17. paralleeli, ja kahe aasta pärast üldiste vabade valimiste läbiviimise Vietnami mõlemate osade ühendamise eesmärgil.

Ent ameerika imperialistid, tuginedes oma käsilastele Lõuna-Vietnami, ajasid üldiste valimiste läbiviimise nurja, kehtestasid Lõuna-Vietnami verise terrorirežiimi ning tahavad Indo-Hiina seda osa muuta oma asumaaks ja sõjaväebaasiks.

Lõuna-Vietnami rahvahulgad ei taha säärase saatusega leppida ja võitlevad resoluutselt oma vabanemise eest. 1960. aasta detsembris ühinesid kõik patriootlikud jõud Lõuna-Vietnami Rahvuslikuks Vabastusriiniks. 1965. aasta lõpuks kontrollis Lõuna-Vietnami Rahvuslik Vabastusrinne $\frac{4}{5}$ Lõuna-Vietnami territooriumist, kus elab 10 miljonit inimest.

Nähes, et Lõuna-Vietnami elanikkond avaldab vastupanu, alustasid Ameerika Ühendriigid agressiivset sõda, kasutades rahulike elanike vastu mürkgaase ja napalmpomme. 1965. aastast peale kandis Ameerika sõjaväeline kildkond sõjategevuse üle ka Vietnami Demokraatliku Vabariigi territooriumile, saates sadu lennukeid pommitama Põhja-Vietnami linnu ja külasid.

Ent vietnami rahvas ei ole üksinda. Ta saab vennalikkude abi nõukogude inimestelt, teiste sotsialistlike maade töötajatelt ja kõigilt rahuarmastavaltelt rahvastelt. Kogu maailmas areneb liikumine vietnami rahva kaitseks loosungi all «Käed eemale Vietnami!» , «Ameerika agressorid, kasige koju!».

Korea Rahvademokraatlik Vabariik. Purustanud Guangdongi armee, vabastasid Nõukogude väed 1945. aasta augustis korea rahva Jaapani koloniaalvõimu alt.

Jaapani neljakümneaastane valitsemisperiood Koreas lõppes. Pärast sõja lõppu jaotati Korea kaheks tsooniks, mille piir kulgeb mööda 38. paralleeli. Korea põhjaosas asusid Nõukogude väed, lõunaosas aga Ameerika väed. Militaristliku Jaapani vastasest sõjast osavõtnud liitlasriigid pidid Jaapani garnisonid desarmeerima ja Koreale

demokraatliku arenemise tagama. Korea rahvale avanes vaba ja õnneliku elu perspektiiv.

Korea põhjaosas võtsid töörahva hulgas Korea Kommunistliku Partei¹ juhtimisel võimu enda kätte ja teostasid põhjalikke demokraatlikke ümberkujundusi. Kõik mõisnike maad konfiskeeriti ja jagati talupoegadele. Tööstusettevõtted ja transport muutusid üldrahvalikuks omandiks.

Teisiti arenesid sündmused Lõuna-Koreas. Ameerika imperialistid otsustasid Lõuna-Korea oma asumaaks muuta. Nad seadsid seal sisse sõjalis-politseiliku marionetliku režiimi, jättes kodanlik-mõisnikliku korra puutumata.

1948. aasta septembris kuulutati nii kogu Põhja-Korea kui ka Lõuna-Korea rahva tahtel välja Korea Rahvademokraatlik Vabariik. Korea Rahvademokraatliku Vabariigi Ministrite Kabineti esimees on Kim Ir Sen.

Põhja-Koreas läbiviidud sügavad sotsiaal-majanduslikud ümberkujundused äratasid töötajais sümpaatiat ning korea reaktioonärides ja nende ameeriklastest soosijates viha.

1950. aasta suvel algas agressiivne sõda Korea Rahvademokraatliku Vabariigi vastu. Ameerika imperialistid ja Lõuna-Korea reaktiooniline klikk lootsid likvideerida rahvademokraatliku korra Põhja-Koreas ja laiendada platsdarmi agressiooniks Kaug-Idas. Korea Rahvademokraatliku Vabariigi töötajad asusid resoluutselt kaitsma oma rahvademokraatlikku riiki. Võitlusest vaenlase vastu võtsid osa hiina rahva vabatahtlikud. Suurt abi vennalikele korea rahvale andis nõukogude rahvas.

Ägedate lahingute tulemusena kihutati agressorid Korea Rahvademokraatliku Vabariigi territooriumilt välja. Sõja jooksul kaotasid nad surnute, haavatute ja vangilangenutena üle miljoni inimese. *Ameerika imperialismile sai Koreas osaks raske lüüasaamine.*

Pärast vaherahu sõlmimist 1953. aasta juulis asusid Korea Rahvademokraatliku Vabariigi töörahva hulgas taastama ja arendama rahvamajandust. Nõukogude Liidult ja teistelt sotsialismi-maadelt sai korea rahvas määratu suur abi. Lühikese ajaga taastas ja ehitas korea rahvas mitmeid olulisi tööstusettevõtteid ja -objekte, mis olid otsustava tähtsusega kogu vabariigi rahvamajanduse arendamise seisukohalt. Loodi uusi tööstusharusid: tööpingi-, auto-, traktoritööstus jt. 1965. aastal ületas tööstuslik tootmine Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis 1944. aasta taseme rohkem kui 13-kordselt.

1958. aastal viidi Korea Rahvademokraatliku Vabariigi tööstuses, põllumajanduses ja kaubanduses sotsialistlikud ümberkujun-

¹ 1946. aastal nimetati Korea Kommunistlik Partei ümber *Korea Tööpartei*s.

dused lõpule. *Põhja-Korea*, kes oli lähemas minevikus olnud maha-
jäänud, poolfeodaalne asumaa, muutus arenenud sotsialistlikuks
tööstus- ja agraarriigiks.

Korea rahvas peab võitlust Ameerika vägede väljaviimise eest
Lõuna-Koreast ja Korea ühendamise eest rahumeelsetel, demo-
kraatlikel alustel.

Sotsialismi ehitamine Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis
annab Lõuna-Korea töörahvale innustavat eeskuju ja on kindlaks
tagatiseks, et korea rahva õiglane üritus võidab.

Sotsialismi ehitamine
Mongoolia Rahva-
vabariigis.

1921. aastal võitis Mongoolias imperialismi-
ja feodalismivastane rahvarevolutsioon.
Võim läks töötavate araatide kätte, keda
juhtis Mongoolia Rahvarevolutsiooniline

Partei. Moodustati Mongoolia Rahvavabariik (1924. a.).

Revolutsiooni esimesel, ülddemokraatlikul etapil likvideeriti
feodalism ja loodi ühtlasi uus, sotsialistlik sektor Mongoolia Rah-
vavabariigi majanduses. Järk-järgult võttis rahvavõim feodaali-
delt omandiõiguse maale ja karjamaadele, konfiskeeris neilt kari-
loomi ja andis need vaestele araatidele. Kõrvuti sellega algas
tööstuse kiire arendamine. NSV Liidu vennaliku abiga ehitas riik
uusi ettevõtteid. See kõik rajas kindlad alused mittekapitalistlikule
arenemisteele, üleminekuks revolutsiooni sotsialistlikule etapile
(1940. aastast alates).

Pärast Teist maailmasõda on mongoolia rahvas sotsialistliku
majanduse arendamisel teinud suuri edusamme. On ehitatud küm-
neid suuri tööstusettevõtteid, mis on varustatud ajakohaste sead-
metega. Tekkisid niisugused rasketööstuse harud, nagu mäe-, söe-,
nafta-, energiatööstus jne. Ulatuslikult on arenenud põllumajan-
dusliku tooraine töötlemise tööstus ja muud kergetööstuse harud.
Mongoolia Rahvavabariigis on loodud ja märgatavalt arenenud
raudtee-, õhu- ning autotransport.

Selle tulemusena on Mongoolia muutunud agraar- ja tööstus-
maaks. Noorest Mongoolia tööliklassist, kes moodustab juba
ühe kolmandiku elanikkonnast (koos teenistujatega), on saanud
rahva juhtiv jõud.

Suured muutused on toimunud ka põllumajanduses. Mongoo-
lia Rahvavabariigis on lõpule viidud araatide majapidamiste toot-
misalane koopeerimine ja loodud rahvamajanduse ühtne sotsia-
listlik süsteem. Peale karjakasvatuse tekkis uus põllumajandus-
haru — põllundus, mis on varustatud kaasaegse tehnikaga.

Koos tööstuse ja põllumajanduse arenemisega toimus ka kul-
tuurirevolutsioon. Mongoolia Rahvavabariigis on kõrgemad õppe-
asutused, tehnikumid ning laialdane alg- ja keskkoolide võrk.
Minevikus kirjaoskamatul maal on kirjaoskamatus täielikult lik-
videeritud.

1960. aastast alates on Mongoolia Rahvavabariik astunud sot-
sialistliku ühiskonna ehitamise lõpuleviimise perioodi. Selle

perioodi majanduslikuks peaülesandeks on sotsialismi materiaaltehnilise baasi loomise lõpuleviimine. Mongoolia Rahvavabariigi osavõtt Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogust (1962. aastast alates) aitab kaasa sellele, et Mongoolia Rahvavabariigi majanduslik arenemine saavutab enam-vähem võrdse taseme teiste sotsialismimaadega.

Sotsialismi ehitamisel omandatud kogemused Mongoolia Rahvavabariigis on suure rahvusvahelise tähtsusega, eriti olulised on nad paljudele arenevatele maadele. Need kogemused näitavad veenvalt, *et meie ajastul võib iga rahvas, isegi kõige madalamal arenemisastmel asuv, sammuda sotsialismi ehitamise teed, jättes vahele kapitalismi* (vt. dokumenti).

DOKUMENT.

J. TSEDENBAL MONGOOLIA KOGEMUSTE TÄHTSUSEST NOORTELE RAHVUSRIIKIDELE.

(J. Tsendenbal — Mongoolia Rahvarevolutsiooniline Partei Keskkomitee esimene sekretär ja Mongoolia Rahvavabariigi Ministrite Nõukogu esimees.)

Käesoleval ajal lahendatakse majandusliku arenemise taseme ajalooliselt kujunenud erinevuste järkjärgulise likvideerimise ülesanne kogu sotsialismisüsteemi ulatuses, ja mitte üksnes selles. Mittekapitalistlikul arenemisteel suuri edusamme teinud Nõukogude Ida vabariikide ja Mongoolia Rahvavabariigi ajaloolisi kogemusi on nüüd teatud määral oma maal kasutama hakanud ka Aasia ja Aafrika noored rahvusriigid.

... Nagu omal ajal Mongoolia, nii suunavad need maad oma jõupingutused võitlusele imperialismi ja feodalismi vastu, rahvuse kõigi tervete jõudude ühendamiseks ühtseks demokraatlikuks rahvusriikiks. Meie kogemused kinnitavad, et rahvusliku taassünni aktuaalseid ülesandeid on võimalik edukalt lahendada ainult sel juhul, kui selle rahvusriinde aluseks on talurahva ja töölisklassi liit, isegi kui viimane esialgu veel väikesearvuline on, **või kui see liit saab teoks rahvusvahelistes raamides**. Nagu Mongooliale olid juba mittekapitalistliku arenemise esimesel etapil iseloomulikud uued sotsiaal-majanduslikud nähtused, nii on need iseloomulikud ka noortele rahvusriikidele. Jutt on riiklike ettevõtete loomisest, erakapitalistliku sektori teatavast piiramisest ja väliskapitali väljatõrjumisest, majanduse arendamise planeerimisest, tootmistüüpi kooperasiivide loomisest põllumajanduses jne. (Jumžagiin T s e d e n b a l, Valitud artiklid ja kõned, II kd., Moskva, 1962, lk. 292—293, v. k.)

Küsimusi.

1. Mida tõi endaga kaasa augustirevolutsiooni võit Vietnamis?
2. Milline on olukord Lõuna-Vietnamis?
3. Milliseid edusamme on sotsialismi ehitamisel tehtud Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis ja missugust mõju nad avaldavad Lõuna-Korea töörahvale?
4. Kuidas ja miks on Mongoolia, kus polnud töölisklassi, nüüd muutunud proletariaadi diktatuuri maaks ja ehitab edukalt sotsialismi?
5. Milline on Mongoolia Rahvavabariigis sotsialismi ehitamisel omandatud kogemuste rahvusvaheline tähtsus?

Kapitalismi üldkriisi kolmandal etapil ulatus sotsialismi võidukäik ka Ameerikasse. Ameerika rannikul tekkis Vabaduse saar — revolutsiooniline Kuuba.

§ 37. Kuuba revolutsioon.

Kuuba Ameerika monopolide võimu all.

Kuuba oli mõisniklik-kodanlik riik, kus tegelikult võimutsesid Ameerika monopolid. Põhja-Ameerika kapitalistidele kuulusid peaaegu kõik Kuuba elektrijaamad, pool raudteedest, kogu telefoni- ja telegraafivõrk, trammiliinid ja autotransport, kümned tehased ja kaevandused.

Ameerika monopolidele kuulus peaaegu 2 miljonit hektarit kõige viljakandvamat maad. Kuuba oli muudetud «Ameerika suhkrutoosiks»: ta tootis Ameerika Ühendriikidele roosuhkrut.

Suurem osa maast kuulus Kuuba mõisnikele. Talupojad olid sunnitud neilt orjastavatel tingimustel maad rentima. Sajad tuhanded talupojaperekonnad virelesid viletsuses. Kuuba tööliklassi ekspluateeriti halastamatult (vt. dokumenti).

Kuubas valitses diktaator Batista verine režiim. Batista režiim tugines feodaalidele-suurmaaomanikele, suurkodanlusele ja ameerika monopolistidele. Türrannia toeks oli ka sõjaväeline klikk.

Revolutsiooni algus Kuubal.

Kuuba rahvas võitles kangelaslikult Batista režiimi ja tema ameeriklastest soosijate vastu. Järk-järgult kujunes Kuubas välja demokraatlike jõudude ühisrinne, kus suurt osa etendasid Sotsialistlik (kommunistlik) Rahvapartei ja progressiivse haritlaskonna esindajad.

Diktaatorliku režiimi vastu peetava võitluse aktiviseerimise seisukohalt olid suure tähtsusega 1953. a. 26. juuli sündmused. Sel päeval ründas noorte patriootide salk eesotsas Fidel Castroga kangelaslikult Moncada kasarmuid Santiago de Cubas, mille garnisoni kuulus 5000 inimest. Kuid jõud ei olnud võrdsed. Mõned neist kangelasest langesid lahingus, paljud sattusid batistalaste kätte ja piinati metsikult surnuks. Fidel Castro ja teised ellujäänud heideti vanglasse ning anti sõjakohtu alla. Kohtus pidas Castro kirgliku paljastuskõne kehtiva režiimi vastu. Kohus mõistis ta 15 aastaks vangi.

Ent ka piinakambrites ei katkestanud rahva õnne eest võitlejad rahva ülestõusu ettevalmistamist. Kuubas moodustati rühmi, kes võitlesid otsustavalt Kuuba diktaatori vastu ja ühinesid revolutsioonilisse organisatsiooni «26. juuli liikumine».

Avaliku arvamuse tugeval survele oli Batista sunnitud välja kuulutama amnestia poliitilistele vangidele. Mõned Moncada rün-

nakust osavõtnud vabanesid vanglast ja emigreerisid seejärel välismaale, kus nad hakkasid ette valmistama kuuba revolutsioonäride salka Kuubale saatmiseks ning rahva ülestõusu organiseerimiseks saarel.

1956. a. 2. detsembri südaööl lähenes Oriente provintsi lõunarannikule mootorpurjekas «Granma», millega Mehhikost saabus 82 kuubalast, et panna alus Kuuba vabastamisele. Salk sattus ootamatult varitsusvägede peale ja astus kohe võitlusse Batista vägede vastu. 70 inimest sellest rühmast sai surma. 12 ellujäänud patriooti koos Fidel Castroga tulid hiljem kokku Sierra Maestra mägedes ja kutsusid rahvast ülestõusule verise türanni vastu. Nende juurde tuli talupoegi, sulaseid suhkrurooistandikest ja töölisi. Neist organiseerisid vaprad kuuba revolutsioonärid Sierra Maestra mägedes ülestõusnute armee. 1958. aasta augustis tulid ülestõusnute salgad mägedest alla ja hakkasid elanikkonna toetusel kiiresti Kuubat vabastama. **1. jaanuaril 1959. a. langes Batista diktatuur ja revolutsioonilist relvastatud võitlust kroonis ajalooline võit.** Loodi Kuuba revolutsiooniline valitsus. Selle peaministriks sai 1959. aasta veebruaris Fidel Castro. Tuginedes täielikult tööliste, talupoegade ja linna väikekodanlusele, asus valitsus Kuubas läbi viima revolutsioonilisi ümberkorraldusi.

Revolutsioonilise valitsuse sotsiaal-majanduslik poliitika.

Pärast revolutsiooni võitu Kuubas lammutati vana riigiaparaat. Tekkisid uued rahvavõimu kohalikud ja keskorganid. Nii uue armee kui ka rahvamiilitsa tuumikuks kujunesid ülestõusnute relvastatud jõud, mis koosnesid talupoegadest, töölistest ja üliõpilastest.

Revolutsiooniline valitsus teostas kohtuaparaadi puhastamise ja reorganiseerimise. Tööraha hulgad said kõige laialdasemad poliitilised õigused ja vabadused, uue riigi rajamisel etendab nende loov initsiatiiv suurt osa.

Imperialismi- ja feodalismivastase revolutsiooni esimeseks suureks sammuks, mis kajastas tema rahvalikku iseloomu, oli agraarreformi seadus. Natsionaliseeriti Ameerika monopolide maavaldused ja mõisnike üle 400 hektari suurused latifundiumid. Kõik need maad läksid rahva kätte. 1963. aasta oktoobris viidi läbi teine agraarreform. Nüüd läksid rahvariigi kätte üle 67 hektari suurused kesk- ja väikekodanlusele kuuluvad mõisad.

Agraarreformi käigus ühines osa talupoegi, peamiselt kehvikud, põllumajanduslikesse kooperatiividesse. Viimaste kõrval säilisid ka individuaaltalundid. Ühtlasi on Kuubas loodud riiklikud rahvamõisad. Rahvamõisad ja kooperatiivid, mis moodustavad sotsialistliku sektori põllumajanduses, hõlmavad ligi 70% kogu haritavast maast. Agraarreform Kuubas võimaldas üle minna mitmekülgele majandusele (suhkruroog, loomakasvatus, köögiviljakasvatus).

Suured ümberkujundused on toimunud Kuuba tööstuses. Revolutsiooniline valitsus konfiskeeris algul ainult nende vara, kes Batistaga koos olid töötanud. Vastukaaluks Ameerika Ühendriikide provokatsioonilisele tegevusele Kuubas natsionaliseeriti 1960. aasta suvel ja sügisel ka Ameerika monopolidele kuulunud ettevõtted (elektri- ja telefonikompanii, naftatöötlemistehased, suhkrutehased jne.).

1960. aasta oktoobris läksid natsionaliseerimise tulemusena riigi kätte Kuuba kodanluse tööstusettevõtted, pangad, kaubandus- ja transpordikompaniid. See tähendas seda, et **1960. aasta sügisel astus Kuuba revolutsioon sotsialistlikku etappi**. Praegu langeb sotsialistlikule sektorile üle 95% kogu tööstustoodangust. Tööstust juhitakse ühtse plaani alusel.

Olulisi edusamme on kuuba rahvas teinud laiade hulkade olukorra parandamisel. Tööpuudus on tegelikult likvideeritud, kaotatud on ka tasu arstiabi eest ja õppemaks koolides. On tõstetud madalalpalgaliste töötajate töötasu ja alandatud korteriüüri.

Tänapäeva Kuuba on riik, kus kõik kodanikud — kreoolid, neegrid, mulatid — tunnevad ennast ühtse kuuba rahva võrdõiguslike liikmetena.

Suurt tööd tehakse hariduse alal. Kuubas on loodud 10 000 algkooli. Ehitatakse avaraid koolilinnakesi, kus elavad, õpivad ja töötavad kõige vaesemate perekondade noorukid ning neiu. Alates 1961. aastast, mida nimetati «haridusaastaks», on edukalt arenenud võitlus kirjaoskamatus eelkõige likvideerimiseks täiskasvanute hulgas ja kõigi kooliealiste laste õppima suunamiseks. Rahvavõimu määratu suure töö tulemusena on *Kuuba kujunenud esimeseks Ladina-Ameerika maaks, kus elanikkonna kirjaoskamatus on täielikult likvideeritud*.

Kuubas toimunud ümberkujundused tõendavad seda, et *Kuuba revolutsioon on sügavalt rahvalik revolutsioon. See algas kui imperialismi- ja feodalismivastane revolutsioon, kuid arenes pidevalt tõusujoones ja kasvas üle sotsialistlikuks revolutsiooniks*.

Kuuba patrioodid väidavad täiesti põhjendatult, et Kuuba on esimene vaba territoorium Ameerikas, kus esmakordselt läänepoolkeral on alanud sotsialistliku ühiskonna rajamine. Sotsialismi eest peetavat võitlust juhivad *Kuuba Kommunistlik Partei*. See partei loodi kõigi revolutsiooni võidu ja sotsialismi ehitamise eest võidelnud Kuuba revolutsiooniliste jõudude, nimelt Sotsialistliku (kommunistliku) Rahvapartei, «26. juuli liikumise» ja «13. märtsi revolutsioonilise direktoraadi»¹ liidu ühtesulamise alusel. Kuuba Kommunistlik Partei ja Kuuba revolutsiooniline valitsus on praegu tulipunkti asetanud majandusliku ülesehitustöö, Kuuba majanduse arendamise ning töörahva kultuuri- ja materiaalse elu taseme tõstmise ülesanded. 1964. aasta on Kuubas kuulu-

¹ Revolutsiooniline üliõpilasorganisatsioon, mis sai oma nimetuse noorte patriootide kangelasliku kallaletungi auks presidendi lossile 13. märtsil 1957. a.

tatud «majandusaastaks», 1965. aasta aga «põllumajandusaastaks».

Revolutsiooniline Kuuba on teinud märkimisväärseid majanduslikke edusamme. Nii näiteks toodeti 1965. aastal Kuuba majanduse tähtsamas tootmisharus — suhkrutööstuses — üle 6 miljoni tonni suhkrut, mis on Kuuba rahva suureks saavutuseks.

NSV Liidu ja teiste sotsialismimaade abi revolutsioonilisele Kuubale.

Nõukogude Liit ja teised sotsialismimaad annavad kuuba rahvale määratu suurt abi. Kui Ameerika Ühendriigid keeldusid Kuuba suhkrut ostmast ja Kuubale naftat saatmast,

organiseeris NSV Liit Kuubale naftasaatmise ja ostis koos teiste sotsialismimaadega Kuuba suhkrut. NSV Liit varustab Kuubat traktorite, autode, tööpinkide ja muude tööstusseadmetega. Suurt abi osutavad Kuubale Nõukogude spetsialistid. Peale selle õpivad Nõukogudemaal tuhanded kuuba noorukid ja neiud. Nõukogude Liidu abiga ehitatakse Kuubas mitmeid suuri ettevõtteid. Nõukogude Liit abistab Kuubat riigikaitse organiseerimisel ja tema poliitilise ning majandusliku sõltumatuse tugevdamisel.

Ameerika Ühendriikide imperialistide provokatsioonid Kuuba vastu.

Kuuba rahvas tegeleb rahuliku loova tööga. Ainuüksi ameerika imperialistid on süüdi selles, et Kuuba rahvas on oma võidu esimestest päevadest peale sunnitud relva kandma.

Kasutades oma Guantanamo sõjaväebaasi (Kuuba kaguosas) ja võimsat laevastikku, korraldavad Ameerika Ühendriigid järjest provokatsioone Kuuba rannikul. Ameerika lennukid on korduvalt Kuuba territooriumi pommitanud. Ameerika agendid korraldavad ettevõtetes, laevadel jm. plahvatusi.

Võitluses kuuba rahva vastu kasutavad Ameerika Ühendriigid endisi Kuuba latifundiumide ja ettevõtete omanikke, suurmajaomanikke ja -kaupmehi ning osalt ka katoliku kiriku juhte.

Kuuba emigrantide-kontrevolutsionääride hulgast valmistavad Ameerika Ühendriikide imperialistid oma territooriumil ette palgasõdurite jõuke kallaletungiks Kuubale. 1961. aastal katkestas Ameerika Ühendriikide valitsus diplomaatilised suhted Kuuba revolutsioonilise valitsusega ja püüab Kuuba vastu mobiliseerida ka oma käsilasi, tegutsedes niinimetatud Ameerika Riikide Organisatsiooni kaudu. See organisatsioon loodi 1948. aastal selleks, et allutada Ladina-Ameerika maad Ameerika Ühendriikide diktaadile.

1961. aasta aprillis organiseerisid Ameerika Ühendriigid sõjalise kallaletungi Kuubale, maandades Playa Gironi rajoonis suure grupi kuuba kontrevolutsionääre. Revolutsiooni kaitsele asus kogu kuuba rahvas loosungi all «Kodumaa või surm! Meie võjdamel!». Kolm päeva kestnud lahingute tulemusena purustati Ameerika palgasõdurite jõugud täielikult.

1962. aasta oktoobris kuulutasid Ameerika imperialismi agressiivsed jõud välja Kuuba sõjalise blokaadi ja hakkasid ette val-

mistama uut, veelgi koletuslikumat kuritegu Vabaduse saare vastu. Ameerika Ühendriikide röövellik poliitika tekitas Kariibi mere piirkonnas kriisi, mis ähvardas maailma sõjaga. Ainult tänu kuuba rahva mehisusele ja NSV Liidu resolutsusele tegevusele likvideeriti sissetungioht. Ameerika Ühendriikide valitsus võttis endale kogu maailma ees kohustuse, et ta ei tungi Kuubale kal- lale ja takistab ka oma liitlasi läänepoolkeral seda tegemast. Rahuarmastavad jõud saavutasid suure moraalse ja poliitilise võidu agressiooni ning sõja jõudude üle.

Kuuba rahva revolutsiooniliste saavutuste ja Nõukogude- Kuuba vennaliku sõpruse tugevdamise seisukohalt olid suure tähtsusega Fidel Castro visiidid Nõukogude Liitu 1963. aasta aprillis-juunis ja 1964. aasta jaanuaris.

Ameerika Ühendriikide agressiivsed ringkonnad aga jätkavad kuuba rahva ähvardamist. Nad püüavad organiseerida uusi provokatsioone tema vastu, kuid kuuba patrioodid seisavad valvsalt oma võitude kaitsel ja Kuuba vabariik sammub kindlalt sotsia- listliku ühiskonna ehitamise teel. *Ta on sotsialismi kuulutajaks Ameerikas.*

DOKUMENT.

FIDEL CASTRO KUUBAS VALITSENUD OLUKORRAST BATISTA VERISE REZIIMI AJAL.

(Väljavõte kõnest Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peassamblee XV istungjärgul 26. septembril 1960. a.)

Milliga puutus Kuuba revolutsioon kokku pärast võidu saavutamist? Millised «majanduslikud imed» teda ootasid? Esmajoones sai ta «päranduse» 600 000 kuubalase näol, kes on võimelised tööd tegema, aga kellel ei ole tööd... Kolm ja pool miljonit inimest vires hurtsikutes ja onnides, elades hirmsates tingimustes. Korteriüür neelas ligi kolmandiku kõigist linnas elavate perekondade tuludest...

Teisest küljest maksis 85% väikepõllumeestest maarenti, mis moodustas 30% nende tuludest, 1,5% maaomanikele aga kuulus 46% kogu Kuuba maast...

Põhja-Ameerika monopolidele kuulus suurem osa pankadest ja väliskau- bandusest, naftatöötlemisettevõtted, suurem osa suhkrutootmisest, Kuuba pari- mad maad ja tähtsaimad ettevõtted kõigis rahvamajanduse harudes...

Säärane oli olukord, kui me võimule tulime. (Fidel Castro, Kõne Ühi- nenud Rahvaste Organisatsiooni Peassamblee XV istungjärgul 26. septembril 1960. a., Moskva, 1960, lk. 12—13, v. k.)

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Jutustage olukorrast Kuubas Batista verise diktatuuri ajal.
2. Milliseid edusamme on revolutsioonilise Kuuba töötajad teinud?
3. Kuidas püüavad ameerika imperialistid Kuuba revolutsiooni lämmatada ja miks nende katsed nurjuvad?
4. Jutustage Kuuba revolutsiooni ajaloolisest tähtsusest.
5. Täitke tabel Kuuba revolutsiooni etappide ning elluviidud sotsiaal-majan- duslike ja poliitiliste abinõude kohta.

Etapid	Sotsiaal-majanduslikud ja poliitilised abinõud
1. Imperialismi- ja feodalismivastane etapp (jaanuar 1959—1960)	
2. Sotsialistlik etapp (alates 1960. aasta lõpust)	

Teemad ettekanneteks klassis või ajalooringis.

1. Kuuba revolutsioon.
2. Noorsugu Kuuba revolutsioonis.

Kirjandust klassiväliseks lugemiseks.

- A. Варела, Куба революционная.
- B. Мерин, Свободная Куба.
- B. Чичков, Заря над Кубой.

*

§ 38. Eri maade sotsialismile ülemineku üldised seaduspärasused ja iseärasused.

V. I. Lenin nägi geniaalselt ette, et «mõnes väga olulises proletarise revolutsiooni küsimuses tuleb *kõigil* maadel paratamatult läbi teha see, mille on läbi teinud Venemaa»¹. Sotsialistliku süsteemi maade tekkimise ja arenemise ajaloost nähtub, et kõigile neile on omased kapitalismilt sotsialismile ülemineku üldised seaduspärasused (vt. dokumenti). Vaatleme nüüd tähtsamaid neist seaduspärasustest.

Marksistlik-leninlik partei kui revolutsiooni võidu põhitingimus.

Marksism-leninism õpetab, et sotsialistliku revolutsiooni võidu ja sotsialismi ülesehitamise põhitingimuseks ühel või teisel maal on see, et tööraha hulki juhib töölisklass,

kelle eesotsas seisab marksistlik-leninlik partei.

Revolutsioonilises võitluses ja sotsialistlikus ülesehitustöös on kommunistid alati püüdnud teaduslikult hinnata klassijõudude paigutust oma maal ja püüdnud õigesti arvestada rahvahulkade meeleolu, õigeaegselt esitada ühtesid või teisi loosungeid ja ülesandeid.

Ajalugu on näidanud, et *ainult tõelised marksistid-leninlased teenivad ausalt ja ennastalgavalt töölisklassi ning kogu tööraha*

¹ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 14.

huve. Kommunistid on oma rahva mõistus, au ja südametunnistus.

Seal aga, kus esineb kõikumist ja taganemist teadusliku kommunismi põhiprintsiipidest, ähvardab rahva saavutusi oht.

Seepärast lasubki marksistlik-leninlikel parteidel suur ajalooline vastutus marksismi-leninismi ideelise puhtuse ning väsimatu võitluse eest kõigi parempoolse ja «pahempoolse» kallaku vormide vastu.

Proletariaadi diktatuuri kehtestamine.

Revolutsiooni käigus kukutati kõigis uutes sotsialistlikes riikides ekspluataatorlikud klassid ja kehtestati proletariaadi diktatuur.

Kõigis rahvademokraatiamaades kujunes töölisklassi vankumatu liit talurahvaga ja kõigi teiste töörahva kihtidega. Sellega on seletatav proletariaadi diktatuuri tugevus.

NSV Liidus on kommunismi laiahaardelise ehitamise tingimustes proletariaadi diktatuuri riik muutunud üldrahvalikuks riigiks. Üleminek proletariaadi diktatuurilt üldrahvalikule riigile toimub aja jooksul ka teistes sotsialismimaades.

Sotsialismi ehitamine.

Nagu NSV Liidus, nii on ka rahvademokraatiamaades tootmisriistade ja -vahendite kapitalistlik omandus likvideeritud. On kindlustunud ühiskondlik omandus. Rahvademokraatiamaades on juba lahendatud talurahva tootmisalase kooperaerimise ülesanne või seda lahendatakse edukalt. Leninlik kooperaatsiooni plaan on tõestanud oma suurt elujõudu nii nendes maades, kus kapitalism oli põllumajanduses juba ammu arenenud, kui ka maades, kus alles hiljuti likvideeriti feodaalsuhted.

Kõigis sotsialismimaades areneb majandus plaani järgi. Rahvamajanduse plaanipärane ja proportsionaalne arenemine on sotsialismi vankumatu majandusseadus. See nõuab iga maa looduslike, majanduslike ja konkreetsete ajalooliste tingimuste ning ta inimressursside ja muude võimaluste arvestamist. Tegelik elu on näidanud, et sotsialismi majandusseaduste alahindamine põhjustab sotsialistliku ülesehitustöö tempo aeglustumist.

Rahvaste sõprus. Proletaarne internationalism.

Kõigis rahvademokraatiamaades on rahvuslik rõhumine likvideeritud. Rahvusküsimuse lahendamisel omandatud kogemused NSV Liidus on suure tähtsusega ka kõigile uutele

sotsialistlikele riikidele.

Sotsialistliku maailmasüsteemi tekkimisega kerkis rahvaste sõpruse küsimus üles uut moodi. Oli tarvis luua vennalikud vastastikused suhted üksikute iseseisvate sotsialistlike riikide vahele. Juba V. I. Lenin hoiatas, et rahvaste ja riikide rahvuslikud ning riiklikud erinevused jäävad väga kauaks püsima isegi pärast töölisklassi võitu ülemaailmses ulatuses.¹

¹ Vt. V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 71.

Seepärast peab sotsialismimaade vastastikuste suhete aluseks olema proletarise internatsionalismi leninlik printsiip — suurte ja väikeste rahvaste täieliku võrdõiguslikkuse, vastastikuse kasusaamise ja seltsimeheliku abistamise, igakülgse majandusliku, poliitilise ja kultuurilise koostöö printsiip.

Sotsialismi saavutuste kaitsmisel imperialistlike riikide vastu astuvad sotsialismimaad välja ühistrindena printsiibil «üks kõigi eest ja kõik ühe eest». Sotsialistlike riikide rahvusliku sõltumatus tagavad kahepoolsed sõpruse, liidu ja vastastikuse abistamise lepingud, mida nad sõlmivad Nõukogude Liiduga. Euroopa sotsialismimaid kaitses imperialismi agressiooni vastu ka veel Varssavi leping.

Sotsialismimaade sõpruse kindlust on juba elu ise kontrollinud (vastulöökk interventidele Koreas, kontrrevolutsioonilise mässu purustamine Ungaris, ameerika imperialistide poolt rahva-Hiina vastu suunatud rünnakute tagasilöömine, Kuuba kaitsmine ameerika agressorite vastu, Vietnami Demokraatliku Vabariigi abistamine jne.).

Eri maade sotsialismile ülemineku iseärasused.

Sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialismi ehitamise üldised seaduspärasused avalduvad rahvademokraatiamaades teisiti kui NSV Liidus. See tuleb sellest, et rahvademokraatiamaad lähevad sotsialismile üle Nõukogude Liiduga võrreldes uutes ajaloolistes tingimustes.

Millistest iseärasustest on siis jutt?

Enne sotsialistliku maailmasüsteemi tekkimist ei olnud proletariaadi diktatuuri uue vormi arenemise kogemusi. Nüüd *eksisteerib peale nõukogude ja areneb edukalt ka rahvademokraatia*. Mõningad rahvademokraatia iseloomulikud jooned on järgmised: uutes sotsialistlikes maades kujuneb riigivõim ulatuslikumal sotsiaalsel alusel, kui see oli esialgu NSV Liidus. Kuigi töölikklass etendas juhtivat osa ja viis endaga kaasa talurahva, lülitusid poliitilisse tegevusse ka käsitöölised, väikekaupmehed, ettevõtjad jne. Euroopa rahvademokraatiamaades ei võetud endiste ekspluaatorlike klasside esindajailt ära valimisõigusi. See oli seotud sellega, et neis maades ei olnud kodusõda ega sõjakommunismi perioodi. Vana riigiaparaadi lammutamine toimus justkui «osade» kaupa ja kestis võrdlemisi kaua jne.

Varem ei olnud maailma sotsialismil *revolutsiooni demokraatlikult etapilt revolutsiooni sotsialistlikule etapile rahuliku ülemineku* konkreetseid kogemusi, ehkki V. I. Lenin orienteeris 1917. aastal meie parteid just revolutsiooni niisugusele arenemisele. Nüüd on mitmete maade (Tšehhoslovakkia, Rumeenia) kogemuste najal tõestatud, et sotsialistlik revolutsioon võib võita rahulikul teel.

Varem eeldati, et proletariaadi diktatuuri ajajärgul ei ole parlamentarism ja mitme partei süsteem rakendatav. Nüüd on niisu-

guste maade, nagu Saksa Demokraatliku Vabariigi, Poola ja Tšehhoslovakkia kogemuste najal tõestatud, et *sotsialismi ehitamise huvides on võimalik kasutada nii parlamenti kui ka mitme partei süsteemi.*

Poolteist aastakümnet tagasi puudusid sotsialismi ehitamise kogemused tööstuslikult arenenud maades. Meie päevil on Tšehhoslovakkia Sotsialistliku Vabariigi ja Saksa Demokraatliku Vabariigi kogemuste najal tõestatud, et *ka kõrgesti arenenud tööstusmaades on sotsialismil määratu suured eelised kapitalismiga võrreldes.*

Edasi, ajaloo kogemused on tõendanud V. I. Lenini teaduslikku ettenägelikkust selle kohta, et *nõrgalt arenenud maad, kes asuvad kapitalismieelsel arenemisstaadiumil, võivad jõuda sotsialismi kapitalismi vahele jättes.* Seda tõendab Mongoolia kogemus.

Viisteist-kakskümmend aastat tagasi väitsid marksismi vaenlased, et leninlik kooperasiioniplaan ei ole väljaspool NSV Liitu rakendatav. Nüüd on elu tõestanud, et *küla sotsialistlik ümberkujundamine on võimalik ilma maa natsionaliseerimiseta ja olukorras, kus talurahvas on pikemat aega seotud eraomandusega maale.*

Sotsialismile ülemineku üldised seaduspärasused avaldusid eri maades erinevalt, sõltudes majandusliku ja poliitilise arenemise tasemest, rahvuslikest traditsioonidest ja klassijõudude vahekorrast nii igal üksikul maal kui ka rahvusvahelisel areenil.

Sotsialismi maailma- süsteemi arenemise seaduspärasused.

Sedamööda kuidas kindlustub ja kasvab sotsialismi maailmasüsteem, kujunevad üha ilmekamalt välja tema arenemise majandusseadused. Nende aluseks on *vennalik vastastikune abistamine, rahvusvaheline tööjaotus ja tootmise spetsialiseerimine.*

Rahvusvaheline sotsialistlik tööjaotus võimaldab varem maha jäänud maadel kiiresti organiseerida tootmist nendes tööstusharudes, mille arendamiseks on kõige soodsamad tingimused, massiline tootmine aga aitab rakendada uusimat tehnikat ja tõsta tööviljakust eesrindlike maade tasemele.

Ulatuslikult areneb *tootmise kooperaerimine.* Ühiste jõududega ehitatud naftajuhtme «Sõprus» kaudu suunatakse Nõukogude naftat Volga kallastelt Poolasse, Saksa Demokraatlikku Vabariiki, Tšehhoslovakkiasse ja Ungarisse.

On lõpule viidud Ungari, Saksa Demokraatliku Vabariigi, Poola, Rumeenia ja Tšehhoslovakkia energiasüsteemide ning Lääne-Ukraina elektri jaamade ühendamine. Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu otsuse põhjal on loodud Majandusliku Koostöö Rahvusvaheline Pank.

On loodud ühine vagunipark, kus on üle 90 000 vaguni. NSV Liidu, Bulgaaria, Ungari, Saksa Demokraatliku Vabariigi, Poola ja Tšehhoslovakkia ühiste jõupingutustega on lõpule jõudmas

Kingisepa fosforiidikaevanduse ja rikastamisvabriku rajamine. On asutatud koondis «Intermetall», mis taotleb koostööd musta metallurgia alal (Ungari, Poola, Tšehhoslovakkia, Bulgaaria, Saksa Demokraatlik Vabariik ja NSV Liit).

Sotsialismi maailmasüsteemi arenemine ei ole mõeldav ilma *rahvuslike rahvamajandusplaanide koordineerimiseta (kooskõlastamiseta)*, mis on eriti vajalik nüüd, kus üksikud sotsialismimaad asuvad erineval arenemisastmel. Neid ülesandeid peabki lahendama Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu.

Praktika on näidanud, et toimub *kõigi maade majandusliku ja kultuurilise arenemise taseme ühtlustumine*. Tuginedes eesrindlike maade abile, jõuavad varem mahajäänud maad eesrindlikele maadele järele ja asuvad ühte ritta kõrgesti arenenud sotsialistlike riikidega. Vähem arenenud sotsialismimaade (Korea Rahvademokraatliku Vabariigi, Vietnami Demokraatliku Vabariigi, Mongoolia Rahvavabariigi jt.) osatähtsus sotsialistliku maailmasüsteemi tööstuslikus tootmises kasvab pidevalt.

Üksikute maade majandusliku arenemise taseme ühtlustumine tagab neile *enam-vähem üheaegse ülemineku sotsialismilt kommunismile*.

Uus etapp sotsialistliku maailmasüsteemi arenemises.

Alates 50-ndate aastate teisest poolest on sotsialistlik maailmasüsteem jõudnud uude arenemisetappi. Sotsialistliku maailmasüsteemi juhtiv maa, Nõukogude Liit, on astunud kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ehitamise perioodi.

Ajaloo seisukohalt lühikese ajaga on ka teised sotsialismimaad teinud tohutuid edusamme. Enamikes sotsialismimaades on täielikult võitnud sotsialistlikud tootmissuhted, endised agrarmaad on muutunud tööstus- ja agrarmaadeks.

1937. aastaga võrreldes kasvas sotsialismimaade tööstustoodangu maht 1964. aastaks rohkem kui 9,2-kordseks. Samal ajavahemikul kasvas tööstustoodang kapitalistlikes maades 3,2-kordseks.

Ajavahemikul 1958—1964 moodustas tööstustoodangu iga-aastane keskmine juurdekasv 10,4%, kapitalistlikes maades aga kõigest 5,4%, s. o. peaaegu 2 korda vähem.

Viimastel aastatel rakendatakse paljudes sotsialismimaades ulatuslikke abinõusid tööstuse juhtimise parandamiseks, planeerimise täiustamiseks ja tööstusliku tootmise majandusliku stimuleerimise intensiivistamiseks.

Tööstuses ja põllumajanduses tehtud edusammude alusel paraneb töötajate elu iga aastaga ja tõuseb rahva kultuuritase.

Pole kaugel aeg, mil sotsialismimaad annavad tööstustoodangut rohkem kui kogu kapitalistlik maailm. See kujuneb sotsialismi suureks võiduks kapitalismi üle inimtegevuse tähtsaimas sfääris — materiaalse tootmise sfääris.

Mõõtmalt on suurenenud sotsialistliku süsteemi mõju rahvusvahelisele olukorrale, töolisliikumise ja rahvusliku vabadusliikumise arenemisele. Maailma sotsialismileer on likvideerinud mitmed ohtlikud sõja- ja agressioonikolded.

Sotsialistlik maailmasüsteem muutub inimühiskonna arenemise otsustavaks teguriks.

Sotsialismi maailmasüsteemi jõudmisega uude arenemisetappi on kapitalismi üldkriis veelgi süvenenud.

Sotsialistliku maailmasüsteemi arenemine on veenvalt näidanud, et marksism-leninism on kõige eesrindlikum ja igavesti arenev õpetus. Sel õpetusel on internatsionaalne iseloom ja ta on kõigile maadele ja rahvastele teetähiseks üleminekul sotsialismile, kommunismile. Sotsialismi ehitamise kogemused näitavad, et kommunistlikud parteid, kes õigesti rakendavad marksistlik-leninlikke printsiipe oma maa konkreetses tingimustes, saavutavad tõeliselt silmapaistvat edu.

Sotsialistlike maade rahvad loovad kogu inimkonnale uue ühiskonna prototüübi. *Selle maailma kõige õiglasema ühiskonnakorra nimeks on kommunism.*

DOKUMENT.

SOTSIALISTLIKU REVOLUTSIOONI JA SOTSIALISTLIKU ÜLESEHITUSTÖÖ ÜLDISTEST SEADUSPÄRASUSTEST.

(Väljavõte Moskoas 14.—16. novembril 1957 toimunud sotsialistlike maade kommunistlike ja töölispartei esindajate nõupidamise deklaratsioonist.)

Sellised üldised seaduspärasused on järgmised: töörahva hulkade juhtimine töölisklassi poolt, kelle tuumikuks on marksistlik-leninlik partei, proletaarse revolutsiooni läbiviimisel ühes või teises vormis ja proletariaadi diktatuuri kehtestamisel ühes või teises vormis; töölisklassi liit talurahva põhihulkade ja teiste töörahva kihtidega; kapitalistliku omanduse likvideerimine ja põhiliste tootmisvahendite ühiskondliku omanduse kehtestamine; põllumajanduse järkjärguline sotsialistlik ümberkujundamine; rahvamajanduse plaanipärane arendamine, mis on suunatud sotsialismi ja kommunismi ülesehitamisele ning töörahva elutaseme tõstmisele; sotsialistliku revolutsiooni läbiviimine ideoloogia ja kultuuri valdkonnas ning suurearvulise intelligentsi loomine, kes on ustav töölisklassile, töötavale rahvale ja sotsialismiüritusele; rahvusliku rõhumise likvideerimine ning võrdõiguslikkuse ja vennaliku sõpruse sisseeadmine rahvaste vahel; sotsialismi saavutuste kaitsmine välis- ja sisevaenlaste kallaletungide eest; antud maa töölisklassi solidaarsus teiste maade töölisklassiga — proletaarne internatsionalism.

Marksism-leninism nõuab sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö üldiste printsiipide loovat rakendamist olenevalt iga maa konkreetsetest ajaloolistest tingimustest, ta ei luba teiste maade kommunistlike parteide poliitika ja taktika mehhaanilist kopeerimist. (Kaasaja teoreetilisi probleeme, Tallinn, 1961, lk. 13—14.)

Küsimusi.

1. Millised seaduspärasused on kehtivad sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialismi ehitamise perioodil? (Kasutage vastuseks õpiku teksti ja dokumenti.)

2. Millised on sotsialistliku maailmasüsteemi arenemise põhilised seaduspärasused?

3. Millised on sotsialistliku maailmasüsteemi arenemise uue etapi iseloomulikud jooned?

Küsimusi ja ülesandeid IV peatüki kordamiseks.

1. Kuidas algasid rahvademokraatlikud revolutsioonid eri maades?

2. Millal ja missuguste sündmuste tulemusena kehtestati rahvademokraatiamaades proletariaadi diktatuur?

3. Millised on agraarküsimuse lahendamise iseärasused rahvademokraatiamaades?

4. Kuidas juhtisid rahvademokraatiamaade töölisklass ja tema partei rahvahulki revolutsiooni ja sotsialismi ehitamise perioodil?

5. Jutustage klassivõitlusest uutes sotsialistlikes riikides sotsialismi ehitamise perioodil.

6. Milliseid edusamme on sotsialismimaades tehtud käesoleval etapil?

7. Kuidas avaldusid sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö üldised seaduspärasused üksikute maade konkreetses olukorras?

8. Jutustage Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu ülesannetest ja tegevusest.

9. Milliste teaduslike seisukohtadega rikastasid kommunistid sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialismi ehitamise leninlikku teooriat?

10. Valige ajalehtedest sobivat materjali, mis iseloomustaks sotsialismi maailmasüsteemi kindlustamise eest peetavat võitlust.

V PEATÜKK.

IMPERIALISMI KOLONIAALSÜSTEEMI LAGUNEMINE.

Imperialismi koloniaalsüsteemi lagunemine.

Üheks sõjajärgse perioodi maailmaajalooliseks sündmuseks ja kapitalismi üldkriisi süvenemise tähtsaks näitajaks on *imperialismi koloniaalsüsteemi lagunemine*.

Määratu suure tähtsusega oli asjaolu, et Nõukogude Liit purustas fašistlike ja militaristlike riikide peajõud. Selle tulemuseks oli maailma imperialismi üldine nõrgenemine ja tingimuste loomine rahvusliku vabadusliikumise võiduks. Seda soodustasid ka Teise maailmasõja ajal asumaades ja sõltuvates riikides toimunud sügavad majanduslikud ning poliitilised muutused. Asumaades ja sõltuvates riikides kasvas proletariaat arvuliselt, samuti suurenes ta organiseeritus. Mõõtmaltul on kasvanud kommunistlike parteide autoriteet. Mitmetes Aasia maades on nad organiseerinud relvastatud vastupanu välismaistele röövvaldajatele. Sellest võitlusest võttis ulatuslikult osa talurahvas. Aktiivseerused ka rahvuslik kodanlus. Paljudes maades kujunesid tingimused kolonisaatorite vastu suunatud ühistrinde loomiseks. Rahvusliku vabadusliikumise edusammudele aitasid kaasa niisugused otsustavad tegurid, nagu Nõukogude Liidu ja kogu sot-

sialistliku sõprusliidu jõudude kasv, tema tohutu abi rõhutatud rahvaste võitlusele, Euroopa ja Ameerika revolutsioonilise proletariaadi toetus nendele rahvastele ja imperialismi edasine nõrgenemine.

Kõik need tingimused andsid rahvusliku vabastuse revolutsioonidele määratu suure ulatuse. *Algas imperialismi koloniaalsüsteemi lagunemine esialgu Aasias, seejärel ka Aafrikas. Koloniaalsüsteemi lagunemine on kapitalismi üldkriisi teise etapi iseloomulikumaid jooni. Kapitalismi üldkriisi kolmandal etapil toimub kolonialismi kokkuvarisemine.*

§ 39. India Vabariigi tekkimine ja arenemine.

India rahvaste võitlus rahvusliku sõltumatuse eest. India Vabariigi moodustamine.

Teise maailmasõja ajal ja pärast seda intensiivistus India rahvaste võitlus oma sõltumatuse eest.

Juba 1942. aastal alustasid rahvahulgad võitlust kolonisaatorite vastu. «Kasige minema Indiast!» niisugune oli rahva üksmeelne nõue. 1945. aasta novembris toimusid Kalkutas barrikaadilahingud tööliste ja inglise politsei vahel. Inglise vastu suunatud väljaastumisi toimus ka teistes linnades. 1946. aasta veebruaris alustasid võitlust India madrused Bombays, seejärel aga puhkesid rahutused India sõjaväeosades Kalkutas. Need sündmused panid kogu maa lainetama. Liikumisest hakkas osa võtma ka India talurahvas. Eriti suure tähtsusega oli talurahva ülestõus Haidarabadi vürstiriigis 1946. aastal.

Rahva võimsad väljaastumised sundisid Inglismaa tööerakondlaste valitsust 1947. aasta juunis teatama, et ta on nõus Inglise vägesid Indiast välja viima. Kuid enne Indiast lahkumist jaotati maa kaheks dominiooniks: Indiaks (ehk India Liiduks) ja Pakistaniks. Jaotamine viidi läbi usulise tunnuse järgi (India koosseisus on enamikus hindud, kuid seal on ka palju muhameedlasi; Pakistani koosseisus on enamikus muhameedlased, kuid seal on ka palju hindusid). 1947. aasta augustis kuulutati India ja Pakistan Inglismaa dominioonideks. India jaotamise eesmärgiks oli nõrgendada vabodusliikumist ja võimaldada Inglismaal hoida tegelikult mõlemaid dominioone alluvuses, ässitades neid teineteise vastu üles. Selsamal eesmärgil õhutasid inglise kolonisaatorid India jaotamise käigus usulist võitlust hindude ja muhameedlaste vahel ning provotseerisid nendevahelisi tapatalguid. Ainuüksi Pandžaabis tapeti pool miljonit inimest, miljonid inimesed aga jäid peavarjuta ja varata.

1950. aasta jaanuaris kuulutas India enda sõltumatuks vabariigiks. Samal ajal vastuvõetud konstitutsioon kuulutas välja

üldise valimisõiguse ja kodanlik-demokraatlikud vabadused. Seadusandlik võim kuulub parlamendile, täidesaatev aga valitsusele, kes vastutab parlamendi ees. India on liiduriik, mis koosneb 16 osariigist.

Sõltumatuse kättevõitmise ajast peale on India valitsevaks parteiks India Rahvuskongress, kelle esindajad kujundavad India valitsuse.

Rahvusliku majanduse arendamine. India majanduslik olukord oli pärast Inglise ülevõimust vabanemist väga raske. Tähtsamad tööstusharud, pangad ja suur osa istandusi olid ikka veel inglise ja teiste väliskapitalistide käes. Põllumajandus oli maha jäänud, talurahvas aga oli mõisnike orjuses. Põlluharija põhiliseks tootmisriistaks oli, nagu kauges minevikuski, puuader ja sirp. Indias ei jätkunud toiduaineid.

Selleks et jagu saada majanduslikest raskustest ja luua alus rahvusliku majanduse arendamisele, püüdis India valitsus kõigepealt edendada põllumajandust. India valitsus organiseeris soode kuivendamist ja põuaste maade niisutamist. Talupoegade jõududega ja valitsuse abiga ehitatakse kanaleid, tamme ja teid. Indias on loodud riiklikud näidisfarmid, mis propageerivad talupoegade hulgas eesrindlikke tootmismeetodeid.

Enamikus osariikides on vastu võetud agraarreformiseadused, mis näevad ette printsibi «maa kuulub neile, kes seda harivad» ellurakendamist. Ent feodaalmõisnikel on osariikide seadusandlikes ja täidesaatvates organites tugevad positsioonid ja nende äge vastupanu takistas selle printsibi elluviimist. Siamaani kuulub Indias kolm neljandikku haritavast maast ainult 15%-le majanditest. Samal ajal on enamikul talupoegadest kas endiselt väiksed maalapid, millest ei jätku perekonna ülalpidamiseks, või neil pole üldse maad. Need talupojad on sunnitud mõisnikelt ülirasketel tingimustel maad rentima. Võim talupoegade üle on ka liigkasuvõtjatel.

Sõltumatus Indias pööratakse suurt tähelepanu rahvusliku tööstuse arendamisele. On ehitatud mitu riiklikku ettevõtet (veduri-, vaguni-, laevatehas jne.) ja mitu hüdroelektrijaama, mis on India rahvamajandusele suure tähtsusega. Uue India suuromaks ehituseks on NSV Liidu abiga ehitatud Bhilai metallurgia-tehas.

Indias luuakse ka mitmeid teisi ettevõtteid, sealhulgas NSV Liidu ja teiste sotsialismimaade kaasabil ehitatav raskemasinatööstuse tehas Rantšis ja kaevandusseadmete tehas Durgapuris. Nõukogude Liit võtab osa 40 suure tööstusettevõtte ehitamisest Indias. Eriti suure tähtsusega on India naftatööstuse loomine, mis toimub Nõukogude Liidu ja teiste sotsialismimaade kaasabil.

Lääneriigid püüdsid igati takistada rasketööstuse loomist Indias. Kuid NSV Liidu abi Bhilai metallurgiakombinaadi ja teiste ettevõtete ehitamisel sundis Lääne kapitaliste oma suhtu-

mist India abistamisse muutma ja mõnede tehaste ehitamisest osa võtma.

Lääneriigid püüavad kasutada oma «abi» Indiale poliitilise surve avaldamiseks. Nii olid Ameerika Ühendriigid algul nõus osa võtma Bokaro terasesulatustehase ehitamisest, kuid hiljem loobusid sellest projektist. India valitsuse palvel abistab Nõukogude Liit ka selle tehase ehitamisel.

India valitsuse poolt väljatöötatud majandusplaanide elluviimine tõi endaga kaasa tööstusliku tootmise kasvu ja riikliku sektori märgatava suurenemise tööstuses. Kuid majanduses etendab ikka veel peamist osa kapitalistlik erasektor, mille arvele langeb üle 80% tööstuslikust tootmisest. India majanduses on säilinud Inglise ja Ameerika monopolide positsioonid. Nendega on seotud ka paljud India monopolistid.

India suurkapitalistid kardavad riikliku sektori edasist kasvu. Endised vürstid ja mõisnikud pelgavad edasisi agraarreforme ja demokraatlikke ümberkujundusi. Nad on loonud reaktsioonilise partei «Swatantra» («Sõltumatu») ja püüavad oma endisi klassi-privileege säilitada.

India Kommunistlik Partei võitluses oma maa poliitilise ja majandusliku sõltumatus tugevdamise ning töörahva eluliste huvide eest.

Kommunistlikul Parteil on suur mõju tööliste ja haritlaste hulgas, teda toetavad laiad rahvahulgad. 1962. aastal toimunud parlamendivalimistel sai ta üle 11 miljoni hääle. Kommunistlik Partei astub järjekindlalt välja rahvusliku sõltumatus tugevdamise, rahuarmastava välispoliitika teostamise ja

mittekapitalistliku arenemistee eest, mis viib sügavatele sotsiaalsetele ümberkujundustele, sotsialismile. *Kommunistliku Partei tegevus on suunatud kolonialismi ja feodalismi tagajärgede likvideerimisele.* Ta nõuab väliskapitali mõju likvideerimist, taotleb pankade ja mitmete suurettevõtete natsionaliseerimist ning riikliku sektori edasiarendamist (vt. dokumenti). Kommunistlik Partei võitleb mõisnike maavalduse kaotamise eest. Üks tema peamisi loosungeid on: «Maa peab kuuluma neile, kes seda harivad.» Kommunistlik Partei võitleb resoluutselt tööliklassi olukorra parandamise eest.

India Vabariigi võitlus rahu eest.

India on agressiivsete sõjaliste blokkide loomise vastu ja lükkab tagasi kõik Ameerika Ühendriikide ning teiste imperialistlike riiki-

kide katsed teda sõjalistesse liitudesse tõmmata.

India astub välja kolonialismi vastu. 1961. aastal vabastas ta relvade jõul Portugali ikkest oma maa-alad Goa, Diu ja Damani, viies seega lõpule India vabastamise kolonisaatoritest.

Imperialistid püüavad Indiat neutraliteedi positsioonidelt eemaldada. Omakasupüüdlikel eesmärkidel püüdsid nad kasutada India-Hiina piirikonflikti Himaalajas, aga samuti ka konflikti India ja Pakistani vahel Kašmiiri pärast. Reaktsioonilised jõud

nõuavad lahtiütlemist neutraliteedipoliitikast ja ühinemist agressiivsete sõjaliste blokkidega.

1964. aasta mais suri silmapaistev riigitegelane, India peaminister Džavaharlal Nehru. Reaktsioonilised elemendid püüdsid tema surma ära kasutada India rahuarmastava välispoliitika muutmiseks.

Ent valitsus, mille moodustas peaminister Lal Bahadur Šastri¹ teostas endiselt rahuliku kooseksisteerimise ja blokkidest eemale jäämise poliitikat.

Reaktsioon püüdis ära kasutada ka India-Pakistani piiritüli, mis kasvas 1965. aasta suvel üle tõsiseks relvastatud konfliktiks Aasia kahe suure riigi vahel.

Imperialistid tegid kõik selleks, et ajada olukord teravaks ja teha võimatuks konflikti rahulik lahendamine. Kuid rahuarmastavate rahvaste ühiste jõupingutustega õnnestus tulevahetus lõpetada. Nõukogude Liidu ettepanekul ja vahendusel leidsid Taškendis aset edukad läbirääkimised India peaministri ja Pakistani presidendi vahel. Nende läbirääkimiste tulemusena avaldatud Taškendi deklaratsioonis rõhutati, et India ja Pakistan loobuvad jõu kasutamisest vaidlusaluste küsimuste lahendamisel, et kahe maa vahel seatakse taas jalule diplomaatilised ja majanduslikud suhted ning luuakse heanaaberlikud suhted.

Taškendi deklaratsioon kujutab endast suurt panust rahu kindlustamiseks Aasiäs. See annab ka tunnistust NSV Liidu rahuarmastava välispoliitika suurest edust. NSV Liit on alati taotlenud, et Pakistani ja India vahel valitseks rahu.

NSV Liidu ja India vahel on kujunenud kindel sõprus, mis on tähtis tagatis ülemaailmse rahu säilitamisel.

DOKUMENT.

KOMMUNISTLIK PARTEI INDIA MAJANDUSLIKUST OLUKORRAST.

On vaieldamatu, et kahe viie aasta plaani tulemusena on India majanduse tööstuslik baas muutunud ulatuslikumaks ja võimsamaks...

Ära märkides edusamme, mida meie majandus on teinud, ei tohi me samal ajal alahinnata meie majandusliku, poliitilise ja ühiskondliku elu negatiivseid külgi. India sai tohutuid laene Ameerika Ühendriikidelt ja teistelt lääneriikidelt...

India suurkapitali esindajate ja nende imperialistlikes maades asuvate sõprade kasvav koostöö kujutab endast suurt ohtu India majanduslikule progressile, välispoliitikale ja isegi demokraatialle. Meie partei peab rahvast innustama, mobiliseerides teda võitlusele selle ohu vastu.

Riiklik sektor on tunduvalt kasvanud. Sellest hoolimata on ta ikka veel kaugel sellest, et muutuda meie majanduse määravaks teguriks.

¹ Šastri suri 1966. aasta jaanuaris. Valitsuse juhiks sai India Rahvuskongressi partei liider Indira Gandhi—Džavaharlal Nehru tütar.

Monopolide kasv on intensiivistunud. Käesoleval ajal kuulub kümnele perekonnale, India bisnessi suurtele ninameestele, 67% kõigi kompaniide poolt kontrollitavast kapitalist. Väheste rikkuse ja enamuse vaesuse vaheline kontrast on muutunud teravamaks kui kunagi varem. (Adžoi Ghoš¹, Artiklid ja kõned, Moskva, 1962, lk. 189—192, v. k.)

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Kuidas arenes India rahva võitlus oma rahvusliku sõltumatuse eest?
2. Jutustage, kuidas inglise kolonisaatorid õhutasid vaenu hindude ja muhameedlaste vahel.
3. Milliseid edusamme on tehtud India Vabariigi arendamisel?
4. Kommunistlik Partei ning tema suhtumine valitsuse sise- ja välispoliitika (valmistuge vastamiseks õpiku teksti ja dokumendi alusel).
5. Hakake täitma sünkroonilist tabelit «Sõltumatute rahvusriikide tekkimine pärast Teist maailmasõda» alljärgnevas vormis:

Aasia	Aafrika	Ladina-Ameerika

Kirjandust klassiväliseks lugemiseks.

X. A. Аббас, Завтра принадлежит нам.

Сердце, отданное людям. В кн.: «Жизнь, отданная борьбе», изд. «Наука», М., 1964, стр. 181—200.

§ 40. Indoneesia Vabariigi tekkimine ja arenemine. Birna Liidu tekkimine.

Indoneesia Vabariigi tekkimine ja tema võitlus interventide vastu.

350 aasta vältel oli Indoneesia Hollandi asuma. Hollandi kolonisaatorite ülevõim oli Indoneesia majandusliku mahajäämuse ja välismaalaste võimutsemise peamiseks põhjuseks maa majanduses.

1942. aastal okupeerisid Jaapani väed Indoneesia. Hoolimata tagakiusamistest ja julmast terrorist arenes Indoneesias laialdane Jaapani-vastane liikumine, mis kasvas relvastatud väljaastumis-

¹ Adžoi Ghoš (1909—1962) — India Kommunistliku Partei Rahvusliku Nõukogu (Keskkomitee) peasekretär.

teks. Järk-järgult kujunes Indoneesias kõigi patriootlike jõudude (tööliste, talupoegade, linna väikekodanluse ja rahvusliku kodanluse) ulatuslik rinne. Aktiivset osa selles rindes etendas Indoneesia Kommunistlik Partei.

NSV Liidu sõttaastumine Jaapani vastu innustas Indoneesia rahvast otsustavale võitlusele okupantidega. **1945. aasta augustis** toimus Indoneesias imperialismivastane revolutsioon. Indoneesia kuulutati vabariigiks. Indoneesias moodustati rahvuslik valitsus 1945. aastal sai Indoneesia presidendiks Sukarno.

Indoneesia rahva võit tegi Ameerika Ühendriikide, Inglise ja Hollandi imperialistid rahutuks. Nad organiseerisid relvastatud interventsiooni noore vabariigi vastu, et teda lämmatada ja taastada oma koloniaalvõim. Reaktsioonilised mõisnikud ja kompradoorlik kodanlus olid nõus kolonisaatoritega kokku leppima. *Ent rahvahulgal jätkasid võitlust ja sundisid 1949. aastal kolonisaatoreid Indoneesia sõltumatust tunnustama.* Indoneesia võitlust toetas Nõukogude Liit Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis. Holland säilitas tol ajal oma võimu ainult Lääne-Iriani (Uus-Ginea lääneosa) üle.

Sõltumatu Indoneesia sisepoliitika.

Indoneesia rahvas sai kolonisaatoritelt raske pärandi. Tööstusettevõtted kuulusid Hollandi, Ameerika ja Inglise monopolidele. Paremad maad olid välismaiste plantaatorite käes. Indoneesia oli peaaegu täielikult kirjaoskamatu maa, ainult 7% rahvastikust oskas lugeda ja kirjutada.

Rahvusliku majanduse tugevdamiseks võttis Indoneesia valitsus tarvitusele mitmeid abinõusid, mille eesmärgiks oli piirata väliskapitali tegevust. Ta natsionaliseeris kõik hollandlastele kuulunud istandikud, tööstus- ja kaubandusettevõtted, pangad, transpordivahendid ja osaliselt ka naftatöõndused. Natsionaliseeritud omand moodustas Indoneesia majanduses riikliku sektori tuumiku. Nüüd langeb rahvuslikule kapitalile (riiklikule ja erakapitalile) üle 70% Indoneesia majanduslikust potentsiaalst. Indoneesiale annab suurt abi Nõukogude Liit.

Indoneesia valitsus astus mõningaid samme olukorra parandamiseks põllumajanduses. Võeti vastu otsus agraarreformi läbi viimise kohta ning maa andmise kohta maata ja vähese maaga talupoegadele suurmaavalduse piiramise arvel.

Kuid praegu on kolm neljandikku Indoneesia haritavatest maadest mõisnike ja väliskapitalistide käes. Rentnikud-pooleteramehed on sunnitud suurmõisnikele andma üle 50% saagist. Mõisnikud takistavad agraarreformi läbiviimist.

Välismaiste imperialistide toetusel püüavad reaktsionäärid kõigi vahenditega Indoneesia Vabariigi iseseisvat arenemist pidurdada.

1958. aastal alustasid reaktsioonilised ohvitserid Kesk-Sumatal ja Põhja-Sulavesil mässu seadusliku valitsuse vastu. Ameerika

rika Ühendriigid ja Holland varustasid mässajaid relvade ja lennukitega. Ent peagi löödi mässajad puruks.

Indoneesia rahva edusammud võitluses kolonisaatorite ja nende sisemise agentuuri vastu olid saanud võimalikuks selle tõttu, et kõik imperialismivastased jõud olid koondunud Indoneesia Rahvusrindesse, kuhu kuulusid kümme poliitilist parteid (sealhulgas Indoneesia Kommunistlik Partei), samuti nende juhtimise all olnud ühiskondlikud massiorganisatsioonid.

Reaktsionäärid astusid pidevalt välja rahvuslike jõudude ühteliitmise vastu, püüdes isoleerida Indoneesia Kommunistlikku Parteid, kellel oli Indoneesia rahva revolutsioonilises võitluses suuri teeneid.

30. septembril 1965 leidis Indoneesias aset riigipöördekatse. See väljaastumine oli seotud erinevate rühmituste poliitilise võitlusega. 30. septembri sündmused kutsusid esile poliitilise kriisi. Kasutades Indoneesias kujunenud pingelist olukorda, andis sise-mine reaktsioon peamise hoobi Indoneesia Kommunistlikule Parteile. Tema tegevus on keelatud ning teda kiusatakse taga kogu maal. Elajalikult tapeti kümneid tuhandeid kommuniste ja teisi demokraate.

Kommunismivastase tagakiusamise laine tekitab suurt kahju Indoneesia rahvuslik-demokraatlike jõudude ühtsusele ning nõrgestab Indoneesia rahva jõupingutusi võitluses imperialismi ja kolonialismi vastu.

Indoneesia välis- poliitika.

Indoneesia Vabariik teostab iseseisvat välispoliitikat. Ta astub otsustavalt välja imperialismi, kolonialismi ja neokolonialismi vastu.

Indoneesia rahva suureks võiduks on Lääne-Iriani tagastamise eest peetud võitluse edukas lõpuleviimine. Tema territooriumil intensiivistunud partisaniliikumine sundis hollandi kolonisaatoreid alla kirjutama kokkuleppele Indoneesiaga, mille järgi Lääne-Iriani anti 1. maist 1963. a. Indoneesia valitsemise alla. See oli uus hoop imperialismile ja kolonialismile. Lääne-Iriani vabastamine sai võimalikuks ka selle sõjalise abi tõttu, mida Nõukogude Liit Indoneesiale andis.

Indoneesia pooldab agressiivsetest sõjalistest blokkidest eemalejäämist ning Aasia ja Aafrika maade solidäärsust võitluses kolonisaatorite vastu. *Indoneesia ja Nõukogude Liidu vahel on kujunenud sõpruse ja koostöö suhted.*

Birma Liidu tekkimine. Birma oli kuni 1948. aastani Inglise asumaa. 1942. aastal okupeerisid Birma jaapani militaristid. Kuid Birma rahvas ühines imperialismivastasesse ühistrindesse ja alustas võitlust jaapani okupantide vastu.

1945. aasta märtsis algas Birmas üldrahvalik ülestõus jaapani röövvallutajate vastu. Pärast jaapanlaste väljakihutamist pöördusid Birmasse tagasi inglise imperialistid, kes püüdsid Birmas

taastada endist koloniaalkorda. Ent birma rahva otsustav võitlus sundis Inglismaad Birma sõltumatust tunnustama.

1948. aasta jaanuaris kuulutati endine Inglise asumaa Birma pidulikult iseseisvaks vabariigiks, mille nimeks sai Birma Liit. Birmas tulid võimule rahvusliku kodanluse esindajad.

Birma sise- ja välis- Sõltumatuse ajal on Birmas ehitatud terase-
poliitika. valtsimis-, naftautmis- ja suhkrutehased, tekstiiliettevõtted jt. Riigi kätte on läinud kõik transpordi- ja sidevahendid. Sel alusel loodi riiklik sektor. Kuid väliskapital säilitas Birma majanduses ikkagi veel märkimisväärsed positsioonid.

1953. aasta maareform õõnestas küll suurfeodaalide võimu, kuid keskmiste ja väikemõisnike võim külas säilis.

Birma progressiivsed jõud võitlevad agraarreformi ja muude sotsiaal-majanduslike reformide täieliku elluviimise eest, parempoolsed elemendid aga astuvad välja nii põhjalike ümberkujunduste kui ka Birma iseseisva välispoliitilise kursi vastu. Vaidlused sise- ja välispoliitika küsimustes tekitasid lõhe rahvusliku kodanluse hulgas.

1962. aasta märtsis tuli võimule Revolutsiooniline Nõukogu, kes esindab Birma patriootlikke, demokraatlikke jõude ja tugineb uuele parteile — Birma Sotsialistliku Programmi Parteile. Revolutsiooniline Nõukogu eesotsas kindral Ne Viniga võttis vastu programmi «Birma tee sotsialismile» ja asus ellu viima tähtsaid sotsiaal-majanduslikke ümberkujundusi. *Nende eesmärgiks on lõplikult likvideerida väliskapitali positsioonid Birma majanduses ja külas valitsevate feodaalsuhete igandid ning piirata erakapitali.*

Revolutsiooniline Nõukogu natsionaliseeris juba kõik välispangad ja Birma erapangad. Riigi kätte läks kogu välis- ja osalt ka sisekaubandus. Rahvusliku majanduse aluseks on riiklik sektor. Uute erakapitalistlike ettevõtete loomine Birmas on keelatud.

Peamist tähelepanu pööratakse põllumajanduse arendamisele. Põllumajandus moodustab Birma majanduse aluse. Valitsus keelas talupoegade minemaajamise maalt võlgade pärast. On kaotatud maarendimaks, mida varem üle miljoni talupoja feodaalidele maksis. Seega likvideeriti üks talupoegade ekspluateerimise põhi-vorme. Džunglitest kättevõidetud viljarikastel aladel luuakse maata talupoegadele kooperatiivsed külad. Birmas on loodud talupoegade teenendamiseks riiklike masina-traktori- ja traktorite võrk. Selleks on NSV Liidult ja Tšehhoslovakkialt traktoreid ostetud.

Valdav enamik Birma elanikkonnast toetab revolutsioonilis-demokraatlikke ümberkujundusi ja kiidab heaks Birma mittekapitalistliku arenemise tee.

Välispoliitika valdkonnas pooldab Ne Vini valitsus neutraliteeti ja sõprust kõigi maadega.

Sõltumatul Birmal on sõbralikud suhted Nõukogude Liiduga, kes abistab birma rahvast rahvusliku majanduse arendamisel.

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Kuidas tekkis Indoneesia Vabariik?
2. Millised sotsiaal-majanduslikud ümberkujundused on Indoneesias läbi viidud?
3. Kuidas loodi Birma Liit?
4. Milliseid abinõusid rakendab Birma valitsus oma maa rahvusliku sõltumatus tugevdamiseks?
5. Jätkake sinkroonilise tabeli «Sõltumatute rahvusriikide tekkimine pärast Teist maailmasõda» täitmist.

§ 41—42. Noorte sõltumatute riikide tekkimine ja arenemine Aafrikas.

Egiptuse Vabariigi tekkimine.

Imperialistid nimetasid Aafrikat «uinuvaks kontinendiks». Pärast paljude asumaade kaotamist Aasias lootsid nad seda tasa teha Aafrika maade intensiivse ekspluateerimisega. Ent Aafrika rahvad ajasid oma ennatsalgava võitlusega vabaduse ja sõltumatuse eest imperialistlike kiskjate plaanid nurja. Egiptuse rahvas oli üks esimesi Aafrikas, kes alustas võitlust kolonisaatorite vastu.

Kuni 1952. aastani oli Egiptus Inglismaast sõltuv riik, Inglise tekstiilitööstuse suur «puuvillaistandus». Inglismaa kasutas Suessi kanalit ja selle tsoonis asuvaid oma sõjaväebaase Egiptuse ning teiste araabia maade valitsemiseks.

Inglased tegutsesid liidus Egiptuse feodaalide ja suurkodaanlusega, kes püüdsid säilitada oma maad ja võimu Egiptuse rahva üle. Imperialistide tähtsaks toeks oli kuninga õukond.

Egiptuse rahvahulgad nõudsid resoluutselt Inglise vägede väljaviimist Suessi kanali tsoonist ja Egiptuse sõltumatuse taastamist.

1952. aasta juulis alustasid Kairo garnisoni väeosad ülestõusu. Seda juhtis illegaalne organisatsioon «Vabad Ohvitserid». Rahvahulgad toetasid armeed. Ülestõusnud sundisid kuningas Farukit troonist loobuma ja Egiptusest lahkuma. Monarhia kukutamine Egiptuses oli imperialismile ja tema käsilastele raskeks hooiks. Rahvuslikul juulirevolutsioonil oli imperialismi- ja feodalismivastane iseloom. Aasta pärast (1953. a.) kuulutati Egiptus vabariigiks.

Vabariigi presidendiks sai ohvitseride-patriootide organisatsiooni juht Gamal Abdel Nasser. 1952. aastal konfiskeeris Egiptuse valitsus kuninga perekonna maavaldused ja teostas agraarreformi, mis piiras mõisniku maavaldust kuni 300 feddanini (1 feddan = 0,42 ha).

Rahvusliku sõltumatuse tugevdamisel oli tähtsaks teetähtsaks Suessi kanali kompanii natsionaliseerimine 1956. aasta juulis. Enamik maailma riike tunnistas Egiptuse valitsuse tegevuse seaduslikuks. Ometi päästsid Inglismaa, Prantsusmaa ja Iisrael valla sõja Egiptuse vastu. See relvastatud agressioon nurjus. Egiptuse rahvas avaldas mehiste vastupanu tema territooriumile tunginud interventidele. Suurt osa etendas Port Saidi kangelaslik kaitsmine. Sellest võtsid armee kõrval osa kõik linna elanikud. Agressorid pommitasid linna barbaarselt, muutsid selle varemeiks, kuid nad ei suutnud linna kaitsjaid võita. Oma kodumaa kaitsmisel ilmutasid mehiste ja vaprust ka teiste linnade elanikud.

Võitluses imperialistide vastu ei olnud Egiptuse rahvas üksik. Rahuarmastavad maad toetasid Egiptust. Nõukogude Liit hoiatas resoluutselt agressoreid, mis sundis neid oma röövellikke aktioone lõpetama. See oli Egiptuse rahva suur võit imperialismi üle.

Egiptuse-vastase sõja ajal esinesid Ameerika Ühendriigid valelikult kolonialismi vaenlastena. Tegelikult püüdsid nad selles strateegiliselt tähtsas piirkonnas oma ülevõimu kehtestada.

1957. aasta lõpul ja 1958. aasta alguses Araabia Ühinenud Vabariik. plaanitsesid Ameerika Ühendriikide imperialistid Türgi kaasabil anda hoobi araabia rahvastele. Nad kavatsesid vallutada Süüria. 1958. aasta veebruaris ühinesid Egiptus ja Süüria üheks riigiks, mis sai nimeks Araabia Ühinenud Vabariik.

Kuid see ühinemine osutus ajutiseks. Kui 1961. aasta juulis anti Araabia Ühinenud Vabariigis välja seadused, mis piirasid suurkapitaliste ja andsid hoobi nende omandile, otsustas Süüria kodanlus Egiptusest lahku lüüa. Süüria kodanlust toetasid sõjaväelised ringkonnad. 1961. aasta septembris panid Süüria sõjaväeosad toime riigipöörde ja lahutasid Süüria Araabia Ühinenud Vabariigist. Loodi Süüria Araabia Vabariik.

Süüria rahvahulgad lootsid, et nende olukord paraneb ja poliitiline elu demokratiseerub, kuid võimuletulnud süüria kodanluse parempoolsed elemendid kehtestasid maal rahvavastase režiimi.

Ainult viimasel ajal on laiade rahvahulkade surve ja progressiivsete muutuste mõjul Alžeerias ja Araabia Ühinenud Vabariigis toimunud muutusi ka Süüria Araabia Vabariigis: on alanud poliitilise elu demokratiseerimise protsess, on vastu võetud põhiliste majandusharude natsionaliseerimise dekreedid, teostatakse agraarreformi jne.

Araabia Ühinenud Vabariigi valitsus koondas jõu oma maa poliitilise ja majandusliku sõltumatuse tugevdamiseks. Ta püüab luua ajakohast rasketööstust ja tugevdada riiklikku sektorit uute ettevõtete ehitamise ning suurkapitalistide omandi natsionaliseerimise teel. Selles suhtes etendas suurt osa 1961. aastast kuni 1964. aastani läbiviidud välispankade ja -ettevõtete, samuti egiptuse kodanluse suurte ja keskmiste ettevõtete natsionaliseerimine.

Praegu on riiklikul sektoril otsustavad positsioonid Araabia

Uhinenud Vabariigi tööstuses, rahanduses ja väliskaubanduses. Riiklik sektor on Araabia Uhinenud Vabariigi industrialiseerimise alus.

Suured muudatused toimuvad ka külas. 1961. aastast alates on Araabia Uhinenud Vabariigis läbi viidud täiendav agraarreform, mille tulemusena on likvideeritud mõisnike suurmaavaldus ja piiratud üksikute maaomanike käes olevate maatükkide maksimumalset suurust. Selleks maksimumiks on 100 feddanit viiest inimesest koosneva perekonna kohta. Kõik mõisnike maa ülejäägid tuleb 1970. aastani välja osta. Need maad jaotatakse talupoegade vahel.

Tegelikult on ülejäägid peaaegu kõikjal ära võetud. 1964. aasta märtsis kaotati kompensatsiooni maksmine mõisnikelt äravõetud maa eest. Mõisnikele makstava kompensatsiooni kaotamine võimaldas kolme neljandiku võrra vähendada tasu, mida fellahid saanud maatükkide eest maksuma peavad. Riik soodustab igati kooperatiivide loomist külas. Need on põhiliselt varustus- ja turustuskooperatiivid. Peale selle luuakse Araabia Uhinenud Vabariigis suuri riigimajandeid.

Araabia Uhinenud Vabariigis pööratakse suurt tähelepanu rahva kultuuritaseme tõstmisele. Suure tähtsusega on tasuta õpetamise võimaldamine kõigis õppeasutustes ja otsus, mis näeb ette täielikult likvideerida kirjaoskamatus.

Araabia Uhinenud Vabariigis läbiviidavad reformid vastavad rahva huvidele, kes ütles ära kapitalistlikust arenemistest ning asus sotsiaalse arenemise progressiivsele teele.

Araabia Uhinenud Vabariigi rahvusliku majanduse tugevdamise seisukohalt on suure tähtsusega NSV Liidu abi. Nõukogude Liit abistab egiptuse rahvast grandioosse Assuani paisu ehitamisel. See pais on Araabia Uhinenud Vabariigi industrialiseerimise energiabaasiks ja progressi sümboliks. Tööd kõrgepauu esimese järgu juures on juba lõpetatud.

Nõukogude Liidu ja teiste sotsialismimaade omakasupüüdmatu abi võimaldab Araabia Uhinenud Vabariigil tugevdada oma rahvuslikku sõltumatust ja likvideerida majanduslikku mahajäämust.

Araabia Uhinenud Vabariigi valitsus teostab iseseisvat välispoliitikat. Ta kaitseb rahu- ja riikidevahelise rahuliku koosseis- teerimise printsiipe, astub välja Aasia ja Aafrika maade solidaar- suse eest ning imperialismi ja kolonialismi vastu.

Kolonisaatoritevastase rahvusliku vabadus- liikumise üheks keskuseks kujunes 50-ndate aastate keskpaiku Põhja-Aafrika. Selles piir- konnas avaldas egiptuse rahva edukas impe- rialismivastane võitlus kõige suuremat mõju.

Rahvuslik vabadusliikumine võttis suure ulatuse Marokos, Tuneesias ja Alžeerias. Neis maades loodi töörahva ja rahvusliku

**Põhja-Aafrika rahvad
võitluses sõltumatuse
eest.**

kodanluse imperialismivastane ühisrinne. Marokos puhkesid streigid ja demonstratsioonid. Maroko rahva vabadusvõitlus sundis Prantsusmaad 1956. aasta märtsis Maroko sõltumatust tunnustama.

Võimas vabadusliikumine sundis Prantsuse valitsust 1956. aastal tunnustama ka Tuneesia sõltumatust, kes 1957. aastal muutus kodanlikuks vabariigiks.

1. jaanuaril 1956. a. saavutas sõltumatuse Sudaan, kes oli paljude aastate jooksul olnud Briti ülevõimu all.

Alžeeria rahva võit sõjas sõltumatuse eest. Kaua kestis rahvuslik vabadusvõitlus Alžeerias.

Alžeeria rahvas alustas relvastatud võitlust prantsuse kolonisaatorite vastu **1954. aasta novembris**. Lahingute tules lõi rahvas Rahvusliku Vabastusarmee, keda juhtis Rahvuslik Vabastusrinne — peaaegu kõiki elanikkonna kihte ühendav patriootlik massiorganisatsioon. Rahvusliku vabadusliikumise põhiliseks liikumapanevaks jõuks oli töörahvas — fellahid (talupojad) ja töölised. Nende kõrval võttis sellest liikumisest osa rahvuslik kodanlus ja isegi feodaalsed elemendid.

Alžeeria Kommunistlik Partei ei kuulunud Rahvuslikku Vabastusrindesse, kuid toetas teda ja võitles koos Rahvusliku Vabastusrinde patriootidega kangelaslikult Alžeeria vabaduse eest.

Prantsuse kolonisaatorid pidasid Ameerika Ühendriikide ja teiste liitlaste abil hävitussõda, tappes 1,5 miljonit alžeerlast. 2 miljonit alžeerlast olid traataia taga kontsentratsioonilaagrites, vaevlesid vanglates või põgenesid Tuneesiasse ja Marokosse. Ent alžeeria rahvas ei langetanud kolonisaatorite ees pead. Rahvuslik Vabastusarmee pidas koos kogu rahvaga sõda 600 000-mehelise Prantsuse armee ja 200 000 politseiniku vastu. Prantsusmaa töörahvas toetas kommunistide juhtimisel alžeeria rahva õiglast võitlust. Vabadusvõitluse aastail sai alžeeria rahvas Nõukogude Liidult suurt moraalset ja sõjalist abi.

Alžeeria patriootide üle seitsme aasta kestnud kangelaslik võitlus lõppes nende võiduga.

1962. aasta märtsis oli Prantsusmaa sunnitud tunnustama Alžeeria iseseisvust. Sellega lõppes Alžeeria revolutsiooni esimene etapp — relvastatud võitluse etapp. Selle põhitulemuseks oli koloniaalrežiimi likvideerimine ja poliitilise sõltumatuse kättevõitmine.

Pärast poliitilise sõltumatuse kättevõitmist algas Rahvusliku Vabastusrinde ridades klassijõudude eraldumise protsess, mille tulemusena revolutsiooni etteotsa asus Rahvusliku Vabastusrinde partei revolutsiooniline tiib.

Alžeeria Demokraatliku
Rahvavabariigi välja-
kuulutamise.

Revolutsiooni teist etappi, mis algas pärast sõltumatu Alžeeria loomist, tähistasid olulised poliitilised ja sotsiaal-majanduslikud ümberkujundused. 1962. aasta septembris kuulutas Asutav Rahvuskogu välja Alžeeria Demokraatliku Rahvavabariigi. Sõltumatu Alžeeria vabariigi loomine kujutab endast kangelasliku alžeeria rahva suurt võitu.

1963. aasta augustis kinnitati Alžeeria vabariigi konstitutsioon. Vastavalt konstitutsioonile on riigipeaks ja valitsuse juhiks president, seadusandlik võim aga kuulub Rahvuskogule.

Valitsus viis läbi mitmed reformid, mille eesmärgiks on piirata majanduses erasektorit ja laiendada riiklikku sektorit.

1963. aasta märtsis ja oktoobris natsionaliseeriti endiste kolonisaatorite ja nendega seotud kohalike suurfeodaalide maavaldused. Natsionaliseeritud maad muudeti kollektiivfarmideks ja anti omavalitsuse komiteedele. 1964. aasta keskpäiku oli nende komiteede käes 39% põllumajanduslikuks tootmiseks kasutatavast maast.

Valitsus natsionaliseeris ka märkimisväärse osa tööstus-, kaubandus- ja muud ettevõtteid (välja arvatud nafta- ja gaasiettevõtted, mis kuuluvad veel Prantsuse monopolidele). Mitmeid natsionaliseeritud ettevõtteid juhib otseselt riik, ülejäänud on antud omavalitsuse, töölisomiteedele.

Ettevõtete ja mõisate natsionaliseerimine ning nende juhtimise andmine töörahva kätte on loonud laialdase aluse mittekapitalistlikule sektorile Alžeerias. Sel sektoril on tähtsad positsioonid Alžeeria majanduses: ta annab kolmandiku natsionaalsest tulust ja 80% ekspordiks minevast toodangust; selles sektoris töötab ligi 70% töötavast rahvastikust.

Alžeeria vabariigi ees seisavad veel keerulised ülesanded. Mõned tähtsad majandusharud on välismonopolid käes. Agraarreformi tulemusena võeti maa ära peamiselt välismaalastelt. Talupoegade põhimass kannatab rängalt maapuuduse all, samal ajal kui Alžeerias on üle 8500 suurmajandi, kelle valduses on suur hulk viljakaid niisutatavaid maid.

1964. aasta aprillis toimunud Rahvusliku Vabastusrinde partei kongress pooldas üksmeelselt Alžeeria sotsialistlikku arenemist. Kongress rõhutas, et on tarvis täielikult lõpule viia agraarreform, natsionaliseerida väliskaubandus, pangad ja transport, anda rahva kätte kõik loodusvarad ja parandada veelgi tööliste ning talupoegade olukorda.

Need otsused kinnitas Alžeeria kõrgeim organ — Revolutsiooniline Nõukogu, mis loodi 1965. a. juunis.

Uuel Alžerial on suur autoriteet rahvusvahelisel areenil. See tuleb sellest, et sõltumatu Alžeeria teostab iseseisvat välispoliitikat ja astub järjekindlalt välja häbistava koloniaalsüsteemi likvideerimise eest, rahu eest rahvaste vahel.

Alžeeria vabariigi ja Nõukogude Liidu vahel valitsevad sõbralikud suhted, mis veelgi tugevnesid pärast Alžeeria valitsusjuhi Huari Bumediени visiiti Nõukogude Liitu 1965. aasta detsembris. Nõukogude Liit annab Alžeeria vabariigile märkimisväärset majanduslikku abi. Nõukogude-Alžeeria sõprus on alžeeria rahva uute edusammude tähtis tingimus.

«Aafrika aasta». Kolonisaatorite valitsemise lõpptulemuseks oli «Musta kontinendi» kohutav viletsus. Troopilise Aafrika maades (Sahaarast lõuna pool) toodetakse tööstustoodangut iga elaniku kohta 10—20 korda vähem kui majanduslikult arenenud maades. Imperialistid hoidsid põliselanikkonda pimeduses ja harimatuses. Aafriklaste hulgas oli kirjaoskajaid vähem kui 5%. Nälg ja haigused määrasid troopilise Aafrika rahvad väljasuremisele. Elanike keskmine eluiga ei ületanud 30 aastat. Kuni viimase ajani kasutatakse säilinud asumaa-des (Angoola, Mosambiik jt.) sunniviisilist tööd.

Troopilise Aafrika rahvaid ekspluateeriti ja rõhuti julmalt. Nad alustasid võitlust koloniaalikest vabanemise eest. 50-ndate aastate teisel poolel tugevnes rahvuslik vabadusliikumine troopilise Aafrika maades.

Pärast sihikindlat võitlust saavutas Inglise asumaa Kullarannik 1957. aastal sõltumatuse, sundides Inglismaad talle andma dominiooni õigused. Pärast seda kuulutati ta Gaana nime all vabariigiks.

1966. aasta veebruaris toimus Gaanas reaktsiooniline sõjaväeline riigipööre.

1958. aastal saavutas võidu ka Ginea rahvas, kes aastakümneid võitles prantsuse kolonisaatorite ikkest vabanemise eest. Ginea Vabariigi presidendiks on Ginea Demokraatliku Partei liider Sékou Touré.

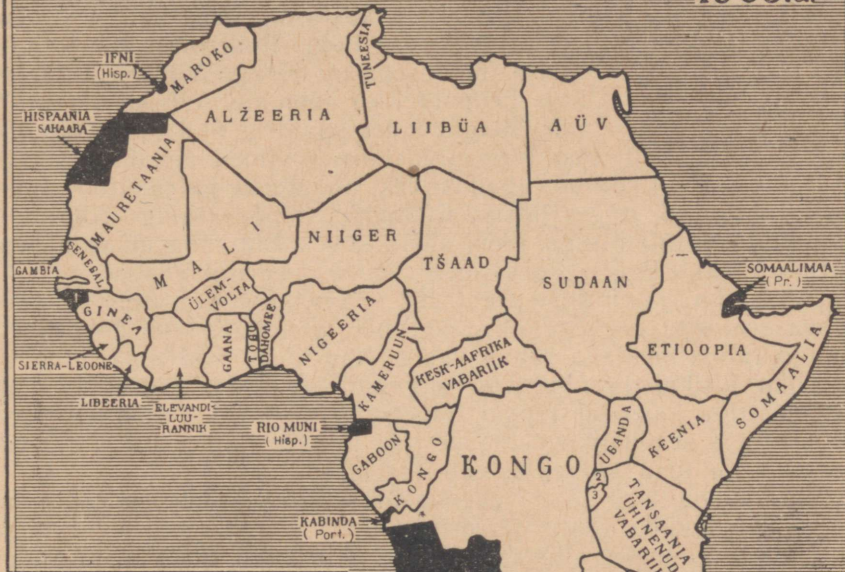
1960. aastal saavutasid rahvusliku sõltumatuse veel 17 Aafrika maad. Mitte juhuslikult ei läinud see aasta ajalukku «Aafrika aasta» nime all.

Sõltumatuse saavutas endise Prantsuse Sudaani rahvas. 1960. aasta septembris kuulutati Sudaani Liidu erakorralisel parteikongressil välja sõltumatu Mali Vabariigi loomine. Tema presidendiks valiti partei Sudaani Liit juht Modibo Keita. Poliitilise sõltumatuse võitsid ka paljud teised endised Prantsuse asumaad (Senegal, Kameruun, Kongo (pealinnaga Brazzaville), Gaboon jt.) ja endised Inglise asumaad (Nigeeria jt.).

1961. aastal sai sõltumatuks Tanganjiika, aasta hiljem aga vabanes koloniaalikest Uganda.

1963. aastal kroonis võit Keenia rahvahulkade palju aastaid kestnud võitlust. Inglise kolonisaatorid olid sunnitud Keenia poliitilist sõltumatust tunnustama. 1964. aasta detsembris kuulutati Keenia vabariigiks. Vabariigi presidendiks on Jomo Kenyatta.

1965.a.

1950.a.

Kaardil on numbritega tähistatud:
 1 — PORTUGALI GINEA
 2 — RUANDA 3 — BURUNDI
 4 — MALAVI

□ Sõltumatud riigid

■ Koloniaalmaatad

Aafrika vabanemine koloniaalikkest. (Poliitiline jaotus 31. detsembriks 1965).

1963. aasta detsembris saavutas sõltumatuse Sansibar. 1964. aasta jaanuaris tõusid rahvahulgad üles sultani vastu ja kuulusid Sansibari vabariigiks.¹

1964. aasta juulis kuulutati välja Malaavi iseseisvus — nii hakati nimetama Njassamaad. 1964. aasta oktoobris sai vabaduse Sambia (endine Inglise protektoraat Põhja-Rodeesia).

Kongo Vabariigi tekkimine.

Suure tähtsusega oli Kongo Vabariigi (pealinn Leopoldville) loomine Aafrika tsentrumis. Belgia kolonisaatorid olid oma võimutsemise aastail selle maa hirmsa viletsuseni viinud (vt. dokument).

Kongo rahva võitlus vabaduse eest niisuguste patriootlike tege- laste juhtimisel, nagu Patrice Lumumba, lõppes Kongo sõltuma- tuse väljakuulutamisega 1960. aasta suvel. Ent juba mõne päeva pärast alustas Belgia agressiooni noore vabariigi vastu.

Ameerika ja inglise-prantsuse monopolistide ning kongo rahva reeturite toetusel alustasid belgia kolonisaatorid võitlust Kongo rahuarmastava rahva vastu. Nad kasutavad oma huvides katoliku kirikut ja õhutavad suguharudevahelist võitlust. Oma marionettide kaasabil tapsid imperialistid Aafrika rahvuskange- lase, Kongo seadusliku valitsuse juhi Patrice Lumumba ja mõned teised selle maa silmapaistvad tegelased.

Reaktsioonilised jõud rakendasid progressiivsete parteide ja organisatsioonide vastu terrorit.

Neis tingimustes alustasid Kongo patrioodid 1964. aasta algu- ses mitmetes piirkondades relvastatud partisanivõitlust neokolo- nisaatorite ja nende käsilaste vastu ning saavutasid samia aasta suvel suurt edu. Partisanide lipukirjaks on: «Kodumaa või surm!» Liikumise juhtimiseks loodi Rahvuslik Vabastusnõukogu.

Rahvaliidumise kasvu kartes seadsid Belgia ja Ameerika Ühendriikide monopolistid algul valitsuse etteotsa Kongo rahva reeturi Tsombe, ühe Lumumba mõrvaritest. Seejärel andsid nad võimu üle sõjaväelise kildkonna kätte. Need marionetlikud valitsu- sed organiseerisid Lõuna-Aafrika Vabariigist, Lõuna-Rodeesiast ja Saksa Föderatiivsest Vabariigist pärinevatest rassistidest val- gete palgasõdurite väeosad võitluseks Kongo partisanide vastu. Ameerika Ühendriigid ja Belgia andsid Kongo rahva reeturitele lennukeid ja relvastust ning on isegi otseselt teostanud relvasta- tud interventsiooni Kongo rahva vastu.

Hoolimata suurtest raskustest jätkavad Kongo patrioodid võit- lust sõltumatuse ja vabaduse eest.

¹ 1964. aasta aprillis ühines Tanganjiika Sansibariga Tanganjiika ja San- sibari Ühinenud Vabariigiks (uus nimetus — Tansaania Ühinenud Vabariik).

Aafrika rahvad arene-
mistee valiku ees.

Poliitilise sõltumatuse kättevõitmisega lõpeb koloniaalorjuse vastu peetava võitluse esimene etapp. Käesoleval ajal kerkivad enamiku sõltumatute Aafrika riikide ette uued ülesanded: kindlustada poliitilist sõltumatust, kätte võita majanduslik sõltumatus ja läbi viia põhjalikud sotsiaalsed ning kultuurilised ümberkujundused. *Rahvusliku vabadusvõitluse raskuspunkt kandub majanduse valdkonda.* Uute sõltumatute riikide rahvad veenduvad üha rohkem, et ainuüksi koostöö sotsialismimaadega loob soodsad tingimused nende kui tõeliselt iseseisvate riikide edukaks arenemiseks.

Uued Aafrika riigid ei ole vabanenud kolonialismist ühesugusel määral. Mitmed maad (näiteks Alžeeria, Araabia Ühinenud Vabariik, Ginea, Mali ja mõned teised) püüavad kindlustada kättevõidetud poliitilist iseseisvust, jagu saada majanduslikust mahajäämusest ja kätte võita majanduslikku iseseisvust, viivad läbi agraarreforme, sammuvad sotsiaalse progressi ja rahvahulkade olukorra parandamise teed, välissuhetes aga teostavad neutraliteedi ning Aafrika solidaarsuse poliitikat.

Nende maade eesotsas on revolutsioonilis-demokraatlikud parteid. Nende maade valitsused deklareerisid, et nende rahvad on valinud sotsialistliku arenemistee. Nii seal kui ka mõnel teisel maal on kujunemas riiklik sektor. See luuakse endiste kolonisatorite ja suurvõimade natsionaliseeritud ettevõtetest, kommunaal- ja riiklikust sektorist. Mitmed sotsialismimaade abiga ehitatavad tööstusettevõtted kuuluvad samuti riiklikku sektorisse. Demokraatlikud valitsused püüavad eraettevõtjaid piirata.

Suured muudatused toimuvad põllumajanduses. On astunud samme maakodanluse kasvu vastu. Laieneb põllumajanduslike tootmiskooperatiivide võrk. Nendes luuakse kollektiivsed põllud, mida harivad kooperatiivi liikmed. Palju tehakse neis maades hariduse arendamiseks.

Mitmed riigid said ainult formaalse sõltumatuse. Nendes maades on imperialistlike riikide majanduslik, poliitiline, sõjaline ja kultuuriline mõju ikka veel väga tugev.

Aafrika rahvad taotleavad ühtsust. Suure tähtsusega oli 1963. aasta mais Addis Abebas toimunud Aafrika maade riigipeade konverents. Konverentsi otsuse alusel loodi *Aafrika Ühtsuse Organisatsioon*. See konverents kutsus kõiki Aafrika riike üles tugevdama ühtsust ja solidaarsust täieliku sõltumatuse saavutamiseks ning kolonialismi lõplikuks väljajuurimiseks.

Neidsamu küsimusi käsitleti ka teisel Aafrika maade konverentsil, mis toimus Kairos 1964. aasta juulis. Konverentsist osavõtjad pöörasid suurt tähelepanu viimaste Aafrikas säilinud kolooniate konkreetse abistamise küsimustele, nendes kolooniates sõltumatuse eest võitlejate sõjaväelise ettevalmistuse organiseerimisele ja oma tegevuse koordineerimisele Aafrika riikide majanduse arendamisel.

Imperialistlikud riigid püüavad iga hinna eest pidurdada noorte Aafrika riikide progressiivset arengut. Toetudes nende maade reaktioonilistele elementidele (suguharude pealikuile, feodaalsele ülemkihil, bürokraatlikule kodanlusele) püüavad imperialistid luua seal endile meelepäraseid marionetlikke režiime: nad organiseerivad nendes maades, kes valisid tõelise iseseisva arenemistee, valitsusvastaseid vandenõusid.

Maa põleb kolonisaatorite jalge all ka nendes Aafrika piirkondades, mis on veel kolonialismi ikke all. Neil territooriumidel vaevleb koloniaalorjuses üle 25 miljoni inimese. Ülestõusu tuli lõomab Portugali asumaades Angoolas, «Portugali» Gineas ja Mosambiigis. Aafrika rahvad ründavad kolonialismi viimaseid bastione Aafrikas.

Lõuna-Aafrika Vabariik ning Lõuna-Rodeesia kui imperialismi ja kolonialismi tugipunktid Aafrikas.

Kolonisaatorite toeks on rassistlik Lõuna-Aafrika Vabariik. 1961. aastani oli ta Inglise dominiioon ja teda nimetati Lõuna-Aafrika Liiduks. Lõuna-Aafrika Vabariigis kuulub majanduslik ja poliitiline võim väiksearvulisele elanikkonna rühmale, kes koosneb inglasedest ja afrikanderitest (buuridest). Kuigi Euroopa päritoluga elanikud ei moodusta üle 20 protsendi rahvastikust, kuulub neile 87%¹ parimast maast, samuti peaaegu kõik tööstusettevõtted. Põliselanikud — bantud, kes moodustavad Lõuna-Aafrika Vabariigi elanikkonna valdava enamuse, samuti Aasiast pärinevad elanikud (indialased) ja niinimetatud «värvilised» (metissid) — moodustavad elanikkonna rõhutud massi.

Selleks et säilitada oma võimu ekspluuteeritava elanikkonna üle, teostavad inglased ja afrikanderitest suurokodanlus ning maaomanikud rassilise diskrimineerimise ja apartheidi (rassilise eraldamise) poliitikat.

Selle poliitika olemus seisab selles, et kõik maa elanikud on rassistlike seaduste alusel jaotatud neljaks rühmaks, kusjuures aafriklastel, metissidel¹ ja Aasiast pärinevatel elanikel ei ole poliitilisi õigusi, neil on keelatud õppida valgetega ühes ja samas koolis jne.

Rassistid Lõuna-Aafrika Vabariigi valitseva ladviku hulgast seadsid sisse erilised rajoonid ja reservatsioonid, kus aafriklased elama peavad. Aafriklastes tekitavad pahameelt seadused, mille järgi nad ei saa ilma läbipääsuloata-pas-sita oma külast lahkuda. Selle seaduse rikkujaid karistatakse karmilt. Peale vanglakaristuse eksisteerib ihunuhtlus.

Aafrika tööline saab palka, mis on palju kordi väiksem valge töölise palgast. Haridus ei ole põliselanikele kättesaadav. Valitsuse instruksiooni kohaselt tuleb aafriklaste lastele õpetada «ainult nii palju, et nad saaksid oma tööandjaga inglise keeles veidi rääkida».

Vaatamata julmale terrorile ja barbaarsetele arveteõidendamistele vabadusvõitlejate kaudu võitlevad Lõuna-Aafrika Vabariigi põliselanikud ja teised rõhutatud grupid mehiselt rassilise diskrimineerimise ning apartheidi fašistliku poliitika vastu. Seda võitlust juhivad pörandal olev Lõuna-Aafrika Vabariigi Kommunistlik Partei ja massiorganisatsioon «Aafrika Rahvuskongress».

Imperialistliku rassistliku riigi eksisteerimine Lõuna-Aafrikas kujutab endast ohtu kogu Aafrika noortele arenevatele riikidele. Võitlus Lõuna-Aafrika Vabariigis kehtiva fašistliku režiimi vastu on tihedalt seotud üldise imperialismi- ja kolonialismivastase võitlusega.

Suurt ohtu noortele Aafrika riikidele kujutab endast ka Lõuna-

¹ Ainult mõnekümnel tuhandel metissil (1,5 miljonist) on valimisõigus.

Rodeesia rassistide tegevus. Lõuna-Rodeesia rassistid kuulutasid välja Lõuna-Rodeesia «iseseisvuse». Lõuna-Rodeesia on eurooplastest vähemuse rassistlik riik (Lõuna-Rodeesias elab 220 000 eurooplastest asukat ja 4 miljonit aafriklast). Enamik aafriklasti selles riigis on koloniaalorjade olukorras.

Lõuna-Rodeesias veel ühe rassismi kolde (Lõuna-Aafrika Liidu kõrval) loomine kujutab endast üht osa imperialistlike riikide ühisest plaanist, mille eesmärgiks on pidurdada Aafrika rahvuslikku vabadusliikumist. Mitte juhuslikult ei toeta Lõuna-Rodeesia rassiste nii Lõuna-Aafrika Liidu fašistlik valitsus kui ka Ameerika Ühendriikide imperialistid.

Lõuna-Rodeesia rassistide tegevuse mõistis hukka enamik maailma maid.

DOKUMENT.

PATRICE LUMUMBA BELGIA KOLONISAATORITE -VOIMUTSEMISEST KONGOS.

(Väljavõte 30. juunil 1960. a. Kongo sõltumatuse väljakuulutamise puhul peetud kõnest.)

Me oleme tunda saanud orjatööd, mille eest meile maksti raha, kuid see raha ei võimaldanud meil kustutada nälga, riietuda, üürida tervisenõuetele vastavaid elamuid ega kasvatada lapsi nii, nagu nad seda väärivad...

Me nägime, kuidas haarati meie maid — näiliselt õiglaste seaduste nimel, kuid mis tunnistasid ainult tugevama õigust.

Me mäletame, et seadus ei olnud kunagi valgete ja mustade jaoks ühesugune: ühtedele oli ta vastutulelik, teistele karm ja ebainimlik.

Me kannatasime koledaid piinu, kui meid saadeti välja meie poliitiliste ja religioossete veendumuste pärast, kui meid aeti välja meie maalt, millest lahkumine oli hullem surmast.

Me mäletame, et linnades olid suurejoonelised majad valgetele ja lagunenud onnid mustadele, et musta ei lastud kinno, restoranidesse ega kauplustesse, mida nimetati «eurooplaste omadeks»; mis pütub laevadesse, siis võisid mustad pretendeerida ainult loomadele määratud kohtadele esimese klassi kajutites reisivate valgete jalge all.

Kes võib lõpuks unustada meie vendade hukkamisi ja mahalaskmisi või kartsereid, kuhu halastamatult heideti neid, kes ei tahtnud enam alluda õiguse- tuse, rõhumise ja ekspluateerimise režiimile, mida kolonialistid oma võimu tööriistana kasutasid?

Minu vennad, kõik see on toonud meile loendamatu kannatusi. («Patrice Lumumba. Tõde kolonisaatorite koledatest kuritegudest», NSVL-i Ajakirjanike Liidu väljaanne, Moskva, 1961, lk. 43, v. k.)

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Kuidas saavutas egiptuse rahvas oma sõltumatuse?
2. Milline on Araabia Ühinenud Vabariigi valitsuse sise- ja välispoliitika?
3. Jutustage NSV Liidu abist Araabia Ühinenud Vabariigi rahvale.
4. Kuidas arenes alžeeria rahva võitlus sõltumatuse eest?
5. Milliseid sotsiaal-majanduslikke ja poliitilisi ümberkujundusi on Alžeerias ellu viidud revolutsiooni teisel etapil?
6. Jutustage Aafrika rahvastiku elutingimustest kolonisaatorite ikke all (vastamisel kasutage õpiku teksti ja dokumenti).

7. Jutustage uute Aafrika riikide tekkimisest.
8. Milliseid progressiivseid sotsiaal-majanduslikke abinõusid rakendatakse Alžeerias, Araabia Ühinenud Vabariigis, Gineas ja Malis mittekapitalistliku arenemistee elluviimiseks?
9. Lõuna-Aafrika Vabariigis teostatava rassipoliitika ja apartheidi olemus.
10. Jätkake sünkroonilise tabeli «Sõltumatute rahvusriikide tekkimine pärast Teist maailmasõda» koostamist.

Teemad ettekanneteks klassis või ajalooris.

1. Alžeeria rahva võitlus vabaduse ja sõltumatuse eest.
2. Kongo rahva võitlus ühtsuse ja oma kodumaa sõltumatuse eest.
3. NSV Liidu abi arenevatele Aafrika riikidele.

Kirjandust klassiväliseks lugemiseks.

Они пали в борьбе за свободу Алжира. В кн.: «Жизнь, отданная борьбе», стр. 19—59.

Peter A b r a h a m s, Kõue rada, Tallinn, 1957.

Анри Аллег, За решетками Берберуссы.

Гордон Джеральд, Да сгинет день...

Д. А. Вольский, Патрис Лумумба — герой Африки.

§ 43. Ladina-Ameerika rahvaste rahvusliku vabadusliikumise kasv.

**Põhja-Ameerika monopolide ja kohalike suur-
mõisnike võim kui
Ladina-Ameerika mahajäämuse peamine põhjus.**

Üheks imperialismi- ja feodalismivastase revolutsiooni käesoleva etapi isäärasuseks on Ladina-Ameerika rahvaste kasvav võitlus tõelise vabaduse ja sõltumatuse eest.

Juba Teise maailmasõja eelõhtul olid mitmed vormiliselt sõltumatud Ladina-Ameerika riigid tegelikult Ameerika Ühendriikide «nähtamatuks koloniaalimpeeriumiks». Ameerika imperialistid andsid nende maade majandusele ühekülgse iseloomu ja muutsid nad oma tööstusele toorainet andvaks ripatsiks. Nad veavad välja naftat Venetsueelast, tina Boliiviast, vaske Tšiilist, kohvi Brasiiliast ja Kolumbiast, villa ja liha Uruguaist ning Argentiinast jne.

Tähtsamad ettevõtted paljudes Kesk- ja Lõuna-Ameerika maades kuuluvad Põhja-Ameerika monopolidele. Ladina-Ameerika maade riisumisel ei piirdu Ameerika Ühendriigid nende maade rahvaste töö ekspluaterimisega ja nende loodusvarade röövimisega. Ameerika Ühendriigid riisuvad Ladina-Ameerika maid ka sel teel, et müüvad oma tööstuskaupu neile väga kõrge hinnaga ja ostavad nende maade kaupu ja toorainet äärmiselt madala hinnaga. Mitteekvivalentse, ebaõiglase vahetuse ja välislaenude kus-

tutamiseks tehtavate maksete tõttu saab Ladina-Ameerika igal aastal kahju ligikaudu 3,5 miljardi dollari ulatuses.

Ameerika Ühendriikide monopolide peremehetsemine ei piirdu Ladina-Ameerika maade tööstuse ja kaubandusega. Niisugused monopolid nagu «United Fruit», «Standard Oil», «Anaconda» jt. on kiskunud enda kätte määratu suured maa-alad. Üksnes «United Fruit'i» valduses on kaheksas Kesk- ja Lõuna-Ameerika riigis 2,5 miljonit hektarit kõige paremat maad.

Ameerika Ühendriikide imperialistide klassiliitlaseks Ladina-Ameerikas on suurmõisnikud (latifundiumide omanikud), kaubanduse ja rahandusega tegelev suurkodanlus, reaktsiooniline sõjaväeline kildkond, katoliku kirik. 1,3% maaomanikest hoiab Ladina-Ameerika maades enda käes 71,6% haritava maa kogupindalast.

Selle tõttu, et Ameerika monopolid ja latifundiumide omanikud Ladina-Ameerika rahvuslikke rikkusi riisuvad, peab kaks kolmandikku Ladina-Ameerika elanikkonnast kannatama kas otseselt nälga või elama nälja piiril. Ameerika Ühendriigid ja nende käsilased püüavad Ladina-Ameerika maade elanikkonda hoida vaimupimeduses ja harimatuses. Kirjaoskamatu arv elanikkonna hulgas ulatub 70%-ni (vt. dokumenti).

Ladina-Ameerika rahvaste võitluse tugevdamine.

Viimastel aastatel astuvad Ladina-Ameerika maade rahvad järjest aktiivsemalt välja Põhja-Ameerika imperialismi ülevõimu vastu. Võitlus rahvusliku sõltumatuse ja tõelise vabaduse eest hõlmab kõige laiemaid elanikkonna kihte: töölisi, talupoegi, üliõpilasi, väikekodanlust ja haritlasi, samuti mõningat osa rahvuslikust kodanlusest, kelle tegevust välismonopolid kitsendavad. Patriootlike, demokraatlike jõudude eesotsas sammub tööliklass, keda juhivad kommunistlikud parteid.

Patriootlike jõudude lipukirjaks on sotsiaal-majanduslike ja poliitiliste ümberkujunduste programm, mille on esitanud Ladina-Ameerika maade progressiivsed jõud. *Rahvusliku majanduse kaitsmine, sõltumatu välispoliitika, agrararüüsimuse lahendamine, demokraatlikud reformid — niisugused on selle programmi peamised nõudmised, mis vastavad Ladina-Ameerika elanikkonna valdava enamiku huvidele.*

Võimsa tõuke imperialismivastase liikumise arenemiseks Ameerika kontinendil andis Kuuba revolutsioon. Ladina-Ameerika maade elanikud pööravad oma pilgu Vabaduse saare poole ja unistavad Vabaduse mandri loomisest.

Kui Ladina-Ameerika riikide valitsused (peale Mehhiko) Ameerika Ühendriikide imperialistide survele ja šantaazile järele andsid ning suhted Kuubaga katkestasid, siis organiseerisid mitme maa (Uruguai, Boliivia jt.) rahvahulgad protestidemonstratsioone. Nad väljendasid oma solidaarsust revolutsioonilise Kuubaga, nad ei taha leppida sellega, et Põhja-Ameerika monopolid nende maa siseasjadesse vahele segavad.

Üha eredamalt lööb lõkkele vabadusvõitlus Venetsueelas. Ameerika monopolide käsilaste kommunismivastane poliitika on esile kutsunud suure pahameele Venetsueela elanikkonna kõige laiemates kihtides. Vastuseks terrorile on mitmes selle maa piirkonnas alanud partisaniliikumine. Venetsueelas hakatakse järjest rohkem aru saama, et edukaks võitluseks oma maa majandusliku vabastamise eest on tarvis ühendada kõik demokraatlikud jõud.

Julgelt astub võitlusse Panama rahvas, kes nõuab 1903. aasta orjastava lepingu tühistamist, mille alusel Ameerika Ühendriigid kiskusid Panama kanali tsooni määramatuks ajaks enda kätte. Ameerika sõjavägi õiendas 1964. aasta jaanuaris veriselt arveid Panama elanikega — oma maa õiguste kaitseks orgniseeritud demonstratsioonist osavõtjatega. Laiad Panama rahvahulgad aktiveerivad võitlust Panama kanali tsooni demilitariseerimise eest. Nad nõuavad, et Panamale antaks tagasi kanali tsoon, mis kujutab endast omapärast riiki riigis ja eeskätt Kuuba vastu suunatud agressiooni kollet.

Järjest aktiivsemalt hakkavad võitlusest osa võtma Tšiili rahvahulgad. Siin on loodud Rahvaaktsiooni Rinne, millesse kuuluvad Tšiili Kommunistlik Partei, Sotsialistlik Partei ja teised pahempoolsed parteid. Rahvaaktsiooni Rinne programmis on ette nähtud demokraatliku valitsuse moodustamine, mäetööstuse nationaliseerimine, samuti agraarreformi läbiviimine.

Suure ulatuse võtab revolutsiooniline talurahvaliikumine Kolumbias ja Ekuadoris.

Üha tugevamaks ja monoliitsemaks muutuvad imperialismi- ja feodalismivastased jõud Argentiinas, Guatemaalas, Paraguais, Dominikaani vabariigis, Haiitis ja paljudes teistes Ladina-Ameerika maades.

Ameerika imperialism manööverdab.

Ameerika Ühendriikide monopolid püüavad oma positsiooni Ladina-Ameerikas kõigiti säilitada. Majanduslik surve, terror, äraostmine, otsene sõjaline vahelesegamine, nende maade kõige reaktioonilisemate jõudude ärakasutamine — kõike seda rakendavad nad Ladina-Ameerika rahvaste rahvusliku vabadusliikumise mahasurumiseks. Kuid samal ajal peavad nad ka arvesse võtma, et Kuuba revolutsiooni ja teiste maade rahvusliku vabadusliikumise otsese lämmatamise katsed on tühja läinud. Seoses sellega on Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad sunnitud otsima uusi meetodeid, kuidas seda piirkonda orjastada ja oma võimu all hoida. 1961. aastal kuulutas Ameerika Ühendriikide valitsus, et ta hakkab teostama uut poliitikat, lähtudes sealjuures programmist, millele anti kõlav nimetus «Liit progressi nimel». Ladina-Ameerika maades hakati seda liitu õigusega nimetama «Liiduks röövimise nimel». Ameerika Ühendriigid lubasid Ladina-Ameerika maadele suurt rahalist «abi», et nad võiksid oma majandust arendada ja elanikkonna elatustaset tõsta.

Selle programmi mõte seisib selles, et Ladina-Ameerika rahvaid revolutsioonilisest võitlusest eemale tõmmata ja nende vabaduse ning sõltumatusetaotlusi nõrgendada. Kuid kogu see afäär, mille väljendajaks oli «Liit progressi nimel», läks täielikult tühja. Ameerika Ühendriigid andsid raha ainult nendele Ladina-Ameerika maadele, kus on võimalik nende marionetid, kusjuures seda raha tuli kasutada nende maade relvastatud jõudude tugevdamiseks. Programm, millele oli laialt reklaami tehtud, osutus täielikuks pettuseks. Iga kord, kui Ameerika Ühendriikide imperialistide tohtuid kasumeid ähvardas kõige väiksema oht, võtsid nad otsekohe tarvitusele vanad meetodid, õiendades rahvaliidumise arveid vandenõude ja sõjaväeliste riigipöörde organiseerimise teel.

Nendele monopolidele toetuvadki oma tegevuses «gorillad» — nõnda nimetatakse Ladina-Ameerikas reaktioonilisi kindralid, sõjaväeliste riigipöörde organiseerijaid. Niisugused riigipöörded on viimasel ajal toimunud mitmel Kesk- ja Lõuna-Ameerika maal (Honduuras, Guatemala, Ekuador jt.).

Eriti kujukalt avaldus Ameerika imperialismi häbiväärne osa sõjaväelise vandenõu organiseerimisel Brasiilias. Viimastel aastatel arenes Brasiilias hoogsalt liikumine Põhja-Ameerika monopolide ja suurmõisnike võimu likvideerimise eest, rahvusliku majanduse kindlustamise ja maareformi eest. Üha kategoorilisemalt nõudis Brasiilia rahvas oma maa vabastamist Ameerika Ühendriikide ülevõimu alt. Rahvahulkade surve hakkas Brasiilia valitsus aastail 1963—1964 läbi viima mõningaid progressiivseid reforme. Kuid ameerika imperialistide õhutusel teostasid Brasiilia reaktioonilised ringkonnad 1964. aasta aprilli alguses riigipöörde. Kogu võim läks kindralite kätte.

Sõjaväeline riigipööre toimus ka Boliivias. See on juba arvult kümnes riigipööre, mis Ladina-Ameerikas aastail 1961—1964 on toimunud.

Ameerika Ühendriigid toetavad sõjaväelisi riigipöördeid ja reaktioonilisi diktaatorlikke režiime Ladina-Ameerika maades, peatumata sealjuures otsese relvastatud interventsiooni ees, mille eesmärgiks on ladina-ameeriklaste rahvusliku vabadusliikumise mahasurumine. Kujukalt näitasid seda sündmused Dominikaani Vabariigis. Kui selle väikese maa patriootlikud jõud 1965. aasta kevadel kukutasid Ühendriikide käsilaste reaktioonilise režiimi ja nõudsid tagasipöördumist konstitutsioonilise valitsusvormi juurde, siis tuli Santo Domingos maale Ameerika Ühendriikide merejalavägi ja alustas faktiliselt sõda Dominikaani rahva vastu. Ainuüksi Ühendriikide imperialistliku vahelesegamise tõttu ei ole Dominikaani rahvas seni veel saanud üles ehitada oma elu demokraatia ja sõltumatusel.

Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad püüavad Ladina-Ameerika maades väljakujunevaid revolutsioonilisi muudatusi

igati vältida. Kuid Ladina-Ameerika on juba astunud lahingusse rahvusliku vabastuse revolutsiooni võidu eest. Praegune võitlus on võitlus Ameerika imperialismi vastu.

DOKUMENT.

OLUKORRAST LADINA-AMEERIKAS.

(Katkend Teisest Havanna deklaratsioonist, mille Kuuba rahva teine Rahvuslik Peaassamblee 4. veebruaril 1962. a. ühel häälel vastu võttis.)

Ameerika on kontinent, mille iseloomulikuks jooneks on kõrge sündimus; kuid ta paistab silma ka kõrge suremuse poolest. Ameerika 11 maal oli kuni üheaastaste laste suremus veel mõned aastad tagasi 125 iga tuhande kohta, ülejäänud 12 maal aga 90 iga tuhande kohta. Samal ajal on 102 teisel maailma maal vastav keskmine arv kõigest 51 iga tuhande kohta...

Paljud ja paljud tuhanded kuni 7 aasta vanused lapsed surevad Ameerika maades kõige mitmesugusemates haigustesse: maohaigustesse ja kopsupõletikku, alatoitlusesse ja otseselt nälga; tuhanded ja tuhanded nendest surevad nendes haigustesse ilma haiglaravita ja üldse ilma arstiabita ja ravimiteta...

... Mis puutub haridusse, siis Ladina-Ameerika mahajäämusest sel alal on isegi kohutav mõelda... Kõigest 5—14 aasta vanustest lastest tuleb mõnel maal kooli kõigest 20%, rohkem arenenud maades aga 60%. See tähendab, et üle poole Ladina-Ameerika maade lastest ei käi üldse koolis. Kuid veel kurbem on see, et kui kolmanda klassi lõpetab rohkem kui 80% kõigest kooli tulnud õpilastest, siis kuuenda klassi lõpetab kõigest 6—22% õpilastest... Kui selle viletsuse põhjusi uurida, siis selgub, et kõik on seletatav ühe asjaoluga — äärmiselt nõrga majandusega. Selleks põhjuseks on koolide vähesus, õpetajate vähesus, materiaalse vahendite puudus perekondades, laste töö... ja lõppkokkuvõttes imperialism, imperialistlik rõhumine ja sellest tingitud mahajäämus.

Niisugustes koletutes tingimustes elab kogu Ladina-Ameerika. Selle tagajärjeks on, et nimetatud piirkonnas, kus elab peaaegu 200 miljonit inimest ning kus indiaanlased, metissid ja neegrid, s. o. «diskrimineerimisele kuuluvad» isikud, moodustavad kaks kolmandikku elanikkonnast, — poolkoloniaalses Ladina-Ameerikas sureb nälga, ravitavatesse haigustesse või enneaegsesse vanadusnõrkusesse 4 inimest minutis, 5500 inimest päevas, 2 miljonit inimest aastas, 10 miljonit inimest igas viies aastas... Kaks kolmandikku Ladina-Ameerika elanikkonnast elab üsna lühikest aega ja teda ähvardab pidevalt surm. Viieteistkümmet aasta jooksul on seal surnud kaks korda rohkem inimesi kui kogu Esimeses imperialistlikus maailmasõjas, ja niisugune olukord kestab edasi... Samal ajal voolab Ladina-Ameerikast Ühendriikidesse pidevalt tohtu hulk raha: peaaegu 4000 dollarit minutis, 5 miljonit päevas, 2 miljardit aastas, 10 miljardit igas viies aastas. Iga 1000 dollari asemele, mis meilt ära võetakse, jääb meile üks surnukeha. 1000 dollarit ühe surnukeha eest — niisugune on selle hind, mida nimetatakse imperialismiks. 1000 dollarit surnukeha eest, ja nii neli korda minutis. («Pravda», 6. veebruaril 1962. a.)

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Jutustage Ameerika Ühendriikide monopolide võimutsemisest Ladina-Ameerika maades.

2. Kuidas areneb Ladina-Ameerika rahvaste rahvuslik vabadusliikumine?

3. Missuguseid meetodeid kasutavad Ameerika Ühendriikide imperialistid võitluses Ladina-Ameerika rahvaste vabadusliikumise vastu?

§ 44. Imperialismi koloniaalsüsteemi täieliku kokkuvarisemise paratamatus.

Koloniaalorjuse süsteemi kokkuvarisemine.

Rahvusliku vabastuse revolutsiooni käesoleva etapi tähtsaks iseärasuseks on see, et *imperialismi koloniaalsüsteem on kokku varisemas*. Sellest kõnelevad arvud.

1939. aastal elas asumaades ja sõltuvates riikides ligikaudu 1,5 miljardit inimest (ehk rohkem kui 68% kogu maakera elanikest), 1965. aasta lõpul aga elas seal umbes 35 miljonit inimest (ehk veidi rohkem kui 1% kogu maakera elanikest).

Koloniaalorjuse süsteemi kokkuvarisemine rahvusliku vabadusliikumise hoopide all on oma ajalooliselt tähtsusest teine sündmus pärast sotsialistliku maailmasüsteemi tekkimist. Kolonialismi kokkuvarisemine on kapitalismi üldkriisi veelgi süvendanud. Rahvusliku vabastuse revolutsioonid on saanud ülemaailmse revolutsioonilise protsessi lahutamatuks koostisosaks.

Rahvusliku vabadusliikumise käesoleva etapi iseärasuseks on ka see, et kolonialismi vastu astuvad üheaegselt välja kolme kontinendi, Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvad.

Teise maailmasõja eelõhtul oli rohkem kui 90% Välis-Aasia elanikkonnast (ehk üle 1,2 miljardi inimese) täielikus või osalises koloniaalsõltuvuses. Käesoleval ajal aga on imperialismil Aasias veel koloniaalvaldusi, kus elab 10 miljonit inimest. Nüüd on Aasias olemas sotsialistlikud maad ja noored sõltumatud riigid, kes sammuvad kiiresti edasi.

Enne Teist maailmasõda oli Aafrika üheks peamiseks kolonialismi kantsiks. Suur Aafrika kontinent oli jaotatud viie koloniaalimpeeriumi, Inglismaa, Prantsusmaa, Belgia, Itaalia ja Portugali vahel. Mõned formaalselt sõltumatud riigid (Egiptus, Etioopia, Libeeria) olid väikesteks saarteks selles kolonialismi ookeanis.

Käesolevaks ajaks on valdav enamik Aafrika rahvastest kätte võitnud riikliku sõltumatuse ja asunud iseseisva arenemise teele. Aafrika poliitilisel kaardil oli 1965. aastal 36 iseseisvat riiki (välja arvatud Lõuna-Aafrika Vabariik), kus elab rohkem kui 90% kogu Aafrika elanikkonnast.

Järjest aktiivsemalt astuvad võitlusse Ladina-Ameerika rahvad. Rahvarevolutsiooni võit Kuubas ja demokraatlike jõudude kasv paljudes Ladina-Ameerika maades tähistavad rahvusliku vabadusliikumise uut etappi ka selles maailmajaos.

Sotsialismimaade abile tuginedes saavutab rahvuslik vabadusliikumine järjest uut edu. Pärast Teist maailmasõda on tekkinud üle 60 uue suveräänse riigi.

Käesoleval ajal seisab inimkonna ees koloniaalsüsteemi täieliku likvideerimise ülesanne. Nõukogude Liidu algatusel on Ühinenud Rahvaste Organisatsioon vastu võtnud asumaadele ja nende rahvastele sõltumatuse andmise deklaratsiooni.

Kolonialism ilma
impeeriumita. Neo-
kolonialism.

Koloniaalrežiimi likvideerimise protsess on nüüd jõudnud lõppjärku. Vanad koloniaal-impeeriumid, mille moodustamiseks kolonisaatoritel kulus aastasadu, on nüüd rahvaste võitluse tulemusena peaaegu täielikult hävitatud. Kuid kolonialism on jätnud järele ränga pärandi.

Majanduslikult nõrgalt arenenud Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika maades elab üle kahe kolmandiku kogu maakera elanikkonnast. Kuid nende maade kohta tuleb käesoleval ajal ainult üks kümnendik maailma tööstustoodangust. Ühe elaniku aastatulu on nendes maades keskmiselt 20 korda väiksem kui arenenud kapitalistlikes maades. Niisuguse olukorraga on imperialistid väga rahul.

Kapitalistlikud monopolid teevad kõik selleks, et säilitada oma endist mõju koloniaalikest vabanenud maades.

Oma positsioonide käeshoidmiseks vabanenud maades ei pörka kolonisaatorid mõnikord praegugi tagasi relvastatud jõu kasutamisest (Inglise-Prantsuse-Iisraeli agressioon Egiptuse vastu 1956. aastal, interventsioon Jeemeni vastu jne.). Kuid kapitalistliku majanduse säilitamiseks endistes asumaades ja poolkolooniates ning nende maade ebavõrdse olukorra säilitamiseks kasutab imperialism peamiselt uusi meetodeid. Vana kolonialismi asemele on tulnud uus kolonialism — neokolonialism.

Neokolonisaatorid sunnivad vabanenud maadele peale oma «abi» ja nõuavad selle eest mitmesuguseid poliitilisi ning majanduslikke järeleandmisi.

Nad püüavad vabanenud maade majanduslikku arenemist seada oma kontrolli alla, säilitada neid oma kõrgelt arenenud majandusele toorainet andva ripatsina. Kuid nad näevad, et sotsialistlikud maad annavad arenevatele riikidele suurt abi. Sellepärast on välismonopolid sunnitud mahutama oma kapitali vabanenud maade sellistesse majandusharudesse, mis annavad kiiresti kasumit (näiteks kergetööstusse).

Monopolistid tahavad noorte riikide majanduslikku arenemist suunata kapitalistlikule teele, nad takistavad tugeva riikliku sektori loomist, pidurdavad noorte riikide industrialiseerimist.

Vabanenud maade sõprade maski all esinedes püüavad neokolonisaatorid neid maid oma agressiivsetesse blokkidesse tõmata ja nende territooriumil oma sõjaväebaase luua. Peaaegu pooled koloniaalsüsteemi lagunemise tulemusena tekkinud riikidest on seotud ränkade ja ebavõrdsete lepingutega. Kõik see on neokolonialismi poliitika avaldus ja annab tunnistust, et imperialism jääb noorte riikide ning kõigi tõelist sõltumatust taotlevate rahvaste õelaks vaenlaseks.

Tänapäeva kolonialismi peamiseks kantsiks on Ameerika Ühendriikide imperialism, kes teostab koloniaalekspansiooni nii Ladina-Ameerikas kui ka Aasias ja Aafrikas.

NSV Liidu ja teiste
sotsialismimaade abi
noortele riikidele.

Heaks sõbraks hiljuti vabanenud rahvastele on sotsialistlikud maad. Nad annavad arenevatele Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika maadele suurt majanduslikku ja tehnilist abi. Eriti suur tähtsus nendele maadele on Nõukogude Liidu abil.

Nõukogude Liidu abiga on noortes Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika riikides ehitatud või on ehitamisel ligikaudu 600 tööstusettevõtet ja muud objekti. Nende hulgas on umbes 30 musta ja värvilise metallurgia tehast, 45 masinatehast ja metallitöötlemisettevõtet, rohkem kui 20 keemia- ja naftatöötlemistehast, 30 elektrijaama jne.

Tšehhoslovakkia Sotsialistliku Vabariigi, Saksa Demokraatliku Vabariigi, Poola, Bulgaaria, Ungari ja Rumeenia abiga on noortes riikides kas ehitatud või on praegu ehitamisel rohkem kui 400 tööstusettevõtet, üksiktsehhi jne.

Suurt abi annavad sotsialismimaad noortele riikidele rahvusliku kaadri ettevalmistamisel. Iga NSV Liidu ja teiste sotsialistlike maade abiga ehitatav objekt on omamoodi kool, kus õpitakse tundma eesrindlaste kogemusi. Nõukogude Liidus õpivad tuhanded üliõpilased arenevatest riikidest, siin on praktiliselt ka rohkearvuliselt spetsialiste nendest maadest. Tähtsat osa noortele riikidele vajaliku kaadri ettevalmistamisel etendab Patrice Lumumba nimeline Rahvaste Sõpruse Ülikool Moskvast.

Nõukogude Liit ja teised sotsialismimaad peavad oma internatsionaalseks kohuseks abistada ja aidata rahvaid, kes astuvad sõltumatuse ja progressi teele.

Sotsialistlike maade abi erineb põhjalikult sellest abist, mida annavad imperialistlikud suurriigid. Abi andmisel ei esita sotsialistlikud maad mingisuguseid poliitilisi ja muid orjastavaid tingimusi. Selline abi aitab arendada tähtsamaid majandusharusid. Sotsialismimaade abi kiirendab sotsiaalset progressi ja aitab tõsta rahvaste elatustaset.

Sotsialistlike maade abi võimaldab noortel riikidel arendada riiklikku sektorit ja asuda oma majanduse planeerimisele. Nii-sugust planeerimist ei saa muidugi samastada sotsialistliku planeerimisega. Niikaua kui säilib tootmisvahendite eraomandus, on rahvamajanduse arendamise plaanid teataval määral reaalsed ainult selles osas, mis puudutab riiklikku sektorit. Kuid arenevate maade progressiivsed jõud kasutavad planeerimist riikliku sektori laiendamiseks ja rahvusliku tööstuse kindlustamiseks.

Nõukogude Liit ja teised sotsialistlikud riigid annavad pidevat moraalset toetust arenevatele maadele nende iseseisvuse ja sõltumatuse kaitsmisel. Nad toetavad resoluutselt võitlust nende rahvaste vabaduse eest, kes ikka veel vaevlevad koloniaalorjuses.

Võitluses imperialismi vastu tugevneb sotsialistlike maade ühtsus Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvastega. Kujukalt näi-

tas seda kolme kontinendi rahvaste solidaarsuse konverents, mis toimus Kuuba pealinnas Havannas 1966. aasta jaanuarikuus. Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika 82 maa delegaadid kutsusid üles kindlustama kolme kontinendi rahvaste ühtsust ja solidaarsust ning ühte liitma kõik imperialismivastased jõud võitluses imperialismi ja kolonialismi vastu.

Konverents otsustas luua Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvaste solidaarsuse organisatsiooni.

Vabanenud maad oma
edasise arenemistee
valikul.

Pärast seda kui koloniaalrežiim on kokku varisenud ja enamik varem rõhutatud rahvastest oma rahvusliku sõltumatuse kätte võitnud, kerkivad nende rahvaste ette uued üles-

anded: poliitilise sõltumatuse kindlustamine, majandusliku iseseisvuse kättevõitmine, rahva viletsuse kaotamine jne. See tähendab, et vabadusliikumise ees seisavad peale rahvusliku vabanemise ülesannete ka sotsiaalse vabanemise ülesanded.

Imperialismi- ja feodalismivastase, demokraatliku revolutsiooni lõpuleviimise eest peetava eduka võitluse peatingimuseks on töölisklassi ja talurahva liit. Niisugune liit peab kujunema tuumikuks laialdasele rahvusriindele, mis hõlmab töölisklassi, talurahvast, linna väikekodanlust, rahvuslikku kodanlust ja demokraatlikke haritlasi.

Kõige järjekindlamaks võitlejaks rahvuslike huvide ja sotsiaalse progressi eest on töölisklass. Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika maade töölisklassi ridades (koos teenistujatega) on juba üle 130 miljoni inimese. Noore töölisklassi ülesanne on välja astuda peamise revolutsioonilise jõuna, kes viib endaga kaasa talurahvast ja kõiki rahvuse patriootlikke jõude.

Nendes maades, kus tööstusproletariaat on alles nõrk, omandab suure tähtsuse põllumajandusproletariaat. Tema mehisus ja vastupidavus võitluses avaldavad mõju talurahva seisukohtadele.

Talurahvas kui vabanenud maade kõige rohkearvulisem klass ning linna väikekodanlus kujutavad endast tänapäeva tingimustes otsustavat revolutsioonilist jõudu.

Talurahva hulkadega ja linnaelanike alamate kihtidega liituvad oma päritolu ja poliitilise meelsuse alusel demokraatlikud haritlased, üliõpilased ja ohvitseride progressiivsed ringkonnad. Kõik need klassid ja kihid moodustavad revolutsioonilise demokraatia jõud, mis etendavad väga tähtsat osa eriti nendes vabanenud maades, kus proletariaat on väiksearvuline. Nendes maades puuduvad veel massilised kommunistlikud parteid, rahvahulkade juhtide osa aga täidavad seal revolutsioonilis-demokraatlikud parteid, kes on resoluutselt kapitalismi vastu ja pooldavad sotsialismi.

Ülemaailmse sotsialismi jõudude mõjul ja ägedas võitluses imperialismi ja kolonialismi vastu asuvad revolutsioonilised demokraadid järjest rohkem teadusliku sotsialismi seisukohtadele.

Mis aga rahvuslikku kodanlusse puutub, siis on ta oma olemuselt kahepalgeline. Ühelt poolt on ta huvitatud imperialismi surve likvideerimisest ja noorte riikide majandusliku arenemise teel seisvate feodalismiigandite kaotamisest. Kuid, nagu öeldakse NLKP programmis, «vastavalt sellele, kuidas kasvavad vastuolud töörahva ja varakate klasside vahel ning teravneb klassivõitlus riigis, ilmutab rahvuslik kodanlus üha suuremat kalduvust kokku leppida imperialismiga ja oma maa reaktsiooniga».

Koloniaalikkest vabanenud maad peavad nüüd valima oma edasise arenemistee (vt. dokumenti).

Kapitalismi tee — see on rahva kannatuste tee, klasside ebavõrdsuse ja tööliste ning talupoegade viletsuse suurenemise tee. Elu näitab rahvahulkadele veenvalt, et kodanlus, kes on mitmes riigis saavutanud valitseva seisundi, püüab kõik raskused panna töörahva õlgadele, samal ajal kui käputäis rikkaid ajab kokku määratu suuri varandusi. Rahvahulgad näevad, et kapitalistliku arenemise tee ei saa nende olukorda parandada ega võimalda majanduse mahajäämusest kiiresti jagu saada.

Nõrga majandusega maade arenemistempo ei ole ilmselt ikka veel küllaldane selleks, et nende mahajäämust likvideerida. Praeguse arenemistempo korral on vaja vähemalt 100—150 aastat, enne kui arenevad maad saavutavad tähtsamate kapitalistlike suurriikide praeguse taseme. Sotsialismimaade kogemused näitavad veenvalt, et sotsialismi teel sammudes võib majanduse mahajäämuse hoopis kiiremini likvideerida.

Mittekapitalistlik arenemistee — see on majanduse ja kultuuri kiire tõusu tee, laiade rahvahulkade olukorra põhjaliku parandamise tee. Mittekapitalistlik arenemistee vastab rahvuse absoluutse enamuse huvidele. Selle tee eest võitlevad töölikklass ja laiad rahvahulgad.

Mittekapitalistlik arenemistee loob eeldused edaspidiseks üleminekuks sotsialismile.

DOKUMENT.

1. NLKP PROGRAMM KOLONIAALIKKEST VABANENUD MAADE EDASIARENEMISE TEEDEST.

Kapitalism — see on rahvaste kannatuste tee. Ta ei garanteeri majanduse kiiret progressi, viletsuse likvideerimist; sotsiaalne ebavõrdsus süveneb. Küla kapitalistlik areng laostab veelgi rohkem talurahvast. Tööliste osaks saab kas kurnav töö kapitalistide rikastamiseks või õnnetu töötute armee ridade täiendamine. Väikekodanlus surutakse maha suurkapitaliga toimivas konkurentsivõitluses. Kultuuri ja hariduse hüved jäävad rahvahulkadele kättesaamatuks. Haritlaskond on sunnitud oma annetega kauplema.

Mida võib rahvastele anda sotsialism?

Sotsialism — see on rahvaste tee vabadusele ja õnnele. Ta garanteerib majanduse ja kultuuri kiire tõusu. Mitte sajandite jooksul, vaid ühe inimpõlve eluajal muudab ta mahajäänud maa industriaalseks. Juba oma olemuselt on

plaanipärane sotsialistlik majandus tõusu ja õitsengu majandus. Ühe inimese poolt teise inimese ekspluateerimise kaotamine teeb lõpu sotsiaalsele ebavõrdsusele. Täielikult kaob tööpuudus. Sotsialism annab kõigile talupoegadele maad, abistab neid majapidamise arendamisel, ühendab vabatahtlikkuse alusel nende tööalased jõupingutused kooperatiivides, annab nende käsutusse eesrindliku põllumajandustehnika ja agronoomiateaduse. Talupoegade töö muutub tootlikumaks, maa aga võib anda rohkem vilju. Sotsialism tagab töölisklassile ning kõigile töötajatele kõrge materiaalse ja kultuurilise elutaseme. Sotsialism tõmbab rahvahulgad välja pimedusest ja harimatusest ning teeb neile kättesaadavaks tänapäeva kultuuri. Haritlaskonna ees avanevad laialdased võimalused loovaks tööks rahva hüvanguks.

Missugune tee valida, see on rahvaste endi sisemine asi... Mittekapitalistlik arengutee tagatakse töölisklassi, rahvahulkade võitlusega, ülddemokraatliku liikumisega ja see vastab rahvuse absoluutse enamuse huvidele. (Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn, 1965, lk. 44—45.)

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Jutustage rahvusliku vabadusliikumise käesoleva etapi iseärasustest.
2. Missugune on neokolonialismi olemus?
3. Missugust abi annavad vabanenud maadele NSV Liit ja teised sotsialismimaad? Selle abi tähtsus.
4. Jutustage koloniaalikkest vabanenud riikide kapitalistlikust ja mittekapitalistlikust arenemistest.

Küsimusi ja ülesandeid V peatüki kordamiseks.

1. Missugused otsustava tähtsusega tegurid soodustasid imperialismi koloniaalsüsteemi lagunemist ja kokkuvarisemist?
2. Missugused jõud rahvusliku vabadusvõitluse käesoleval etapil ei lase imperialistidel eksportida kontrrevolutsiooni?
3. Iseloomustage rahvusliku vabastuse revolutsiooni liikumapanevaid jõudusid.
4. Milles seisab rahvusliku kodanluse kahepalgeline iseloom?
5. Kaks etappi rõhutatud rahvaste võitluses oma sõltumatuse eest.
6. Missugused teed on võimalikud koloniaalikkest vabanenud maade ajalooliseks arenemiseks?
7. Mispärast on kolonialismi täielik kokkuvarisemine paratamatu?

VI PEATÜKK.

PEAMISED KAPITALISTLIKUD RIIGID PÄRAST TEIST MAAILMASÕDA.

§ 45—46. Ameerika Ühendriigid.

Ameerika Ühendriigid kui imperialismileeri juhtiv jõud.

Teine maailmasõda suurendas Ameerika Ühendriikide majanduslikku ja sõjalist võimsust. Ameerika tööstus töötas täie koormusega. Ameerika linnadele ei langenud ühtki pommi. Inimesi langes rinnetel vähem kui tavaliste õnnetusjuhtumite läbi. Erakordselt suurenesid monopolide kasumid.

Ameerika imperialistid kasutasid sõda suurte maailmaturgude vallutamiseks. Ameerika Ühendriigid tootsid üle poole kogu kapitalistliku maailma tööstustoodangust. Järsult suurenes kapitali väljavedu. Ameerika imperialism esines maailma kõige suurema ekspluateerija osas. Kodanlikud poliitikategelased on hakanud XX sajandist rääkima kui «Ameerika sajandist». Näis, et dollariimpeeriumi olukord on kindel ja vankumatu. Kuid peagi selgus, et see ei ole nii (vt. dokument 1).

Riiklik-monopolistliku kapitalismi edasarenemine.

Tootmise ja kapitali kontsentratsioon on Ameerika Ühendriikides võtnud tohutu ulatuse. Sajandi alguses käsutasid Rockefeller ja Morgan 2,5 miljardi dollari suurust kapitali, meie päevil aga on nende käsutuses rohkem kui 100 miljardit dollarit. Käputäie monopolistide (vähem kui 1% Ameerika Ühendriikide elanikkonnast) valduses on peaaegu pool rahvuslikust rikkusest.

Finantsoligarhia on ainsaks peremeheks niihästi rahvuse majanduslikus kui ka poliitilises elus. Valitsevad poliitilised parteid — Vabariiklik ja Demokraatlik Partei — on monopolide ülalpidamisel; nad tulevad küll vaheldumisi võimule, kuid nende poliitika kaitseb ühtviisi monopolide huve.

Aastail 1945—1952 oli presidendiks demokraat Truman. Aastail 1953—1960 oli Ameerika Ühendriikide presidendiks vabariiklane Eisenhower. Tema valitsuses olid esindatud Ameerika Ühendriikide suurmonopolid. Olukord ei muutunud ka 1961. aastal, kui võimule tulid uuesti demokraadid.

Ameerika Ühendriikide kadunud president John Kennedy kuulus ühte Ameerika rikkamasse perekonda. Kennedy valitsusse kuulusid suurmonopolide rühmade esindajad. Nende hulgas on kaitseminister McNamara — «Ford Motor Company» endine president, miljonär; riigisekretär Rusk — «Rockefelleri Fondi» endine president. President Lyndon Johnsoni ajal ei ole valitsuse koosseis muutunud.

Riigist on saanud monopolistliku kodanluse asjade valitsemise komitee.

Majanduse militariseerimine.

Pärast Teise maailmasõja lõppemist on Ameerika Ühendriikide valitsus iga aastaga suurendanud võidurelvastumist. Praegu kulutatakse sõjalisteks vajadusteks otseselt või kaudselt igal aastal rohkem kui $\frac{3}{4}$ kõigist eelarve kuludest. Ameerika Ühendriikide sõjalised kulutused 20 sõjajärgse aasta jooksul olid 48 korda suuremad sõjalistest kulutustest, mis nad olid teinud Teise maailmasõja eelse kahe aastakümne jooksul. Ja sealjuures ei ohusta Ameerika Ühendriike mitte keegi. Relvastatud jõududele toetudes loodavad Ameerika Ühendriikide monopolistlikud ringkonnad NSV Liitu ja teisi sotsialistlikke maid sundida imperialistidele järeleandmisi tegema. Nad arvavad, et võidurelvastumine sunnib

NSV Liidule peale samasugused kulutused ja aeglustab sellega kommunismi ehitamise tempot meie maal. Sõjalisele jõule tuginedes püüavad ameerika imperialistid säilitada oma «nähtamatut koloniaalimpeeriumi», hirmutada rahvaid, kes võitlevad oma rahvusliku sõltumatus eest, kindlustada oma võimu kogu maailmas.

Peale selle tagab võidurelvastumine tootmisaparaadile vajaliku koormuse ja annab monopolidele kasulikke sõjalisi tellimusi. Saavad ju monopolid sõjatööstuses kaks korda rohkem kasumit kui tsiviiltootmises.

Ameerika monopolide majanduslik ekspansioon välismaal.

Tähtsaks vahendiks võitluses maailmavalitsemise eest on kapitali väljavedu. Ameerika Ühendriikide kapitalimahutused välismaal on sõjaeelse ajaga võrreldes suurenenud 7,5 kordseks ja moodustavad peaaegu 88 miljardit dollarit. Kapitale mahutatakse niihästi majanduslikult nõrgalt arenenud maade kui ka Euroopa riikide majandusse. Selle tõttu, et tööjõud on välismaal odavam, saadakse sealt 3—4 korda kõrgemaid kasumeid kui Ameerika Ühendriikides.

Pärast Teist maailmasõda kasutavad Ameerika Ühendriikide suurmonopolid majanduslikuks ekspansiooniks välismaal laialdaselt ära isegi riigieelarve summasid, mis on Ameerika maksu maksjatelt kogutud. Seoses sellega on riigikapitali väljavedu järsult suurenenud. Riigikapital tungib teistesse maadesse mitmesuguste «abistamisprogrammide» sildi all («Marshalli plaan»¹, «Liit progressi nimel»²). Krediitide abil püüavad Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad sundida valitsusi, kellele nad on laenu andnud, Ameerika Ühendriikide agressiivsest välispoliitilisest kursist kinni pidama. Ameerika «abi» orjastab majanduslikult ja poliitiliselt need riigid, kes saavad «onu Sami ande».

Agressiivne välispoliitika.

Ameerika Ühendriikide välispoliitika on sõja järgsel ajal võtnud äärmiselt agressiivse iseloomu.

«Külma sõja» teravik on suunatud sotsialismimaade ja rahvusliku vabadusliikumise vastu. Ameerika imperialistide kuritegelike plaanide elluviimise vahendiks on sõjalised blokid. Tähtsaks nende hulgast on saanud Põhja-Atlandi pakt ehk lühendatult NATO (inglisekeelse nimetuse «North Atlantic Treaty Organization» esimeste tähtede järgi). Selsamal eesmärgil on Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad hakanud taastama Lääne-Saksamaa ja Jaapani militarismi.

Ameerika monopolistlik kapital on võtnud enda peale maailma kapitalismi päästja osa. Ameerika Ühendriigid toetavad reaktioonilisi diktaatorlikke režiime ja pehkinud monarhiaid,

¹ Vt. lk. 138.

² Vt. lk. 87.

astuvad välja rahu, demokraatia ja progressi jõudude vastu. Ligi-
kaudu 850 000 ameerika sõdurit ja ohvitseri on paigutatud välja-
poole Ameerika Ühendriikide piire. Maakeral on mässitud Ameerika
raketit- ja tuumabaaside kurjakuulutavasse ämblikuvõrku;
need paiknevad rohkem kui 40 maal. Meresid ja ookeane künna-
vad aatomialveelaevad ja raketidega varustatud sõjalaevad, mis
on valmis oma surmatoova laadungiga ründama rahvaid, kes ei
taha ameerika imperialistide sõna kuulata. Spionaaži, diversioo-
nide ja õõnestustöö organiseerimiseks kulutab Luure Keskvalitsus
igal aastal miljardeid dollareid.

Ülbelt segavad ameerika imperialistid paljude riikide siseasja-
desse, organiseerivad riigipöördeid, kõrvaldavad valitsusi, kes ei
ole neile meelepärased.

*Ameerika Ühendriigid on muutunud kaasaja peamiseks reakt-
siooniliseks jõuks, maailmasandarmiks.*

Poliitilise reaktsiooni tugevnemine.

Pärast Teist maailmasõda on Ameerika
Ühendriikides militaristlik kildkond, riigi-
aparaat ja monopolid kokku kasvamas üht-
seks mehhanismiks. See kurjakuulutav sõjaõhutajate liit tugev-
dab sisemist reaktsiooni.

Reaktsionärid püüavad poliitilisest elust välja kihutada kõike
progressiivset, lämmatada kõike seda, mis Ameerika Ühendriikides
on demokraatlik. Sel eesmärgil on alanud sõjakäik eeskätt organi-
seeritud töölisliikumise vastu, Ameerika Ühendriikide Kommunist-
liku Partei vastu.

Kogu riigis hakkas märatsema poliitiline inkvisitsioon, mis
senاتور McCarthy nime järgi on saanud endale nimeks «makkar-
tism». Kaasaegsed «nõiajahi pidajad» õhutasid kommunismivas-
tast hüsteeriat, külvasid kõikjal vastastikust umbusaldust ja sala-
kuulajate kartust. Toimus riigiteenijate «lojaalsuse» kontroll.
Kahtlusaluste kohta koostati «mustad nimekirjad». Ainuüksi Föde-
raalse Juurdlusbüroo nõudmisel olid asutused sunnitud vallan-
dama oma töötajaid ilma põhjust näitamata.

Ameerika Ühendriikides toimusid rohkearvulised kohtuprot-
sessid progressiivsete tegelaste vastu, sealhulgas ka Kommunist-
liku Partei juhtide vastu. Täiesti süütuid inimesi saadeti kohtu-
otsuse põhjal mitmeks aastaks vanglasse ainult selle pärast, et
kohtualused mõtlesid teisiti kui riigi eesotsas olevad monopolist-
liku kapitali esindajad.

Monopolide huvides võttis Kongress vastu mitu töölistevastast
seadust. Kõige vihatum nende hulgas on Taft-Hartley seadus
(1947. a.). See seadus näeb ette streikide edasilükkamise õiguse ja
kohtute õiguse streigi keelamise eesmärgil vahele segada. Tegeli-
kult seab see seadus ametiühingud riigi kontrolli alla, neilt võe-
takse õigus kulutada summasid valimiskampaaniateks. Ametiühin-
gute juhid pidid andma allkirja vandetöötusele, et nad ei ole kom-
munistid.

McCarrani seaduse järgi (1950. a.) seati sisse Kommunistliku Partei ja teiste progressiivsete organisatsioonide kohustuslik registreerimine, kes pidavat endast kujutama välisriikide agente. Registreerimisest keeldumise eest on ette nähtud karm karistus: kuni 5 aastat vanglakaristust ja 10 000 dollarit trahvi iga registreerimisest möödalastud päeva eest. Kommunistlik Partei lükkas selle seaduse tagasi kui konstitutsioonile vasturääkiva akti ja Kommunistliku Partei liikmed keeldusid registreerimisest. Selle seaduse absurdus seisab selles, et kommunistid peavad tunnistama ennast välisriikide agentideks ja koos sellega seadma ennast väljapoole seadust, kuigi nad ei tegele mitte millegagi, mida need drakoonilised seadused püüavad neile omistada. Demokraatliku liikumise survele oli Ameerika Ühendriikide Ülemkohus sunnitud tühistama otsuse, mis kohustas Ameerika Ühendriikide Kommunistlikku Partei McCarrani seaduse alusel ennast registreerima. See oli ameerika rahva suur võit ja reaktsiooniliste jõudude tõsine lüüasaamine.

Viimastel aastatel on Ameerika Ühendriikides aktiveerinud oma tegevust fašismimeelsed, rassistlikud reaktsioonilised organisatsioonid, kes on monopolide ülalpidamisel. Kõige pöörasem nendest on suur poolfašistlik organisatsioon «John Birchi Ühing», mis asutati 1959. aastal. Avalikult kaitsevad teda ja avaldavad temale solidaarsust mõned Kongressi liikmed ja senaatorid.

Äärmiselt parempoolsed organisatsioonid on muutunud Ameerika Ühendriikide kõige agressiivsemate ringkondade hääletoruks. Need ringkonnad nõuavad avantüristliku kursi hoidmist välispoliitikas ja demokraatlike vabaduste jäänuste mahasurumist riigi siseelus («pöörased»).

«Pööraste» hulgas tekitas viha John Kennedy poliitiline joon, mis väljendas nende Ameerika valitsevate ringkondade seisukohta, kes on sunnitud tunnistama uut jõudude vahekorda maailma areenil.

Sellises olukorras, kus realistlikku kurssi rahvusvahelistes asjades vihati, langes Ameerika Ühendriikide president John Kennedy 22. novembril 1963. a. mõrtsuka käe läbi Dallase linnas (Texase osariik).

1964. aasta novembris toimusid Ameerika Ühendriikides järjekordsed presidendi- ja Kongressi liikmete valimised. «Pöörased», kelle eesotsas oli senaator Goldwater, tulid nendel valimistel välja võidurelvastumise kiirendamise, rahvusvahelise pinevuse suurendamise ja ameerika rahva demokraatlike saavutuste likvideerimise programmiga. Suurem osa Ameerika kodanikest lükkas «sõjaprogrammi» tagasi ja andis oma hääled Demokraatliku Partei esindajale Lyndon Johnsonile, kes oli lubanud kuulutada «sõja viletsusele» oma maal ja vähendada rahvusvahelist pinevust kogu maailmas. Kuid Johnsoni valitsus ei ole õigustanud ameerika valijate lootusi.

Imperialistliku interventsiooni tugevnemine Vietnamis alates 1965. aasta kevadest, Vietnami Demokraatliku Vabariigi territooriumi barbaarne pommitamine, mürkgaaside ja napalmpommide kasutamine rahulike kodanike, nende hulgas ka naiste ja laste vastu — kõik see äratab maailma progressiivsete inimeste hulgas pahameelt. Ameerika Ühendriikides kasvab ausate ameeriklaste protestihääl Vietnamis peetava sõja vastu. 1965. aasta novembrikuus toimus ameerika rahuvõitlejate retk Washingtoni, millest võttis osa 50 000 inimest, kes esindasid kõiki osariike. Retkest osavõtjad nõudsid: «Tuua tagasi meie sõdurid Vietnamist!», «Teha lõpp verevalamisele!», «Lõpetada pommitamine!». Progressiivsete ameeriklaste südametunnistus ei saa leppida röövimisega, mida ameerika imperialistid võõral maal toime panevad.

Tööraha hulkade olukord. Ameerika Ühendriigid on kapitalistliku maailma kõige rikkam maa. «Keskmise» elatus-tase on seal kõige kõrgem. See on seletatav industrialiseerimise kõrge astmega, Ameerika Ühendriikide valitseva seisundiga kapitalistlikus maailmas, asumaade ja sõltuvate riikide riisumisega, asjaoluga, et viimase saja aasta jooksul pole nad tunda saanud mingeid sõjalisi purustusi jne.

Aga kuidas on seal rikkused jaotatud? Kas kõik ameeriklased elavad ühtviisi hästi?

Tuleb välja, et kõrge «keskmise» elatustaseme taga peitub suur ebavõrdsus. Iga aastaga süveneb kuristik käputäie luksuses lämbuvate rikaste ja viletsuses elavate töörahva hulkade vahel.

Veel teravamalt paistavad klassierinevused silma Ameerika Ühendriikide lõunaosas. Lõunaosariikides elab kaks kolmandikku perekondadest vaesuses ja viletsuses.

Miljonite Ameerika perekondade viletsat olukorda ei suuda varjata ka Ameerika Ühendriikide valitsus (vt. dokument 2).

Sõjajärgsel ajal on elukallidus tõusnud kahekordseks. Esmajärguliste tarbekaupade hinnad tõusevad iga aastaga. Samal ajal on maksud muinasjutuliselt suurenenud. Üksnes kuue aasta jooksul, mil presidendiks oli Truman, koguti makse rohkem kui kõigi Ameerika Ühendriikide presidentide valitsemisajal 156 aasta jooksul.

Tööraha nuhtluseks on tööpuudus. Sõjajärgsel ajal kõigub täielikult töötute arv 3 kuni 6 miljoni inimese vahel. Lisaks sellele on miljonid töölised osaliselt töötud.

Kodanlikud propagandistid väidavad, et Ameerika tööline on aktsionär. See väide on õige ainult väikese rühma kõrgepalgaliste tööliste suhtes. Aktsionäride hulgas on töölisi kõigest 8 protsenti, kusjuures nendele langeb tühine osa aktsiatest. Need 10—15 dollarit aastas, mis tööline oma aktsiate eest saab, ei muuda põrmugi tema sotsiaalset olukorda: ta jääb ikka proletaarlaseks, nagu ta enne seda oli.

Visas võitluses oma majanduslike õiguste eest on töörahva hulgad viimastel aastatel saavutanud mõningaid järeleandmisi. 1964. aasta veebruaris võttis Kongress vastu seaduse, mille järgi väiksepalgaliste elanikkonna rühmade tulumaks väheneb 16—20% võrra. Kuid samal ajal vähendati ka korporatsioonide muinasjuttulistelt kasumitelt võetavaid makse. Niisuguste abinõudega püüab Ameerika valitsus suurendada elanikkonna ostuvõimet ja edasi lükata järjekordse majanduskriisi saabumist.

1964. aastal võeti vastu viletsuse vastu võitlemise seadus. Selle seaduse põhjal anti heategevaks otstarbeks vähem kui miljard dollarit aastas; võrdluseks võib märkida, et niisama palju kulutatakse nädalas sõjalisteks avantüürideks.

Farmerite laostumine.

Ameerika Ühendriikide põllumajandusele on iseloomulik äärmiselt kõrge kapitalismi arenemise tase. Sõjajärgsel ajal on farmerite kihistumise protsess muutunud veelgi intensiivsemaks.

Monopolid on põllumajanduses sügavalt juurdunud. Niisugused kompaniid nagu «Swift», «Armour», «Wilson» jt. on täieõiguslikud peremehed lihatööstuses, nad kontrollivad piimatööstust jne.

Farmerite riisumine väljendub ka selles, et monopolid ostavad põllumajandussaadusi kokku madala hinna eest, masinaid, väetisi ja isikliku tarbimise esemeid aga müüvad kõrge hinnaga. Farmerite sissetulekud vähenevad. Väikefarmerid ei pea vastu niisugusele monopolide kahekordsele survele ja laostuvad. Kui enne sõda oli Ameerika Ühendriikides üle 6 miljoni farmi, siis nüüd on neid järele jäänud ligikaudu 3,5 miljonit. Iga kolmas farm on juba täielikult või osaliselt panditud.

Seda farmerite viletsat olukorda kasutavad ära monopolid ja suurfarmerid, kes ostavad laostunud farmerite maad odavalt kokku. Kõrgesti mehhaniseeritud gigantsete farmide omanikud (üle 1000 hektari maaga) on võtnud enda kätte juba ligi poole kogu Ameerika Ühendriikide maast. Väikefarmerite lootus konkurentsivõitlusest tervelt välja tulla on tühine, suurem osa nendest on määratud laostumisele.

Neegriküsimus Ameerika Ühendriikides.

Häbiks Ameerika Ühendriikidele on segregatsiooni (mustanahaliste kodanike kunstlik eraldamine valgetest) ja rassilise diskrimineerimise poliitika.

Ameerika Ühendriikides elab 20 miljonit neegrit. *Ameerika neegrid on Ameerika rahvuse koostisosa.* Rassistid ei lase neegritel poliitilisest elust osa võtta. Lõunapoolsetes osariikides on sega-ahielud, valgete ja mustanahaliste laste ühine õpetamine ja ühine viibimine avalikes kohtades keelatud. Nende eeskirjade rikkumise eest lintšitakse neegreid ilma kohtuta ja juurdluseta, neid piinatakse. Vabrikutes ja tehastes makstakse diskriminatsiooni tingimustes neegritele ühe ja sellesama töö eest kaks korda vähem kui valgetele töölistele.

Little Rocki linnas tõkestasid metsistunud rassistid 1958. aastal väikestele neegrilastele koolitee. Asjasse segas vahele president. Kuid kohalikud võimud ei mõtelnudki neegrite tagakiusamist lõpetada. 1961. aasta maikuus leidsid aset dramaatilised sündmused Alabama osariigis. Progressiivsed Ameerika Ühendriikide kodanikud (valged ja mustad) organiseerisid «vabadusretke». Rassistid panid toime pogrommi. Korra jaluleseadmiseks saatis valitsus kohale väeüksused. Kuid osariigi võimud keelasid ikkagi «vabadusretkest» osavõtjate sissesõidu osariigi territooriumile.

1963. aastal, pärast seda kui Birminghamis ja teistes lõunaosariikide linnades oli osariikide võimude aktiivsel osavõtul puhkenud uus rassistlike pogrommide laine, võttis üheõigusluse saavutamiseks organiseeritud liikumine üldrahvaliku ulatuse. Vastuseks neegrite kodanikuõiguste kahjustamisele oli rassilise diskrimineerimise vastaste võimas retk Washingtoni.

1964. aasta juunikuus oli Senat sunnitud kinnitama uue kodanikuõiguste seaduse. Kuid rassistid võtsid selle seaduse täideviimise vastu. Vastuseks kodanikuõiguste seaduse kehtestamisele organiseerisid pimedusejüngrid pogromme New Yorgi neegrite getos ja teistes Ameerika Ühendriikide linnades.

1965. aasta augustis leidsid aset traagilised sündmused Los Angeleses. Neegrid, keda majanduslikud ja sotsiaalsed olud meeletult olid viinud, tõusid üles. Kuid õnnetute inimeste õiguste nõudmiste rahuldamise asemel korraldasid võimud löömingu. Selle tagajärjeks olid kümned tapetud, üle tuhande haavatu, ligi neli tuhat heideti vanglasse. Neegrite mehine võitlus jätkub.

Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei võitleb neegrite täieliku võrdõiguslikkuse eest kõigil elualadel. *Neegrite liikumine on Ameerika reaktsioonivastase ülddemokraatliku võitluse lahutamatu koostisosa.*

Töölisliikumine Ameerika Ühendriikides. Reaktsioonilistele seadustele vaatamata kasvab töölisliikumine järjest. Kuueteistkümne aasta jooksul (1945—1960) on Ameerika Ühendriikides toimunud 66 300 streiki, millest võttis osa 38,5 miljonit töolist. Igal aastal toimuvate streikide ja streikivate tööliste arv ületab vastavad sõjaeelsete aastate näitajad kahekordselt. Ajutistest taandumistest hoolimata ei ole töölisliikumine viimase viie aasta jooksul nõrgenenud.

Pärast visa võitlust, mis oli kestnud neli kuud, saavutasid 500 000 terasevalajat 1959. aastal osalise palgakõrgenduse.

Järjekindlalt nõuavad töölised vihatud Taft-Hartley seaduse ja teiste töölistevastaste reaktsiooniliste seaduste tühistamist. Viimastel aastatel peavad töölised visa võitlust töönädala lühendamise ja tööpuuduse vähendamise eest.

Ameerika tööliste hulgas tugevneb tegevusühtsuse püüe. Seda arvesse võttes ühinesid 1955. aastal kaks rahvuslikku ameti-

ühingukeskust — Ameerika Tööföderatsioon ja Tootmisametiühingute Kongress. Kuid nende kahe keskuse ühinemine ei toonud mingit muutust Ameerika ametiühingute liidrite reaktsioonilisse poliitikasse.

Ameerika Tööföderatsiooni ja Tootmisametiühingute Kongressi kokkutulekul 1965. aasta detsembrikuus nõudsid parempoolsed juhid otsuse vastuvõtmist, mille järgi ametiühingud toetavad Ameerika agressiooni Vietnamis.

Ameerika imperialistid püüavad sisendada töölishulkadele mõtet, et võidurelvastumise ja rahvusvahelise röövimise lõpetamisel jäävad miljonid inimesed tööta. See tähendab ülemaailmse 1929.—1933. aasta majanduskriisi kõigi koleduste kordumist. Töölisele sisendatakse tööstuses sisseseatava «klassirahu» ideed, tehakse katset tõestada, et kapitalismi ajal on klassideta ühiskonna loomine võimalik. Ameerika kapitalismi ennast aga nimetatakse valelikult «vabaks ühiskonnaks».

**Ameerika Ühendriikide
Kommunistlik Partei
võitluses rahu ja
ameerika rahva demo-
kraatlike õiguste eest.**

Ameerika rahva eluliste huvide ustavaks ja järjekindlaks kaitsjaks on Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei. Kõigist politsei repressioonidest hoolimata peab Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei ennastsalgavat võitlust oma rahva õnne eest (vt. dokument 3). Aastail 1956—1957 avaldasid parteile survet revisionistid, kes püüdsid teda likvideerida. Kuid partei XVI kongressil, mis toimus 1957. aasta veebruaris, anti revisionistidele purustav löök. Partei puhastas oma read revisionistidest ja muutus selle tulemusena veel tugevamaks ja ühtlasemaks.

1959. aastal toimus Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei XVII kongress. Ta püstitas ülesande arendada laiaulatuslikku võitlust monopolide ohjeldamise eest, laialdase monopolismivastase koalitsiooni loomise eest, mille eesotsas on tööliklass.

Eriti suurt tähelepanu pöörab Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei võitlusele rahu ja üldise desarmeerimise eest. Ameerika Kommunistliku Partei juht Gus Hall rõhutab õigusega, et Ameerika imperialismi sõjalised avantüürid on vastuolus ameerika rahva rahvuslike huvidega. Progressiivsed ameeriklased toetavad kommuniste selles õilsas võitluses ja nõuavad üha resoluutsemalt aatomisõja ärahoidmist.

DOKUMENDID.

I. AMEERIKA MAJANDUSE ISELOOMUSTUS.

(Katkend 1960. aasta novembris Moskvas toimunud kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamise avaldusest.)

Kapitalismi roiskumine ilmneb kõige intensiivsemalt tänapäeva imperiaalsi kõige tähtsamal riigil — Ameerika Ühendriikides. Ameerika Ühendriikide monopolistlik kapital on ilmselt võimetu olemasolevaid tootlikke jõudusid ära kasutama. Kõige rikkam maa arenenud kapitalistlike riikide hulgas — Ameerika Ühendriigid — on muutunud maaks, kus krooniline tööpuudus on eriti suur. Alaliseks nähtuseks on seal tööstuse kasvav alakoormatus. Vaatamata sõjaliste assigneeringute tohutule suurendamisele töötajate elatustaseme alandamise arvel, on tootmise tempo kasv sõjajärgsetel aastatel aeglustunud, ennetades vaevu elanikkonna kasvu. Ületootmise kriisid on saagenenud. Kapitalismi kõige arenenum tööstusmaa on muutunud kõige ebanormaalsema militariseeritud majandusega maaks. (Kaasaja teoreetilisi probleeme, Tallinn, 1961, lk. 36.)

2. KATKEND AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE PRESIDENTI LYNDON JOHNSONI LÄKITUSEST «OLUKORRAST RIIGIS».

(8. jaanuaril 1964. a.)

Kahjuks elavad paljud ameeriklased väikeste lootustega, mõned oma vaesuse tõttu, mõned nahavärvi tõttu, väga paljud aga nende mõlema põhjuse tõttu.

... Vaesus — see on natsionaalne probleem, mis nõuab täiuslikumat rahvuslikku organisatsiooni ja toetust.

... Programmis, mille ma esitan, pannakse pearõhk... ühisele ülesandele — abistada ühte viiendikku kõigist Ameerika perekondadest, kelle sissetulekud on liiga väikesed selleks, et nende põhilisi vajadusi rahuldada.

... Missugune põhjus ka oleks, meie ühised jõupingutused üldrahvuslikus ulatuses ja kohtadel tuleb suunata võitlusele vaesuse vastu, kus see ka ei esineks:

linnaäärtes ja väikestes linnades,

pooleterameeste hurtsikutes,

sisserändavate tööliste laagrites,

indiaanlaste reservatsioonides,

nii valgete hulgas kui ka neegrite hulgas,

noorte hulgas, samuti elatanud isikute hulgas,

õitsvates linnades ja viletsusse sattunud piirkondades.

... Me peame kehtestama noorsoole töö andmise seaduse, et noortel töötada inimestel, kellel ei ole eesmärki ja kellel ei ole lootust, oleks võimalik teha kasulikku tööd.

Me peame toidutalongide väljaandmise laialdasema programmi alusel piudustkannatajatele välja jagama rohkem toiduaineid. («Izvestija», 12. jaanuaril 1964. a.)

3. KATKEND AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE KOMMUNISTLIKU PARTEI RAHVUSLIKU KOMITEE ESIMEHE ELIZABETH GURLEY FLYNNI (1890—1964) SÕNAVOTUST NLKP XXII KONGRESSIL.

Meie, ameerika kommunistid, armastame oma maad ja oma rahvast, kuid me oleme nagu seda oli Karl Marx, «kapitalismi surmavaenlased». Me oleme tõelised patrioodid ning pühendanud end sellele, et vabastada oma maa aplate monopolide ikkest, kes röövivad ameerika rahvast ja riisuvad teiste maade

rahvaste rikkusi. Me kutsume ameerika rahvast üles ohjeldama monopoliste ja nurja ajama nende ohtlikku mängu tulega, mis ohustab ülemaailmset rahu...

Me teame, et meid, ameerika kommuniste, ootavad karmid ajad. Meie vastu on suunatud repressiivsed seadused, vale, laim, äärmiselt parempoolsete fašistlike organisatsioonide vägivald. Kuid me ei tagane sammugi võitluses oma rahva demokraatlike õiguste eest. Meie partei on alati sammunud Ameerika Ühendriikide neegrite üheõiguluse eest, ametiühingute õiguste eest, rahu ja sotsialismi eest võitlejate esiridades. (Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXII kongress, II kd., Tallinn, 1963, lk. 9.)

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Jutustage Ameerika Ühendriikide riiklik-monopolistliku kapitalismi olemusest.
2. Missugused on Ameerika majanduse iseloomulikud jooned? (Vastus valmistage ette õpiku ja dokumendi teksti põhjal.)
3. Milles väljendus reaktsiooni pealetung Ameerika Ühendriikides?
4. Jutustage, mis peitub Ameerika Ühendriikides kõrge «keskmise» elatus-taseme taga. (Vastuseks kasutage õpiku ja dokumendi teksti.)
5. Mispärast laostuvad Ameerika farmerid?
6. Kuidas elavad neegrid «vabas» Ameerikas?
7. Kuidas areneb töölis- ja kommunistlik liikumine Ameerika Ühendriikides?
8. Alustage kõige tähtsamate sündmuste sünkroonilise tabeli koostamist järgmise vormi kohaselt:

Aastad	Ameerika Ühendriigid	Inglismaa	Prantsusmaa	Saksa Föderatiivne Vabariik	Jaapan

Teema ettekandeks klassis või ajalooringis.

Ameerika demokraatia tõeline olemus.

Kirjandust klassiväliseks lugemiseks.

Ф. Джексон, ...Да поможет мне бог.

С. Кеннеди, Я был в Ку-клукс-клане.

Поль Робсон, На том я стою.

J. Steinbeck, Me tusameele talv, ««Loomingu» raamatukogu» nr. 48—51, 1963.

Э. Г. Флинн, В Олдерсонской тюрьме. Записки политзаключенной.

Гэс Холл, Покончить с «холодной войной».

§ 47. Inglismaa.

Inglismaa majanduslik arenemine pärast Teist maailmasõda.

Teise maailmasõja tagajärjel nõrgenes Briti imperialism veelgi. Sõda nõudis Inglismaalt tohutuid kulutusi (25 miljardit naelsterlingit). Materiaalsed kaotused sõjas moodustasid ligikaudu ühe neljandiku rahvuslikust rikkusest. Kogu sõja raskus lasus töörahva hulkade õlgadel, monopolide kasumid aga suurenesid sõja ajal peaaegu kahekordseks.

Rahvusliku vabadusliikumise tõusu tagajärjel on Briti koloniaalimpeerium lagunenu. Asumaade kaotus halvendas veelgi Inglise kapitalismi majanduslikku olukorda, mis oli juba varemgi küllalt raske.

Inglismaast sai Ameerika monopolide võlglane. Ameerika Ühendriikide imperialistid tungivad tema siseturule, asumaadesse ja dominioonidesse. Neile kuuluvad sajad ettevõtted, eeskätt uutes tööstusharudes: auto-, keemia- ja elektrotehnikatööstuses, naftatöötlemistööstuses ja teistes tööstusharudes. Inglismaal paiknevate Ameerika ettevõtete omanikel on õigus saada kasumit Ameerika Ühendriikidesse vabalt üle kanda.

Sõjajärgsetel aastatel lisandus sellele veel tugevnenud Lääne-Saksamaa ja Jaapani monopolide konkurents. Majanduse arenemise tempolt jääb Inglismaa teistest Lääne-Euroopa riikidest — Saksa Föderatiivsest Vabariigist, Prantsusmaast ja Itaaliast — maha. Kui enne sõda (1938. a.) tuli Inglismaa kohta 14,8% kapitalistliku maailma tööstustoodangust, siis 1964. aastal moodustas Inglismaa osa ainult 8,5%. Tööstusliku taseme poolest tõrjuti Inglismaa teiselt kohalt kolmandale (teisele kohale asus Lääne-Saksamaa).

Sõjajärgse Inglismaa iseloomulikeks joonteks on majanduse ebakindlus, tööstuse langused, tootmisvõimsuste alakoormatus, Inglismaa maailmakaubanduses kuuluva osa vähenemine. Riigi militariseerimine suurendab majanduslikke raskusi veelgi. Relvastumiskulude poolest asub Inglismaa Ameerika Ühendriikide järel teisel kohal.

Tootmise ja kapitali kontsentratsioon on sõjajärgsel ajal suurenenud. Inglise majanduses on jagamatult valitseval kohal mõnikümmend suurmonopoli. Kõrge monopoliseerimisaste on eriti märgatav uutes tööstusharudes, mis on tihedalt seotud väljaveoga ja relvade tootmisega.

Majandusliku arenemise aeglustunud tempost hoolimata jääb Inglismaa siiski veel kapitalistlikuks suurriigiks. Tööstusliku tootmise mahult, oma kaubanduse ulatuselt ja kaubalaevastiku tonnaažilt on ta kapitalistlikus maailmas ikka veel ühel juhtival kohal.

Leiboristid võimul
(1945—1951).

Pärast parlamendivalimisi tulid Inglismaal 1945. aasta juulis kolmandat korda võimule leiboristid.¹ Leiboristide programmi nimetati kõlavalt «sotsialistlikuks» programmiks. Leiboristid ei näinud kodanluse huvide ja proletariaadi huvide vastandlikkust, nad ei tunnistanud klassivõitlust. See oligi leiboristide niinimetatud «demokraatliku sotsialismi» lähtealuseks. Sotsialismi võidu perspektiiviks oli nende arvates sotsialismi elementide järkjärguline sissepoetamine kapitalismisüsteemi, sotsialismi rajamine kapitalistliku ühiskonna raamides.

Leiboristid lubasid natsionaliseerida tähtsamad tööstusharud, likvideerida tööpuuduse, tõsta töötasu, sisse seada tasuta arstiabi, parandada sotsiaalkindlustuse süsteemi, võidelda rahu eest, kindlustada sõprust Nõukogude Liiduga.

Inglismaa töörahvas uskus leiboriste ja hääletas nende poolt. Valitsuse etteotsa sai erakonna liider Clement Attlee. Parlamendis said nad absoluutse enamuse (oma esimese võimuloleku ajal neil seda ei olnud). Nüüd oli neil võimalik oma programmi ellu viia, kui nad seda oleksid tahtnud. Kuid leiboristid ei teinud seda.

Leiboristlik valitsus natsionaliseeris mõningad tööstusharud, nagu söe- ja gaasitööstuse, elektrijaamad, raudteed jne. Kuid need olid kõige mahajäänud ja kahjumit andvad majandusharud, mis ei taganud kapitalistidele kõrgeid kasumeid. Nende ettevõtete üleminek riigi kätte oli kodanlusele kasulik. Ettevõtete endistele omanikele maksis valitsus määratu suurt kompensatsiooni — 2,5 miljardit naelsterlingit, mis ületas natsionaliseeritud ettevõtete tegeliku väärtuse mitmekordselt.

Lisaks sellele rekonstrueeris kodanlik riik need ettevõtted rahva rahaga, mille tulemusena monopolid hakkasid saama odavat energiat, kütust jne.

Natsionaliseeritud ettevõtete valitsejateks jäid sageli endised omanikud.

Natsionaliseerimine, mille leiboristid läbi viisid, ei likvideerinud tootmisvahendite eraomandust ega muutnud sellega maa majanduse kapitalistlikku iseloomu. Tegelikult tähendas niisugune natsionaliseerimine *riiklik-monopolistliku kapitalismi edasiarendamist Inglismaal*.

Monopolid suurendasid veelgi oma võimu riigi üle. Nende tulud kasvasid «töölisvalitsuse» võimuloleku ajal kahekordseks. Samal ajal teostas leiboristlik valitsus majanduslike raskuste sildi all palkade «kinnikülmutamise» poliitikat, mis väljendus selles, et ettevõtjatel keelati palka tõsta, töelistel aga palga tõstmist nõuda.

Suurenesid maksud. Riigis oli juba 300 000—400 000 töötut.

¹ Esimene leiboristlik valitsus oli võimul 1924. aastal, teine leiboristlik valitsus aastail 1929—1931, kolmas — aastail 1945—1950, neljas — aastail 1950—1951.

Elamuehituse programm, millele oli suurt reklaami tehtud, jäi täitmata. Leiboristide võimuloleku ajal ehitati vähem kui üks kümnendik sellest, mis nad olid lubanud.

Inglise tööstusproletariaat võitles oma õiguste eest. Streigi-võitlus hoogustus. Aastail 1947—1951 toimus ligikaudu 8000 streiki, peaaegu 2,5 korda rohkem kui sõjaeelse viie aasta jooksul.

Tööliste survele oli Attlee valitsus sunnitud läbi viima mõningaid sotsiaalseid reforme. Laiendati ametiühingute õigusi, mõnevõrra parandati sotsiaalkindlustuse süsteemi ja arstiabi. Kuid ka need reformid olid piiratud, sest kulud, mida niisuguse abi andmine nõudis, kaeti olulises osas töötajate palgast tehtavate kinnipidamistega.

Leiboristliku valitsuse välispoliitika oli reaktsiooniline. Ta püüdis säilitada Briti imperialismi koloniaalvaldusi ning surus halastamatult maha Aasia ja Aafrika rõhutatud rahvaste rahvuslikku vabadusliikumist (Malaia, Keenia jt.).

Kuid esines ka juhtumeid, kus veriste repressioonide poliitika ei andnud tulemusi. Siis oli «töölisvalitsus» sunnitud tegema järeleandmisi. Rahvusliku sõltumatuse saavutasid näiteks India, Birma, Tseilon ja mõned teised asumaad.

Leiboristid olid töötanud võidelda rahu ja rahvusvahelise koostöö eest. Pärast võimuletulekut aga hakkasid nad teostama agressiivset poliitikat sotsialistliku sõprusliidu maade vastu ning vähendasi märksa Inglismaa kaubandust NSV Liiduga ja rahvademokraatiamaadega.

Leiboristid etendasid aktiivset osa «Marshalli plaani» elluviimisel ja Põhja-Atlandi sõjalise bloki (NATO) loomisel. Nad toetasid Ameerika agressorite kuritegelikku sõda Korea Rahvademokraatliku Vabariigi vastu ning andsid loa Ameerika vägede paigutamiseks Briti saartele.

Nii nägi tegelikkuses välja leiboristide «sotsialism». Nende sise- ja välispoliitika äratas töölishulkades ja Leiboristliku Partei lihtliikmete hulgas rahulolematust. Selle tagajärjeks oli leiboristide lüüasaamine **1951. aasta** valimistel. Seoses sellega olid nad sunnitud andma võimu konservatiividele.

Konservatiivid võimul (1951—1964). Neli konservatiivi-peaministrit, kes 13 aasta jooksul on Inglismaal vahetunud (Winston Churchill, Anthony Eden, Harold Macmillan, Alec Douglas-Home) olid kas suurkapitalistid või kõrgaadli esindajad.

Pärast võimuletulekut otsustasid konservatiivid Inglismaa majandust kindlustada pealetungiga rahva elatustasemele. Vähendati kulutusi sotsiaalkindlustusele, rahvaharidusele ja elamuehitusele. Tõsteti gaasi, elektri ja transpordivahendite kasutamise tariife. Märksa suurenesid otsesed ja kaudsed maksud. Kuid see kõik ei parandanud Inglismaa majanduse olukorda. Sõjalised kulutused kasvasid. Kui igal aastal on Inglismaal olnud kesk-

miselt 400 000—500 000 töötut, siis 1963. aasta alguseks oli neid juba 800 000 — kõige suurem arv kogu sõjajärgse aja jooksul.

Konservatiivid püüdsid koloniaalimpeeriumi edasist lagunemist peatada. Kuid ka nemad ei suutnud seda teha. Poliitilise sõltumatus saavutasid Sudaan, Gaana, Malaia, Küpros, Nigeeria, Sierra Leone, Tanganjiika, Keenia ja teised endised Inglise asumaad Aasias ja Aafrikas.

Kuid *Briti imperialism säilitab oma koloniaalise loomu* ja jääb kolonialismi üheks peamiseks kantsiks. Koloniaalrahvaste ekspluateerimiseks ja rõhumiseks ei saa Inglise kodanlus enam kasutada vanu, oma aja äraelanud meetodeid. Seoses sellega püüab ta oma positsioone kas või osaliseltki säilitada, näidates sealjuures hämmastavat kohanemisvõimet uute tingimustega.

Nii näiteks on Inglismaa ülevõimu all loodud Briti Rahvaste Ühendus — varem Briti impeeriumi kuulunud maade ja territooriumide poliitiline ja majanduslik koondis.

Selle liikmeteks on Austraalia, Kanada, India, Pakistan, Tseilon jt.

Mitmed riigid (endised Inglise asumaad, kes on nüüd saavutanud poliitilise iseseisvuse) on veel tänapäevani majanduslikult täiesti sõltuvad Inglismaast. Suur osa nende tööstusest, põllumajandusest ja tooraineressurssidest on Briti monopolide käes.

Oma «jõupoliitikaga» on konservatiivid aidanud taastada Saksa militarismi ja revanšismi, nad võtsid aktiivselt osa agressiivsetest blokkidest, mis on suunatud NSV Liidu ja teiste rahu armastavate maade vastu.

Koos Prantsusmaa ja Iisraeliga võttis Inglismaa osa agressioonisõjast Egiptuse vastu (1956. aasta oktoober—november). See sõda halvendas Inglismaa majanduslikku ja poliitilist olukorda.

Konservatiivide rahvavastase poliitika tagajärjel oli Inglismaa sunnitud andma Ameerika tuumarelva jaoks platsdarme ja aatomi-allveelaevadele vajalikke baase ning lubama Lääne-Saksamaa bundesveeri üksuste väljaõpetamist Briti saartel. See tähendas tõsiselt ohtu Inglismaa rahvuslikule julgeolekule.

Inglismaa on NATO teine suurriik ja Ameerika Ühendriikide esimene liitlane. Praegu aga on tema positsioon märksa nõrgenenud. Inglismaa poliitika on sunnitud üha rohkem alluma Washingtoni tahtele. Äpardumised sise- ja välispoliitikas ning rahulolematuse kasv laiades rahvahulkades olid põhjuseks, miks konservatiivid parlamendivalimistel 1964. aasta oktoobris lüüa said.

Leiboristide tagasitulek võimule.

Leiboristid tulid uuesti võimule. Valitsuse moodustas partei liider Harold Wilson. Valimistele minnes lubas leiboristlik partei parandada Inglismaa majanduslikku ja eeskätt tema rahanduslikku olukorda. Leiboristide programmi oli võetud mitu punkti töörahva

hulkade olukorra parandamise kohta. Nii näiteks lubati sisse seada kontroll korteriüüri üle, anda tasuta mõnda liiki arstiabi, muuta paremaks haridussüsteem. Välispoliitika alal lubati leida teid Inglise-Nõukogude suhete parandamiseks ning astuda välja mitme poolsete tuumajõudude loomise vastu.

Kuid leiboristide võimulolek¹ on näidanud, et nad ei täida oma lubadusi ja et nende poliitika ei erine peaaegu üldse konservatiivide poliitikast. Valitsus keeldus metallurgiatööstuse natsionaliseerimisest, ratsionaliseerib rangelt tööstust, piirab ametiühingute tegevust ja töötajate streigiõigust, vähendab sotsiaalseteks vajadusteks tarvilikke assigneeringuid.

Leiboristid näevad ikka veel ette äärmiselt kõrgeid sõjalisi kulutusi, nad peavad koloniaalsõda Kesk-Idas, toetavad Ameerika agressiooni Vietnamis ja Smithi rassistlikku valitsust Lõuna-Rodeesias. Nad teostavad Lääne-Saksa militarismile järeleandmise poliitikat.

Töölis- ja demokraatlik liikumine Inglismaal pärast Teist maailmasõda.

Valitsevate klasside reaktsioonilise poliitika tagajärjel on klassivastuolud Inglismaal sõjajärgsetel aastatel järsult teravnenud.

Töölisliikumise kasvu põhjuseks oli asjaolu, et monopolid avaldasid visa vastupanu proletariaadi elutingimuste parandamisele. Töölisklassi võitlus väljendus kasvavas streigiliikumises, mis sõjaeelse ajaga võrreldes on võtnud laialdasema ja massilisema iseloomu. Streikide ja nendest osavõtjate arv kasvab pidevalt. Kui sõjaeelsel ajal oli igal aastal keskmiselt 735 streiki, millest võttis osa mitte üle 300 000 inimese, siis pärast sõda on igal aastal toimunud vähemalt 1300 streiki. Eriti võimsaks kujunes streigiliikumine aastail 1962—1963. 1962. aastal oli ligikaudu 2500 streiki, millest võttis osa 4 421 000 inimest. Kodanlik ajakirjandus nimetas 1962. aastat kõige «mustemaks» aastaks pärast 1926. aastat. Sageli olid ettevõtjad sunnitud töötasu tõstma.

Sõjajärgsetel aastatel peab inglise rahvas võitlust rahu eest, rahvusvahelise pinevuse vähendamise, tuumarelvade keelamise ja desarmeerimise eest. Üheks võitluse juhtivaks organiks on Briti Rahukaitsekomitee, kes ühendab töölisi, teenistujaid ja haritlasi — mitmesuguste poliitiliste veendumustega inimesi.

Rahupooldajate liikumine võtab järjest laialdasema iseloomu. 1958. aastal asutati organisatsioon «Liikumine desarmeerimise eest tuumarelvade alal». Sellel organisatsioonil oli 1962. aastal juba üle 700 kohaliku osakonna, liikumisest võttis aktiivselt osa rohkem kui 200 000 inimest. Juba mitu aastat toimuvad rahupooldajate Aldermaston-retked² tuumarelvastuse vastu. Võimude taga-

¹ Valimistel 1966. aasta märtsi lõpul said leiboristid veenva võidu ja tulid neljandat korda pärast Teist maailmasõda võimule.

² Aldermaston paikneb umbes 80 km Londonist lääne pool. Seal asub tuumaenergia teadusliku uurimise keskus.

kiusamisest hoolimata on retkedest osavõtjate arv iga aastaga suurenenud.

Aktiivselt võitleb tuumarelvastuse vastu veel üks organisatsioon — «100 komitee», mis on oma nimetuse saanud selle organisatsiooni asutajate arvu järgi. Väljapaistvateks rahuvõitlejateks on teadlane John Bernal, ühiskonnategelane Gordon Shaffer, vaimulik Hewlett Johnson, filosoof Bertrand Russell jt.

Suurbritannia Kommunistliku Partei peasekretär John Gollan iseloomustas rahuliikumist Inglismaal kui laialdast massilist liikumist väljaspool parlamenti, mida ei ole tšartismi aegadest peale nähtud.

Suurbritannia
Kommunistlik Partei
ja tema tegevus.

1951. aastal tegi Kommunistlik Partei teatavaks programmi «Britannia tee sotsialismile». Seda programmi muudeti ja täiendati 1957. aastal (vt. dokumenti). Teeks sotsialismile, arvesse võttes Inglismaa konkreetseid ajaloolisi tingimusi, ei ole kodusõda, vaid selleks on parlamendis enamuse saavutamine ja tõelise töölisvalitsuse moodustamine, kes rahva huvides hakkab läbi viima sotsialistlikke ümberkujundusi. See valitsus likvideerib tootmisvahendite eraomanduse ja mineviku häbiväärse pärandi — kolonialismi.

Kuid niisugune üleminek sotsialismile ei ole seotud klassivõitluse nõrgenemisega, vaid, vastupidi, selle tugevnemisega, tööliklassi valmisolekuga maha suruda kodanluse vastupanu. Programmis rõhutatakse, et üleminek sotsialismile ei ole võimalik ilma tööliklassi ja kõigi tema organisatsioonide ühtsuseta.

Partei XXIX kongress 1965. aasta novembris seadis ülesandeks Inglismaa pahempoolsete jõudude ühendamise ja kindlustamise, mis kujutab endast ühte peamist tingimust Inglismaa sise- ja välispoliitika muutmiseks.

Kommunistlik Partei esitas pahempoolsete jõudude ühendamise reaalse programmi: metallurgiatööstuse natsionaliseerimine, monopolidelt võetavate maksude suurendamine ja nende võimu ohjeldamine, kaudsete maksude vähendamine, palga ja pensionide tõstmine, ametiühingute tegevuses esinevate kitsenduste kaotamine.

Välispoliitika alal on selle programmi nõudmisteks lõpetada ameeriklaste sõja toetamine Vietnamis, likvideerida tuumarelv, vähendada sõjalisi kulutusi, anda Lõuna-Rodeesia Aafrika-elanikkonnale tõeline vabadus.

Vaatamata oma liikmete suhteliselt väiksele arvule võitleb Kommunistlik Partei selleks, et laiendada oma mõju tööliklassi hulgas ja ametiühingutes ning muutuda proletariaadi massiliseks parteiks. Käesoleval ajal on ta tööliikumise kõige efektiivsem rahvuslik jõud, kes võitleb sotsialismi eest.

DOKUMENT.

VÄLJAVÕTE SUURBRITANNIA KOMMUNISTLIKU PARTEI PROGRAMMIST «BRITANNIA TEE SOTSIALISMILE».

... Sotsialismi ülesehitamiseks on vaja lõpp teha rikaste valitsevale seisundile. Poliitiline võim tuleb kapitalistliku vähemuse käest ära kiskuda ja rahva enamik, keda juhib töölisklass, peab selle kindlalt enda kätte võtma...

... Ainult töölisklassi riik võib töörahva täielikul toetusel tarvitusele võtta abinõud, mis avavad tee sotsialismile.

Selle programmi põhijoonteks peavad saama:

Suurtööstuse, pankade, kindlustusseltside, suurte kaubandusmonopolide, suurmaomanike maa sotsialistlik natsionaliseerimine, et purustada miljonäride-monopolistide võim; kontrolli sisseseadmine väliskaubanduse üle rahva huvides...

Rõhutud rahvastele enesemääramise õiguse andmine ja vajalike abinõude rakendamine, mis garanteerivad seda õigust.

Britannia muutmine tugevaks, vabaks ja sõltumatuks riigiks, kes teostab rahupoliitikat ja seab sisse sõpruse kõigi rahvastega. («Suurbritannia Kommunistliku Partei XXV (erakorraline) kongress», Moskva, 1958, lk. 148, 151, v. k.)

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Missugune on Inglismaa majanduslik olukord sõjajärgsel perioodil?
2. Jutustage leiboristliku natsionaliseerimise klassiolemusest. Tõestage, et see natsionaliseerimine tähendab riiklik-monopolistliku kapitalismi arendamist.
3. Milles seisab konservatiivide poliitika kriis?
4. Missugust teed sotsialismile jõudmiseks soovitab inglise rahvale Kommunistlik Partei? (Vastamiseks kasutage õpiku ja dokumendi teksti.)
5. Jätkake sünkroonilise tabeli koostamist (lahter «Inglismaa»).

Kirjandust klassiväliseks lugemiseks.

Б. Дэвидсон, Речные пороги.

Д. Линдсей, Весна, которую предали.

Д. Олдридж, Не хочу, чтобы он умирал.

Последний изгнанник.

§ 48. Prantsusmaa.

Olukord Prantsusmaal pärast sõja lõppemist. Demokraatlike jõudude edusammud.

Sõda ja saksa fašistlik okupatsioon tekitasid Prantsuse majandusele suurt kahju. Tööstusliku tootmise maht moodustas ainult 38% sõjaeelsest tasemest, põllumajandussaaduste tootmine oli vähenenud poole võrra.

Prantsuse imperialismi positsioonid olid tugevasti kõikuma lõõnud. Vietnamis toimus rahvuslik-vabastuslik revolutsioon. Prantsuse imperialistid olid sunnitud oma väed Süüriast ja Liibanonist ära tooma.

Prantsusmaal toimusid väga suured muudatused klassijõudude vahekordades ja paigutuses. Suurkodanlus, kes oli rahva hitlerlastele reetnud, ei suutnud enam endist mõju avaldada. Mõõdta-

tult kasvas Prantsuse Kommunistliku Partei autoriteet, kes oli vastupanuliikumises etendanud juhtivat osa. Oma liikmete arvu ja valimistel saadud häälte hulga poolest asus see partei teiste parteide hulgas riigis kindlalt esikohale.

Demokraatia- ja reaktsoonijõudude vahel puhkes äge võitlus, mille käigus töörahva hulgad saavutasid kindlat edu.

1946. aastal võeti vastu konstitutsioon. Prantsusmaal kujunes välja niinimetatud Neljas vabariik. Konstitutsioonis kuulutati välja demokraatlikud vabadused, töötajate õigus streikidele ja riiklikule abile töövõimetuse korral. Esmakordselt Prantsusmaa ajaloos anti naistele valimisõigus. Tunnistati tähtsamate tööstusharude natsionaliseerimise vajadust.

Kommunistidel, kes 1944. aastast alates kuulusid sagedasti vahetuvate Prantsuse valitsuste koosseisu, läks korda rahvahulka kade toetusel läbi viia mitmeid progressiivseid üritusi. Tõsteti tööliste ja teenistujate palka ning suurendati pensione. Valitsus natsionaliseeris mitmed tööstusharud (söekaevandused, suured elektrijaamad, Renault' autotehased) ja 5 suurpanka. Prantsuse tööliklassi nõudmisel parandati mõnes natsionaliseeritud ettevõttes töötingimusi, tööliklassi esindajad võeti valitsemisorganite koosseisu. Seega piiras see natsionaliseerimine tol ajal osaliselt monopolide võimu. Prantsuse majanduse eduka taastamise seisukohalt etendas natsionaliseerimine suurt osa. *Kommunistide üleskutsel võitis prantsuse proletariaat 1947. aasta kevadeks «lahingu tootmise pärast».*

Kommunistide eemaldamine valitsusest ja reaktiooni pealetung.

Prantsuse suurkodanlus kartis, et nendest edusammudest julgustatud töörahvas hakkab nõudma sügavamaid sotsiaal-majanduslikke ümberkujundusi. Võitluses oma võimu kindlustamise eest said prantsuse monopolistid toetust tugevamalt Ameerika imperialismilt. Ameerika Ühendriigid püüdsid Prantsusmaad nii majanduslikult kui ka poliitiliselt allutada. Reaktiooni plaanide täideviimist takistas kommunistide osavõtt valitsusest. Ameerika Ühendriikide imperialistide survele eemaldati kommunistid 1947. aasta maikuus sotsialist Ramadier' valitsusest.

Pärast 1947. aastat kujunes sisepoliitika iseloomulikuks jooksuks pealetung demokraatlikele vabadustele ja töötajate õigustele.

Prantsuse imperialismi välis- ja koloniaalpoliitika.

Välispoliitika valdkonnas asusid Prantsusmaa valitsevad ringkonnad kokkuleppe teele Ameerika imperialismiga. Prantsusmaa sai Ameerika Ühendriikidelt orjastavatel tingimustel majanduslikku «abi» ja astus agressiivse Põhja-Atlandi bloki liikmeks. Prantsusmaa astumisega Põhja-Atlandi blokki käis kaasas tema suveräänsuse järsk piiramine, ühe osa Prantsuse relvastatud jõudude üleandmine välismaise väejuhatuse alla, Prantsusmaa territooriumil Ameerika sõjaväebaaside asutamine. Prantsuse valitsus, vastupidiselt oma maa

rahvuslikele huvidele, aitas kaasa Lääne-Saksamaa revanšistliku sõjaväe loomisele.

Samal ajal püüdis prantsuse kodanlus oma koloniaalimpeeriumi lagunemist kõigi vahenditega peatada. Olles sõnamurdlikult rikkunud kokkulepet Vietnami Demokraatliku Vabariigiga, alustas ta 1946. aastal sõjategevust selle maa rahva vastu. Nii Prantsusmaal kui ka kogu maailmas algas massiline protestiliikumine Vietnami peetava rämpse sõja vastu. Selle liikumise mõjul ja Vietnami Rahvavabastusarmee edusammude tulemusena oli Prantsuse valitsus sunnitud alla kirjutama kokkuleppele, mis nägi ette tulevahetuse lõpetamist Vietnami (1954. aasta juuli). Kuid samal aastal alustasid prantsuse kolonisaatorid hävitussõda Alžeeria rahva vastu. Koos Inglismaa ja Iisraeliga organiseeris Prantsuse valitsus 1956. aasta oktoobris relvastatud agressiooni Egiptuse vastu. Kuid Suessi avantüür lõppes interventide lüüasaamisega. Lakkamatud koloniaalsõjad kurnasid rahvuse jõudu ja õõnestasid Prantsusmaa rahvusvahelist autoriteeti.

Viienda vabariigi asutamine.

Valitsevate ringkondade poliitika kutsus tööraha hulgas esile suure rahulolematuse. Parlamendivalimistel 1956. aasta jaanuarikuus saavutasid Kommunistlik Partei ja pahempoolsed jõud veenva võidu. Kommunistlik Partei tegi sotsialistidele ettepaneku luua demokraatlik valitsus. Kuid Sotsialistliku Partei liidrid keeldusid endiselt koostööst kommunistidega. Selle tagajärjel jäid demokraatlikud jõud Prantsusmaal lõhestatuks.

Samal ajal püüdis suurkodanlus piirata prantsuse rahva demokraatlikke õigusi, säilitada koloniaalimpeeriumi jäänused ja kindlustada oma positsioone maailmaturul.

Reaktsioonilised ohvitserid ja ultrakolonisaatorid organiseerisid 1958. aasta maikuu riigipöördekatse Alžeerias. Mässajad nõudsid parlamentliku režiimi likvideerimist Prantsusmaal ja koloniaalvõimu säilitamist Alžeerias. Valitsevas ladvikus, keda antikommunism oli pimestanud, puudus üksmeel.

Sellises olukorras moodustati 1. juunil 1958 valitsus eesotsas kindral de Gaulle'iga. See valitsus töötas välja uue konstitutsiooni, mis parlamendi õiguste piiramise arvel andis presidendile laialdased volitused.

Konstitutsioon, mis asutas Prantsusmaal viienda vabariigi, võeti rahvahääletusel 1958. aasta septembris vastu. Presidendiks valiti de Gaulle. Teades, et kindral võttis osa võitlusest saksa okupantide vastu, andis enamik valijaid oma hääle temale. Paljud prantslased lootsid, et viienda vabariigi valitsus taastab Prantsusmaa prestiiži rahvusvahelisel areenil ja tema endise võimsuse.

Viienda vabariigi sise- ja välispoliitika.

Viienda vabariigi ajal arenes märksa edasi riiklik-monopolistlik kapitalism. Natsionaliseeritud ettevõtted on tegelikult finantsoligarhia kontrolli all, kes kasutab neid laialdaselt oma huvides. Nii näiteks võtsid Rahvuslik Elektrikompanii ja Rahvuslik Raudteede Kompanii valitsuse otsuse põhjal endale kohustuse, et suurettevõtjatele määratakse kaks kuni kolm korda madalamad elektri- ja transporditariifid kui tavalistele tarbijatele. Riik hakkas suurfirmadele andma rohkem sõjalisi tellimusi, subsiidiume ja krediite, mille tulemusena mõned neist suurendasid oma tulud kahe- ja isegi kolmekordseks. Juhtivaltel kohtadel riigiparadaadis on peamiste monopolirühmade esindajad.

Sõjajärgsetel aastatel kaotab Prantsuse imperialism oma liigkasuvõtja-iseloomu. Prantsuse valitsuselt on võetud võimalus kasutada Ida-Euroopat oma laenukapitali rakendamise sfäärina. Prantsusmaa ei saanud olla suur liigkasuvõtja ka sellepärast, et pärast sõja lõppemist oli tema rahasüsteem lõonud tugevasti kõikumata. Prantsuse monopolistid pidasid paremaks mahutada üha rohkem kapitale uutesse tööstusharudesse (nafta, gaas, keemia, elektroonika), mis andsid suuri kasumeid.

Majanduse taastamise ja arendamisega käis kaasas ka kapitali akumulatsioon ja väljavedu. Kuid kapitalimahutuste iseloom välismaal on muutunud. Suured prantsuse pangad ja firmad võtavad nüüd aktiivselt osa rikkalike maapõuevarade ekspluateerimisest Aafrikas (eriti käib see Sahaara nafta kohta) ning ehitavad sinna ettevõtteid ja raudteid. Riik, kelle kätte on koonduvad suur osa natsionaalsest tulust (rohkem kui 30%), etendab nendes operatsioonides tähtsat osa. Ta võtab enda kanda kõik kulud, mis on seotud uute leiukohtade kasutuselevõtmisega, ja avab seejärel tee monopolidele.

Helde rahaline abi riigilt, ettevõtete varustamine uue tehnikaga, tööliklassi suurem ekspluateerimine — kõik see võimaldas kodanlusel tootmist märksa laiendada. Tööstusliku tootmise maht 1964. aastal ületas sõjaeelse taseme rohkem kui kahekordselt.

Suhteliselt kõrge majanduslik konjunktuur ei parandanud aga töörahva olukorda. Põllumajanduses võttis valitsus kursi väikemajandite likvideerimisele; selleks hakati suurmaomanikele andma kõikvõimalikke soodustusi.

Sõjavastase liikumise kasv Prantsusmaal ja väljavaadete puudumine Alžeeria sõja võitmiseks sundisid de Gaulle'i alustama läbirääkimisi Alžeeria patriootidega. Läbirääkimistesse astumine tekitas suurt rahulolematust prantsuse kodanluse ja maaomanike kõige reaktsioonilisemates kihtides nii Alžeerias kui ka Prantsusmaal. Need ringkonnad asutasid sõjaväelise kildkonna toetusel «Relvastatud Salaorganisationsiooni» (OAS), mis seadis oma eesmärgiks fašistliku diktatuuri kehtestamist Prantsusmaal ja sõja jätkamise Alžeerias.

OAS-lased organiseerisid Alžeerias mitu riigipöördekatset ja panid ka Prantsusmaal toime rohkearvulisi terroriakte. Sellest hoolimata ei võtnud võimuorganid tarvitusele otsustavaid abinõusid, millega oleks saanud mässajaid ohjeldada. Mässud kukkusid läbi eeskätt massiliste fašismivastaste streikide tulemusena.

Prantsuse valitsus oli **1962. aasta märtsis** sunnitud sõlmima rahu Alžeerias ja tunnustama tema sõltumatust. See oli väljapaistev võit, mille saavutasid Alžeeria rahvas ja Prantsusmaa rahuarmastavad jõud eesotsas Kommunistliku Parteiga.

Visa rahvusliku vabadusvõitluse tulemusena saavutasid poliitilise sõltumatuse Ekvatoriaal- ja Lääne-Aafrika rahvad. Kuid enamikes nendes maades on Prantsuse kapitali positsioonid ikka veel väga tugevad.

Viienda vabariigi välispoliitikat iseloomustab püüe muuta Prantsusmaa kasuks nende suhete süsteemi, mis kapitalistlikus maailmas pärast Teist maailmasõda välja on kujunenud. Prantsuse kodanlus, kelle käsutuses on arenenud tööstus ja stabiliseerunud valuuta, püüab kindlustada oma positsioone Euroopas ja kõigiti nõrgendada seal Ameerika Ühendriikide mõju.

Prantsuse välispoliitika juhid lootsid neid plaane ellu viia Lääne-Euroopa maade bloki abil; samuti pidasid nad vajalikuks luua sel eesmärgil tihe koostöö Saksa Föderatiivse Vabariigiga.

Juba **1957. aasta märtsis** sõlmisid kuus riiki, Prantsusmaa, Saksa Föderatiivne Vabariik, Itaalia, Belgia, Holland ja Luksemburg, lepingu «Euroopa Majandusühenduse» (niinimetatud «Ühisturu») loomise kohta. Lepingust osavõtjad kohustusid teatud aja jooksul likvideerima tollibarjäärid, sisse seadma kaupade, kapitalide ja tööjõu vaba liikluse «Euroopa Majandusühenduse» raamides, samuti kehtestama ühtsed tollitariivid kaubanduse alal maadega, mis ühendusse ei kuulu. «*Ühisturg*» — see on riiklik monopolistlik ühendus, mis seab oma eesmärgiks niihästi võitluse sotsialismileeriga kui ka kapitalistliku maailma turgude ümberjaotamise. Selles ühenduses esineb mitmeid vastuolusid, mis on tingitud peamiselt Prantsusmaa ja Saksa Föderatiivse Vabariigi omavahelisest konkurentsist. Kõige tugevamad positsioonid «Euroopa Majandusühenduses» on Lääne-Saksamaa monopolidel. «Ühisturu» maade tööstuslikust tootmisest moodustab Saksa Föderatiivse Vabariigi osa 45%, Prantsusmaa osa aga kõigest 24%.

1963. aastal sõlmis Prantsuse valitsus Bonni valitsusega sõjalise ja poliitilise liidu. Sellega Prantsuse diplomaatia püüdis takistada Saksa Föderatiivse Vabariigi muutumist Ameerika mõju peamiseks tugipunktiks Euroopas. Kuid NATO raamides toimub tegelikult Ameerika ja Lääne-Saksamaa separaatbloki loomine.

Prantsuse valitsus on esitanud sõltumatute «tuuma-löögi jõudude» loomise plaani, mis olevat Prantsusmaa võimsuse taastamiseks vajalik. Selle plaani kohaselt täiustatakse veelgi Prantsuse tuumarelva ja toodetakse selle relva kohaletoimetamise vahendeid.

Jõudude vahekorra muutumine rahvusvahelisel areenil, lahk-
helide suurenemine NATO-s ja teravnev võitlus müügiturgude
eest toovad Prantsuse välispoliitikasse järjest ilmsemalt realist-
likke aspekte. Prantsuse valitsus on hakanud laiendama
majanduslikke ja kultuurilisi suhteid sotsialismileeri maadega,
ta tunnustas Hiina Rahvavabariiki ja tegi ettepaneku Kagu-Aasia
neutraliseerimise kohta. Ta peab Oderil—Neissel kulgevat piiri lõp-
likuks ja astub välja Saksa Föderatiivsele Vabariigile tuumarelva
andmise vastu.

Kindral de Gaulle on teatanud, et ta kavatseb Prantsusmaa
NATO sõjalisest orgnisatsioonist välja viia. Ta nõuab, et
kõik Ameerika baasid ja nendes paiknevad Ameerika sõjaväelased
alluksid Prantsuse väejuhatusele või lahkuksid maalt. Päeva-
korral on ka NATO jõudude ülemjuhatus peakorteri evakueeri-
mine Prantsuse territooriumilt. Nende sammude eesmärgiks on
kindlustada Prantsusmaa suveräänset õigust iseseisvalt kindlaks
määrata oma välispoliitiline kurss.

**Kommunistide poolt
juhitavate rahvahul-
kade võitlus reakt-
siooni vastu.**

Kõige järjekindlamateks võitlejateks Prant-
susmaa rahvuslike huvide eest on kommunist-
tid. Kommunistlik Partei on seadnud üles-
andeks piirata monopolide võimu, uuendada
ja kindlustada demokraatiat, võidelda püsiva

rahu eest (vt. dokumenti). Vajalikeks tingimusteks nende üles-
annete lahendamisel on lõhe likvideerimine töölisliikumises ja
kõigi vabariiklike jõudude ühendamine.

Sotsialistide poole pöördudes ütles Maurice Thorez (1900—
1964), et on vaja «kõrvaldada kõik, mis lahutab, arvestada ainult
seda, mis ühendab».

Ajal, mil reaktsioon demokraatlike vabaduste jäänustele peale
tungib, leiab see üleskutse vastukaja prantsuse rahva järjest laie-
mates kihtides. *Parlamendivalimistel 1962. aasta lõpul läks kom-
munistidel esmakordselt paljude aastate jooksul korda saavutada
mitmes valimisringkonnas tegevusühendus sotsialistide ja teiste
demokraatidega.* Üksnes demokraatiavastase valimiseaduse abil
säilitas valitsev partei enamuse parlamendis.

Rahvahulkade aktiivsuse kasv väljendus kujukalt prantsuse
kaevurite üldstreigis 1963. aasta kevadel. Streik kestis 5 nädalat
ja teda toetasid teised tööliklassi väesalgad, demokraatlikud par-
teid ja organisatsioonid. Monopolide valitsus oli sunnitud vastu
võtma tööliste nõudmised töötingimuste parandamise kohta. Kae-
vurite võitlus innustas töörahvast ja aitas talle selgeks teha, et
ühise väljaastumisega võib valitsust ja ettevõtjaid taganema
sundida.

1963. aasta sügisel loodi «Ajutine komitee aatomi-löögijõudude
vastu ja üldise desarmeerimise eest võitlemiseks», mille koos-
seisu kuuluvad kommunistid, sotsialistid, radikaalid, noorsoo- ja
ametiühingorganisatsioonide liikmed.

1964. aasta maikuus toimus Prantsuse Kommunistliku Partei XVII-kongress. Kongress tegi uuesti ettepaneku koos sotsialistide ja teiste pahempoolsete jõududega välja töötada ühine demokraatliku uuendamise programm.

Prantsuse Kommunistliku Partei peasekretäriks valiti sm. Waldeck Rochet.

1965. aasta detsembrikuus toimunud presidendivalimistel valiti kindral de Gaulle tagasi riigipea ametikohale. Nende valimiste tähtsus seisab selles, et nad ilmselt avasid võimaluse pahempoolsete jõudude bloki loomiseks. Presidendikandidaat François Mitterand, kelle kommunistid, sotsialistid ja radikaalid üles olid seadnud, sai 45 protsenti kõigist valimisest osavõtnud valijate häälest.

Prantsusmaal on kujunemas järjest soodsamad tingimused kõigi vabariiklike jõudude monopolismivastase ühisrinde moodustamiseks. See ühisrinne tagab eduka võitluse rahva eluliste nõudmiste rahuldamise eest, demokraatia ja rahu eest.

DOKUMENT.

PRANTSUSE KOMMUNISTLIKU PARTEI XVI KONGRESS (1961. AASTA MAI) DEMOKRAATIA UUENDAMISE PROGRAMMIST.

Meie partei XVI kongress on välja töötanud ettepanekud, mis võimaldavad demokraatiat taastada ning uuendada, ja nimelt:

... kõrgem võim vabariigis kuulub rahva esindajatele, kes valitakse otsese hääletamisega üldise valimisõiguse ja proportsionaalse esinduse alusel ning kes moodustavad ühtse Rahvuskogu;

valitsuse kujundab Rahvuskogu, kellele see valitsus peab ka aru andma; ... inimese vabadused ja õigused on seadusega tagatud; ...

kohalike omavalitsusorganite õigusi peetakse silmas ja neid laiendatakse; ...

... faktiliselt olemasolevad monopolid natsionaliseeritakse ...

Töölisklassi elatustase peab tõusma ...

Töötavat talurahvast kaitsakse tööstuslike monopolide ja suurkaupmeeste eest ...

Prantsusmaa peab taotlema koostööd eranditult kõigi rahvastega ...

Tema välispoliitika peab olema rahu ja rahumeelse koostööteerimise poliitika ...

Demokraatia taastamine ja uuendamine on üks etapp võitluses sotsialismi eest, mida peavad töölisklass ja Kommunistlik Partei. («Prantsuse Kommunistliku Partei XVI kongress», Gospolitizdat, Moskva, 1962, lk. 152—153, 155—156, 157, v. k.)

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Milles väljendusid demokraatlike jõudude edusammud Prantsusmaal aastail 1944—1947?

2. Jutustage viienda vabariigi asutamisest Prantsusmaal.

3. Missugused nähtused ja faktid näitavad, et riiklik-monopolistlik kapitalism areneb Prantsusmaal edasi?

4. Jutustage Prantsuse välispoliitikast.

5. Missugused ülesanded seab Kommunistlik Partei Prantsusmaa demokraatlikele jõududele?

6. Jätkake sünkroonilise tabeli täitmist (lahter «Prantsusmaa»).

Ж. Лаффи, Весенние ласточки.
А. Стил, Обвал.

§ 49. Saksa Föderatiivne Vabariik.

Lääne-Saksamaal on jäänud kõik endiseks. Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa valitsused, vastupidiselt Nõukogude Liidule, keeldusid Saksamaa küsimust käsitlevate kooskõlastatud otsuste täitmisest. Nad võtsid kursi Saksamaa lõhestamisele ja tema lääneosa muutmisele militaristlikuks riigiks, mis on suunatud NSV Liidu ja teiste rahvaste vastu.

Sel eesmärgil otsustasid lääneriigid kõigepealt säilitada ellujäänud nats. «Denatsifitseerimise kohtud» komplekteeriti $\frac{9}{10}$ osas endistest natsionaalsotsialistliku partei liikmetest. Seepärast pole imestada, et kõik fašistlikud kurjategijad ja sõjaroimarid kas mõisteti kohe õigeks või pääsesid tühise karistusega. Peagi olid vabaduses Schacht ja Stinnes, rassistlike seaduste autor Globke ja paljud teised.

Niisuguse «denatsifitseerimise» tulemusena oli kogu administratiivaparaat peagi fašiste täis. Hitleri ajal Saksa koolis töötanud 12 000 õpetajast jäi oma kohale üle 11 000 õpetaja. Fašistlikud õpetajad valmistavad Saksa noorsugu jälle ette sõjakäikudeks.

Saksa monopolistid ja junkrud ei piirdunud sellega, et nad pääsesid sõjaroimaritele ettenähtud karistusest; lääneriikide abiga säilitasid nad ka oma vara ja eesõigused. Finants- ja tööstusmagnaadid asusid Lääne-Saksamaa majanduses peagi valitsevale kohale. Agraarreform viidi läbi välise efekti pärast. Mõisnikelt võeti ainult 100 000 hektarit maad ära, nende kätte jäi 6,2 miljonit hektarit head põllumaad. Sealjuures said nad 1,6% «kaotatud» maa eest soliidse väljaostumaksu, sel ajal, mil rohkem kui 600 000 talupojal on veidi üle 1 hektari maad.

Seega jäid alles need klassid ja jõud, kellele omal ajal tuginen hitlerlik Saksamaa.

Saksa Föderatiivse Vabariigi moodustamine.

Lääne okupatsioonitsoonides korraldati 1949. aasta augustis Bundestagi (parlamendi) valimised. Okupatsioonirežiimi ja reaktsiooni pealetungi tingimustes saavutas valimistel võidu Kristlik-Demokraatlik Liit — monopolistliku suurkodanluse, mõisnike ja klerikaalide partei. Moodustati imperialistlik Lääne-Saksa riik — Saksa Föderatiivne Vabariik. Valitsuse juhiks (kantsleriks) sai Kristlik-Demokraatliku Liidu liider Adenauer. Nii viisi langes riigi lääneosa ära ülejäänud Saksamaast.

Saksa Föderatiivse
Vabariigi majanduslik
arenemine.

Pärast Saksa Föderatiivse Vabariigi moodustamist hakkas Lääne-Saksa imperialismi taassünd kulgema veel kiiremas tempos.

Lääne-Saksamaa majanduse arenemise kiire tempo (teiste kapitalistlike maadega võrreldes) oli põhjuseks, miks hakkas levima muinasjutt Bonni riigis toimuvast «majanduslikust imest». Tegelikult aga ei olnud seal mingisugust «imet». Lääne-Saksamaa majanduse kiiret taastamist ja arendamist soodustasid järgmised tegurid: 1) saksa monopolistid suutsid säilitada selle vara, mis nad sõja ajal kokku olid ajanud, ja kasutada need summad majanduse arendamiseks; lisaks sellele said monopolistid Ameerikalt abi; 2) tööliklassi suurenev ekspluateerimine sel teel, et tehnika kiire progressi olukorras jäi tööliste palk endiselt madalaks; 3) väikesed relvastumiskulud kuni Lääne-Saksamaa astumiseni Põhja-Atlandi blokki ja 4) tööstuse taastamine uue tehnika baasil.

Ameerika soosijate abiga on Lääne-Saksamaa tööstus- ja finantsmagnaadid saavutanud samasuguse õitsengu nagu natslikul ajal. Poolteise aastakümnega on sõjatööstuskontsernid suurendanud oma kapitale kolme- kuni neljakordseks hitlerlaste võimutsemise ajaga võrreldes. Kuus juhtivat monopoli on koondanud enda kätte 80% terase tootmisest. Kaks monopolistlikku kolektivist — «AEG» ja «Siemens» — hoiavad enda käes peaaegu kogu Lääne-Saksamaa elektrotehnikatööstust.

«Härraste klubi» (finantsoligarhia ladviku) esindajad kontrollivad täielikult riigiaparaati — täpselt samuti nagu Hitleri ajal. Adenaueri valitsuses oli kolm neljandikku kõigist ministrikohtadest suurmonopolistide, pankurite ja junkrute käes. Niiviisi arenes edasi riiklik-monopolistlik kapitalism.

60-ndate aastate alguseks läks Lääne-Saksamaa oma majandusliku võimsuse poolest Inglismaast ette ja asus kapitalistlikus maailmas Ameerika Ühendriikide järel teisele kohale.

Alates 1950. aastast on Saksa Föderatiivse Vabariigi tööstuslik tootmine suurenenud peaaegu kolmekordseks. Eriti kiiresti arenevad need tööstusharud, mis on seotud ettevalmistustega sõjaks või kaupade eksportimisega.

Lääne-Saksamaa monopolid konkureerivad oma võistlejatega edukalt maailmaturgudel.

«Euroopa Majandusühenduses» püüavad võimsamad Saksa monopolid seada teiste liikmesriikide kogu tööstust oma kontrolli alla. Lääne-Saksamaa juhtiv osa «Euroopa Majandusühenduses» on ilmne. Ta toodab kivist, malmi, terast, tsementi ja autosid niisama palju kui kõik ülejäänud viis maad kokku.

Taassündinud Lääne-Saksamaa monopolid ruttavad kindlustama oma võimu Lääne-Euroopa, Aafrika ja Ladina-Ameerika maades.

Kuid sõjajärgset tõusu taganud tegurite toime on lõppenud. Koos sellega kadus ka «majanduslik ime» Lääne-Saksamaal. 60-ndail aastail on Lääne-Saksamaa tööstuse kasvutempo kõikuv (1962. aastal 4,8%, 1963. aastal 3,7%, 1965. aastal 6,2%).

Saksa Demokraatliku Vabariigi sotsialistliku arenemise tõeliste edusammude taustal on Lääne-Saksamaa majanduse arenemine ajutise, piiratud iseloomuga.

**Militarismi ja revan-
sismi jõudude kasv.**

Saksa monopolid said kahes maailmasõjas lüüa. Nüüd aga tahavad nad valla päästa kolmandat maailmasõda. Jultunult nõuavad nad Saksa Demokraatliku Vabariigi likvideerimist ja Poola, Tšehhoslovakkia ning Baltimaade territooriumide ühendamist Saksa riigiga.

Kogu Bonni valitsuse poliitika taotleb selle eesmärgi saavutamist. Kiiresti loodi endiste hitlerlike kindralite juhtimisel uus revanšistlik sõjavägi — bundesveer, mis on muutumas NATO löögijõuks.

Seda sõjaväge, kuhu kuulub pool miljonit meest, varustatakse kaasaegsete relvadega. Bonni revanšistide tellimusel ehitavad Ameerika Ühendriigid neile raketrelvadega sõjalaevu. Flicki kontsern, mis valmistab hitlerlikule veermahtile «Tiigri» ja «Pantri» tüüpi raskeid tanke, toodab nüüd uusi täiustatud raskeid tanke «Leopard». Lääne-Saksamaal võtab hoogu massiline relvade tootmine. Sõjalisteks vajadusteks läheb Saksa Föderatiivses Vabariigis rohkem kui kolmandik riigi kuludest.

Lääne-Saksamaa taotleb visalt niinimetatud «NATO mitme-poolsete tuumajõudude» loomist. Endised hitlerlikud kindralid, kes on Põhja-Atlandi blokis kõrgetel juhtivatel kohtadel, pääseksid siis selle bloki tuumarelva juurde ja neil oleks «võrdne nupuvajutamise õigus», s. o. «võrdne õigus» termotuumasõja vallapäästmiseks.

Ameerika imperialistid näevad bundesveeris mõõka NSV Liidu ja teiste sotsialismimaade vastu ning aitavad teda varustada surmatoova relvaga. Bundesveeri kindralite laskmine tuumarelva juurde tähendab suurt ohtu ülemaailmsele rahule.

Lääne-Saksamaa poliitilises elus avaldavad suurt mõju militaristlikud organisatsioonid. Suuremateks nendest on «Teraskiiver», «Rindesõdurite Liit», ühing «Suur-Saksamaa» jt. Mitmesugustesse militaristlikesse ühingutesse kuulub üle 1,5 miljoni inimese. See on revanšistliku sõjaväe varjatud reserv.

Sõjaks valmistumisel kehtesfavad Lääne-Saksa revanšistid oma maal erakorralisi seadusi. Saksa Föderatiivne Vabariik on muutumas ohtlikuks sõja- ja agressioonikoldeks Euroopas.

Sotsiaaldemokraatlik Partei toetab täielikult revanšistide sõjalisi ettevalmistusi. Oma programmis ei sea ta praegu peamiseks ülesandeks võitlust kapitalismi vastu, vaid võitlust kommunismi

vastu, kapitalistliku korra kindlustamise eest. Sotsiaaldemokraatliku Partei kongressil 1964. aasta novembris pooldasid selle partei liidrid NATO kindlustamist, osavõttu «ühise tuumapotentsiaali» loomisest ja bundesveeri tugevdamisest.

Saksamaa Kommunistliku Partei keelamine.

Kommunistliku Partei suhtes rakendatakse Lääne-Saksamaal karme repressioone. Saksamaa Kommunistliku Partei juht Max Reimann mõisteti 1949. aastal kolmeks kuuks vangi

selle eest, et ta ei olnud nõus Saksamaa lõhestatusega.

1954. aastal algas häbiväärne kohtuprotsess Saksamaa Kommunistliku Partei üle. Kohtunikeks olid endised natslikud juristid. Pärast kaks aastat kestnud kohtuprotsessi keelati Kommunistlik Partei. Nagu Hitleri ajal, nii pidi ta ka nüüd minema põranda alla. Kuid Saksamaa Kommunistlik Partei elab ja võitleb ka põrandaalustes tingimustes. Ettevõtetes ja ametiühingutes astuvad kommunistid mehiselt välja saksa rahva õiguste kaitseks. Nad selgitavad Saksa Föderatiivse Vabariigi töötajatele, et Saksamaa ühendamiseks on vajalik desarmeerimine ja rahvusvahelise pinevuse vähendamine, mõlema Saksa riigi lähenemine ja nende väljaastumine sõjaliste paktide süsteemist, Saksa riikide konföderatsiooni loomine. Lääne-Saksamaa üldsuse laiad ringkonnad nõuavad üha resoluutsemalt Saksamaa Kommunistliku Partei legaalsuse taastamist.

Lääne-Saksamaa töörahva olukord ja võitlus.

Alates 1950. aastast on Lääne-Saksamaa töölise reaalpalk tõusnud ligikaudu 75% võrra. Kuid samal ajal on suurenenud ka töö intensiivsus ja rahvatarbekaupade hinnad on tõusnud ühe kolmandiku võrra.

Raske on talurahva olukord. Talupoegade väikemajandid ei suutnud vastu panna Ameerika kompaniide konkurentsile, kes Lääne-Saksamaa riknenud toiduainetega üle ujutasid. Lisaks sellele peab Lääne-Saksa riigi agrarpoliitika silmas kapitalistlike suurmajandite igakülgset toetamist. Sõjajärgsel ajal on 1,5 miljonit laostunud talupoega (iga kolmas põllumajandustöötaja) lahkunud oma majanditest ja läinud linna, täiendades seal monopolidele vajalikku odava tööjõu armeed.

Reaktsiooni tugevnemisest ja sotsiaaldemokraatia parempoolsete liidrite sabotaažist hoolimata laieneb Saksa Föderatiivses Vabariigis töörahva võitlus oma majanduslike õiguste eest, bundesveerile massilise hävitamise relva andmise vastu.

Palga tõstmise eest võitles 1963. aastal ligikaudu 9 miljonit töölist. Baaden-Vürtembergi metallitöölise aprilli- ja maistreiki hõlmas üle 400 000 inimese. Mannheimis ja teistes linnades levisid esimese mai miitingutel punased võitluslipud. Niisugused klassikonfliktid ei ole Lääne-Saksamaal pärast Teist maailmasõda veel olnud.

Erhard jätkab Adenaueri pankrotistunud poliitikat.

«Külma sõja» kantsleri revanšistlik poliitika sattus ummikusse. Valitsevas Kristlik-Demokraatlikus Parteis algas kriis. Partei juhtkond püüdis säilitada oma mõju rahvahulka- des ja jääda riigitüüri juurde. Seoses sellega otsustas ta Adenaueri vabaneda. Neliteist aastat võimul olnud kantsler läks erru. Uueks Saksa Föderatiivse Vabariigi valitsuse juhiks sai 1963. aasta oktoobris Adenaueri valitsuse asekan- tler ja üks Kristlik-Demokraatliku Liidu liidreid Ludwig Erhard (uus kantsler on suure raadio- ja televisioonifirma kaasomanik ja rohkearvuliste monopolistlike koondiste juhatusel).

Kuid ka Erhardi valitsus jätkab pankrotistunud «külma sõja» poliitikat. See leidis kinnitust ka bundestagi valimistel 1965. aasta septembris. Uus valitsus, spekulierides saksa rahva õiglaste taotlustega ühtsusele ja enesemääramisele, nõuab endiselt Saksa Demokraatliku Vabariigi allaneelamist, pärast Teist maailmasõda väljakujunenud piiride reviderimist ja «võrdsust» tuumarelvastuse alal. Ta ei taha tunnistada, et Saksamaa probleemi tuumaks käesoleval ajal on Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Saksa Föderatiivse Vabariigi vastastikuste suhete reguleerimine, Lääne-Berliini küsimuse lahendamine ja rahulepingu sõlmimine kahe Saksa riigi vahel.

Saksa rahva patriootlikud jõud veenduvad järjest rohkem, et Saksa probleemi lahendamine on võimalik ainult siis, kui revanšistid võimult eemaldatakse.

Küsimusi ja ülesanne.

1. Kuidas toimub Lääne-Saksa imperialismi sõjalise ja majandusliku võimsuse taassünd?
2. Missugune on Lääne-Saksamaa töörahva olukord?
3. Missuguses olukorras on Kommunistlik Partei Saksa Föderatiivses Vabariigis?
4. Jätkake sünkroonilise tabeli täitmist (lahter «Saksa Föderatiivne Vabariik»).

Kirjandust klassiväliseks lugemiseks.

D. C u s a c k, Kuusalaine Berliinis, Tallinn, 1964.
Л. Ф р а н к, Избранное.

§ 50. Jaapan.

Ameerika okupatsioon Jaapanis. Sõjajärgsed reformid.

Võidetud Jaapani okupeeris Ameerika sõjavägi, kes tegutses liitlasriikide nimel. Sõda, mille militaristlik klikk valla oli päästnud, tõi jaapani rahvale suurt viletsust ja lõendamatuid kannatusi. Jaapani majandus läks allamäge. Tööstuslik tootmine moodustas kõigest ühe kolmandiku sõjaeelsest mahust. Toitusolukord oli äärmiselt terav. Jaapanis oli miljoneid töötuid.

Okupatsioonivõimud pidid oma tegevuses lähtuma Potsdami deklaratsioonist. See deklaratsioon nägi ette Jaapani militarismi ja fašismi hävitamise, sõjaroimarite karistamise ja kogu Jaapani poliitilise elu demokratiseerimise. Kuid Ameerika Ühendriikide imperialistid ei hoolinud oma liitlaskohustustest. Nad püüdsid monarhistlikku korda ja endist riigiparaati säilitada.

NSV Liidu nõudmisel ja jaapani rahva demokraatlike jõudude võitluse tulemusena olid Ameerika okupatsioonivõimud sunnitud aastail 1945—1947 läbi viima mitu reformi Jaapani demokratiseerimiseks. Kuulutati välja sõna- ja trükivabadus, organisatsioonide, koosolekute ja meeleavalduste vabadus. Demokraatlike jõudude tähtsaks võiduks olid seadused, mis andsid õiguse organiseerida ametiühinguid ja streike ning sisse seada 8-tunniline tööpäev. Jaapani sõjavägi ja laevastik kuulutati demobiliseerituks, tähtsamad sõjaroimarid anti kohtu alla. Suurmonopolid, kes kandsid vastutust sõja vallapäästmise eest, saadeti laiali. Fašistlikud ja militaristlikud organisatsioonid kuulusid samuti likvideerimisele. Poliitilised vangid vabastati vanglast. Okupatsioonivõimud olid sunnitud asendama absoluutse monarhia konstitutsioonilise monarhiaga. Keisri võimu piirati, parlamendi õigusi aga laiendati. Uus konstitutsioon kuulutas välja üldise valimisõiguse, ja Jaapani naised said esmakordselt hääleõiguse. Jaapani konstitutsiooni tähtsaks paragrahviks on § 9, mille järgi keelatakse sõja kasutamine rahvusvaheliste tülide lahendamise vahendina.

Sõjajärgsel ajal tugevnes Jaapani külas klassivõitlus. See sundis kiiremini läbi viima maareformi. Valitsus ostis mõisnikelt välja 80% maast, mille nad varem rendile olid andnud, ja vähendas rendimaksu. Maa müüdi talupoegadele järeelmaksuga. Reformi tulemusena suurenes väike- ja kääbusmajandite arv. Väiketalupoegade omanduse kasv suurendas põllumajanduse kaubalisust ja aitas sellega kaasa kapitalismi edasiarendamisele ning klasside kujunemisele külas. *Praegu ei ole jaapani talupoja peamiseks ekspluateerijaks enam mõisnik, vaid Jaapani monopolistlik kapital.*

Majanduse taastamine ja arendamine.

Esimestel okupatsiooniaastatel oli Ameerika Ühendriikide imperialistide poliitika eesmärgiks Jaapani sõjaline ja majanduslik nõrgendamine. Pärast Hiina Rahvavabariigi tekkimist otsustasid nad muuta Jaapani oma strateegiliseks sõjaväebaasiks Kaug-Idas, millele tuginedes neil oleks võimalik teostada oma vallutusplaan sotsialistliku leeri maade suhtes ja lähmatada Aasia rahvaste rahvuslikku vabadusliikumist.

Jaapani purukslõomisest oli möödunud ainult kolm aastat, kui Ameerika Ühendriikides töötati välja programm, mille alusel hakati «abi» andma Jaapani sõjalise ja majandusliku potentsiaali taastamiseks.

Jaapani monopolide olukord kindlustus. Ameerika Ühendriikide agressiivne sõda Koreas avaldas suurt mõju Jaapani majandusele

ja rikastas Jaapani suurkodanlust. Jaapan täitis suuri sõjalisi tellimusi Ameerika sõjaväe vajadusteks. Nende tellimuste täitmise ja sõjavägede teenindamise eest said Jaapani monopolid aastail 1951—1953 peaaegu 900 miljonit dollarit. Korea sõja aastail suures Jaapani tööstuslik tootmine rohkem kui 46% võrra.

50-ndatel aastatel hakkas Jaapani majandus arenema veel kiiremas tempos. Loodi uued tootmisharud, mis suudaksid konkureerida maailmaturgudel. Niisugusteks tööstusharudeks olid kõigepealt polümeeride keemia, elektroonika, optikatööstus jne. Märksa moderniseeriti musta metallurgiat, laevaehitust ja naftakeemiat. Jaapani majandus arenes 5—6 korda kiiremini kui Ameerika Ühendriikide majandus ja 2—4 korda kiiremini kui Lääne-Euroopa maade majandus.

Suurtööstuse arenemine toimus tehnika uuendamise ja uute tööstusettevõtete laialdase ehitamise ning suurel määral ka töörahva erakordse ekspluateerimise arvel. Jaapani tööliste keskmine palk on Ameerika Ühendriikidega võrreldes 5 korda madalam, Inglismaaga võrreldes 3 korda madalam ja Lääne-Saksamaaga võrreldes 2 korda madalam. Teatavat osa etendasid välismaised ja eeskätt Ameerika kapitalimahutused, samuti asjaolu, et Jaapani monopolid kasutasid eesrindlikku välismaa tehnikat. Teatav tähtsus oli ka sellel, et Jaapani sõjalised kulutused olid neil aastail väikesed, sest ta sai relvi Ameerika Ühendriikidest.

Jaapani tööstusliku tootmise maht 1964. aastal oli sõjaeelsest mahust rohkem kui 4,5 korda suurem. *Jaapan kuulub kõrge tööstusliku arenemistasemega maade hulka. Tööstusliku tootmise mahu poolest on ta kapitalistliku maailma tööstusmaade hulgas asunud neljandale kohale.* Rekonstrueerimine puudutas aga vähe keskmist ja väiketööstust, mis Jaapani majanduses etendab väljapaistvat osa.

Viimastel aastatel on suurenenud tootmise ja kapitali kontsentratsioon. Jaapani monopolid juhivad kogu riigi majanduslikku ja poliitilist elu. Väike rühm suurkontsernide (Mitsui, Mitsubisi jt.) magnaate avaldab suurt mõju valitsuse ja valitseva Liberaaldemokraatliku Partei poliitikale. Riik etendab majanduselus aktiivset osa ja toetab kõigiti Jaapani suurmonopole. Ameerika Ühendriikide poolt antud krediidid ja laenuid lähevad suures osas Jaapani suurmonopolide käsutusse.

Viimastel aastatel on suurenenud Jaapani kaupade väljavedu Kagu-Aiasse, Ladina-Ameerikasse ja Aafrikasse. Seoses sellega teravnevad vastuolud Jaapani ja Ameerika, Inglise ning Lääne-Saksamaa monopolide vahel.

Jaapani-Ameerika
sõjaline liit.

Nõukogude valitsus on korduvalt nõudnud rahulepingu sõlmimist Jaapaniga. Ameerika Ühendriigid lükkasid NSV Liidu ettepaneku tagasi ja kirjutasid koos mitmete teiste riikidega 1951. aasta septembris ise alla separaatrahu lepingule Jaapaniga. Ühtaegu kirju-

tati alla Jaapani ja Ameerika Ühendriikide «julgeolekupaktile», mis kujutab endast sõjalist liitu. Selle paktiga sai Ameerika sõjaväebaaside paiknemine Jaapani territooriumil seaduse jõu; samal ajal soodustas see pakt ka Jaapani sõjajõudude taastamist. Kogu Jaapanis on tugevnenud militaristlik ja revanšistlik propaganda, mida tehakse Jaapani monopolide kulul. Kommunistid ja sotsialistid avaldasid protesti konstitutsiooni sõjavastastest paragrahvidest taganemise vastu. Rohkem kui 35 miljonit jaapanlast andis 1954. aastal oma allkirja ülemaailmse rahupooldajate liikumise nõudmisele aatomi- ja vesinikupommi keelamise kohta.

Töölisliikumise tõus. Pärast Jaapani kapituleerimist tegi töolis- ja ametiühinguliikumine läbi ennenägematu tõusu. Ametiühingutes oli 1947. aastal juba 5,5 miljonit inimest.

Jaapani töötajate massistreigid toimusid niihästi majanduslike kui ka poliitiliste nõudmiste tähe all. Töötajad nõudsid tööliskontrolli sisseadmist tootmise üle, sõjaroimarite karmi karistamist, Jaapani demokraatiseerimist ja demilitariseerimist.

50—60-ndail aastail muutus Jaapani töörahva võitlus veelgi visamaks. See võitlus areneb peamiselt niinimetatud «kevadiste» ja «sügiseste» pealetungide näol. Eriti tormilised on kevadkuud, millal ettevõtjatega sõlmitakse uued iga-aastased kollektiivlepingud. Viimastel aastatel on kevadised pealetungid võtnud massiliste streikide vormi. Need streigid, millest võtab üheaegselt osa mitu miljonit töötajat, toimuvad Jaapani Ametiühingute Peanõukogu juhtimisel. Streigivõitluse tõusu tulemusena on Jaapani töölisklass korduvalt sundinud ettevõtjaid taganema ning parandama mõningal määral oma olukorda. Aastail 1964—1965 saavutasid töölised palga tõstmise 10—14% võrra; kuid ühel ajal sellega tõusid maksud ning toiduainete ja hädavajalike tarbeesemete hinnad.

Proletariaat on Jaapanis suur poliitiline jõud. Tema ridadesse kuulub üle 18 miljoni inimese. Jaapani töölised nõuavad, et neile makstaks samasugust palka, mida saavad Lääne-Euroopa töölised, nad astuvad välja ka töö ülemäärase intensiivistamise vastu.

Juba esimestel sõjajärgsetel aastatel etendas Jaapani töötajate võitluse organiseerimisel tähtsat osa Jaapani Kommunistlik Partei. Ta tuli põranda alt välja alles 1945. aasta oktoobris. Vanglast vabastati Kommunistliku Partei juht Kjuiti Tokuda (1894—1953), kes oli olnud seal ligikaudu 18 aastat. Kommunistlik Partei nõudis demokraatliku vabariigi kehtestamist, mõisamaade tasuta ülevõtmist talurahvale, militarismi ja fašismi täielikku hävitamist. Esmakordselt valiti 1946. aastal 5 kommunisti Jaapani parlamendi alamkotta. Kommunistlik Partei muutus massiorganisatsiooniks. Aastail 1948—1950 tugevdasid okupatsioonivõimud ja Jaapani reaktsioon repressioone kommunistide vastu.

Suured töötajate kihid läksid kaasa Jaapani Sotsialistliku Partei, mis asutati 1945. aasta novembris. Pahempoolsete sotsialis-

tide kõrval kuuluvad sellesse parteisse ka parempoolsed sotsialistid. 50-ndatel aastatel, kui Jaapani Kommunistlik Partei oli poollegaalses olukorras, kindlustasid sotsialistid oma mõju mitmes massiorganisatsioonis, sealhulgas Ametiühingute Peanõukogus.

Võitluses Jaapani reaktsiooni ja ameerika imperialistide vastu kujunes kommunistide ja sotsialistide vahel mitmel korral välja koostöö ja nad tegutsesid ühiselt.

Jaapani rahva võitlus rahu, demokraatia ja rahvusliku sõltumatuse eest.

50-ndate aastate alguses hakkas Jaapanis hoogsalt arenema üldrahvalik liikumine rahu eest, Koreas peetava sõja vastu, Jaapani Ameerika Ühendriikide sõjaväebaasiks muutmise vastu. Suure ulatuse võttis liikumine diplomaatiliste suhete sisseseadmise eest NSV Liiduga ja Hiina Rahvavabariigiga. NSV Liidu rahupoliitika tulemusena ja jaapani rahva nõudmisel kirjutati 1956. aasta oktoobris alla NSV Liidu ja Jaapani ühisele deklaratsioonile, mille alusel lõppes sõjaolukord mõlema maa vahel ja seati sisse diplomaatilised suhted.

Kuid rahulepingu puudumine ei takista Jaapani äriühingondadel pidamast laialdasi kaubanduslikke suhteid NSV Liidu ja teiste sotsialismimaadega. Kui 1961. aastal kuulus Jaapanile NSV Liidu kaubavahetuses kapitalistlike maadega kuues koht, siis 1963. aastal jõudis ta kolmandale kohale. 1965. aasta veebruaris kirjutati alla uuele Jaapani-Nõukogude kaubavahetuse protokollile. Jaapan kujuneb tähtsaks NSV Liidu kaubanduslikuks partneriks arenenud kapitalistlike maade hulgas.

Kiši valitsuse välispoliitika rahvavastane iseloom avaldus eriti kujukalt 1960. aasta jaanuaris, kui Jaapan ja Ameerika Ühendriigid kirjutasi alla uuele sõjalisele kokkuleppele.

Selle kokkuleppe sõlmimisele reageeris jaapani rahvas laialdase protestiliikumisega. Sotsialistlik Partei ja Ametiühingute Peanõukogu koos Kommunistliku Parteiga moodustasid «Rahvusliku Võitlusnõukogu». Jaapanis loodi üle 2000 tegevusühitsuse komitee. Protestikirjale «julgeolekulepingu» vastu ning Ameerika sõjaväebaaside loomise vastu Okinava saarel ja teistes Jaapani piirkondades andsid oma allkirja üle 20 miljoni inimese.

1960. aasta suvel pidi Jaapanisse saabuma Ameerika Ühendriikide president Eisenhower. Protesti märgiks puhkesid kogu maal suurejoonelised meeleavaldused, mida Jaapan ei olnud veel näinud. Meeleavaldajate plakatid meenutasid Jaapanis toimendanud aatomiplahvatuste kolegusi. Jaapanlased ei tahtnud näha selle riigi juhti, kes oli julgenud rakendada aatomirelva Hirošima ja Nagasaki rahulike elanike vastu.

Oma mehise võitlusega ajas rahvas Ameerika Ühendriikide presidendi visiidi nurja. See oli hoop Ameerika Ühendriikide presitiizile. Rahva viha oli nii jõuline, et Kiši valitsus, kes oli «julgeolekulepingule» alla kirjutanud, pidi andma lahkumispalve.

Uus valitsus ei arvestanud siiski rahva tahet ja asus vihatud lepingu täitmisele.

Monopolide kaitse all hakkasid parempoolsed elemendid laialdaselt organiseerima terroristlikke akte. 1960. aasta oktoobris tapsid nad Sotsialistliku Partei esimehe Asanuma, kui ta esines kõnega protestimiitingul reaktsiooni tugevnemise vastu.

Jaapani territooriumil paiknevate Ameerika sõjaväebaaside küsimus põhjustab pidevalt teravaid poliitilisi konflikte. Jaapani rahuarmastavad jõud peavad visa võitlust Jaapani-Ameerika sõjalise liidu säilitamise vastu, Jaapani territooriumile aatomi- ja vesinikurelva paigutamise vastu, Jaapani relvastatud jõudude laiendamise vastu. Jaapani rahvas nõuab, et valitsus hakkaks teostama sõltumatut, erapooletut, rahuarmastavat poliitikat. Ta tervitab teadet, et Moskvas on sõlmitud leping, mis näeb ette tuumakatsetuste lõpetamise kolmes keskkonnas. 1964. aasta maikuu ratifitseeris Jaapani parlament Moskva lepingu.

Jaapani rahvas mõistab resoluutselt hukka toetuse, mida Jaapani valitsus Ameerika Ühendriikide agressiivsele tegevusele Vietnami annab. Jaapanis kogutakse 40 miljonit allkirja dokumendile, milles protesteeritakse selle sõja vastu.

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Agraarreformi olemus ja tähtsus.
2. Kuidas toimus Jaapani majanduse taassünd?
3. Jaapani rahva võitlus Ameerika-Jaapani sõjalise «julgeolekulepingu» vastu.
4. Kuidas arenevad Jaapani ja NSV Liidu suhted?
5. Jätkake sünkroonilise tabeli täitmist (lahter «Jaapan»).

Kirjandust klassiväliseks lugemiseks.

«Японская новелла (1945—1960)».

Д. Горюнов, Японская панорама.

Д. Петров, Япония.

§ 51. Kapitalismi üldkriisi edasine süvenemine pärast Teist maailmasõda.

Kapitalistliku majanduse ebastabiilsuse suurenemine.

Sotsialistliku maailmasüsteemi edusammude mõjul ja kolonialismi kokkuvarisemise tulemusena suurenes järsult kapitalismi ebastabiilsus ja kasvas ühtede kapitalistlike maade

arenemise ebaühtlus teiste kapitalistlike maadega võrreldes.

Lühiajalised tõusud kapitalistlike maade majanduses on hakanud järjest sagedamini asenduma langustega ja ületootmiskriisidega. Eriti teravalt avaldub ebastabiilsus kaasaegse kapitalismi

peamisel maal — Ameerika Ühendriikides. Pärast Teist maailmasõda on seal olnud neli majanduskriisi:

1948.—1949. aastal	— kriis kestis	16 kuud
1953.—1954. aastal	— „ „	7 „
1957.—1958. aastal	— „ „	14 „
1960.—1961. aastal	— „ „	12 „

Esimese kolme kriisi tagajärjel läks Ameerika Ühendriikide majanduse arenemises kaduma 9 aastat.

Erineval määral ja erineval ajal said majanduslikke vapustusi tunda ka teised kapitalistlikud riigid. Nii näiteks olid aastad 1946—1949 Lääne-Euroopa maade elus sõjajärgse taastamise aastad: nende maade turud ei olnud veel kaupadega üle kuhjatud. Aastail 1957—1958 aga hõlmas tööstusliku tootmise langus kõiki kapitalistlikke suurriike. See oli kõige sügavam kriis teiste sõjajärgsete kriisidega võrreldes. Praegu elab kapitalismi majandus üle ajutist tõusu. Tööstusliku tootmise kasv on mõnevõrra kiirenenud. Sõjaeelse tasemega võrreldes on tööstuslik tootmine kasvanud kolmekordseks.

Maailmas teaduse ja tehnika alal toimuva revolutsiooni tingimustes tekkis mitu uut tööstusharu — raadioelektronika, sünteetiliste materjalide tootmine, aatomitööstus jne. Teaduse ja tehnika progress on mitmeti aidanud kapitalistlikku turgu laiendada. Rööbiti sellega tekkis mõnes tööstus- ja transpordiharus langus. Imperialism pidurdab teaduse ja tehnika rahuotstarbelist arendamist. Sotsialismimaades on teaduslikud avastused üheks otsustava tähtsusega teguriks sotsialismi ja kommunismi materiaaltehnilise baasi loomisel ja inimeste elutingimuste parandamisel, imperialistlikes riikides aga teenivad needsamad suured avastused suurmonopole, kes on huvitatud maksimaalse kasumi saamisest, majanduse militariseerimisest ja sõja ettevalmistamisest. Kapitalism pidurdab tootlike jõudude arenemist. Paljud ettevõtted jäävad seisma või töötavad osalise koormusega. Niisugust olukorda näeme söe- ja tekstiilitööstuses, laevaehituses ja raudteetranspordis.

Viimastel aastatel on musta metallurgia osatähtsus kapitalistlikus majanduses langenud. Kaugeltki täielikult ei kasutata ära terasetehaste võimsust. Järk-järgult tulevad tootmises terase asemele kerged metallid, sulamid, kunstlikult loodavad materjalid.

Kriiside ajal moodustab tootmisaparaadi alakoormatus mitmes tööstusharus kuni 50%.

Kõige rikkamast kapitalistlikust maast — Ameerika Ühendriikidest — on saanud kõige massilisema kroonilise tööpuuduse maa. Ameerika Ühendriikide valitsus on sunnitud tunnustama, et tööpuudus kujutab endast üldrahvalikku õnnetust.

Ka teistes kapitalistlikes maades on massiline töötute armee iseloomulik nähtus. Suure ulatuse on tööpuudus võtnud Itaalias: seal on ligikaudu 1,5 miljonit töötut ja 4—4,5 miljonit pooleldi töötut.

Selle kõrval on ajutise soodsa majandusliku konjunktuuri tõttu tööpuudus niisugustes maades, nagu Saksa Föderatiivne Vabariik ja Inglismaa, viimastel aastatel märksa vähenenud.

Kodanliku statistika ametlike andmete järgi tuleb arenenud kapitalistlikes maades 85 miljoni tööstusproletaarlase kohta 7 miljoni täielikku töötut.

Kapitalistliku majandussüsteemi ebastabiilsust suurendab ka kapitalistlike maade majandusliku arenemise ebaühtluse kasv.

Aastail 1956—1961 oli Ameerika Ühendriikide tööstusliku tootmise keskmine kasvutempo aastas väiksem kui teistes imperialistlikes maades. Kuid mõne aasta eest algas selles kapitalismi kindluses ajutine ja ebakindel tõus. Kui 1961. aastal suurenes tööstustoodang ainult 0,9% võrra, siis 1962. aastal kasvas tööstuslik tootmine 7,7%, 1963. aastal 5,5% ja 1964. aastal 6% võrra.

Aeglane tempo on iseloomulik ka Inglise tööstusele. Samal ajal arenesid Jaapan, Saksa Föderatiivne Vabariik ja mitmed teised maad võrratult kiiremini. Pärast Teist maailmasõda pidid paljud maad terveid tööstusharusid kaasaegse tehnika alusel tegelikult uuesti looma. Tööstustoodangu kasvu tempo poolest oli Jaapan teiste imperialistlike maade hulgas kuni 1965. aastani esikohal.

Erinev tempo on põhjustanud kapitalistlike riikide vahel väga terava konkurentsi maailmaturul. Ameerika Ühendriigid on pidanud ennast koomale tõmbama: kui 1948. aastal moodustas nende osa maailma kapitalistlikus tootmises 53,9%, siis 1964. aastal oli see langenud 44,7%-le. Suurenes niisuguste maade, nagu Saksa Föderatiivse Vabariigi, Jaapani ja Itaalia osatähtsus.

Lääne-Euroopa maade osa maailma kapitalistlikus tootmises suurenes samal ajavahemikul 31%-ilt 34,2%-ni, Jaapani osa aga 1,3%-ilt 6,2%-ni.

Niisiis on jõudude suhe imperialistlike riikide vahel, nagu see Teise maailmasõja tagajärjel välja kujunes, 60-ndatel aastatel tunduvalt muutunud. Uuesti on tõusnud päevakorra le müügiturgude, tooraineallikate ja kapitali rakendamise sfääride ümberjaotamise küsimus.

Raskustest väljapääsu otsides suurendab kapitalistliku majanduse militariseerimine monopolistlik kapital võidurelvastumist. Tööstuse militariseerimine tagab trustidele ja kontsernidele kõrgeid kasumeid ja lisaks sellele suurendab ettevõtete koormust. Sõjaotstarbeline toodang moodustab kapitalistlike suurriikide kogutoodangust 15—20%.

Samal ajal teevad imperialistlike maade ja eeskätt Ameerika Ühendriikide sõjalised avantüürid ja agressioon nende maade majandusliku olukorra veelgi ebanormaalsemaks.

Suurt osa tööjõust ei kasutata materiaalseste hüvede tootmiseks. Imperialistlik kodanlus on oma teadusliku uurimise instituutidest ja hiiglasuurtest tehastest teinud võimsate purustusvahendite loo-

mise keskused. 60-ndatel aastatel kulutatakse Ameerika Ühendriikides $\frac{4}{5}$ kõigist summadest, mis valitsus oli teaduse vajadusteks assigneerinud, sõja ettevalmistamisega seotud uurimistöödeks.

Militarismi kasv suurendab kaasaegse kapitalismi roiskumist. Pööre teaduse ja tehnika alal, mis käesoleva sajandi 40—50-ndatest aastatest alates maailmas toimub, on inimkonnale andnud väga laialdased võimalused.

Kapitalistliku tootmise automatiseerimine on tööliklassile õnnetuseks.

Kuid kapitalismi tingimustes on teaduse ja tehnika saavutused suurmonopolide rikastumise allikaks. Konkurentsi teravnemise tõttu on ettevõtjad sunnitud uuendama seadmeid, rakendama kompleksset mehhaniseerimist, elektroonikat ja automaatikat. Niisugused tehnilised uuendused ei ole keskmistele ja väikestele ettevõtetele kättesaadavad, nad ei suuda suurte kompaniidega konkureerida ja laostuvad. Automatiseerimise kõrge taseme puhul ei ole vaja suurt teenindavat personali, on tarvis ainult üksikuid tehnikuid, kes masinaid korras hoiavad, ja kõrge kvalifikatsiooniga remondimehhanikuid. Automatiseerimist kasutatakse laialdaselt masinatööstuses.

Kontroll automatiseeritud tootmisprotsessi üle ja selle jälgimine nõuavad tööliselt äärmiselt suurt keskendatust, ta peab jälgima rohkearvulisi optilisi ja helisignaale.

Lääne-Saksamaa ametiühingujakirjanduses kirjeldatakse seda tohutut närvipinget, mida tööline kaasaegse valtsimismasina juhtimispuhli juures tunneb. Ta on sunnitud «pidevalt teenindama ja kontrollima 120 lüliti ja regulaatorit, samuti 26 muud aparaati. Ainult üks sekund tähelepanematust võib tekitada loendamatu kahju... Ainult noored inimesed suudavad niisugust koormust taluda».

Töö intensiivsuse suurenemise tagajärjel on järsult kasvanud tööõnnetuste arv. Tootmises esinenud õnnetusjuhtumite tagajärjel sai Inglismaal, Prantsusmaal, Saksa Föderatiivses Vabariigis ja Itaalias aastail 1952—1960 surma ja haavata ligikaudu 39 miljonit inimest. Igal aastal on Ameerika Ühendriikides ligikaudu 2 miljonit tööõnnetust, kusjuures 14 000—15 000 inimest saab surma ja 75 000—79 000 vigastada.

Kaasaegne tehnika ja eriti automatiseerimine aitavad täiendada töötute ridu. Ameerika Ühendriikides likvideeritakse automatiseerimise tagajärjel viimasel ajal miljon töökohta aastas. *Automatiseerimine kapitalismi tingimustes on suunatud tema looja — inimese vastu.*

Tootmise automatiseerimine eeldab toodangu massilist turustamist. Kuid ta heidab tootmisest välja miljoneid töölisi ja suurendab sellega tööpuudust. Selle tagajärjeks on elatustaseme ja ostuvõime langus.

Me näeme, et *teaduse uute saavutuste kasutuselevõtmine ja*

tehniline progress teevad kapitalismi lahendamata vastuolud veelgi teravamaks.

Riiklik-monopolistlik kapitalism.

Kapitalismi üldkriisi süvenemine on monopolistlikku kodanlust sundinud imperialismi päästmiseks kasutusele võtma *riiklik-monopolistliku kapitalismi*. Selle abil tahetakse monopole rikastada, töolisliikumist ja rahvuslikku vabadusvõitlust maha suruda, kapitalistlikku korda päästa ja agressiivseid sõdu esile kutsuda.

Juba Esimese maailmasõja aastail märkis V. I. Lenin, et monopolistlik kapitalism on hakanud võtma uusi vorme. Tööstus oli saanud riigilt määratu suuri tellimusi. Riik reguleeris tooraine ja toiduainete tarbimist ning rakendas järjekindlalt töökohustust, luues ettevõtete tööliste sõjalise sunnitöörežiimi. Uueks asjaluks oli see, et monopolide jõud ühines riigi jõuga. Monopolid kasutavad riigiaparaati üha rohkem oma huvides.

Riiklik-monopolistlik kapitalism on tootmise ühiskonnastamise kõrgeimaks astmeks kapitalismi ajal, ta kujutab endast *täielikku materiaalselt ettevalmistust sotsialismiks*, sotsialismi künnist. Kuid sotsialismile üleminekuks on tarvis läbi viia sotsialistlik revolutsioon ja kehtestada tööliklassi võim.

Maaailmasõjad, majanduskriisid ja poliitilised vapustused on kiirendanud monopolistliku kapitalismi ülekasvamist riiklik-monopolistlikuks kapitalismiks.

Teise maailmasõja aastail ja sõjajärgsel ajal sai riiklik-monopolistliku kapitalismi arenemine uut hoogu. Tegelik võim koondub tähtsamates imperialistlikes riikides suurte monopolirühmade kätte. Eriti kaugele on see protsess läinud Ameerika Ühendriikides. Kui riik varem kaitses kodanluse klassi kui teraviku huve, siis nüüd on tema peamiseks ülesandeks saanud monopolide huvide tagamine. Valitsus Ameerika Ühendriikides, Prantsusmaal, Saksa Föderatiivses Vabariigis ja teistes maades moodustatakse käesoleval ajal peamiselt suurpankade, kontsernide ja trustide usaldusmeestest või siis monopolistidest endist.

Imperialistliku riigi kogu tegevus on otseselt või kaudselt monopolide kitsa ringi huvide teenistuses. Kõrgete maksude sisseadmisega võtab niisuguse riigi valitsus elanikkonnalt ära rohkem kui ühe neljandiku natsionaalsest tulust. Kõrgete hindade kunstliku hoidmisega siseturul annavad valitsused monopolide kätte veel ühe osa elanikkonna sissetulekust. Töölisi ja talupoegi riisutakse, väike-ettevõtjad linnas ja maal laostuvad.

Laialdaselt segab riik vahele majandusse. Ta kontrollib ja püüab reguleerida tööstust, põllumajandust, transporti, väliskaubandust, kapitali välja- ja sissevedu, kusjuures tema eesmärgiks on suurkapitalistide rikastamine, mitte aga ühiskonna vajaduste rahuldamine.

Pingelises olukorras, kus käib majanduslik võistlus sotsialist-

like maadega, on monopolistlik suurkodanlus sunnitud leppima riigi vahelesegamisega oma maa majandusse.

Suureneb riiklike kapitalimahutuste osatähtsus paljudes majandusharudes, eriti aga nendes harudes, mis nõuavad suuri kulutusi ja ei anna monopolistidele täit kindlust pidevate suurte kasumite saamiseks (näiteks aatomielektrikaamade ehitamine).

Riik natsionaliseerib ka vähetulusaid majandusharusid. Endistele omanikele makstakse tavaliste maksumaksjate arvel tohutuid summasid, mis nende ettevõtete tegeliku väärtuse ületavad.

Kõigis imperialistlikes riikides saavad monopolid riigilt suuri tellimusi ja kasulikke sõjalisi töövõtte.

Ameerika Ühendriikide suhtes on eriti iseloomulikuks jooneks see, et nad annavad teistele maadele riiklikke laene. Seda tehakse orjastavatel tingimustel, «majandusliku abi andmise» sildi all.

XX sajandi alguses kasutati maailma majanduslikuks jaotamiseks sõda ja ajutisi «jõule vastavaid» kokkuleppeid suurte monopolistlike koondiste vahel. Käesoleval etapil täidavad seda ülesannet riikidevahelised kokkulepped. Nisuguste kokkulepete tulemusena on loodud «Euroopa Sõe- ja Teraseühendus», «Ühisturg» jne. Nisugustel kokkulepetel on peale majanduslike eesmärkide ka poliitilised eesmärgid, nad on suunatud eeskätt sotsialistliku sõprusliidu maade vastu.

Niisiis me näeme, et *riiklik-monopolistlik kapitalism tagab trustidele ja kontsernidele muinasjutulisi kasumeid*. Sellega aga isoleerib monopolistlik kodanlus ennast üha suuremal määral. Võitluseks tema vastu ühinevad kõik rahva jõud.

Kodanliku poliitika ja ideoloogia kriis. Sotsialismi võidukäik mitmel Euroopa, Aasia ja Ladina-Ameerika maal on tekitanud imperialismi ideoloogide ja poliitikategelaste hulgas hirmu. Inimkonna progressiivset arenemist püüavad nad iga hinna eest peatada.

Imperialismi poliitika ja ideoloogia ainsaks eesmärgiks on hoolitsemine kapitalistliku korra säilimise eest. Reaktsioonijõud on mobiliseeritud võitlusse kommunistide vastu, kommunistliku ideoloogia vastu, sotsialistliku maailmasüsteemi vastu tervikuna. Nende jõudude eesotsas ning nende ühendajaks on tänapäeva peamine reaktsiooniline jõud — Ameerika imperialism.

Monopolistlik kodanlus likvideerib kodanlik-demokraatlikke vabadusi. Taaselustatakse fašistlikud organisatsioonid ja nende arv suureneb pidevalt. Kaasaegse monopolistliku kapitali poliitiliseks sõjaväeks on «pöörased» ja rassistid Ameerika Ühendriikides, «ultrad» Prantsusmaal ja revanšistid Lääne-Saksamaal. Fašistid koonduvad järjest rohkem militaristliku kildkonna ümber. Mitmel maal tehakse katset luua «kõva käega» valitsus, võtta kasutusele fašistlikud valitsemismeetodid.

Monopolistliku kodanluse peamiseks ideoloogiliseks võitlusvahendiks on *antikommunism*. Üks osa kodanlikest propagandis-

tidest kutsub vihaselt üles hävitama termotuumasõjas inimesed, kes püüavad maailma muuta või kes ehitavad sotsialismi ja kommunismi. Teine osa kodanlikest ideoloogidest püüab tagajärjetult moonutada sotsialistliku korra olemust ning võltsida tema majanduslikke edusamme ja sotsiaa-poliitilisi võite. Sotsialistliku ühiskonna kohta häbematu laimu levitamisel ja kommunismi ideede ning eesmärkide moonutamisel on kodanluse üheks peamiseks abiliseks kirik, eeskätt katoliku kirik. Temast ei jää maha ka paljude sotsiaaldemokraatlike parteide liidrid.

Antikommunismi ideede levitamiseks on kodanlus loonud tohutu propagandaaparaadi. Suuri summasid kulutatakse ühiskondliku arvamusel läbitöötamiseks ja ideoloogiliseks diversiooniks teistes maades, eeskätt sotsialistliku maailmasüsteemi riikides.

Kapitalismi kaitsjad peavad kasutama peenemaid võtteid. Sotsialismimaade tohutute saavutuste mahavaikimine läheb neil järjest raskemaks. Nad püüavad tõestada, et imperialism koos oma vastuoludega on läinud minevikku ja et kaasaegsel kapitalismil on palju ühiseid jooni sotsialismiga. Levitatakse valelikke väiteid, nagu kujutaksid mõlemad ühiskonnakorrad endast ainult erinevaid «ühtse tööstusliku ühiskonna» variante.

Tegelikkus aga näitab, et kapitalismi üldkriis süveneb veelgi. Viiekümnendate aastate teisel poolel kujunes kapitalismi üldkriisi arenemises välja uus etapp. Selle etapi iseärasuseks on, et tema tekkimine ei olnud seotud maailmasõjaga.

Kapitalismi üldkriisi kolmanda etapi algus.

Üldkriisi kolmandasse etappi astus kapitalism kahe vastandliku süsteemi rahuliku koosseisusteerimise ja majandusliku võistluse olukorras. Üleminek eelmiselt etapilt uuele on tingitud jõudude vahekorra põhjalikust muutumisest, kusjuures see muutus on toimunud sotsialismi kasuks ja kapitalismi kahjuks.

Kapitalismi üldkriisi kolmanda etapi peamiseks jooneks on see, et sotsialistlik maailmasüsteem on muutumas inimühiskonna arenemise otsustavaks teguriks. Kapitalismi üldkriisi kolmanda etapi tähtsaks jooneks on koloniaalsüsteemi kokkuvarisemine. Lisaks nendele joontele annavad mitmed nähtused tunnistust sellest, et kapitalismi üldkriis süveneb.

Kapitalismi üldkriisi uut etappi iseloomustab kapitalistliku majanduse ebastabiilsuse edasine kasv, millele on avaldanud omapoolset mõju riiklik-monopolistliku kapitalismi ja militarismi arenemine. Ikka rohkem saab selgeks, et kapitalistlik majandussüsteem ei suuda tootlikke jõude täielikult ära kasutada. Sellest annavad tunnistust niisugused nähtused, nagu militarism, majanduskriisi tagajärjel tekkinud viletsus, tootmisvõimsuste pidev alakoormatus, massiline tööpuudus, valitseva ladviku jõudele ja parasitism.

Kapitalismi üldkriisi kolmandal etapil teravnevad järsult imperialismi vastuolud. See avaldub töö ja kapitali vastastikuse võit-

luse kasvus, poliitilise reaktsiooni ennenägematus tugevnemises kõigil aladel, kodanlikest vabadustest lahtiütlemises, mitmel maal fašistliku režiimi, türannia kehtestamises. Lõpuks väljendub kapitalismi üldkriis ka imperialismile rahvusvaheliste suhete alal kuuluva osatähtsuse pidevas languses, kodanliku poliitika ja ideoloogia sügavas kriisis.

Kapitalism muutub inimkonnale järjest vähem talutavaks. Tema hukkumine ja ühiskonna üleminek kommunismile on paratamatu.

Küsimusi.

1. Milles avaldub kapitalistliku majanduse ebastabiilsus pärast Teist maailmasõda?
2. Millest on tingitud üleminek monopolistlikult kapitalismilt riiklik-monopolistlikule kapitalismile?
3. Kuidas tegutseb kodanlik riik suurmonopolide huvides?
4. Milles väljendub kodanliku poliitika ja ideoloogia kriis?
5. Missugused on kapitalismi üldkriisi kolmanda etapi iseloomulikud jooned?

Küsimusi ja ülesandeid VI peatüki kordamiseks.

1. Kapitalismi üldkriisi kolmanda etapi iseloomulikud jooned (imperialistlike maade ajaloo konkreetse materjali alusel).
2. Kirjeldage riiklik-monopolistliku kapitalismi olemust ja tema avaldumisvormi üksikutes imperialistlikes maades.
3. Kinnitage faktidega, et Ameerika monopolistlik kapital on muutunud maailma kõige suuremaks ekspluataatoriks.
4. Tõestage, et Ameerika imperialism täidab maailma sandarmi osa.
5. «Euroopa Majandusühenduse» tegevus ja tema sisemised vastuolud.
6. Missugused faktid näitavad, et fašismoht peamistes kapitalistlikes maades kasvab?
7. Kuidas võitlevad rahvad rahu ja demokraatia eest?

VII PEATÜKK.

KAHE SUUNA VÕITLUS RAHVUSVAHELISES POLIITIKAS. RAHVASTE LIIKUMINE RAHU EEST.

Kaks suunda rahvusvahelises poliitikas pärast Teist maailmasõda.

Pärast Teist maailmasõda on maailmapoliitikas selgesti välja kujunenud kaks vastandlikku suunda: ühelt poolt NSV Liidu ja teiste sotsialistlike maade kurss ning teiselt poolt Ameerika Ühendriikide juhtimisel tegutsevate imperialistlike riikide valitsevate ringkondade kurss.

Pärast maailmaareenile astumist hakkasid sotsialismimaad rahvusvahelistes suhetes etendama tähtsat osa. Oma välispoliitikas lähtuvad sotsialismimaad töörahva põhihuvidest.

Sotsialistliku riigi välispoliitika peamiseks eesmärgiks on sotsialismi ja kommunismi ülesehitamiseks kõige soodsamate rahvusvaheliste tingimuste loomine, sotsialistliku maailmasüsteemi kindlustamine ja arendamine, rahvaste vabadusliikumise igakülgne toetamine, rahu säilitamine ja uue maailmasõja ärahoidmine.

Sotsialism on esitanud uued rahvusvaheliste suhete põhimõtted, mis on saanud NSV Liidu ja teiste sotsialistlike riikide välispoliitika aluseks. Nendeks on proletaarse internatsionalismi põhimõte ja erineva ühiskondliku korraga riikide rahuliku kooseksisteerimise põhimõte (vt. dokument). Proletaarse internatsionalismi alusel on kujunenud välja ning arenevad uut tüüpi majanduslikud ja poliitilised suhted, nagu neid sotsialistliku sõprusühenduse riikide vahel näha võib. NSV Liidu välispoliitika eesmärgiks on mitte ükski tagada nõukogude rahva rahumeelset tööd, vaid ka kaitsta teiste sotsialistlike maade rahvaste revolutsioonilisi saavutusi, aidata kindlustada nende ühtsust ja monoliitsust, sõprust ja vendlust. Sotsialismimaad toetavad aktiivselt rahvuslikku vabadusliikumist ning arendavad solidaarsust ja koostööd Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika sõltumatute riikidega. NSV Liit teeb kõik, et rahvusvaheline olukord aitaks proletariaadil ja rahvahulkadel aktuaalseks saanud ajaloolisi muutusi läbi viia ja sotsiaalse progressi teel edasi liikuda.

Suhetes kapitalistlike maadega kaitseb Nõukogude Liit alati rahuliku kooseksisteerimise põhimõtet, mida rahvahulgad kogu maailmas laialdaselt toetavad. Vältida ülemaailmset termotuumasõda, mitte lasta sellel puhkeda — selline on kõigi maade ja eriti just sotsialistlike riikide rahvaste püha kohus. Kuid rahuliku kooseksisteerimise poliitika ei tähenda, et imperialismi vastu võitlemisest tuleb loobuda. Normaalse riikidevaheliste suhete arendamine kapitalistlike maadega ei eita võitlust rahvaste rahvusliku ja sotsiaalse vabastamise eest, imperialismi agressiivsete plaanide nurjaajamist rahvusvahelisel areenil ja rahvahulkade mobiliseerimist rahu kaitseks, vaid, vastupidi, eeldab seda.

Teistsugust kurssi arendavad rahvusvahelisel areenil imperialistlike riikide valitsevad ringkonnad. Oma poliitikas ei lähtu imperialistid rahvaste huvidest, vaid võidurelvastumise ja sõdade arvel rikastuvate suurmonopolide omakasupüüdlikest ning kiskjalikest taotlustest. Kapitalismi üldkriisi süvenemise tagajärjel on imperialismileeri agressiivsus suurenenud. Imperialistide peamiseks eesmärgiks on sotsialistliku maailmasüsteemi hävitamine, kommunistliku ja töölisliikumise ning rahvusliku vabadusvõitluse mahasurumine, kapitalismi positsioonide kindlustamine. Selle eesmärgi saavutamist peab silmas Ameerika Ühendriikide ja tema liitlaste imperialistlike ringkondade välispoliitika, mille aluseks on diktaati ja ähvardused, vägivald ja omavoli, nõrga rõhumine tugeva poolt.

Sõja arvel rikastunud Ameerika monopolid on hakanud pretendeerima maailma valitsemisele. «Me peame maailma moraalselt juhtima, vastasel korral jääb maailm üldse ilma juhtimiseta,» ütles senaator Vandenberg, paljastades sellega Ameerika imperialismi plaane. Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad püüavad seda «juhtimist» teiste maade rahvastele peale suruda, kasutades nende mõjutamiseks laialdaselt oma majanduslikku abi ja «aatomidiplomaatiat». Ameerika imperialistid ähvardasid sotsialistlikke riike aatomirelvaga, mis oli tol ajal ainult Ameerika Ühendriikidel olemas. *Pärast Teist maailmasõda on Ameerika imperialism muutunud peamiseks reaktsiooni ja agressiooni keskuseks, ta on hakanud täitma maailma sandarmi osa.*

§ 52. NSV Liidu võitlus sõjajärgse maailma demokraatliku korralduse eest (1945—1949).

NSV Liidu võitlus sõjajärgse maailma demokraatliku korralduse eest.

Ameerika Ühendriikide plaanid maailma valitsemiseks kukkusid täielikult läbi. Reaktsioonijõududel ei läinud korda rahvastele imperialistlikku rahu peale suruda. Nõukogude delegatsiooni positsioon Pariisi rahu-konverentsil (1946. a.) väljendas rahuarmastavate rahvaste taht, need rahvad avaldasid aga kodanlike riikide valitsustele suurt mõju. Lepingud Saksamaa endiste liitlastega, millele 1947. aastal alla kirjutati, olid õiglased ning vastasid Itaalia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Soome sõltumatu demokraatliku arenemise huvidele.

Rahvastele, kes olid kapitalismile selja pööranud, andis NSV Liit suurt abi uue elu ehitamisel. Nõukogude Liit aitas neil tagasi lüüa imperialismi rünnakuid, kes vahelesegamisega rahvademokraatiamaade siseasjadesse tahtsid seal kodanlik-mõisniklikku korda taastada. Aeti nurja ka imperialistide katsed neid maid majandusliku blokaadi abil lämmatada. Sotsialistlike maade laialdase majandusliku koostöö arendamiseks loodi 1949. aastal, nagu eespool juba räägiti, Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu. Koos Nõukogude Liiduga pidasid rahvademokraatiamaad aktiivset võitlust rahu ja rahvusvahelise julgeoleku eest ning võitlesid agressioonipoliitika vastu.

Maailma sõjajärgse korralduse üheks tähtsamaks ülesandeks on saanud Saksamaa probleemi reguleerimine demokraatlikul alusel. Krimmi ja Potsdami konverentsi otsustest lähtudes pidas NSV Liit vajalikuks likvideerida militarism ja natsism Saksamaal. Oli vaja muuta Saksamaa ühtseks rahuarmastavaks demokraatlikuks riigiks, s. o. tagada tingimused, et Saksamaa ei saaks enam rahu ohustada.

Nõukogude Liit tegi ettepaneku luua Saksamaal ülemaaline valitsus, sõlmida temaga rahuleping ja viia Saksamaalt välja kõik välisriikide väed. Kuid Ameerika Ühendriigid, Inglismaa ja Prantsusmaa ei tahtnud täita Krimmis ja Potsdamis vastuvõetud otsuseid. Nad asusid Saksamaa lõhestamise ja Lääne-Saksa riigi loomise teele.

Saksa Föderatiivse Vabariigi militariseerimine süvendas veelgi Saksamaa lõhestatust. Imperialistlikud suurriigid seadsid oma eesmärgiks kasutada Lääne-Saksamaad võitluseks NSV Liidu ja teiste sotsialistlike maade vastu. Kuid imperialistidel ei läinud korda takistada Ida-Saksamaa demokraatlikku arenemist. Tema territooriumil loodi 1949. aasta oktoobris Saksa Demokraatlik Vabariik — esimene tööliste ja talupoegade riik Saksamaa ajaloos.

NSV Liidu võitlus rahvusvahelise poliitika progressiivse suuna võidukäigu eest kujunes edukaks. Nõukogude Liit ei piirdunud sõja tõttu nõrgenenud rahvamajanduse taastamisega, vaid kindlustas veelgi oma majanduslikku ja riigikaitsealast võimsust. **1949. aastal** likvideeriti Ameerika Ühendriikide aatomimonopol, mis oli kujutanud endast tõsist ohtu sotsialismimaadele ja kogu maailma rahvastele. Aatomiriigiks saamisega seadis Nõukogude Liit võimsa tõkke agressorite teele, ta on kindlalt kaitsnud sotsialismimaade rahvaste saavutusi ja kindlustanud ülemaailmset rahu. Kohe pärast sõja lõppemist seadis NSV Liit uuesti üles üldise desarmeerimise küsimuse. Peamiseks on saanud aatomirelva keelamise ja hävitamise nõudmine.

Imperialistlikud suurriigid päästavad valla «külma sõja». NATO loomine.

Sotsialistliku leeri tugevnemine tekitas imperialistides viha. Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad ei tahtnud maakeral toimunud revolutsiooniliste muutustega leppida. Seepärast alustasid nad «külma sõda» sotsialistlike maade vastu. Nad hakkasid NSV Liidu ja teiste sotsialismimaade ümber rajama sõjaväebaase, kokku klopsima agressiivseid blokke, organiseerima provokatsioone, saatma diversante ja spioone, läbi viima igasuguseid laimukampaaniaid. «Jõupoliitika» tagajärjel suurenes rahvusvaheline pinevus.

Ameerika Ühendriikide «julgeoleku» tagamise ettekäändel tahis Ameerika imperialism võtta enda kätte tähtsad positsioonid Nõukogude Liidu piiride lähedal. Sel eesmärgil andsid Ameerika Ühendriigid 1947. aastal Kreekale ja Türgile «abi» 400 miljoni dollari ulatuses. «Abistamise» programm, mille esitas Ameerika Ühendriikide president Truman ja mida hakati nimetama «Trumani doktriiniks», tähendas avalikku üleskutset sõja ettevalmistamiseks NSV Liidu ja teiste sotsialistlike riikide vastu, üleskutset paljudes Lääne-Euroopa maades puhkenud demokraatliku liikumise mahasurumiseks.

«Marshalli plaani» alusel anti **1948. aastal** Ameerika «abi»

kuueteistkümnele Euroopa kapitalistlikule riigile. Ameerika Ühendriigid kasutasid «Marshalli plaani» selleks, et aidata Lääne-Euroopa kodanlusel kindlustada oma positsioone võitluses revolutsioonilise töölisliikumise vastu. Ameerika Ühendriikide vahelesegamine nende maade siseasjadesse pidi looma ka sotsialismileeri vastu suunatud agressiivse sõjalise bloki majandusliku aluse.

Enamik «Marshalli plaanist» osavõtvaid maid kirjutas 1949. aasta aprillis alla Põhja-Atlandi paktile. NATO liikmeteks said Ameerika Ühendriigid, Kanada, Inglismaa, Prantsusmaa, Itaalia, Island, Norra, Taani, Holland, Belgia, Luksemburg ja Portugal. Peagi tõmmati NATO koosseisu ka Kreeka ja Türgi, 1955. aastal aga Saksa Föderatiivne Vabariik.

Igale NATO koosseisu kuuluvale maale tehti ettepanek anda relvastatud jõudusid Põhja-Atlandi bloki sõjaväe loomiseks; selle sõjaväe juhatajaks määrati Ameerika kindral. Viieteistkümne aasta jooksul moodustasid NATO riikide sõjalised kulutused 913 miljardit dollarit. Põhja-Atlandi lepingu teravik oli suunatud sotsialistlike riikide vastu, temast sai Ameerika imperialismi agressiivse poliitika tööriist. Uue maailmasõja oht suurenes.

Sõjaohu suurenemine pani liikvele miljoneid hea tahtega inimesi, kes olid aru saanud rahu kaitsmise vajadusest. Laiad rahvahulgad astusid välja rahu kaitseks. Rahupooldajate liikumise esiridades sammus töölisklass. Koos temaga hakkasid rahu eest võitlema ka talurahvas, haritlaskond ja linna väikekodanlus. Aktiivselt võtsid sellest võitlusest osa naised ja noorsugu. Suure panuse rahupooldajate liikumise arendamiseks andsid teadlased ja kultuuritegelased.

Aastail 1948—1949 toimusid paljudes maades rahukaitsekonverentsid ja -kongressid, loodi rahvuslikud rahuvõitlejate komiteed. 1949. aasta kevadel toimus I ülemaailmne rahupooldajate kongress. Kongress kutsus kõigi maade rahvaid üles ajama sõja ettevalmistamise plaanid nurja ja andma sõjaõhutajatele otsustav vastulöök. «Rahu ei oodata, rahu võidetakse kätte!» Niisugune oli kongressist osavõtjate lipukiri.

Rahuliikumine ühendas sadu miljoneid erinevatest rassidest ja rahvustest ning erinevate poliitiliste ja usuliste tõekspidamistega inimesi, kõiki neid, kes vihkasid sõda. Rahuliikumise hälli juures seisis väljapaistev prantsuse aatomiteadlane, aktiivne fašismi vastu võitleja, kommunist Frédéric Joliot-Curie. Kuni oma surmani (1958. aastal) juhtis ta Ülemaailmset Rahunõukogu — rahuliikumise juhtivat organit, mille koosseisu kuulusid peaaegu kõigi maade esindajad.

Ülemaailmne Rahunõukogu korraldas mitu suurt rahvusvahelist kampaaniat, mis ühendasid kõigi maade rahupooldajaid. Aatomirelva keelamist nõudvale Stokholmi üleskutsele koguti

1950. aastal üle 500 miljoni allkirja. Ülemaailmse Rahunõukogu läkitusele, milles nõuti rahupakti sõlmimist suurriikide vahel, andis oma allkirja 1951. aastal rohkem kui 600 miljonit inimest. Üle 650 miljoni inimese kirjutas 1955. aastal alla läkitusele, mis saadeti maailma rahvastele aatomisõja ettevalmistamise vastu. Selles läkituses nõuti aatomirelva varude hävitamist kõigis maa-des ning tema tootmise viivitamatut lõpetamist.

Rahupooldajate liikumine on kõige massilisem ühiskondlik-poliitiline liikumine inimkonna ajaloos. See liikumine on seadnud suuri tõkkeid sõjaõhutajate teele.

DOKUMENT.

NLKP PROGRAMM PROLETAARSE INTERNATSIONALISMI PÕHI-MÖTTEST JA ERINEVA ÜHISKONDLIKU KORRAGA RIIKIDE RAHULIKU KOOSEKSISTEERIMISE PÕHIMÖTTEST.

Täielik võrdõiguslikkus, iseseisvuse ja suveräänsuse vastastikune austamine, üksteise vennalik abistamine ja koostöö on sotsialistliku ühenduse maade suhete iseloomulikeks joonteks. Sotsialistlikus leiris ehk — mis tähendab sedasama — sotsialistlike maade ülemaailmses ühenduses ei ole ega saa kellelgi olla mingeid erilisi õigusi ja privileege.

Sotsialistliku maailmasüsteemi kogemused on tõestanud, et on vajalik kapitalismi süsteemist väljalangevate maade kõige tihedam liit, nende jõupingutuste ühendamine sotsialismi ja kommunismi ehitamisel...

Sotsialismi maailmasüsteemi rahvaste praktika on tõestanud, et nende vennalik ühtsus ja koostöö vastavad iga maa kõrgematele rahvuslikele huvidele. Sotsialismi maailmasüsteemi ühtsuse kindlustamine proletaarse internatsionalismi alusel on kõigi sellesse kuuluvate riikide uute edusammude vältimatu tingimus.

*

Rahulikuks kooseksisteerimiseks on vaja: lahti öelda sõjast kui riikidevaheliste tüliküsimuste lahendamise vahendist ja lahendada need läbirääkimiste abil; riikide võrdõiguslikkust, üksteise mõistmist ja usaldamist, üksteise huvid arvestamist; mitte vahele segada siseasjadesse, tunnistada iga rahva õigust iseseisvalt otsustada kõiki oma maa küsimusi; rangelt austada kõigi maade suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust; arendada majanduslikku ja kultuurialast koostööd täieliku võrdsuse ja vastastikuse kasulikkuse alusel.

Rahuliku kooseksisteerimine on aluseks sotsialismi ja kapitalismi rahuliku võistlusele rahvusvahelises ulatuses ja nendevahelise klassivõitluse spetsiifiliseks vormiks. Teostades järjekindlalt rahuliku kooseksisteerimise joont, taotlevad sotsialistlikud maad sotsialistliku maailmasüsteemi positsioonide järjekindlat tugevdamist võistluses kapitalismiga. Rahuliku kooseksisteerimise tingimustes tekivad soodsamad võimalused kapitalistlike maade töölisklassi võitluseks, muutub kergemaks asumaade ja sõltuvate riikide rahvaste võitlus enda vabanemise eest. Rahuliku kooseksisteerimise põhimõtte toetamine vastab samuti kodanluse selle osa huvidele, kes saab aru, et termotuumasõda ei heida armu ka kapitalistliku ühiskonna valitsevatele klassidele. Rahuliku kooseksisteerimise poliitika vastab kogu inimkonna põhihuvidele, välja arvatud suurmonopolidel ning ninamehed ja militaristide klikk. (Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn, 1965, lk. 20, 22, 55—56.)

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Missugused on rahvusvahelise poliitika kahe suuna põhilised erinevused Teisele maailmasõjale järgnenud ajal?
2. Missugune on sotsialistlike riikide välispoliitika põhiprintsiipide sisu?
3. Jutustage NSV Liidu võitlusest maailma demokraatliku korralduse eest Teisele maailmasõjale järgnenud ajal.
4. Kuidas ja mispärast loodi Põhja-Atlandi blokk?
5. Jutustage rahupooldajate ülemaailmse liikumise eesmärkidest ja iseloomust.

§ 53. Rahujõudude võitlus rahvusvahelise pinevuse vähendamise eest (1950—1955).

Imperialistlik agressioon Aasias.

Fašistlike agressorite purukslöömine Teises maailmasõjas ja sotsialismi- ning demokraatiajõudude võimas kasv kogu maailmas löid soodsad tingimused ajalooliste muutuste läbiviimiseks Aasia rahvaste elus. Hiina rahva võit kodusõjas (1946—1949) ja Hiina Rahvavabariigi moodustamine andsid imperialismile tugeva hoobi. Ameerika Ühendriikide valitsevate ringkondade poliitika Hiinas sai purustavalt lüüa. Sõpruse, liidu ja vastastikuse abistamise leping NSV Liidu ja Hiina Rahvavabariigi vahel kindlustas Hiina riiklikku sõltumatust ning kaitses teda imperialistlike riikide kallaletungi eest.

Kuigi ameerika imperialistid ei ole siamaani julgenud Hiina Rahvavabariigile kallale tungida, ei ole nad siiski Hiina Rahvavabariigi hävitamise plaanidest loobunud. Ameerika Ühendriigid okupeerisid Hiinale kuuluva Taivani saare, kuhu purukslöödud kuomingtanglased mandrilt olid põgenenud. Kasutades platsdarna Lõuna-Koread, mille Ameerika väed samuti olid okupeerinud, provotseerisid Ameerika Ühendriigid **1950. aasta juunis** Lõuna-Korea reaktioonilise kliki kallaletungi Korea Rahvademokraatlikule Vabariigile. Agressiivsest sõjast korea rahva vastu võttis osa kuusteist riiki eesotsas Ameerika Ühendriikidega, kusjuures imperialistid varjasid oma interventsiooni Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni lipuga. Sõda Koreas ohustas Hiina Rahvavabariiki. Korea rahvale tulid abiks Hiina vabatahtlikud.

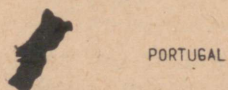
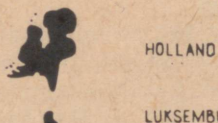
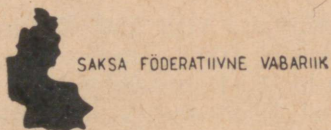
Imperialistlik agressioon Koreas suurendas järsult rahvusvahelist pinevust. Ameerika Ühendriigid püüdsid Jaapanit muuta sõjakoldeks. **1951. aastal** kirjutasiid Ameerika Ühendriigid San Franciscos alla Jaapaniga sõlmitud rahulepingule ja sõjalisele kokkuleppele. Jaapani territooriumil, kus varemgi paiknesid Ameerika relvastatud jõud, hakati looma uusi sõjaväebaase.

Verine sõda Koreas kestis kolm aastat. Interventide väed ei suutnud purustada Korea Rahvaarmee ja Hiina vabatahtlike ühendatud jõudusid. Korea rahvale kuulus kõigi ausate inimeste sümpaatia ja toetus. Kategooriliselt nõudis agressiooni lõpeta-

AGRESSIIVSED IMPERIALISTLIKUD BLOKID

Põhja-Atlandi blokk (NATO)

a)

mist Nõukogude Liit. Tema pingutusi toetasid kõik rahuarmastavad riigid. **1953. aasta suvel** sõlmiti Koreas vaherahu, kusjuures sõda lõppes selsamal piiril, kust Ameerika agressioon oli alanud.

Aasta hiljem kustutati Aasias veel üks sõjakolle. Peaaegu kaheksa aastat olid Prantsuse kolonisaatorid püüdnud jõuga säilitada oma võimu Indo-Hiinas. Kuid sellest ei tulnud midagi välja. Prantsusmaa sai sõjaliselt lüüa. Ta oli sunnitud **1954. aasta suvel** alla kirjutama kokkuleppele sõjategevuse lõpetamise kohta. Imperialistide vastupanust hoolimata saavutasid rahu jõud suure võidu.

Kuid agressiivse poliitika läbikukkumine ei pannud agaratele sõjaõhutajatele aru pähe. Inglismaa ja Prantsusmaa imperialistide osavõtul läks Ameerika imperialismil korda tõmmata mõningaid maid agressiivsetesse blokkidesse. Selleks kasutati valelikku ettekäänat, nagu kaitseksid niisugused blokid neid maid «kommunismiohu» eest. 1951. aastal tekkis ANZUS — sõjaline blokk, mille koosseisu kuuluvad Austraalia, Uus-Meremaa ja Ameerika Ühendriigid (nende kolme riigi nimetuse esimeste tähtede järgi). 1954. aastal loodi agressiivne blokk Kagu-Aasias — SEATO (nimetuse «South East Asia Treaty Organization» esimeste tähtede järgi). Sellesse blokki kuuluvad Ameerika Ühendriigid, Inglismaa, Prantsusmaa, Austraalia, Uus-Meremaa, Pakistan, Tai ja Filipiinid.

1955. aastal moodustasid imperialistid veel ühe sõjalise rühmituse, mille koosseisu kuulusid Türgi, Iraak, Inglismaa, Pakistan ja Iraan. Esialgu nimetati seda blokki Bagdadi paktiks. Pärast seda, kui Iraak oli Bagdadi paktist 1959. aastal välja astunud, anti sellele blokile nimetuseks CENTO (nimetuse «Central Treaty Organization» esimeste tähtede järgi). Kuigi Ameerika Ühendriigid vormiliselt ei ole selle bloki liikmeks, võtavad nad tema peamiste organite tööst osa ja on tegelikult CENTO juhtivaks jõuks.

Sõjaliste blokkide ja baaside ahela loomisega piki sotsialismileeri piire tahtsid imperialistid NSV Liidu ja teiste sotsialismimaade elulisi keskusi «pidevalt kirbul hoida». Ühtaegu said sõjalised blokid rahvusliku vabadusliikumise vastu võitlemise vahendiks.

Vabanenud maade osavõtt rahu kindlustamisest.

Koloniaalsüsteemi lagunemise peatamiseks ei jätkunud imperialistidel siiski jõudu. Aasias ja Aafrikas kujunes välja rühm sõltumatuid rahvusriike, kes astusid välja imperialismi ja kolonialismi vastu ning deklareerisid, et nad teostavad neutralismipoliitikat ehk — teiste sõnadega — blokkidest eemalejäämise poliitikat. Sellega tugevnesid rahujõud. **1955. aasta aprillis** kutsuti Bandungis (Indoneesia) kokku 29 Aasia ja Aafrika maa konverents. Konverents kiitis heaks erineva ühiskondliku korraga riikide rahuliku kooseksisteerimise viis põhimõtet:

b)

CENTO blokk

c)

SEATO blokk

territoriaalse terviklikkuse ja suveräänsuse vastastikune austamine, mittekallaletungimine, siseasjadesse mittevahelisegamine, võrdsus ja vastastikune kasu, rahulik koostöö. Hiljem teatasid ka teised koloniaalikest vabanenud maad, et nad toetavad neid põhimõtteid.

Bandungi konverents näitas, et Aasia ja Aafrika rahvad on kindlalt otsustanud kolonialismi likvideerida. Konverents mõistis agressiivsed blokid hukka ja nõudis tuumarelva keelamist.

Võitlus rahu eest ning imperialismi ja kolonialismi vastu lähendas paljusid noori sõltumatuid riike sotsialistlikele maadele. Sellele aitasid kaasa NSV Liidu juhtivate riigitegelaste visiidid Idamaadesse, samuti nende maade riigitegelaste visiidid Nõukogude Liitu. Sotsialismileer aitas vabanenud maadel kaitsta oma riiklikku sõltumatust kolonisaatorite rünnakute eest. Suurt abi

andsid sotsialismimaad neutraalsetele riikidele ka nende võitluses majandusliku iseseisvuse eest. See abi ei olnud seotud poliitiliste või sõjaliste tingimustega. Selle abi aluseks oli võrdõiguslikkuse ja neutraalsete maade siseasjadesse mittevahelesegamise põhimõte. Tänu Nõukogude Liidule tugevnesid Aasia ja Aafrika sõltumatute rahuarmastavate maade rahvusvahelised positsioonid veelgi.

NSV Liidu võitlus rahu ja kollektiivse julgeoleku eest Euroopas.

Nõukogude riik astus resoluutseid samme Euroopas valitseva pinevuse vähendamiseks. 1954. aastal tegi NSV Liit Euroopa maadele ja Ameerika Ühendriikidele ettepaneku luua kollektiivse julgeoleku süsteem. See tähendas, et kõik sellest süsteemist osavõtjad peavad ühendama oma jõupingutused rahu säilitamiseks ja astuma ühiselt välja agressiooni vastu. Nõukogude ettepanekud leidsid Euroopa rahvaste hulgas laialdast toetust. Kuid lääneriigid lükkasid need ettepanekud tagasi. Nad kirjutasid alla kokkulepetele, mis nägid ette Saksa Föderatiivse Vabariigi remilitariseerimise ja tema vastuvõtmise NATO koosseisu. Põhja-Atlandi bloki liikmena sai Saksa Föderatiivne Vabariik võimaluse varustada oma sõjaväge kaasaegse sõjatehnikaga. Lääne-Saksamaa hakkas järjest rohkem taotlema juhtivat osa Põhja-Atlandi blokis Ameerika Ühendriikide järel, ta muutus NATO peamiseks baasiks Euroopas.

Militarismi taassünd Saksa Föderatiivses Vabariigis ohustas ülemaailmset rahu. NSV Liidu ja Euroopa rahvademokraatiamaade valitsused olid sunnitud tarvitusele võtma vastuabinõud rahu ja julgeoleku tagamiseks Euroopas. 1955. aasta maikuus kirjutati Varssavis alla nende riikide sõpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise lepingule. Leping nägi ette, et juhul, kui leiab aset relvastatud kallaletung ühele lepinguosalisele maale, siis annavad teised lepinguosalised temale viivitamatult igakülgselt abi. Erinevalt NATO blokist on Varssavi leping kaitseisloomuga. Temaga võivad ühineda teised riigid, olenemata nende ühiskondlikust korrast. Varssavi leping kaitseb kindlalt rahu nii Euroopas kui ka kogu maailmas.

Suured edusammud Nõukogude teaduse, tehnika ja tööstuse arenemises kutsusid esile uusi muutusi kahe leeri sõjalise võimsuse vahekorras. Need muutused tulid kasuks sotsialismile. 1953. aastal sai NSV Liit endale termotuumarelv; ta oli sel alal ette jõudnud Ameerika Ühendriikidest. Peagi olid Nõukogude Liidul olemas ka kontinentidevahelised raketid. See oli vääriline vastus agressorite sepitsustele. Lõplikult olid tühja läinud Ameerika imperialismi lootused, et sotsialistlike maade vastu sõda alustades jääb ta karistamata.

NSV Liidul on agressori ohjeldamiseks olemas kõik vajalikud vahendid. Kuid ta ei ole ähvardanud ega ähvarda mitte kedagi. Nõukogude valitsus hakkas veel energilisemalt võitlema tuuma-

relva keelamise eest. Ta tegi kõigile suurriikidele ettepaneku vähendada relvastatud jõude ja likvideerida välismaal paiknevad sõjaväebaasid. Nõukogude Liit näitas sel alal eeskujuga ja vähendas märksa oma relvastatud jõudude arvulist koosseisu. 1955. aastal viis NSV Liit oma väed välja Port Arturi mereväebaasist, mida ta oli Hiina Rahvavabariigiga ühiselt kasutanud. 1956. aasta alguses aga likvideeris ta oma mereväebaasi Porkkala-Uddis (Soome).

NSV Liidu initsiatiivil sõlmiti 1955. aastal riiklik leping Austriaga, kes kuulutas välja alalise neutraliteedi. Nõukogude valitsus seadis sisse diplomaatilised suhted Saksa Föderatiivse Vabariigiga ja Jaapaniga.

1955. aasta suvel toimus Genfis nelja suurriigi — NSV Liidu, Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa valitsuse juhtide nõupidamine. Nõupidamisest osavõtjad teatasid, et nad tahavad rahvusvahelist pinevust vähendada. Kuid edaspidi kinnitas seda avaldust tegudega ainult Nõukogude Liit. NSV Liidu rahuinitsiatiiv avaldas rahvusvaheliste suhete arenemisele järjest suuremat mõju. Isikukultuse negatiivsete tagajärgede resoluutse ületamisega muutus Nõukogude välispoliitika algatusvõimelisemaks ja paindlikumaks, tema efektiivsus tõusis. Märksa laienesid NSV Liidu sidemed teiste maadega majanduse, teaduse, tehnika ja kultuuri valdkonnas, tugevnes ka riigitegelaste isiklik kontakt.

Küsimus ja ülesandeid.

1. Jutustage 50-ndate aastate alguses toimunud imperialistlikust agressioonist Aasias ja selle lüüasaamise põhjustest.
2. Missugustest põhimõtetest peavad oma välispoliitikas kinni sõltumatud Aasia ja Aafrika riigid?
3. Varssavi kaitseleping ja selle osaliste eesmärgid.

§ 54. Rahu säilitamine ja kindlustamine kui kaasaja peamine probleem (1956—1965).

Imperialistide sõjaliste avantüüride läbikukkumine kapitalismi üldkriisi uuel etapil.

Kapitalismi üldkriisi kolmandal etapil võis selgesti näha, et sotsialismi ja rahu jõud on imperialismi ja sõja jõududest tugevamad. Rahulikus võistluses kapitalismiga on sotsialism saavutanud suurt edu. Selle tulemusena suureneb pidevalt sotsialistliku maailmasüsteemi mõju inimkonna arenemisele. *Maailmapoliitika peamist suunda ei määra käesoleval ajal enam kapitalism, vaid sotsialism.* Elu on veenvalt tõestanud, et imperialistid ei saa nüüd tegutseda oma heaksarvamise järgi, nagu nad seda varem tegid.

Maailmas on nüüd võimsad jõud, kelle käsutuses on kõik vajalikud vahendid, selleks et sõja vallapäästmist vältida ja agressorit õigeaegselt ohjeldada, ja kui viimane teeb katset sõda alustada, siis anda talle purustav vastulööök, ajada tema röövellikud plaanid nurja. Selleks jõuks on võimas *sotsialistlik leer*, kes oma määratu suure poliitilise, majandusliku ja sõjalise jõu on andnud rahu teenistusse: *rahuarmastavad mittedotsialistlikud riigid*, kes ei lase imperialistidel oma plaane ellu viia ja neid riike sõjalistesse ettevalmistustesse kaasa kiskuda; *rahvusvaheline töölisklass ja tema eesmine väesalk — kommunistlikud parteid*, kes paljastavad sõjaõhutajate agressiivseid plaane ja ajavad need nurja; *rahupooldajate massiline liikumine*, mis sunnib imperialiste arvestama nende sadade miljonite inimeste tahet, kes on kindlalt otsustanud kaitsta rahu.

NLKP XX kongress tegi järelduse, et jõudude vahekord maailma arenil on põhjalikult muutunud, et need muutused on sotsialismile ja rahule kasuks tulnud ja sõda ei ole nüüd enam paratamatu.

Kuid imperialistlike suurriikide reaktsioonilised ringkonnad jätkavad ikka veel agressiivsete plaanide väljahaudumist. Rahu ja sotsialismi jõudude võimas kasv on tekitanud imperialistides viha ja tigidust. Seoses sellega võtavad nad ette uusi avantüüre. 1956. aasta sügisel otsustasid imperialistid anda ühtaegu hoobi niihästi sotsialistlikule sõprusliidule kui ka rahvuslikule vabadusliikumisele. Nad lootsid, et sel teel muudavad nad jõudude vahekorda enda kasuks. Ungaris organiseeriti kontrrevolutsiooniline mäss. Nõukogude Liit aitas vennalikul ungari rahval mässu maha suruda ja fašistlikud jõugud puruks lüüa. Kontrrevolutsiooni eksportimise katse lõppes läbikukkumisega. Kogu maailm veendus, et sotsialismi saavutused on kindlal jalal ja kapitalismi restaureerimine sotsialistliku sõprusliidu maades ei ole võimalik.

Inglismaa, Prantsusmaa ja Iisrael panid toime relvastatud kallaletungi Egiptusele, püüdes seal endist koloniaalrežiimi taastada. Seoses sellega teatas Nõukogude Liit, et ta on valmis agressiooni jõuga tagasi lööma. Üksnes Nõukogude riigi otsustav väljastumine ja egiptuse rahva meelekindlus, samuti interventsiooni hukkamõistmine Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis sundisid Inglismaad, Prantsusmaad ja Iisraeli sõjategevust lõpetama. Intervendid viisid oma väed Egiptusest välja. Egiptuse rahvas säilitas sõltumatuse.

Mõlema imperialistliku avantüüri läbikukkumine näitas rahu jõudude kasvanud võimsust ja kinnitas, et sõja vältimiseks on olemas reaalne võimalus.

Kuid kolonialismi päästja osa Lähis- ja Kesk-Idas on hakanud nüüd etendama Ameerika Ühendriigid. Ameerika imperialistid ütlesid, et pärast kolonisaatorite väljakihutamist mitmelt maalt on tekkinud «poliitiline vaakuum», mida on vaja täita.

Selleks töötati välja «Eisenhoweri doktriin», mis pakkus Lähis- ja Kesk-Ida maadele Ameerika «abi», kaasa arvatud Ameerika Ühendriikide relvastatud jõudude kasutamine võitluseks «rahvusvahelise kommunismi» vastu. 1957. aasta sügisel hakkasid sõjapilved uuesti kerkima Lähis-Ida kohale. Ameerika Ühendriigid ässitasid oma liitlasi Süüria kallale ja tahtsid temalt võtta sõltumatus. Kuid ka seekord sundis rahuarmastavate jõudude võimas tahe agressorid taganema.

Iraagis toimus 1958. aasta suvel imperialismivastane ülestõus. Sel ajal panid Ameerika Ühendriigid toime relvastatud interventsiooni Liibanonis, Inglismaa aga Jordaania. Äärepealt oleks sõtta kistud Iraagi vabariik. Kuid agressorid tegid jällegi valearvestuse. Rahu kaitseks astusid välja sajad miljonid inimesed, kes toetasid Nõukogude Liidu nõudmist, et interventide väed viidaks Liibanonist ja Jordaaniast viivitamatult välja.

Ameerika Ühendriikide kasvav agressiivne tegevus Hiina Rahvavabariigi vastu ajas 1958. aasta sügisel rahvusvahelise olukorra uuesti teravaks. Vastuseks Ameerika militaristide provokatsioonidele Taivani saare piirkonnas teatas Nõukogude valitsus Ameerika Ühendriikidele, et agressiooni korral tuleb ta Hiina Rahvavabariigile appi. Nõukogude Liidu karm hoiatus jahutas rahu vaenlaste sõjakust.

Kõige ohtlikum rahvusvaheline kriis tekkis **1962. aasta sügisel**. Oma agressiivse tegevusega Kariibi mere piirkonnas ajasid ameerika imperialistid, nagu eespool öeldud, olukorra nii teravaks, et kogu inimkonda hakkas otseselt ähvardama ülemaailmse termotuumasõja oht. Tänu Nõukogude valitsuse meelegindlusele ja paindlikule tegevusele jõuti mõistlikule kompromissile, millega välditi sõjaline konflikt. Kuuba sai võimaluse jätkata sotsialismi ehitamist.

Iga kord, kui imperialistid olid inimkonna sõja piirile viinud, läks korda rahu päästa eeskätt tänu sotsialistliku sõprusliidu võimsusele ja rahuarmastavate jõudude valvsusele ning meelegindlusele, kes ei lase ennast hirmutada ja sõjapooldajate provokatsioonidest kaasa kiskuda.

Kuid imperialismijõud, kes püüavad rahvaste vabadusliikumist lämmatada, ülemaailmset sotsialismi «tagasi paisata» ja kaotatud positsioone uuesti enda kätte saada, ajavad rahvusvahelise olukorra järjest teravamaks. Kõige suurema ulatuse on viimastel aastatel võtnud Ameerika Ühendriikide agressioon Kagu-Aasias. Ameerika imperialistid peavad röövsõda Lõuna-Vietnami rahva vastu ja panevad toime barbaarset õhurünnakuid Vietnami Demokraatliku Vabariigi territooriumile. Hoolimata sellest, et võidu saavutamiseks ei jätku interventidel ilmselt jõudu, sammub Ameerika Ühendriikide valitsus sõja «eskalatsiooni» teed, s. o. laiendab agressiooni ulatust ja rakendab järjest suurema purustusjõuga sõjapidamisvahendeid.

NSV Liidu ja teiste sotsialistlike maade rahvad toetavad palavalt vietnami rahvast tema kangelaslikus võitluses Ameerika imperialismi vastu. Ustavana oma internatsionaalsele kohusele annab Nõukogude Liit agressiooni tagasilöömiseks Vietnami Demokraatlikule Vabariigile vajalikku abi. NSV Liit on arvamusel, et Vietnami küsimuse rahumeelse reguleerimise aluseks peab olema range kinnipidamine Genfi 1954. aasta kokkulepetest ja vietnami rahvale võimaluse andmine otsustada ise oma saatust ilma imperialistliku vahelesegamiseta väljastpoolt.

Võitlus rahu kindlustamise eest Euroopas.

Kõige tähtsamaks rahu kindlustamise tingimuseks Euroopas jääb endiselt Saksamaa küsimuse lahendamine. Kuid olukord, mis Saksamaal praegu on välja kujunenud, erineb põhjalikult esimeste sõjajärgsete aastate olukorrast. Saksamaa territooriumil eksisteerib kaks erineva ühiskondliku korruga iseseisvat Saksa riiki. Seetõttu on selge, et Saksamaa viivitamatu ühendamine ei ole võimalik. Sellepärast tegi NSV Liit lääneriikidele 1959. aasta jaanuaris ettepaneku sõlmida rahuleping kahe Saksa riigiga.

Saksa rahulepingu sõlmimine kindlustaks mõlema Saksa riigi seisundit rahvusvahelise õiguse seisukohalt ja võimaldaks neil astuda Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni koosseisu. Sellega oleks võetud alus Saksa Föderatiivse Vabariigi elanikkonna hulgas tehtavalt revanšistlikult agitatsioonilt ja tehtud lõpp militaristide spekulatsioonidele Saksamaa «võrdõiguslikkuse» eest võitlemise alal. Leping oleks fikseerinud praegused piirid Oderil ja Neissel. Sellega oleks antud tõsine hoop revanšismile ja samal ajal loodud kindlad garantiid, et saksa agressioon ei saaks enam korduda.

Nõukogude Liit tegi Ameerika Ühendriikidele, Inglismaale ja Prantsusmaale ka ettepaneku likvideerida okupatsioonirežiim Lääne-Berliinis, millest on saanud Saksa Demokraatliku Vabariigi vastu suunatud õonestustegevuse keskus, ja muuta ta demilitariseeritud vabalinnaks.

Kuid lääneriigid ei olnud nõus Saksamaa probleemi mõistliku reguleerimisega.

Olukorra parandamiseks Euroopas tegi Nõukogude Liit ettepaneku sõlmida mittekallaletungipakt NATO riikide ja Varssavi lepingust osavõtjate maade vahel. Ameerika Ühendriigid ja nende liitlased lükkasid ka selle ettepaneku tagasi.

NSV Liit ja Saksa Demokraatlik Vabariik püüdsid kergendada Saksa rahulepingu sõlmimist ja kaasa aidata Saksamaa ühtsuse taastamisele rahuarmastavatel ja demokraatlikel alustel. Selleks sõlmisid nad 1964. aastal sõpruse, vastastikuse abistamise ja koostöö lepingu. Leping laiendas ja kindlustas sõbralikke suhteid mõlema riigi vahel. Leping tagab Saksa Demokraatliku Vabariigi piiride puutumatuset ja aitab sellega kindlustada rahu ning julgeolekut Euroopas.

Ajaloo õppetunde arvestamata püüavad Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad Saksa Föderatiivse Vabariigi militaristide ja revanšistidega kokkuleppele jõuda. See väljendub NATO mitmepoolsete tuumajõudude loomise plaanides, mille elluviimist pooldab nii Ameerika Ühendriikide valitsus kui ka Lääne-Saksamaa valitsus. Ameerika imperialistid püüavad kindlustada oma sõjalist ja poliitilist võimu Lääne-Euroopas, Saksa Föderatiivne Vabariik aga saab selle kursi toetamiseks antud nõusoleku eest võimaluse juurde pääseda Ameerika Ühendriikide täiustatud rakett- ja tuumarelvale. Revanšistlikud jõud Saksa Föderatiivses Vabariigis seovad tuumarelva saamisega oma kaugeleulatuvaid plaane, mille eesmärgiks on revideerida Teise maailmasõja tulemusi.

NATO ühendatud tuumajõudude loomine ei ole suunatud mitte ainult Euroopa rahu ja julgeoleku vastu. Selle tagajärjel suureneks ka imperialistide surve vabanenud ja oma sõltumatuse eest võitlevatele rahvastele. Kõigi rahvaste põhihuvid nõuavad, et agressiivsed ringkonnad oma rahvavastaste plaanide elluviimisest loobuksid.

Varssavi lepingu liikmesriikide poliitiline konsultatiivkomitee¹ arutas 1965. aasta jaanuaris uut olukorda, mis NATO mitmepoolsete tuumajõudude loomise plaanide tõttu välja on kujunenud, samuti võimalikke tagajärgi, mida niisuguste plaanide elluviimine ülemaailmsele rahule tekitaks. Varssavi lepingu liikmesriigid ja koos nendega ka teised sotsialistlikud maad ning noored sõltumatud riigid mõistavad resoluutselt hukka tuumarelva üleandmise Lääne-Saksamaa militaristidele ja revanšistidele. Mitmel kapitalistlikul maal areneb laialdane rahvaliikumine mitmepoolsete tuumajõudude loomise vastu. Poliitiline konsultatiivkomitee deklareeris, et kui NATO liikmesriigid rahu huvisid ignoreerides asuvad mitmepoolsete tuumajõudude loomise teele, siis on Varssavi lepingu liikmesriigid sunnitud oma julgeoleku tagamiseks tarvitusel võtma vajalikud kaitseabinõud.

Üldine ja täielik
desarmeerimine kui tee
kindla rahu sisse-
seadmisele.

Iga uus samm võidurelvastumise teel suurendab sõja tekkimise ohtu. Ainult üldine ja täielik desarmeerimine võib tagada kindla rahu maakeral. Desarmeerimise probleemi lahendamisega langeb ära igasugune vajadus tuumarelva järele, siis pole tarvis seda enam toota ega katsetada.

Nõukogude valitsus esitas 1960. aastal Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee XV istungjärgule arutamiseks

¹ Poliitiline konsultatiivkomitee loodi omavaheliseks konsulteerimiseks ja Varssavi lepingu täitmise käigus tekkivate küsimuste arutamiseks. Iga Varssavi lepingu liikmesriiki esindab seal valitsuse liige või mõni teine spetsiaalselt määratud esindaja.

kõigi riikide üldise ja täieliku desarmeerimise lepingu põhiteesid. NSV Liit tegi ettepaneku viia desarmeerimine läbi kolmes etapis nelja aasta jooksul ja range rahvusvahelise kontrolli all. Nõukogude Liit on valmis vastu võtma ükskõik missuguse lääneriikide poolt esitatava kontrollivormi, kui need riigid võtavad vastu Nõukogude ettepanekud desarmeerimise kohta. Kuid Ameerika Ühendriigid, Inglismaa ja Prantsusmaa ei tulnud vastu Nõukogude Liidule ja kasutasid läbirääkimisi ainult võidurelvastumise varjamiseks.

Kuid NSV Liidu ja kõigi rahuarmastavate jõudude kategooriisel nõudmisel olid Ameerika Ühendriigid ja Inglismaa sunnitud astuma esimese sammu ja kirjutama koos Nõukogude Liiduga **5. augustil 1963. a.** alla Moskva lepingule, millega keelustati tuumakatsetused atmosfääris, kosmilises ruumis ja vee all. Kuigi leping ei keela maa-aluseid katsetusi ega kõrvalda võidurelvastumist, on tal siiski suur positiivne tähtsus. Moskva leping vältib atmosfääri edasise radioaktiivse saastamise ohu, pidurdab suure võimsusega tuumarelvataiustamist, seab teatud tõkked tuumarelvataiustamisele. Leping loob eeldused erineva ühiskondliku korraga riikide vastastikuse usalduse kindlustamiseks ja kergendab sellega võitlust üldise ja täieliku desarmeerimise eest. Moskva lepinguga on ühinenud üle saja riigi. Moskva lepingu sõlmimine on rahu jõudude suur võit ja tähtis samm võitluses rahvusvahelise olukorra parandamise eest.

Varsti pärast Moskva lepingule allakirjutamist võtsid NSV Liit ja Ameerika Ühendriigid vastu otsuse, et nad ei vii kosmoses orbiidile objekte, mille pardal on tuumarelv või teised massilise hävitamise relvad. Selle otsuse oli Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee heaks kiitnud. NSV Liidu, Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa vahel saavutati ka kokkulepe sõjastarbete lõhustuvate materjalide tootmise vähendamise kohta.

Rahu kindlustamise huvidest lähtudes pöördus Nõukogude valitsus 1963. aasta lõpul kõigi riikide valitsuste poole ettepanekuga sõlmida rahvusvaheline kokkulepe (või leping), millega riigid võtavad endale kohustuse mitte kasutada jõudu territoriaalsete vaidluste ja piiriküsimuste lahendamiseks. Niisuguse kokkuleppe sõlmimine pehmendaks rahvusvahelist kliimat ja tooks desarmeerimise probleemi lahenduse lähemale. Rahvusvahelise üldsuse laiad ringkonnad ja paljude riikide valitsused toetasid Nõukogude riigi ettepanekut.

NSV Liit võitleb aktiivselt rahvusvahelise pinevuse lõdvendamise ja võidurelvastumise piiramise abinõude kiire elluviimise eest. Seda eesmärki peavad silmas Nõukogude ettepanekud tuumarelvataiustamise ärahoidmise ja riikide siseasjadesse vahelesegamise lubamatuse kohta, nende iseseisvuse ja suveräänsuse kaitsmise kohta. NSV Liidu tegevus, mis on suunatud rahvusvahelise julge-

oleku praktilisele tagamisele, aitab ühte liita kõik progressiivsed jõud nende võitluses imperialismi vastu, desarmeerimise ja rahu eest, demokraatia, rahvusliku sõltumatus ja sotsialismi eest.

Imperialistlikud blokid, mis Ameerika Ühendriigid on loonud, ei ole täitnud nendele pandud ülesandeid. Nad ei suutnud nõrgendada sotsialistlike maade positsioone, õõnestada töölis- ja demokraatlikku liikumist, takistada koloniaalsüsteemi kokkuvarisemist. Sügavat kriisi elab üle Põhja-Atlandi blokk, mida lõhestavad teravad vastuolud. Prantsuse ja Saksa Föderatiivse Vabariigi imperialistid konkureerivad teineteisega võitluses valitseva seisundi pärast Lääne-Euroopas. Teravnenud on vastuolud ühelt poolt Ameerika Ühendriikide ja teiselt poolt nende Euroopa partnerite, eriti Prantsusmaa vahel. Antagonism nõrgendab sõjalisi blokke.

Imperialistide poliitika on rahvastele võõras. See poliitika tõukab noored vabanenud maad sõjalistest ja poliitilistest rühmitustest eemale. Imperialistidel ei ole korda läinud tõmmata neid ei SEATO ega ka CENTO koosseisu.

**Ühinenud Rahvaste
Organisatsiooni osa
võitluses rahu eest.**

Rahuarmastavad jõud peavad väga tähtsaks võitlust selle eest, et Ühinenud Rahvaste Organisatsioon muutuks efektiivseks rahu ja rahvusvahelise julgeoleku tagamise organiks.

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni koosseis on radikaalselt muutunud. Tema liikmeteks oli 1945. aastal 51 riiki, 1965. aastal aga juba 117 riiki. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ridades on nüüd suur rühm vabanenud Aasia ja Aafrika maid. Nad moodustavad üle poole Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni liikmetest. Seoses sellega on imperialistlike suurriikide positsioonid märksa nõrgenenud. Blokkidest eemalejäämise poliitika, mida neutraalsed maad teostavad, kannab imperialismivastast iseloomu. Tema teravik on suunatud koloniaalike, agressiooni ja sõja vastu. Blokkidest eemalejäänud maad annavad oma panuse tähtsate rahvusvaheliste probleemide lahendamiseks. Paljudes küsimustes astuvad nad koos sotsialistlike riikidega välja.

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kõnetoolilt esitas Nõukogude Liit konkreetse ja selge programmi, kuidas likvideerida «külma sõda» ja arendada rahvusvahelist koostööd. 1957. aastal võttis Ühinenud Rahvaste Organisatsioon ühel häälel vastu resolutsiooni, mis kiidab rahuliku kooseksisteerimise põhimõtte heaks. Ühinenud Rahvaste Organisatsioon asus seisukohale, et tuumarelva ei tohi kasutada sõjalistel eesmärkidel. See oli rahu jõudude suur moraalne võit.

Väga populaarseks on saanud ettepanek muuta paljud maa- kera piirkonnad tuumarelvast vabaks tsooniks. Ühinenud Rahvaste Organisatsioon on niisuguseks tsooniks kuulutanud näiteks Aafrika kontinenti.

Nõukogude Liidu algatusel võttis Peaassamblee 1960. aastal vastu asumaadele ja koloniaalrahvastele sõltumatuse andmise deklaratsiooni, mille projekti olid esitanud 43 Aasia ja Aafrika maad. NSV Liit oli esimene riik, kes esitas Ühinenud Rahvaste Organisatsioonile ettepaneku koloniaalse rõhumise täielikuks likvideerimiseks kõigis selle avaldumisvormides.

Imperialistlikud jõud on Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis korduvalt püüdnud õõnestada NSV Liidu ja teiste rahuarmastavate riikide positsioone, muuta see organisatsioon oma poliitika tööriistaks. Tänu Nõukogude Liidu, teiste sotsialistlike maade ning noorte Aasia ja Aafrika iseseisvate riikide kindlale joonele, mis väljendub Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ja tema põhi kirja kaitsmises, on kõik need katsed läinud tühja.

NSV Liidu algatusel võttis Peaassamblee XX istungjärk 1965. aastal vastu resolutsiooni tuumarelvade leviku ärahoidmise kohta. See resolutsioon kohustab tegema kõik selleks, et tuumarelvade omavate riikide arv ei suureneks. Kiideti heaks otsus ülemaailmse desarmeerimiskonverentsi kokkukutsumise kohta, mis peab toimuma hiljemalt 1967. aastal. Võeti vastu ka deklaratsioon, mis mõistab hukka kõik riikide ja rahvaste siseasjadesse vahelesegamise vormid.

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon peab täitma oma kohuse inimkonna ees. Rahvad ootavad temalt efektiivseid abinõusid, mis muudaksid nende lootused kindlast rahust tegelikkuseks.

Rahvahulgal on võimas jõud võitluses rahu eest.

Kapitalismi üldkriisi uuel etapil on rahvahulkade osa võitluses rahu eest märksa suurenenud. Paljudes maades on tekkinud mitmesugused sõjavastased organisatsioonid ja liikumised. Nendest võiks mainida «Aatomisurma vastu võitlemise komiteed» Saksa Föderatiivses Vabariigis, «Liikumist desarmeerimise eest tuumarelvade alal» Inglismaal, organisatsiooni «Naised, võideldge rahu eest!» Ameerika Ühendriikides jt.

Ülemaailmse Rahunõukogu algatusel on toimunud mitu suurt rahvusvahelist konverentsi ja kongressi desarmeerimise, tuumarelvade katsetuste keelamise ja rahvusvahelise koostöö nimel. 1962. aasta juulis toimus Moskvas ülemaailmne kongress üldise desarmeerimise ja rahu nimel, mille tööst võtsid osa delegaadid, külalised ja vaatlejad 121 maalt. See oli kõige esinduslikum foorum kogu rahupooldajate liikumise ajaloos. Kongress kulges sõjakuu vastu ja rahuliku kooseksisteerimise poliitika võidukäigu eest intensiivsema võitlemise tähe all.

Demokraatliku noorsoo esindajad 126 maalt korraldasid 1964. aasta septembris Moskvas ülemaailmse foorumi, et näidata noorsoo ja üliõpilaste solidaarsust võitluses rahvusliku sõltumatuse ja vabaduse eest, rahu eest. Foorumi töö tulemusena täienesid inimkonna parema tuleviku eest võitlevate noorte read uute jõududega.

Suurte teenete eest rahu ja rahvusvahelise koostöö kindlustamisel on kümnetele väljapaistvatele rahu eest võitlejatele antud kõrge autasu — rahvusvaheline Lenini preemia «Rahu kindlustamise eest rahvaste vahel». Nende hulgas on John Bernal (Inglismaa), Paul Robeson (Ameerika Ühendriigid), Eugénie Cotton (Prantsusmaa), Dólores Ibarruri (Hispaania), Mánolis Glezos (Kreeka), Herluf Bidstrup (Taani), Nikolai Tihhonov (NSV Liit), Georgi Traikov (Bulgaaria), Fidel Castro (Kuuba), Ramešvari Nehru (India), Modibo Keita (Mali), Sékou Touré (Ginea) jt.

Rahuvõitlejate esirinnas sammuvad kommunistid. Võitlus rahu eest on nende kõige aktuaalsem, esmajärguline ülesanne. Kommunistlikud parteid arvestavad aatomisõja ohtlike tagajärgi ja hoiatavad nende eest rahvahulki. Kommunistlikud parteid mobiliseerivad töölisklassi ja kõigi töötajate jõud võitlusele sõjaohu vastu, liidavad need ühte, et massiliste aktsioonidega anda sõja provotseerijatele vastulööki. «Rahu ei tule paluda,» ütlevad kommunistid, «rahu võib tagada ainult aktiivne, sihikindel võitlus.»

Töörahas näeb, et just kommunistid on rahu lipukandjad. Rahu ja kommunism põimuvad rahvahulkade teadvuses järjest rohkem teineteisega. Kommunistlikud parteid annavad oma jõu ja energia selleks, et mitte üksi maailmasõda ära hoida, vaid ka juba käesoleval ajastul kõrvaldada inimkonna elust igasuguse sõja tekkimise võimalus.

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Jutustage imperialistide agressiivsetest aktidest kapitalismi üldkriisi kolmandal etapil ja sõjaliste avantüüride läbikukkumise põhjustest.
2. Missugused on Saksamaa probleemi lahendamise teed?
3. Missugune tähtsus on Moskva lepingul, mis näeb ette tuumakatsetuste osalise keelustamise?
4. Missugused jõud võitlevad rahu ja üldise desarmeerimise eest?

Teemad ettekanneteks klassis või ajalooriingis.

1. Nõukogude Liidu võitlus uue maailmasõja ärahoidmise eest.
2. Imperialistlikud sõjalised blokid kui ähvardus rahule ja rahvaste julgeolekule.
3. Vietnami rahva kangelaslik võitlus ameerika agressorite vastu.
4. Kaasaja suur liikumine (kuidas maailma rahvad võitlevad uue sõja ohu vastu).
5. Maailma noorsugu võitluses rahu eest.

RAHVUSVAHELINE KOMMUNISTLIK JA TÖÖLISLIIKUMINE.

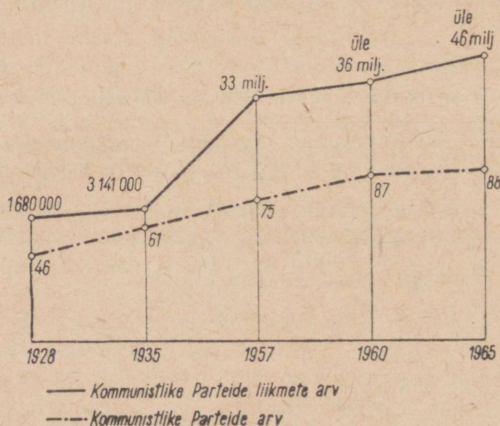
§ 55. Kommunistliku ja töölisliikumise kasv pärast Teist maailmasõda.

Kommunistlike ja töölisparteiade kasv ning tugevnemine.

Rahvusvaheline tööliklass on käesoleva ajastu juhtiv revolutsiooniline jõud. Tema peamiseks saavutuseks on sotsialistlik maailmasüsteem. Sotsialismimaades on tööliklass võimul ja marksistlik-leninlikud parteid on seal saanud valitsevateks parteideks.

Pärast Teist maailmasõda on kapitalistlike maade tööliklassi organiseeritus, poliitiline küpsus ja võitlusvõime märksa kasvanud. Proletariaadi klassiteadlikkuse tõusu kujukaks näitajaks on kommunistlike ja töölisparteiade ridade ja mõju kasv. Sõja lõpuks oli kommunistlikes parteides ligikaudu 20 miljonit liiget, s. o. peaaegu 5 korda rohkem kui enne sõda. 1965. aasta lõpul kuulus kommunistlike ja töölisparteiade ridadesse üle 46 miljoni inimese, nendest rohkem kui 6 miljonit mittedotsialistlikes maades. Üksnes paari viimase aasta jooksul suurenes kommunistide arv kogu maailmas 13 miljoni võrra. Kasvab ka marksistlik-leninlike parteide arv. Praegu tegutsevad kommunistide parteid 88 maailma maal.

Oma võitlusega tööliklassi ja kõigi töötajate ürituse eest on kommunistid võitnud rahvahulkade lugupidamise ja armastuse. Rohkem kui 35 miljonit inimest hääletab valimistel nendes kapita-

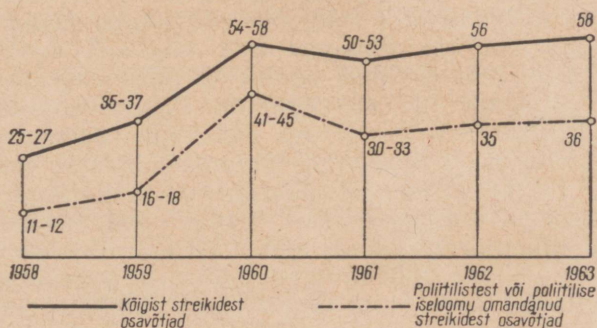
Rahvusvahelise kommunistliku liikumise kasv.

listlikes maades, kus kommunistlik partei tegutseb legaalselt, selle partei kandidaatide poolt. Kuid peaaegu 40 riigis on kommunistlikud parteid kas illegaalses või poollegaalses olukorras. Ameerika Ühendriikide, Saksa Föderatiivse Vabariigi, Hispaania, Portugali, Peruu, Lõuna-Aafrika Vabariigi ja paljude teiste maade kommunistid peavad mehist võitlust karmides terrori- ja repressioonitingimustes (vt. dokumendid 1—2).

Kommunistide mõjutusel on maailma ametiühinguliikumine sõjajärgsetel aastatel suuresti kasvanud ning tugevnenud. Kui enne sõda kuulus ametiühingutesse 60 miljonit inimest, siis nüüd on ametiühingutesse organiseeritud tööliste ja teenistujate arv suurenenud 205 miljonini. 1945. aastal loodi progressiivne rahvusvaheline ametiühingukoondis — Ülemaailmne Ametiühingute Föderatsioon. Tol ajal ühendas Föderatsioon 67 miljonit töötajat. Nüüd aga ületab Ülemaailmsesse Ametiühingute Föderatsiooni kuuluvate ametiühingute liikmete arv 120 miljonit.

Sõjajärgsetel aastatel, eriti aga kapitalismi üldkriisi kolmanda etapi saabumisega, on klassivõitlus kapitalistlikes maades järsult teravnenud. Monopolide pealetungile avaldavad töötajad järjest suuremat vastupanu. Kommunistid püüavad streigiliikumisele anda massilisema ja organiseeritud iseloomu. 20 sõjajärgse aasta jooksul on kapitalistlikus maailmas streikinud 3 korda rohkem töölisi ja teenistujaid kui 20 sõjaeelse aasta jooksul.

Proletariaadi klassivõitluse tugevnenud kapitalistlikes maades.

Streikidest osavõtjate arv (miljonites).

Sotsialismimaade rahvaste saavutused innustavad rahvusvahelist proletariaati võitlusele imperialismi vastu, kergendavad selle võitluse tingimusi ja aitavad saavutada edu.

Sagenevad ka tööliklassi poliitilised väljaastumised, mis on suunatud niihästi ekspluataatorite-monopolistide vastu kui ka neile allutatud riigiparaadi vastu. Viimastel aastatel on vähe-

malt kaks kolmandikku streikijatest osa võtnud poliitilistest streikidest. Tööraha võitlus palga tõstmise ja töönädala lühendamise eest, tema võitlus viletsuse ja tööpuuduse vastu liitub ikka tihedamalt võitlusega põhjalike sotsiaalsete ümberkujunduste eest, demokraatlike õiguste ja vabaduse eest, fašismi- ja sõjaohu vastu. Sotsialistliku maailmasüsteemi võimsal moraalsel toetusel nõuavad kapitalistlike maade rahvahulgad resoluutselt oma elutingimuste parandamist, võidurelvastumise ja «külma sõja» poliitika lõpetamist.

Streikide iseloomulikuks jooneks on nende kestvus, visadus ja tööliste kõrge solidaarsus. Nendest võtavad ühiselt osa kommunistid, sotsialistid, töötajad — katoliiklased ja parteitud. Võitlusesse tõmmatakse kaasa uued jõud: teenistujad, haritlased, noorsugu. Üha energilisemalt astub välja Aasia ja Aafrika noor proletariaat, kes võitleb rahvuslike vabastusrevolutsioonide lõpuleviimise eest. Suur streigivõitluse laine veeres üle Argentiina, Brasiilia, Uruguai, Tšiili ja teiste Ladina-Ameerika maade. Laialdase ulatuse on võtnud rahvusvaheline proletaarne solidaarsus klassilahingutest osavõtjatega. Seda näitas kujukalt prantsuse kaevurite üldstreik 1963. aasta kevadel.

Arenenud kapitalistlikes maades suunab töölisklass kommunistlike parteide juhtimisel pealöögi monopolide võimu kui reaktsiooni ja agressiooni kantsi vastu. Võitluse käigus kujunevad välja tingimused, mis võimaldavad koondada töölisklassi ümber elanikkonna laiu kihte, kes on huvitatud monopolide võimu likvideerimisest: talurahvast, haritlasi, linna väike- ja keskkodanlust. Kommunistid püüavad liita neid jõudusid üheks monopolismivastaseks rindeks. Selleks nõuavad nad laialdasi demokraatlikke ümberkujundusi: monopolidele kuuluvate tööstusharude natsionaliseerimist ja nende üle demokraatliku kontrolli sisseseadmist, millest töölisklassi esindajad osa võtavad; radikaalse agraarreformi läbiviimist ja loosungi «Maa sellele, kes seda harib!» teostamist; valitsuste loomist pahempoolsete parteide esindajatest; progressiivsete töölisseaduste vastuvõtmist; kooli lahutamist kirikust ja ilmaliku hariduse andmist jne. Demokraatia eest võideldes omandavad rahvahulgad poliitilisi kogemusi, kommunistid selgitavad neile järk-järgult sotsialistliku revolutsiooni teostamise vajadust.

**Kommunistide võitlus
töölisliikumise ühtsuse eest.**

Töölisklassi võidu tähtsaks tingimuseks võitluses rahu ja sotsialismi eest on *tegevusühtsus*. Kuid sotsiaaldemokraatlike parteide parempoolsete liidrite kommunistivastase poliitika tagajärjel on rahvusvaheline töölisliikumine ikka veel lõhestatud.

Parempoolsed sotsialistid alustasid sotsiaalsete reformide vastuseadmisest sotsialistlikule revolutsioonile. Nüüd on nad sotsialismist täielikult lahti ütelnud ja kaitsevad avalikult riiklik-

monopolistlikku kapitalismi. Saksa, Austria ja teiste maade sotsiaaldemokraatlike parteide uutest programmidest on viimased sotsialistlikud nõudmised ja loosungid välja jäetud. Sotsiaaldemokraatia liidrid väidavad, et kapitalism on kaotanud oma eksploatatorliku olemuse ja muutunud «rahvakapitalismiks», kodanlik riik aga suudab tagada kõigi töötajate heaolu. Reformismi ninamehed, kes on monopolide ülalpidamisel, eitavad klassivõitlust ja kutsuvad töölisi koostööle kapitalistidega. Nad toetavad suurkapitali Nõukogude-vastast poliitikat ja koloniaalpoliitikat ning tegutsevad antikommunismi lipu all.

Sotsiaaldemokraatlikel parteidel on ligikaudu 13,5 miljonit liiget, kusjuures pooled neist on ametiühingutes, mis kuuluvad Inglise Leiboristlikku Parteisse kollektiivsete liikmete õigustes. 1951. aastal asutasid parempoolsed sotsialistid oma rahvusvahelise koondise — Sotsialistliku Internatsionaali. See avaldab mõju ametiühingutele, kellel on 57 miljonit liiget. Mõnel kapitalistlikul maal, näiteks Prantsusmaal, on sotsialistid juba võimul olnud. Inglismaal on sõjajärgsetel aastatel riigitüüri juures juba neljandat korda leiboristid. Rootsis on juba mitu aastat sotsiaaldemokraatlik valitsus. Kuid kas seal on sotsialism üles ehitatud? Ei ole. Endiselt on seal vabrikud ja tehased kapitalistide käes ja tööliste ekspuuteerimine jätkub.

Järeleandmisi, mis töörahvas visa võitluse tulemusena on saavutanud, peavad sotsiaaldemokraadid oma teeneks ja kujutavad neid osalisi reforme sotsialistlike ümberkujundustena. *Praktika on näidanud, et sotsiaaldemokraatlik «sotsialism» on väga kaugetel tõelisest sotsialismist, mida võib üles ehitada ainult kommunistide juhtimisel.*

Millega siis seletada seda suurt mõju, mida sotsiaaldemokraadid mitmel kapitalistlikul maal rahvahulkadele avaldavad? See on seletatav kõigepealt asjaoluga, et kodanlik ja sotsiaalreformistlik ideoloogia mõjutab tugevasti tööliklassi ja et mõned tööliklassi väesalgad on poliitiliselt maha jäänud. Tööliklass ei ole ühtlane. Tema keskel võib kohata niihästi privilegeeritud töölisaristokraatia kihti kui ka talurahva hulgast pärit isikuid, samuti laostunud väikekodanluse esindajaid. See loob pinna kodanliku ideoloogia tungimiseks töölisliikumisse.

Rahvusvaheline sotsiaaldemokraatia elab praegu üle teravat kriisi. Antikommunism on ta viinud ideelisesse ja poliitilisse ummikusse. Sotsiaaldemokraatlike parteide lihtliikmete hulgad avaldavad järjest tugevamat vastupanu oma parempoolsete liidrite reeturlikule kursile, kes lükkavad tagasi koostöö kommunistidega. Sisevõitluse järsu teravnemise tõttu on mõned sotsialistlikud parteid (Prantsusmaal, Jaapanis jm.) viimastel aastatel lõhenedud. Mitmel maal on pahempoolsed sotsialistid moodustanud omaette partei. Nii näiteks asutati Itaalias 1964. aasta jaanuaris Sotsialistlik Proletaarse Ühtsuse Partei.

Kasvav pahempoolne vool sotsiaaldemokraatlikus liikumises astub esialgu veel ebajärjekindlalt välja töölisklassi ja kõigi töötajate tegevusühtsuse poolt. Enamik sotsiaaldemokraatlike parteide lihtliikmetest taotleb siiralt rahu, demokraatiat ja sotsialismi. Kommunistid ei sea üles sotsiaaldemokraatlike parteide purustamise või likvideerimise ülesannet. Nad taotleavad nende parteide juhtkonna uuendamist, poliitika ja taktika muutmist, nende tagasi-pöördumist klassivõitluse positsioonidele. Töötajates-sotsiaaldemokraatides näevad kommunistid oma klassivendi. Kommunistid on arvamusel, et ideelised lahkeliid nende ja sotsiaaldemokraatide vahel ei tohi takistada ühist võitlust tööliste ühiste huvide eest. Kommunistlikud parteid peavad visa võitlust, et lõhest tööliikumises jagu saada.

DOKUMENDID.

KOMMUNISM ON SURMAST TUGEVAM.

1. «Ma olen Kreeka Kommunistliku Partei Keskkomitee liige, ja just sellepärast mõistetakse minu üle kohut. Mind on antud kohtu alla sellepärast, et minu partei võitleb rahu eest, sõltumatus ja vabaduse eest. Just selle Kreeka Kommunistliku Partei poliitika üle te püüate kohut mõista minu isikus,» ütleb Nikos Belojannis. «...Kui ma deklareeriksin, et ütlen oma vaadetest lahti, siis mõistetak mind tõenäoliselt suurte auavaldustega õigeks... Kuid minu elu on seotud Kreeka Kommunistliku Partei ajaloo ja tema tegevusega... Kümneid kordi on minu ette kerkinud dilemma: kas pärast oma veendumuste ja oma ideoloogia reetmist elada või neile truuks jäädes surra. Olen alati eelistanud teist teed ja täna valin selle uuesti.»

Esimees katkestab Belojannist. Kuid ta ei pööra sellele tähelepanu ja lõpetab oma kõne sõnadega: «Kreeka Kommunistlikul Parteil on rahva hulgas sügavad juured. Teda seovad rahvaga lahutamatud veresidemed ja teda ei saa hävitada ei sõjatribunalide ega karistussalkadega... Teie kohtunikud on eelarvamustega kohtunikud. Sellepärast ma ei palu teilt leebet suhtumist. Ühkelt ja rahulikult võtan teie kohtuotsuse vastu ja astun püstipäi teie karistussalga ette. Rohkem pole mul midagi öelda.»

Esimees on maruvihane. Belojannis aga läheb rahulikult tagasi oma kohale. Üks naiskohtualustest, kes hoidis käes kellegi poolt kingitud punaseid nelke, ulatab temale õie. Ta võtab nelgi ja tema mehisel ning tõsisel näol särab naeratus...

Belojannise mõrvarid võisid võtta temalt elu. Kuid neil ei läinud korda ega lähe kunagi korda kustutada helget mälestust Nikos Belojannisest kreeka rahva südamest, kelle õnne eest ta väsimatult võitles ja oma elu andis.

Veretilkadena leegitsevad talvel ja suvel Belojannise tagasihoidlikul haul punased nelgid, mida lihtsad Kreeka inimesed on sügava lugupidamise ja palava armastuse märgiks toonud oma kangelaslikule pojale ja mis annavad tunnistust, et tema nimi on rahva teadvuses surematu. (Katkend jutustusest «Inimene nelgiga». Kogumik «Жизнь, отданная борьбе», Moskva, 1964, lk. 170—171, 177—178.)

2. 18. aprillil 1963 astus Grimau sõjatribunali kohtunike ette. Sõjatribunali kujutas endast kohtu paroodiat. Ükski «tunnistaja», kellele süüdistuses viidati, ei saanud «kohtusse ilmuda». Grimau käitus kohtus rahulikult ja väarikalt. Kuid ka teda ennast ei lastud rääkida: temalt nõuti, et ta vastaks küsimustele ainult «jah» või «ei».

Grimau teadis, et teda mõistetakse surma, kuid sellest hoolimata püüdis ta oma perekonda rahustada, temale lootust sisendada. Talle oli kohtuotsus teada juba enne selle ettelugemist, kuid ta ei palunud halastust.

Teade, et Grimau on mõistetud surma, äratas kogu maailmas pahameele tormi. Kõikjal toimusid suured meelevaldused ja miitingud, kus nõuti ebaõiglase kohtuotsuse tühistamist. Hispaania saatkonnad olid nõrkinud rahvahulkadest sõna otseses mõttes ümber piiratud. Lakkamatu vooluna saabusid Franco aadressil protestiresolutsioonid, telegrammid ja kirjad üheainsa nõudmisega — anda Grimaule armu.

Kuid mitmestsajast läkitusest hoolimata ei muutnud Franco oma meelt. Temale oli vaja surnud Grimaud. Grimau hukkamine pidi hirmutama rahvahulki ja peatama frankistliku režiimi lagunemist, sidudes selle režiimi pooldajaid ühise kuriteoga ja valatud verega.

20. aprilli koidikul viidi Julian Grimau mahalaskmisele. Ta toodi vangla siseõue, kus haud oli juba valmis kaevatud. Kuid ka enne surma käitus ta niisama mehiselt ja meelekindlalt nagu varem kaitsepolitsei agentide ja tribunali ees. Pärast hukkamiskohale toomist ütles ta timukatele näkku: «25 aastat olen olnud kommunist ja suren kommunistina.» Ta keeldus vaimulikule pihtimast. Kui sõdur püüdis tema silmad kinni siduda, siis ütles Grimau temale: «Ärge siduge minu silmi kinni. Ma olen kommunist ja vaatan alati kartmatult surmale näkku. Ka praegu ei karda ma midagi. Minule omistatud kuriteod on välja mõeldud. Ma ei ole kunagi toime pannud mingit kuritegu. Mind tapetakse ainult sellepärast, et ma pühendasin oma elu rahva huvide kaitsmisele.»

Grimau maeti vangla kalmistule. Kuid ka surnuna tekitas ta frankistlikes timukates hirmu. Pikka aega valvati, et tema hauale ei saaks ükski inimene tulla. (Katkend jutustusest «Ma elasin ja suren kommunistina». Kõikumik «Жизнь, отданная борьбе», lk. 365—369.)

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Jutustage kommunistliku liikumise kasvust pärast Teist maailmasõda.
2. Selle tunni ja kapitalistlike maade ajalugu käsitlevate tundide alusel jutustage klassivõitluse tugevnemisest kapitalistlikes maades.
3. Jutustage selle tunni jürde kuuluvate dokumentide põhjal kommunistide kangelaslikkusest.
4. Kuidas suhtuvad kommunistid sotsiaaldemokraatlikesse parteidesse?

§ 56. Rahvusvaheline kommunistlik ja töölisliikumine käesoleval etapil.

NLKP XX kongressi tähtsus rahvusvahelisele kommunistlikule liikumisele.

Vennasparteid on üksmeelselt tunnistanud ülemaailmse kommunistliku liikumise avan-gardiks Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei — kõige suuremate kogemustega ja kõige suurema karastuse saanud marksistlik-leninliku partei. NLKP kogemusi kasutavad vennasparteid loovalt. Meie partei viib nõukogude rahvast kommunismi võidule, tema eeskuju innustab kõiki kommunistlikke parteisid nende võitluses rahu ja sotsialismi eest.

NLKP XX kongressi (1956. a.) ajaloolised otsused tähistasid uue etapi algust rahvusvahelises kommunistlikus ja töölisliikumises. Kongressil analüüsiti põhjalikult neid muutusi jõudude pai-

gutuses, mis maailma areenil sotsialismi kasuks olid toimunud, ja tehti järeldus, et käesoleval ajastul on võimalik sõda ära hoida. Edasi arendades leninlikku õpetust kahe süsteemi rahulikust kooseksisteerimisest, jõudis Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei järeldusele, et juba enne sotsialismi täielikku võitu kogu maa-keral saab võimalikuks maailmasõja lõplik kaotamine inimkonna elust. See toimub võidu tulemusena, mille sotsialistlik maailmasüsteem saavutab majanduslikus võistluses kapitalismiga.

Kongress juhtis tähelepanu nendele soodsatele tingimustele, mis aitavad likvideerida töölisliikumise lõhestatust ja võimaldavad võitluses sotsialistliku revolutsiooni võidu eest laialdaselt kasutada rahulikke vorme. Mitmel kapitalistlikul maal võib töölisklass eesotsas kommunistliku parteiga ühendada klassivõitluse laialdase ja lakkamatu arenemise tingimustes enda ümber rahva enamuse, purustada reaktsiooniliste jõudude vastupanu, võtta riigivõim enda kätte ja tagada sotsialistliku revolutsiooni ülesannete rahumeelne lahendamine. Kongressi otsustes rõhutatakse ülddemokraatlike ülesannete lahendamise vajadust: rahu, demokraatia ja rahvusliku sõltumatuse kaitsmist ning sel alusel laialdase võitlusrinde loomist monopolide kõikvõimsuse vastu.

NLKP XX kongress paljastas Stalini isiku kultuse ja märkis ära teed selle kahjulike tagajärgede ületamiseks.

Kongressi otsustest tegid marksistlik-leninlikud parteid enda suhtes tähtsaid praktilisi järeldusi. Laienesid ja kindlustusid kommunistlike parteide sidemed rahvahulkadega, parteitöö vormid muutusid paindlikumaks ja mitmekülgsemaks. See suurendas kommunistlike parteide aktiivsust, nende autoriteet tõusis, nende mõju töörahvale tugevnes.

**Kommunistlike ja töö-
lisparteide võitlus
revisionismi, dogma-
tismi ja sektantluse
vastu.**

Kindlustades oma ridade ühtsust ja monoliitsust marksismi-leninismi alusel, on kommunistlikud parteid pidanud laialdast võitlust kahel rindel: *revisionismi* vastu ja *dogmatismi ning sektantluse* vastu.

Revisionism ehk parempoolne oportunist moonutab marksistlik-leninlikku õpetust, heidab kõrvale tema revolutsioonilise sisu. Revisionistid kannavad kodanluse mõju töölisklassi hulka. Nad ei tunnista sotsialistliku revolutsiooni ja proletariaadi diktatuuri vajalikkust. Peahoobi on revisionistid suunanud marksistlik-leninlike parteide vastu, nad püüavad nendelt parteidelt juhtivat osa ära võtta, sotsialismi maailmasüsteemi nõrgendada.

Erinevalt XIX sajandi lõpu ja XX sajandi alguse oportunistidest, kes nagu Bernstein astusid välja sotsiaaldemokraatlikes parteides, on tänapäeva revisionistid tõstnud pead kommunistlike parteide ridades. Aastail 1956—1957 ründasid nad raevukalt kommunistlikku liikumist. Nende tegevus oli lahutamatu seotud kommunismivastase sõjakäiguga, mille ülemaailmne reaktsioon

pärast NLKP XX kongressi ja eriti Ungari kontrrevolutsioonilise mässu ajal organiseeris. Kuid vaenlastel ei läinud korda kommunistlike parteisid marksistlik-leninlikult teelt kõrvale kiskuda. Kõige teravamaks kujunes võitlus revisionismi vastu Ameerika Ühendriikide ja Taani kommunistlikes parteides, kus likvidaatorid taotlesid partei laialisaatmist. Kommunistid löid kõikjal revisioniste ideeliselt puruks, puhastasid nendest oma read ja koondusid veel tihedamalt marksismi-leninismi lipu alla.

Uhtaegu pidasid kommunistlikud parteid otsustavat võitlust dogmatismi ja sektantluse vastu. Dogmatism ja sektantlus tekitasid töölisklassi üritusele samuti suurt kahju. Nii oli see näiteks Ungaris, kus parteid ja riiki juhtis Rákosi rühm, kes oli rahvast irdunud. Dogmaatikud ei arvestanud konkreetset olukorda Ungaris ja tema rahvuslike iseärasusi, nad tegid partei elus ja sisepoliitikas jämedaid vigu. See nõrgendas proletariaadi diktatuuri, kergendas fašistlike mässajate ja nende poliitiliste liitlaste — revisionistide tegevust.

Marksismi-leninismi loov käsitlus on dogmaatikutele võõras. Pimesi kordavad nad päheõpitud vormeleid, nende rakendamisel ei arvesta nad konkreetseid muutuvaid tingimusi. Selle tagajärjeks on kommunistide isoleerumine rahvahulkadest, s. o. sektantlus. Partei jääb siis passiivsele, äraootavale seisukohale või laskub pahempoolitsevatesse aktsioonidesse, avantürismi. Marksistid-leninlased on dogmaatikutele ja sektantidele andnud otsustava vastulöögi.

Võitluses revisionismi, dogmatismi ja sektantluse vastu on kommunistlikud parteid saavutanud suuri võite. Kommunistlikud parteid on tugevnenud ja ideeliselt karastunud.

Muutunud ajaloolistes tingimustes töötas rahvusvaheline kommunistlik liikumine pärast Teist maailmasõda välja uued parteide vastastikuste suhete ja kogemuste vahetamise vormid. Nendeks on kahe- ja mitmepoolsed ning regionaalsed kohtumised ja nõupidamised, samuti rahvusvahelised kommunistide foorumid, kus kollektiivselt arutatakse maailma arenemise aktuaalseid probleeme ja töötatakse välja marksistlik-leninlike parteide ühine kursus.

1957. aasta novembris toimus Moskvas kaks rahvusvahelist kommunistide nõupidamist. Sotsialistlike maade kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamine võttis vastu deklaratsiooni. Selles on antud hinnang rahvusvahelisele olukorrale ja formuleeritud kommunistide põhimõttelised seisukohad tänapäeva põhiküsimustes. Deklaratsioon mõistis resoluutselt hukka revisionismi kui peamise ohu, samuti dogmatismi ja sektantluse. Kõik marksistlik-leninlikud parteid kiitsid selle deklaratsiooni heaks.

Teine nõupidamine, millest võtsid osa 64 kommunistliku ja töölispartei esindajad, pöördus kõigi maade hea tahtega inimeste

poole rahumanifestiga. Täie veendumusega deklareerisid nõupidamisest osavõtjad, et sõda ei ole nüüd enam paratamatu. Kommunistid kuulutasid oma esmajärguliseks ülesandeks võitluse rahu eest. Kõiki neid, kellele rahu on kallis, kutsusid kommunistid üles ühendama oma jõupingutusi ja võitlema veelgi aktiivsemalt sõjaohu vastu.

Nõupidamistel vastuvõetud programmdokumendid on saanud kogu ülemaailmse kommunistliku liikumise võitluslipuks ja tegevusjuhendiks.

1960. aasta novembris toimus Moskvas uus rahvusvaheline kommunistide nõupidamine, mis oli kõige esinduslikum kogu kommunistliku liikumise ajaloos. Nõupidamise tööst võttis osa 81 marksistlik-leninliku partei delegatsioon.

Nõupidamine kinnitas kommunistlike parteide ustavust 1957. aasta deklaratsioonile ja rahumanifestile. Ühel häälel võttis ta vastu avalduse ja läkituse kogu maailma rahvastele. Moskva nõupidamise avaldus on kõigi marksistlik-leninlike parteide ühine ideeline platvorm ja võitlusprogramm. Selles ajaloolises dokumendis uuritakse põhjalikult käesoleva ajastu iseloomu, analüüsitakse sotsialistliku maailmasüsteemi arenemise uut etappi ja selle süsteemi seaduspärasusi, samuti kapitalismi üldkriisi kolmandat etappi, määratakse kindlaks sotsialistlike maade, arenenud kapitalistlike maade ja majanduslikult vähearenenud maade kommunistlike parteide võitluse suunad ja peamised ülesanded.

Marksistlik-leninliku õpetuse loova arendamise alusel töötas nõupidamine välja *ülemaailmse kommunistliku liikumise peajoone*. «Kommunistid näevad oma ajaloolist missiooni mitte ainult selles,» öeldakse avalduses, «et kaotada ekspluateerimine ja viletsus ülemaailmses mastaabis ning inimühiskonna elust alatiseks kõrvaldada mis tahes sõja puhkemise võimalus, vaid ka selles, et juba kaasajal vabastada inimkond uue maailmasõja košmarist.»

Nõupidamine märkis kommunistlike parteide ideelist ja organisatsioonilist tugevnemist ning kutsus samal ajal jätkama leppimatut võitlust niihästi revisionismi kui ka dogmatismi ja sektantluse vastu. Nõupidamine rõhutas, et hoolitsus rahvusvahelise kommunistliku liikumise ühtsuse pideva kindlustamise eest on iga marksistlik-leninliku partei kõrgeim internatsionaalne kohus (vt. dokumenti).

Nõupidamisest osavõtjad pöördusid kogu maailma rahvaste poole sütitava üleskutsega, et kõik rahvad ühineksid otsustavaks võitluseks uue maailmasõja ärahooldmise eest.

Nõupidamine näitas kätte õige tee nende ülesannete lahendamiseks, mis seisavad rahvusvahelise töölisklassi ja kõigi maade kommunistide ees.

NLKP XXII kongressi ja NLKP programmi tähtsus rahvusvahelisele kommunistlikule ja töölisliikumisele.

näitab kätte kommunismi ülesehitamise konkreetseid teed ja vahendid.

Kongressi tööst võtsid osa peaaegu kõigi marksistlik-leninlike vennasparteide esindajad. Nad andsid NLKP programmile kõrge hinnangu, märkides, et selles on tehtud peamised kokkuvõtted kapitalismilt kommunismile ülemineva inimkonna arenemisest ja kindlaks määratud selle arenemise perspektiivid. NLKP programm on suur panus marksismi-leninismi loovas arendamises.

Kommunismi ehitamist NSV Liidus peab NLKP nõukogude rahva suureks internatsionaalseks ülesandeks. Programmi elluviimine avaldab määratu suurt mõju maailma ajaloo käigule, toob kommunismi võidu kogu maakeral lähemale, aitab otsustaval määral kaasa maailmasõja ärahoidmisele ja sõdade jäädavale kõrvaldamisele inimkonna elust. Programmis öeldakse: «Kommunism täidab ajaloolist missiooni — päästa kõik inimesed sotsiaalsest ebavõrdsusest, kõigist rõhumise ja ekspluateerimise vormidest ning sõjakoledustest — ja kindlustab maakeral **rahu, töö, vabaduse, võrdsuse, vendluse ja õnne** kõigile rahvastele.»

XXII kongress tõstis teadusliku kommunismi teooria veelgi kõrgemale. Ta andis võimsa tõuke progressiivsete jõudude kasvuks kogu maailmas ja aktiveeris võitlust kommunistliku liikumise ühtsuse kindlustamise eest marksismi-leninismi alusel.

Marksistlik-leninlike parteide võitlus ülemaailmse kommunistliku liikumise ühtsuse ja monoliitsuse eest.

Elu on täielikult kinnitanud, et ülemaailmse kommunistliku ja töölisliikumise marksistlik-leninlik programm, mis Moskva 1957. ja 1960. aasta nõupidamistel kollektiivselt välja töötati, on õige. Kindlaks määratud peajoonest lähtudes on kommunistlikud ja töölis-

parteid saavutanud uut edu võitluses imperialismi ja kolonialismi vastu, võitluses rahu, demokraatia ja sotsialismi eest.

Nagu eespool juba märgiti, peavad marksistlik-leninlikud parteid oma tähtsamaks internatsionaalseks kohustuseks hoolitseta ülemaailmse kommunistliku liikumise ühtsuse ja monoliitsuse kindlustamise eest. Nad jätkavad otsustavat võitlust kahel rindel: ühelt poolt revisionismi ehk parempoolse oportunismi vastu ja teiselt poolt dogmaatilise ning sektantliku «pahempoolse» vastu.

Viimastel aastatel on rahvusvahelises kommunistlikus liikumises tugevnenud «pahempoolse» oportunismi oht. Tänapäeva

«pahempoolsed» oportunistid on revideerinud rahvusvahelistel nõupidamistel kooskõlastatud järeldusi kaasaja põhiprobleemide valdkonnas ja seadnud deklaratsioonile ning avaldusele vastu oma sügavalt eksliku platvormi. Oma kurssi, milles väikekodanlik avantürism ja suurriiklik šovinism ühte sulavad, püüavad nad kõigile sotsialistlikele maadele, kommunistlikele parteidele ja rahvusvahelistele demokraatlikele organisatsioonidele peale sundida. Selle asemel et intensiivsemalt võidelda imperialismi vastu ja rahu ning sotsialismi võidukäigu eest, alustasid «pahempoolsed» ideoloogilist ja poliitilist võitlust NLKP ja teiste marksistlik-leninlike parteide vastu.

Tänapäeva «pahempoolsete» oportunistide tegevus tekitab sotsialistlikule sõprusliidule ja rahvusvahelisele kommunistlikule liikumisele määratu suurt kahju. See tegevus on kasulik ainult rahu ja sotsialismi vaenlastele, kelle plaanid on rajatud kommunistide ridade lõhestamisele. «Pahempoolne» oportunism on nüüd saanud peamiseks ohuks ülemaailmses kommunistlikus liikumises.

Valdav enamik kommunistlikest ja töölisparteidest on kinnitanud oma vankumatut ustavust ülemaailmse kommunistliku liikumise peajoonele. Tõelised marksistid-leninlased annavad lõhestajate leninismivastastele vaadetele ja aktsioonidele resoluutse vastulöögi, kaitsevad revolutsioonilise teooria ideelist puhtust ja kommunistide ridade ühtsust. «Pahempoolsete» oportunistide lõhestavat joont paljastades ja tagasi lükates asuvad vennasparteid seisukohal, et suhted kommunistide vahel peavad rajanema kõigel sellel, mis neid ühendab. Meil on ühine eesmärk — kommunismi ehitamine, ja ühine ideoloogia — marksism-leninism. Meil on ka ühine vaenlane — imperialism. Rahvusvahelises kommunistlikus liikumises ja sotsialistlikus maailmasüsteemis ei ole objektiivseid põhjusi lepitamatute lahkkelide tekkimiseks. Arvamuste lahkuminekuid saab kõrvaldada seltsimehelike diskussioonidega ja konsultatsioonidega marksistlik-leninlike põhimõtete alusel.

Tähtsaks sammuks ülemaailmse kommunistliku liikumise ühteliitmise teel oli kommunistlike ja töölisparteid esindajate konsultatiivkohtumine 1965. aasta märtsis Moskvast. Kohtumisest osavõtjad korraldasid konsultatsioone vastastikust huvi pakkuvates küsimustes ning vahetasid arvamusi, kuidas jagu saada ülemaailmses kommunistlikus liikumises esinevatest lahkkelidest ja kuidas tagada selle liikumise monoliitsus. Kommunistlikud parteid, kes sellest kohtumisest osa võtsid, väljendasid oma kindlat tahet teha kõik selleks, et marksistlik-leninlikul alusel kindlustada rahvusvahelise kommunistliku liikumise ühtsust.

NLKP XXIII kongress
ja rahvusvaheline kom-
munistlik liikumine.

NLKP XXIII kongress toimus 29. märtsist
8. aprillini 1966. Kongress tegi kokkuvõtte
nõukogude rahva kangelaslikust tööst ja
määras kindlaks partei ülesanded sise-

ja välispoliitika alal eelolevaks viieks aastaks. XXIII kongress kii-
tis heaks NLKP Keskkomitee joone ja praktilised abinõud lahk-
helide reguleerimiseks rahvusvahelises kommunistlikus liikumises
marksismi-leninismi, 1957. aasta deklaratsiooni ning 1960. aasta
avalduse põhimõttelisel alusel. Kongress teatas meie ja teiste ven-
nasparteide otsustavusest taotleda kommunistlike ridade ideelis-
poliitilist ühtekoondumist ja pidada leppimatut võitlust parem-
poolse ja «pahempoolse» oportunismi vastu.

Revolutsioonilise proletaarse solidaarsuse eredaks avalduseks
oli 86 maa kommunistlike ja töölisparteide, samuti rahvuslik-
demokraatlike ning pahempoolsete sotsialistlike parteide esindajate
osavõtt NLKP XXIII kongressi tööst. NLKP ja teised marksistlik-
leninlikud parteid, kelle delegatsioonid võtsid osa NLKP XXIII
kongressi tööst, kinnitasid oma vaadete ühtsust kaasaja põhilistes
probleemides.

Esindajad välismaalt andsid kõrge hinnangu Nõukogude Liidu
Kommunistliku Partei tegevusele. Nad märkisid, et meie klassi-
vennad kogu maailmas näevad NSV Liidu edukas kommunistlikus
ülesehitustöös peamist abi nende revolutsioonilisele võitlusele.
Vennasparteide delegatsioonid väljendasid kommunistide ühtset
tahet saavutada rahvusvahelise kommunistliku liikumise, kaasaja
õiguste revolutsiooniliste jõudude ühteliitumine võitluses ühise
vaenlase — imperialismi vastu, rahuürituse, demokraatia, rahvus-
liku vabastamise ja sotsialismi võidu eest.

*

Ülemaailmne kommunistlik liikumine on muutunud kaasaja
kõige mõjukamaks poliitiliseks jõuks, temast on saanud ühiskond-
liku progressi tähtsaim tegur. Marksismi-leninismi lipu alla astu-
vad uued miljonid võitlejad. Kapitalistlikes maades kasvavad
klassilahingud ja tugevnevad sisemised jõud, kes võitlevad impe-
rialismi vastu. Purustavaid hoope on antud koloniaalsüsteemile,
mille kokkuvarisemine läheneb lõpule.

Sotsialistliku maailmasüsteemi võimsus ja rahvusvaheline
mõju kasvavad kiiresti. Sotsialismi ja rahu jõudude üleolek
imperialismi ja sõja jõududest suureneb pidevalt. Mitte mingi-
sugused imperialistide ja nende käsilaste pingutused ei suuda
ajaloo progressiivset arenemist takistada. Sotsialismi ja kommu-
nismi täielik võit kogu maailmas on paratamatu.

DOKUMENT.

RAHVUSVAHELISE KOMMUNISTLIKU LIIKUMISE ÜHTSUS JA MONOLIITSUS MARKSISMI-LENINISMI ALUSEL TAGAB UUSI VOITE VOITLUSES RAHU JA SOTSIALISMI EEST.

(Katkend 1960. aasta novembris Moskoas toimunud kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamise avaldusest.)

Tingimustes, kus imperialistlik reaktsioon koondab oma jõudusid võitluseks kommunismi vastu, on eriti vajalik igati konsolideerida ülemaailmset kommunistlikku liikumist. Ühtsus ja monoliitsus kümnekordistavad meie liikumise jõudu ning tagavad kindlalt suure kommunismiürituse võiduka edasimineku ja vaenlaste kõigi rünnakute eduka tagasilöömise.

Kogu maailma kommuniste ühendavad marksismi-leninismi suur õpetus ja ühine võitlus selle ellurakendamise eest. Kommunistliku liikumise huvid nõuavad, et iga kommunistlik partei peaks solidaarselt kinni hinnangutest ja järeldustest, mis vennasparteid on ühiselt välja töötanud oma nõupidamistel ja mis puudutavad üldisi ülesandeid võitluses imperialismi vastu ning rahu, demokraatia ja sotsialismi eest.

...Kõik marksistlik-leninlikud parteid on sõltumatud ja üheõiguslikud, nad töötavad välja poliitikat oma maade konkreetsetest tingimustest lähtudes, marksismi-leninismi põhimõtetest juhindudes, ning toetavad üksteist. Iga maa tööliklassi ürituse eduks on vajalik kõigi marksistlik-leninlike parteide internatsionaalne solidaarsus. Iga partei on vastutav oma maa tööliklassi ja töörahva ning kogu rahvusvahelise töölis- ja kommunistliku liikumise ees. (Kaasaja teoreetilisi probleeme, Tallinn, 1961, lk. 72.)

Ülesandeid.

1. NLKP XX kongressi otsuste tähtsus rahvusvahelisele kommunistlikule ja tööliikumisele.

2. Jutustage kommunistlike parteide võitlusest revisionismi, dogmatismi ja sektantluse vastu.

3. Rahvusvaheliste kommunistlike 1957. ja 1960. aasta nõupidamiste ajalooline tähtsus. Nõupidamistel vastuvõetud dokumentide põhiseisukohad.

4. NLKP XXII kongressi ja NLKP programmi tähtsus rahvusvahelisele kommunistlikule liikumisele.

5. Jutustage ajakirjanduse materjali alusel marksistlik-leninlike parteide võitlusest ülemaailmse kommunistliku liikumise ühtsuse eest käesoleval etapil.

Teemad ettekanneteks klassis või ajalooringsis.

Kuidas elavad ja võitlevad kommunistlikud parteid kapitalistlikes maades (ühe või mitme kommunistliku partei näite põhjal).

KRONOLOOGILINE TABEL.

1945. aastast kuni 50-ndate aastate teise pooleni. Uusima aja teine periood.

August 1945	— Indoneesia Vabariigi väljakuulutamine.
September 1945	— Vietnami Demokraatliku Vabariigi väljakuulutamine.
1946—1949	— Kodusõda Hiinas.
Jaauar 1948	— Birma sõltumatuse väljakuulutamine.
Veebruar 1948	— Reaktsioonilise riigipöördekatse läbikukkumine Tšehhoslovakkias. Proletariaadi diktatuuri kehtestamine.
September 1948	— Korea Rahvademokraatliku Vabariigi väljakuulutamine.
Jaauar 1949	— Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu loomine.
Aprill 1949	— Agressiivse Põhja-Atlandi pakti (NATO) sõlmimine.
Aprill 1949	— Esimene ülemaailmne rahupooldajate kongress.
September 1949	— Saksamaa lõhestamine. Saksa Föderatiivse Vabariigi tekkimine.
1. oktoober 1949	— Hiina Rahvavabariigi väljakuulutamine.
Oktoober 1949	— Saksa Demokraatliku Vabariigi väljakuulutamine.
Jaauar 1950	— India Vabariigi väljakuulutamine.
1950—1953	— Korea rahva rahvuslik vabadussõda Ameerika relvastatud interventsiooni vastu.
Juuli 1952	— Rahvuslik revolutsioon Egiptuses.
Aprill 1955	— Aasia ja Aafrika maade Bandungi konverents.
Mai 1955	— Sõpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise lepingu sõlmimine Varssavis.

50-ndate aastate teisest poolest alates. Uusima aja kolmas periood.

- Veebruar 1956 — Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XX kongress.
- Oktoober-november 1956 — Inglismaa, Prantsusmaa ja Iisraeli kallaletung Egiptusele ning agressorite taandumine rahuarmastavate jõudude survele.
- Oktoober-november 1956 — Kontrevolutsioonilise mässu läbikukkumine Ungaris.
- 1957 — «Euroopa Majandusühenduse» («Ühisturu») loomine.
- November 1957 — Kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamine Moskvast.
- 1958 — Viienda vabariigi kehtestamine Prantsusmaal.
- 1959 — Rahvarevolutsiooni võit Kuubas.
- 1960 — «Aafrika aasta». 17 suveräänse riigi moodustamine Aafrikas.
- November 1960 — Kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamine Moskvast.
- Oktoober 1961 — Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXII kongress.
- Märts 1962 — Prantsusmaa tunnustab Alžeeria sõltumatust.
- Oktoober 1962 — Kariibi kriisi rahumeelne lahendamine.
- August 1963 — Moskvast kirjutatakse alla lepingule, mis keelab tuumakatsetused atmosfääris, kosmilises ruumis ja vee all.
- Märts 1965 — Kommunistlike ja töölisparteide esindajate konsultatiivkohtumine Moskvast.
- Märts-aprill 1966 — Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXIII kongress.

NIMEDE HÄÄLDAMINE.

Antonescu — anto'nesku
 Armia Ludowa — 'armia lu'dova
 Attlee, Clement — 'ätli, 'klem(ö)nt

Bernal, John — 'böörnäl, 'džon
 Betancourt, Rómulo — beta(n)'kuur,
 'romulo
 Birch, John — 'böötš, 'džon
 Brazzaville — braza'vil

Central Treaty Organization — 'sent-
 ral 'triiti organi'zeišn
 Changchong — tšangtšung
 Changchun — tšangtšun
 Chonqing — tšongtšing
 Churchill, Winston — 'tšööttšil, 'uins-
 ton

Debrecen — 'däbrätsen
 Dennis, Eugene — 'denis, oi'žeen
 Dillon — 'dilön
 Douglas-Home, Alec — 'daglös'hjuum,
 'älek

Eden, Anthony — 'iidn, 'äntoni
 Eisenhower, Dwight — 'eizenhauer,
 'duait

Flynn, Elizabeth Gurley — flin,
 e'lizaböt 'göörli
 Foster, William — 'fostör, 'uiliam

Gaulle, Charles de — gool, šarl dö
 Gizenga, Antoine — gi'zenga,
 a(n)'tuan
 Gheorgiu-Dej, Gheorge — ge'orgiu-
 'deez, ge'orge
 Gollan, John — 'golän, 'džon
 Gomulka, Wladyslaw — go'mulka
 vladí'slav
 Grimau, Julian — 'grimau, 'hulian
 Grotewohl, Otto — 'grotevool, 'oto

Groza, Petru — 'groza, 'pjtru
 Guomindang — kuomingtang
 Guangdong — kuangtung
 Gwardia Ludowa — 'gwardia lu'dova

Hartley — 'haatli
 Hall, Gus — 'hol, 'gas

Iasi — 'jaši
 Ibaruri, Dolores — iba'ruri do'lores

Jiang Jie-shi — tšjang tsje-ši
 Johnson, Hewlett — 'džonsn, 'hjuulit
 Johnson, Lyndon — 'džonsn, 'lindön
 Joliot-Curie, Frédéric — žol'jokü'ri,
 frede'rik

Kadar, János — 'kadar, 'jaanoš
 Kennedy, John — 'kenidi, 'džon
 Kościuszko, Tadeusz — košts'juško,
 ta'deuš
 Kragujevac — kra'gujevats
 Krajowa Rada, Narodowa — kra'jova
 'rada naro'dova

Leopoldville — leopold'vil
 Little Rock — 'lit'rok
 Lumumba, Patrice — lu'mumba,
 pa'tris
 Luoyang — lojang

Macmillan, Harold — mäk'mil(ö)n,
 'häroid
 Maniu, Julius — 'maniu, 'juulius
 Marshall — 'maarš(ö)l
 McCarran — mäk'kären
 McNamara — mäk'namara
 Mikolajczyk — miko'laitšök
 Mindszenty — 'mind'ssenti
 Mirage — mi'raaž
 Moncada — mon'kada
 Mureş — 'mureš
 Münnich, Ferenc — 'münnihh, 'färänts

Nagy, Imre — nadj, 'imrä
Nasser, Gamal Abdel — nas'ser,
'gamal ab'del
Nehru, Džavaharlal — 'neeru, džava-
har'lal
North Atlantic Treaty Organization —
'noort ät'läntik 'triiti organi'zeišn
Nowotko, Marcelli — no'votko,
mar'tselli

Oriente — ori'ente

Pieck, Wilhelm — piik, 'vilhelm
Playa Giron — 'plaija hi'ron
Polskie Stronnictwo Ludowe —
'polskija stron'nitstvo lu'dove
Port Said — port saiid

Rákosi — 'raakoši
Read — riid
Renault — rö'no
Rochet, Waldeck — ro'se, val'dek
Rockefeller — 'rokfelör

Rothschild — 'rootšild
Rusk, Dean — rask, diin
Russel, Bertrand — rasl, 'börtränd

Siemens — 'siimens
Sierra Maestra — 'sjerra ma'estra
South East Asia Treaty Organization
— saut iist 'eišö 'triiti organi'zeišn
Stil, André — stil, a(n)d're

Taft — täft
Truman, Harry — 'trumän, 'häri
Tsedenbal — tseden'bal

United Fruit — ju'naitid 'fruit

Vaptsarov, Nikola — vap'tsarov,
ni'kola
Verwoerd — 'fervöörd
Vladimirescu, Tudor — vladimi'resku,
'tuudor

Wilson, Harold — 'uils(ö)n, 'härold
Wuhang — uhang

SISUKORD.

SOTSIALISMI MAAILMASÜSTEEMI TEKKIMINE JA ARENEMINE. IMPERIALISMI KOLONIAALSÜSTEEMI LAGUNEMINE. KAPITALISMI ÜLDKRIISI SÜVENEMINE. RAHVASTE VOITLUS RAHU EEST.

<i>IV peatükk. Sotsialistliku maailmasüsteemi tekkimine ja arenemine</i>	4
§ 25. Sotsialismi väljumine ühe maa raamidest ja tema muutumine maailmasüsteemiks	4
Euroopa sotsialismimaad.	
§ 26. Albaania Rahvavabariik	8
§ 27. Bulgaaria Rahvavabariik	10
§ 28. Ungari Rahvavabariik	14
§ 29. Saksa Demokraatlik Vabariik	19
§ 30. Poola Rahvavabariik	24
§ 31. Rumeenia Sotsialistlik Vabariik	29
§ 32. Tšehhoslovakkia Sotsialistlik Vabariik	34
§ 33. Jugoslaavia Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik	38
Aasia sotsialismimaad.	
§ 34. Hiina Rahvavabariigi moodustamine	41
§ 35. Sotsialistlik ülesehitustöö Hiina Rahvavabariigis	44
§ 36. Vietnami Demokraatlik Vabariik. Korea Rahvademokraatlik Vabariik. Mongoolia Rahvavabariik	47
Sotsialism Ladina-Ameerikas.	
§ 37. Kuuba revolutsioon	52
§ 38. Eri maade sotsialismile ülemineku üldised seaduspärasused ja iseärasused	58
<i>V peatükk. Imperialismi koloniaalsüsteemi lagunemine</i>	64
§ 39. India Vabariigi tekkimine ja arenemine	65
§ 40. Indoneesia Vabariigi tekkimine ja arenemine. Birma Liidu tekkimine	69
§ 41—42. Noorte sõltumatute riikide tekkimine ja arenemine Aafrikas	73
§ 43. Ladina-Ameerika rahvaste rahvusliku vabadusliikumise tõus	84
§ 44. Imperialismi koloniaalsüsteemi täieliku hävinemise paratamatus	89

<i>VI peatükk. Tähtsamad kapitalistlikud riigid pärast Teist maailmasõda</i>		94
§ 45—46.	Ameerika Ühendriigid	94
§ 47.	Inglismaa	105
§ 48.	Prantsusmaa	111
§ 49.	Saksa Föderatiivne Vabariik	118
§ 50.	Jaapan	122
§ 51.	Kapitalismi üldkriisi edasine süvenemine pärast Teist maailmasõda	127
<i>VII peatükk. Kahe suuna võitlus rahvusvahelises poliitikas. Rahvaste liikumine rahu eest</i>		134
§ 52.	NSV Liidu võitlus sõjajärgse maailma demokraatliku korralduse eest (1945—1949)	136
§ 53.	Rahujõudude võitlus rahvusvahelise pinevuse vähendamise eest (1950—1955)	140
§ 54.	Rahu säilitamine ja kindlustamine kui kaasaja peamine probleem (1956—1965)	145
<i>VIII peatükk. Rahvusvaheline kommunistlik ja töölisliikumine</i>		154
§ 55.	Kommunistliku ja töölisliikumise kasv pärast Teist maailmasõda	154
§ 56.	Rahvusvaheline kommunistlik ja töölisliikumine käesoleval etapil	159
<i>Kronoloogiline tabel</i>		167
<i>Nimede hääldamine</i>		169

НОВЕЙШАЯ ИСТОРИЯ
(1945—1965)

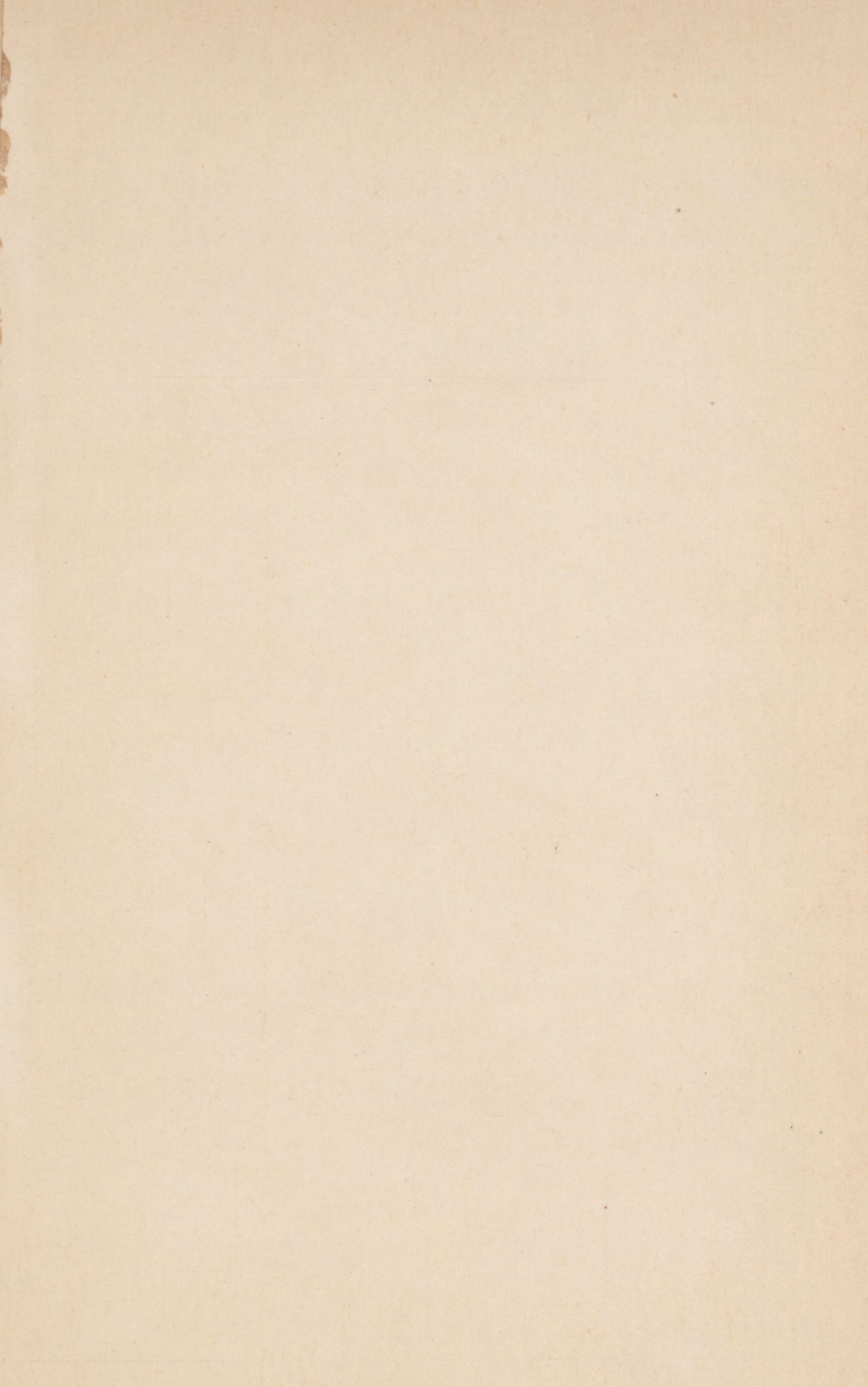
Учебное пособие для средней школы
На эстонском языке
Обложка Л. Круузмаа
Издательство «Валгус»
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Тоimetaja H. Liiv
Kunstiline toimetaja H. Keigo
Tehniline toimetaja L. Maidla
Korrektor M. Pohlak

Ladumisele antud 28. III 1966. Trükkimisele antud 23. V 1966. Paber 60×90, 1/16. Trükipoognaid 10,75. Arvestuspoognaid 12,64. Trükiarv 6000. Tellimise nr. 2295. Trükikoda «Kommunist», Tallinn, Pikk tänav 2.

Trükipaber nr. 3. — M. Gorki nim. Paberivabrik nr. 1 — Leningrad.

Hind 24 kop.

24 kop.

ARKH
A-27854

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00410550 0